

Класика англійського детективу

Агата Крісті

СВІДОК
ОБВИНУВАЧЕННЯ

ТА ІНШІ ІСТОРІЇ

Annotation

До відомого адвоката звертається чоловік на ім'я Леонард Воул, якого звинувачують у вбивстві однієї літньої пані. Чоловік присягається, що нікого не вбивав. Стає відомо, що він мав приятні стосунки із загиблою, часто бував у неї вдома. За заповітом жінки містер Воул – головний спадкоємець її майна. А це серйозний мотив для вбивства. Під час судового слухання його дружина раптово починає свідчити проти чоловіка... Але навіщо, якщо вона знає, що Леонард не винен? («Свідок обвинувачення»)

Також до книжки увійшли інші відомі оповідання Агати Крісті.

Перекладено за виданням: Christie A. The Witness for the Prosecution: And Other Stories / Agatha Christie. – London: HarperCollins, 2016. – 304 p.

-
- [Агата Крісті](#)
 - [Передмова](#)
 - [Свідок обвинувачення](#)
 - [Нещасний випадок](#)
 - [Четвертий чоловік](#)
 - [Таємниця блакитної вази](#)
 - [Таємниця іспанської шалі](#)
 - [Котедж солов'їв](#)
 - [Червоний сигнал](#)
 - [Другий гонг](#)
 - [Пісенька про шість пенсів](#)
 - [S.O.S.](#)
 - [Коли існує заповіт](#)
 - [Пуаро й таємниця регати](#)
 - [notes](#)
 - [1](#)
 - [2](#)
 - [3](#)
 - [4](#)

- [5](#)
 - [6](#)
 - [7](#)
 - [8](#)
 - [9](#)
 - [10](#)
 - [11](#)
 - [12](#)
 - [13](#)
 - [14](#)
 - [15](#)
 - [16](#)
 - [17](#)
 - [18](#)
 - [19](#)
 - [20](#)
 - [21](#)
 - [22](#)
 - [23](#)
 - [24](#)
 - [25](#)
 - [26](#)
 - [27](#)
 - [28](#)
 - [29](#)
 - [30](#)
 - [31](#)
 - [32](#)
-

Агата Крісті

**СВІДОК ОБВИНУВАЧЕННЯ ТА ІНШІ
ІСТОРІЇ**

Передмова

Від самого початку зізнаюся: ще кілька років тому я не читала жодного твору Агати Крісті й не бачила жодної з багатьох екранізацій її романів. Мені траплялися уривки з них, так, але я ніколи не продивлялася від початку до кінця. Сотні разів проходячи повз театр Сент-Мартінз, де вже понад 60 років ставлять виставу «Мишоловка», я виходила на дорогу, щоб обминути чергу на тротуарі. Ім'я Агати Крісті було мені відоме, і тому я гадала, що знаю, про що вона писала: будинки вікаріїв та сільська зелень, східний експрес і Ніл, замиські будинки, обірвані розмови й труп на підлозі. «Убивство!» – верещить хтось, але вбивство насправді править за каталізатор для ігрових насолод від загадки та вдосталь зашифрованих підказок, які можуть розгадати лише випадкові люди, такі як прониклива та гостра на язик стара діва міс Джейн Марпл або бельгійський детектив з екстравагантними вусами Еркюль Пуаро. Це розвага. Затишна. Чудовий приклад особливої англійськості, наповненої ностальгією. Таємницю успішно розкрито, злочинця визначено й статус-кво відновлено. У фіналі все гаразд. Отак я й думала.

А тоді мене попросили прочитати «І не зосталося жодного», щоб екранізувати це для Бі-Бі-Сі, і жорстокість роману приголомшила мене. Десять незнайомих запрошено на віддалений острів таємничим господарем. Архетипні персонажі: лікар, генерал, детектив, суддя, учителька, стара діва, дворецький – наче фігурки для настільної гри. Голос із запису звинувачує їх у вбивстві та називає імена їхніх жертв. Один за одним персонажі помирають, спосіб їхньої смерті відповідає моторошній дитячій лічилці. Вони шукають убивцю, але ж, окрім них, на острові ні душі. Убивця – один із них. Але хто?

Твір «І не зосталося жодного» співвідноситься з багатьма жанрами: неперевершена «таємниця зачиненої кімнати», психологічний трилер, що лоскоче нерви, кримінологічне дослідження природи вини, портрет психопата... І, попри спалахи їдкої дотепності, твір моторошний. На десятих ізольованих персонажів-параноїків чекає жорстока й нещадна відплата, і не існує пом'якшувальних обставин, немає жодного шансу виблагати помилування та ніде

сховатися. Ніякий детектив не приїде, щоб інтерпретувати докази, затримати злочинця та відновити порядок, і єдине, що можна вдіяти, – відчайдушно намагатися вижити. Затишність – остання річ у цьому творі. Мене також вразило, що це роман свого часу. Написана й опублікована у 1939 році, коли світ от-от мав вступити в чергову руйнівну війну, ця історія передчувала вже початок хаосу й убивств Другої світової й, одночасно, була разюче сучасною. А ще вона є надзвичайно провокаційною.

Після роману «І не зосталося жодного» мене попросили прочитати «Свідок обвинувачення» (для двогодинної екранізації Бі-Бі-Сі). Це історія про секс, гроші, обман, шоу й убивство з найблискучішим поворотом і з перекручуванням фактів. У творі є всі елементи класичного нуару: темні мотиви, загадкова фатальна жінка і, схоже, достойний чоловік, що надто сильно заплутався в павутині. Дія відбувається (як і в багатьох оповіданнях цієї збірки) у сильно розділених 20-х роках минулого століття, епосі запаморочливої гедонічної надмірності, шампанського, коротких жіночих стрижок, шкварчання і трепету джазу для вибраних і гнітючої бідності для більшості. Це світ закопчених пансіонатів, затхлих вуличок, заповнених густим холодним туманом, мерехтливих гасових ламп і холодного ясного світла зали суду. Над усім цим понуро нависає тінь Першої світової війни з її сейсмічними потрясіннями, крахом стабільності, шрамами та жахами темряви. У телевізійній адаптації Леонард Воул, бідний молодий чоловік, обвинувачений у тому, що спокусив багату й поблажливу Емілі Френч і маніпулював нею, щоб жінка переписала свій заповіт на його користь, а потім убив її, розповідає своєму педантичному адвокату Джону Мейг'ю^[1], що він так і не зміг «жодного разу влаштуватися на якусь роботу після служби». Ця подробиця є відлунням бойової травми. Уважається, що Ромейн, віденська актриса і єдина людина, яка може свідчити на захист Воула, запустила в цього чоловіка свої кігті, щоб вирватися зі згарища Європи. Вона «небезпечна жінка», на думку Мейг'ю, «дуже небезпечна». Інших варіантів у нього немає

Історія аж кишить слабкими натяками на проступки.

Стосунки між Емілі Френч і Леонардом Воулом, які останній описує як стосунки матері й сина, можна рівнозначно сприйняти і як сексуальні. Дженет, покоївка, настільки охоплена ненавистю та

ревнощами, що замислюєшся над стосунками в домі, частиною якого стає Воул. Навіть Мейг'ю зі своїм сухим покашлюванням, пенсне і дотриманням «установленої практики» не захищений від проступків. Зачарований Ромейн до одержимості, він під час її публічного приниження змінив нудну юридичну термінологію на еротичні епітети: її «досконале тіло», вона «красується та пломеніє, як тропічна квітка». Не можна не помітити, як йому подобається дивитися на крах Ромейн, тоді як решта судової зали засуджує її. Тепер блудниця не така небезпечна. Подальший несподіваний поворот вибухає, як бомба. Закон помиляється. Правосуддя цілком не захищене від помилок, якщо керується емоціями, а ними легко маніпулювати. Схоже, Крісті натякає, що не в правді справа, а в шоу. Шоу – це все.

Творчість Крісті пронизує тема перфомансу й масок, якими прикриваються люди, приховуючи свою суть і свої мотиви. Персонажі роману «І не залилося жодного» дивляться одне на одного, на знайомі архетипи й із жахом думають, хто ж вони насправді, на що здатні тепер, коли заглянути за фасад багатства, статі, віри та статусу. Те саме можна сказати про персонажів цих оповідань. Усі стосунки: між чоловіками й жінками, між батьками і дітьми, між старими друзями – сповнені небезпек. «Котедж солов'їв», ідилічний будинок пристрасних молодят, повільно перетворюється на замок Синьої Бороди з молодою дружиною, що живе в страху перед своїм чоловіком. Переконлива добродушність сімейної атмосфери в «S.O.S.» сповнена загрози. Звичайні предмети і щоденні ритуали поблискують злістю. Доброта й людська добротність не захистять – радше визначать вас як вразливу та легку здобич. В одній із найжорстокіших історій, «Таємниця блакитної вази», життєрадісний юнак, пристрасний гольфіст, повільно доходить до божевілля й галюцинацій, бо вважає, що чув безпомічний жіночий викрик «Убивають!». Він зустрічає людей, сподіваючись, що вони допоможуть, але ті натомість самі є творцями його відчаю й порушеного порядку. У «Червоному сигналі» один із персонажів зауважує, що «чоловік [...] чи жінка, повністю нормальні на перший погляд, насправді можуть стати джерелом небезпеки для громади». Іншими словами, не довіряйте нікому. Жодній душі. Ви не знаєте, хто вони насправді.

«Повністю нормальні». Ваші сусіди. Люди, яких бачите щодня. Ваша сім'я. Жінка, що сидить поруч у потязі. На вигляд вони такі ж, як

і ви. Так само розмовляють. Не мають зауваг. Вони такі ж, як усі, але можуть змінитися будь-якої миті, і ви не знаєте коли. А вони оцінюють вас, щоб зрозуміти, *що* можуть здобути, і спланувати, як із цим утекти.

У творах мене вражає те всюдишнє нудотне напруження, параноя і ледь стримуване насилля. Як детективні історії, вони повинні бути напружені й обрамлені жорстокістю, але тут відбувається ще дещо. Усі письменники вбирають у себе занепокоєність свого часу – тут нічого не вдієш, але найкращим романам та оповіданням Агати Крісті надає актуальної злободенності те, як авторка тримає руку на пульсі свого часу й визначає його ниткоподібну тривожність і гарячковість. Англійськість розібрана до дрібниць. Безсумнівні факти руйнуються. Статус-кво не відновлено, у фіналі не буде все добре. Віра, закон, статус, привілеї та професія – невмілі маскування, які не захистять від хижаків, що посміхаються вам, від пролитої крові та втрачених життів. Ми всі здатні на жахливі речі. Небезпека скрізь. Ви не знаєте, хто є хто насправді, чи безпечний коктейль, який вам запропонували, чи не могли ті, хто розглядає ваше життя як рівноцінний обмін на свої амбіції, використати свічник, який вони полірують, як зброю... Ви просто не знаєте. Тож не довіряйте нікому. Навіть собі...

Тому що хижакком можете бути й ви.

2016 р.

Сара Фелпс

Свідок обвинувачення

Містер Мейгерн поправив своє пенсне та прокашлявся властивим йому сухим кашлем. Опісля знову подивився на людину, що сиділа навпроти й була звинувачена в навмисному вбивстві.

Містер Мейгерн був невеличким чоловічком, у певному сенсі педантичним, охайно, щоб не сказати виклично одягненим, із парою гострих, проникливих сірих очей. Геть не дурень. Насправді репутація містера Мейгерна як адвоката була дуже високою. З клієнтом він розмовляв по-діловому, хоча й із нотками співчуття.

– Я хотів би ще раз наголосити, що ви в смертельній небезпеці, тому необхідно бути повністю відвертим.

Леонард Воул, що якимось здивовано розглядав глуху стіну перед собою, перевів погляд на адвоката.

– Я знаю, – сказав він розпачливо. – Ви постійно це повторюєте. Але я, напевно, і досі не зрозумів, що мене звинувачено у вбивстві. У вбивстві! Ще й такому підлому!

Містер Мейгерн був практичним беземоційним чоловіком. Він ще раз відкашлявся, зняв пенсне, ретельно протер і знову надягнув на ніс. А тоді промовив:

– Так, так, так. Тепер, мій любий містере Воул, ми зробимо все можливе, щоб витягти вас. І ми не програємо... ми не програємо. Але я повинен знати всі факти. Я мушу розуміти, наскільки серйозні свідчення проти вас. А тоді визначимо найкращу лінію захисту.

Молодий чоловік і досі дивився на нього тим же приголомшено-розпачливим поглядом. Містеру Мейгерну справа здавалася досить безнадійною, а провина ув'язненого беззаперечною. Але тепер – уперше – він засумнівався.

– Ви думаєте, що я винен, – тихо сказав Леонард Воул. – Але Бог мені свідок, що це не так! Усе свідчить проти мене. Я почуваюся, наче в сітці: вона довкола, куди б я не повернувся, і все більше й більше обплутує мене. Але я цього не робив, містере Мейгерне, я не робив цього!

У такій ситуації будь-який чоловік наполягатиме на своїй невинності. Це містер Мейгерн знав напевне. Та попри все, він таки

був вражений. Можливо, зрештою, Леонард Воул невинний.

– Ви маєте рацію, містере Воул, – серйозно сказав адвокат. – Усе свідчить проти вас. Проте вірю вашим запевненням. А тепер перейдімо до фактів. Я хочу, щоб ви розповіли мені своїми словами про те, як познайомилися з міс Емілі Френч.

– Це трапилось одного дня на Оксфорд-стрит. Я побачив старшу пані, яка переходила дорогу. Вона несла купу пакунків. Раптом посеред дороги впустила їх, нахилилася, щоби підібрати, але, побачивши, що на неї мчить автобус, ледве встигла добігти до тротуару, розгублена й ошелешена юрбою, що кричала на неї. Я зібрав пакунки, витер, як міг, їх від бруду, на одному з них перев'язав шворку і повернув усе власниці.

– То виходить, ви врятували їй життя?

– О ні, звісно, ні. Я всього лише був увічливим. Пані надзвичайно тепло дякувала мені й щось сказала про те, що мої манери зовсім не такі, як у більшості молодих людей, – точних слів не пам'ятаю. Я підняв капелюха на знак прощання й пішов собі далі. Навіть не думав, що колись іще раз побачу її. Але життя сповнене сюрпризів. Того ж вечора я зустрів її на вечірці в будинку друга. Вона одразу впізнала мене й попросила, щоб мене відрекомендували. Отоді я й дізнався, що це міс Емілі Френч і живе вона у Криклвуді. Ми трохи поговорили. Здогадуюся, що вона належала до тих старших пані, які раптово переймаються несамовитою симпатією до людей. Я сподобався їй через те, що вчинив так, як і будь-хто в такій ситуації. Прощаючись, жінка щиро потисла мені руку й попросила відвідати її. Я, звісно, відповів, що з радістю зроблю це, і вона змусила мене назвати дату візиту. Чесно кажучи, у мене не було особливого бажання йти, але відмова видавалася грубістю, тому я пообіцяв прийти наступної суботи. Коли міс Френч пішла, я дещо дізнався про неї від друзів. Вона багата й ексцентрична, живе сама, з покоївкою, у неї не менше восьми кішок.

– Отже, – сказав містер Мейгерн, – про її багатство ви дізналися ще тоді?

– Якщо ви думаєте, що я розпитував... – схвильовано почав Леонард Воул, але містер Мейгерн зупинив його жестом.

– Я повинен дивитися на справу так, як її представить інша сторона. Звичайний спостерігач не зауважив би, що міс Френч

багатійка. Жила вона скромно, майже вбого. Якби вам не сказали протилежне, найімовірніше, ви б розцінювали її становище як скрутне. Хто саме сказав вам, що вона заможна?

– Мій друг, Джордж Гарві, у будинку якого відбулася вечірка.

– А чи може він пригадати це?

– Справді, не знаю. Адже пройшло стільки часу.

– Отож бо й воно, містере Воул. Але, бачте, першочергова мета сторони обвинувачення – довести, що ваше фінансове становище в той час перебувало на міліні. Це ж правда?

Леонард Воул почервонів.

– Так, – прошепотів він. – У той час мене переслідували невдачі.

– Отож бо й воно, – знову повторив містер Мейгерн. – І от, як я сказав, будучи на міліні, ви зустрічаєтеся з багатою старою панянкою і старанно намагаєтеся потоваришувати з нею. Якщо ми змогли б сказати, що ви не знали про її багатство й відвідували даму тільки через душевну доброту...

– Так і було!

– Нехай. Я не сумніваюся в цьому, просто намагаюся подивитися на це з точки зору іншої сторони. Багато залежить від пам'яті містера Гарві. Згадає він свою розмову чи ні? А може, адвокат його зіб'є з пантелику, переконавши, що та розмова відбулася пізніше?

Леонард Воул на якийсь час задумався. Нарешті заговорив, досить рівно, але його обличчя ще більше сплотноло.

– Я не думаю, що ця лінія оборони була б ефективною, містере Мейгерн. Дехто з присутніх чув цю репліку, ще й підтруньювали, що я підкорив серце старої багатой пані.

Адвокат намагався приховати розчарування, махнувши рукою.

– Шкода, – сказав він. – Але спасибі за ваші відверті слова, містере Воул. Ви щойно підказали мені дещо. Ваше судження дуже розумне. Наполягати на лінії захисту, яку запропонував я, може бути просто катастрофою. Маємо відмовитися від цього. Ви познайомилися з міс Френч, відвідали її, знайомство продовжувалося. Нам потрібна зрозуміла причина цієї дружби. Чому ви, красивий молодий тридцятирічний чоловік, що захоплюється спортом, популярний серед друзів, присвячуєте так багато часу старшій жінці, з якою вас навряд чи щось поєднує?

Леонард Воул нервово стиснув руки.

– Я не можу... справді не можу пояснити вам. Після першого візиту вона наполягала, щоб я знову відвідав її, сказала, що така самотня й нещасна. Мені було важко їй відмовити. Вона так відверто показувала мені свою ніжність і симпатію, що я почувався дуже ніяково. Бачте, містере Мейгерн, натура в мене досить слабка, я пливу за течією. Я належу до тих людей, які не можуть сказати «ні». І, вірите чи ні, але після третього або четвертого візиту я відчув, що вона мені справді подобається. Моя мати померла, коли я був малим, мене виховала тітка, але й та померла, коли мені й п'ятнадцяти не було. Якби я сказав вам, що мені й справді подобалися її материнська турбота й ніжність, гадаю, ви б просто розсміялися.

Містер Мейгерн не сміявся. Натомість знову зняв і протер пенсне – ознака того, що він серйозно задумався.

– Я приймаю ваше пояснення, містере Воул, – сказав нарешті адвокат. – Гадаю, психологічно це виправдано. А от чи погодяться зі мною присяжні – важко сказати. Будь ласка, продовжуйте свою розповідь. Коли вперше міс Френч попросила вас розібратися зі своїми фінансами?

– Після третього, можливо, четвертого візиту. Вона не мала жодного уявлення про ведення бізнесу і непокоїлася про деякі інвестиції.

Містер Мейгерн різко подивилася на клієнта.

– Обережніше, містере Воул. Її покоївка, Дженет Маккензі, стверджує, що господиня добре розумілася у фінансах і сама керувала справами, її слова підтверджують і банкіри.

– Тут я нічим не допоможу, – серйозно сказав Воул. – Мені вона казала протилежне.

Містер Мейгерн мовчки спостерігав за клієнтом. Попри те, що він не збирався сказати це вголос, його віра в невинність Леонарда Воула зміцніла. Він знав дещо про спосіб мислення літніх пані. Він уявив собі міс Френч, зачаровану гарним молодим чоловіком, яка шукає привід, щоб змусити його навідувати її. Немає нічого певнішого, ніж зізнатись у своєму невігластві у фінансових питаннях, а потім благодати його допомогти в грошових справах.

Вона була досить мудрою жінкою, щоб розуміти, що будь-якому чоловікові подобається, коли йому лестять, визнаючи його вищість. Леонарду Воулу лестили. Можливо, міс Френч навіть була не проти

показати молодому чоловіку, що вона багачка. Емілі Френч була жінкою із сильним характером, готовою платити високу ціну за те, чого хотіла. Усе це швидко промайнуло в голові містера Мейгерна, але він і знаку не подав, натомість поставив наступне питання.

– Отож, ви керували її справами на її ж прохання?

– Так.

– Містере Воуле, – сказав адвокат, – тепер я поставлю дуже важливе питання, на яке мушу почути правдиву відповідь. Ви були на міліні. Ви мали доступ до справ старшої жінки, яка, згідно з її словами, майже не розумілася в грошових питаннях. Ви колись чи якимось чином використовували фонди, якими керували, задля власної користі? Ви здійснювали якісь операції, щоб отримати матеріальну вигоду, яка не мала б вийти на світ Божий? – Він зупинив Воула, перш ніж той устиг відповісти. – Добре подумайте перед відповіддю. Маємо два шляхи. Або ми можемо покладатися на вашу кришталеву чесність у веденні її справ, показавши малоймовірність того, що ви скоїли вбивство, адже могли б отримати її гроші набагато простішим способом. Та, з іншого боку, якщо у ваших операціях є щось незаконне, про що може дізнатися сторона обвинувачення, і, уявімо найгірше, можна довести, що ви якимось ошукували стару жінку, тоді ми повинні дотримуватися лінії, що мотиву вбивства не було, адже пані забезпечувала вам вигідне джерело прибутку. Різницю відчуваєте. Тепер, благаю, добре подумайте перед відповіддю.

Але Леонард Воул не зволікав з відповіддю.

– Я вів справи міс Френч на сто відсотків чесно. Я завжди діяв у її інтересах і робив для цього все можливе. Так стверджуватиме кожен, хто вивчатиме це питання.

– Дякую, – сказав пан Мейгерн. – Для мене це велике полегшення. Мушу визнати, що ви надто розумні, щоб брехати мені в цьому питанні.

– Звісно, – серйозно сказав Воул, – найсильніший аргумент на мою користь – це відсутність мотиву. Припустімо, що я намагався підтримувати знайомство з багатою старою пані, сподіваючись дістати трохи грошень – гадаю, до цього ви й вели, – тож її смерть руйнує всі мої плани.

Адвокат пильно глянув на нього. Тоді підсвідомо повільно повторив свою процедуру з пенсне. І, тільки добре начепивши його на

носа, сказав:

– То вам не відомо, містере Воул, що міс Френч залишила заповіт, у якому ви зазначені як головний спадкоємець.

– Що? – ув'язнений скочив на ноги. Його збентеження було очевидним і природним. – Боже мій! Що ви кажете? Вона залишила гроші мені?

Містер Мейгерн повільно кивнув. Воул знову сів і закрив обличчя руками.

– Ви вдаєте, що нічого не знали про заповіт?

– Удаю? Я не прикидаюся. Я нічого про це не знав.

– А що скажете, якщо я повідомлю вам, що покоївка Дженет Маккензі клянеться, що ви *знали* про це? Що її хазяйка недвозначно розповіла їй, що консультувалася з вами в цій справі й розповіла про свої наміри?

– Що скажу? Що Дженет бреше! Ні, я надто різко висловився. Дженет – старша жінка. Вона була вірна своїй господині, як сторожовий пес. Я їй не подобався. Вона заздрісна й підозрілива. Я б сказав, що міс Френч звірилася Дженет у своїх намірах, а покоївка або неправильно зрозуміла її слова, або просто була переконана, що саме я їй умовив стареньку зробити це. Здається мені, що тепер вона й сама вірить, що міс Френч справді розповіла їй це.

– Ви ж не думаєте, що вона настільки вас недолюблює, що може свідомо про таке брехати?

Здавалося, це вразило, навіть приголомшило Леонарда Воула.

– Ні, це неможливо. Навіщо їй це робити?

– Не знаю, – сказав задумливо містер Мейгерн. – Але, мабуть, вона має на вас зуб.

Бідолашний молодий чоловік розпачливо застогнав.

– Я починаю розуміти, – прошепотів він. – Як жахливо. Я підлестився до неї – адже це так подадуть? – переконав її змінити заповіт, залишити мені свої гроші, а потому прийшов до неї вночі, коли нікого більше не було, і... наступного дня її знайшли мертвою. Боже мій, це жорстоко!

– Ви помиляєтеся, кажучи, що в будинку нікого не було, – сказав містер Мейгерн. – Дженет, як ви пригадуєте, збиралася кудись піти ввечері. Вона й пішла, та повернулася приблизно о пів на десяту, щоб узяти викрійку рукава блузки, яку обіцяла подрузі. Увійшла через задні

двері, піднялася нагору, узяла викрійку й знову пішла. У вітальні жінка чула голоси, і хоча не могла розібрати слів, однак присягається, що один з голосів належав міс Френч, а другий був чоловічий.

– О пів на десяту, – задумливо повторив Леонард Воул. – О пів на десяту... – Він скочив на ноги. – Тоді я врятований... врятований!

– Що ви маєте на увазі під «врятований»? – вражено вигукнув містер Мейгерн.

– До дев'ятої тридцяти я вже повернувся додому! Моя дружина це підтвердить. Я залишив міс Френч за п'ять дев'ята й о дев'ятій двадцять уже повернувся додому. Там мене чекала дружина. О, слава Богу, слава Богу! І благослови, Боже, викрійку рукава Дженет Маккензі!

У пориві емоцій він не помітив, що похмурий вираз обличчя адвоката не змінився. Але слова останнього змусили Воула добряче гепнутися з небес на землю.

– І хто ж тоді, думаєте, убив міс Френч?

– Звісно ж, злодій, як і вважали від самого початку. Пам'ятаєте, вікно було виламане. Старенька померла від удару ломом, який знайшли поряд з тілом. Декілька предметів зникло. Якби не безглузді підозри Дженет та її неприязнь до мене, поліція не зійшла б із правильного шляху.

– Навряд чи це він, містере Воул, – сказав адвокат. – Зниклі речі – дрібнички, не варті уваги, які винесли для замилювання очей. А подряпини від злому вікна були непереконливі. Крім того, подумайте про себе. Кажете, що о пів на десяту в будинку вас не було. Хто ж тоді говорив з міс Френч у вітальні? Важко повірити, що вона ніжно теревенила з грабіжником.

– Ні, – сказав Воул. – Ні... – здавалося, що він збентежений і розгублений. – Але, – продовжив чоловік, знов оживившись, – принаймні мене можна виключити. У мене є *алибі*. Вам треба негайно зустрітися з моєю дружиною, Ромейн.

– Звичайно, – погодився адвокат. – Я б уже зустрівся із місіс Воул, але її немає відтоді, як вас заарештували. Я телеграфував у Шотландію й дізнався, що вона повертається сьогодні ввечері. Я збираюся відвідати її, щойно вийду звідси.

Воул кивнув з виразом глибокого задоволення.

– Так, Ромейн усе розповість вам. Боже мій! Який щасливий випадок.

– Перепрошую, містере Воул, але ви дуже кохаєте свою дружину?

– Звичайно.

– А вона вас?

– Ромейн віддана мені. Заради мене вона піде на все на світі.

Він сказав це з таким ентузіазмом, що адвокат трохи занепав духом. Свідчення люблячої дружини – чи матиме це якусь цінність?

– Хтось іще бачив вас о дев'ятій двадцять? Наприклад, покоївка?

– У нас немає покоївки.

– Може, ви зустріли когось на вулиці дорогою додому?

– Нікого знайомого. Частина шляху я їхав автобусом. Можливо, кондуктор пам'ятає.

Містер Мейгерн підозріливо похитав головою.

– То немає нікого, хто міг би підтвердити свідчення вашої дружини?

– Ні, але це необов'язково, чи не так?

– Боюся навіть сказати, – квапливо промовив містер Мейгерн. – І ще одна річ. Міс Френч знала, що ви одружений чоловік?

– Так.

– Але ви ніколи не знайомили її зі своєю дружиною. Чому?

Уперше відповідь Леонарда Воула була із затримкою та непевна.

– Ну... не знаю.

– Дженет Маккензі каже, що її господиня вірила, що ви холостяк, і подумувала одружитися з вами в майбутньому.

Воул розсміявся.

– Безглуздя! Між нами сорок років різниці.

– Таке буває, – сказав адвокат сухо. – Факт залишається фактом. Ваша дружина ніколи не зустрічалася з міс Френч.

– Ні... – знову напруження в голосі.

– Дозвольте сказати, – продовжив адвокат, – що я не можу зрозуміти вашу позицію в цьому питанні.

Воул почервонів, завагався, а тоді зізнався:

– Скажу відверто. Як вам відомо, у мене було скрутно з грошима. Я сподівався, що міс Френч позичить мені трохи грошень. Я їй подобався, але вона не цікавилася тим, як молода пара ледь зводить кінці з кінцями. Від самого початку я зрозумів, що вона сприйняла як

аксіому те, що ми з Ромейн не ладимо й живемо окремо. Містере Мейгерн, мені були дуже потрібні гроші, задля дружини. Я нічого не сказав, дозволяючи старенькій думати, як їй подобалося. Вона вела мову про те, щоб усиновити мене. Мови про шлюб ніколи не було – це, певне, просто бурхлива уява Дженет.

– Це все?

– Так, це все.

Чи пролунала у словах тінь сумніву? Адвокат гадав, що так. Він устав і протягнув руку.

– До побачення, містере Воул.

Він подивився на змарнілого молодого чоловіка й раптом імпульсивно сказав:

– Попри те, що низка фактів проти вас, я вірю у вашу невинність. Сподіваюся, що зможу це довести та повністю зняти з вас підозри.

Воул посміхнувся.

– Побачите, що з алібі все гаразд, – весело сказав він.

І цього разу Воул не помітив, що адвокат не відповів на його репліку.

– Багато в чому це залежить від свідчень Дженет Маккензі, – сказав містер Мейгерн. – Вона ненавидить вас. Цього не приховаєш.

– Чого б це їй ненавидіти мене? – запротестував юнак.

Виходячи, містер Мейгерн тільки похитав головою.

– А тепер до місіс Воул, – мовив він про себе.

Його дуже турбувало те, як усе йде.

Воул жив із дружиною в скромному старому будиночку неподалік від Паддінгтон Грін. До цього дому й попрямував містер Мейгерн.

Подзвонив – і кремезна нечепурна жінка, мабуть, прибиральниця, відчинила йому двері.

– Місіс Воул уже повернулася?

– Годину тому. Але не знаю, чи вона вас прийме.

– Передайте їй мою візитну картку, – спокійно сказав містер Мейгерн. – Я переконаний, що мене прийме.

Жінка недовірливо подивилася на нього, витерла руки об фартух і взяла картку. Затим зачинила двері перед його носом, залишивши стояти на порозі.

Проте, коли через кілька хвилин вона повернулася, її поведінка трохи змінилася.

– Проходьте, будь ласка.

Вона провела його в крихітну вітальню. Містер Мейгерн саме з цікавістю розглядав картину на стіні, коли раптом побачив перед собою високу бліду жінку, яка так тихо увійшла, що він і не почув.

– Містер Мейгерн? Ви адвокат мого чоловіка, еге ж? Повернулися від нього? Будь ласка, сідайте.

І тільки коли жінка заговорила, він зрозумів, що вона не англійка. Тепер, роздивившись її ближче, Мейгерн побачив високі вилиці, густе синювато-чорне волосся й випадкові легкі рухи рук, що видавали в ній чужоземку. Дивна жінка, дуже спокійна. Така спокійна, що викликала занепокоєння. Одразу ж адвокат зрозумів, що він зіткнувся з тим, чого не розумів.

– Шановна місіс Воул, – почав він, – не варто падати духом...

Він замовк. Очевидно, що Ромейн Воул не мала ані найменшого наміру занепадати духом. Вона була повністю незворушна та зібрана.

– Будь ласка, розкажіть мені все, – сказала вона. – Я маю знати все. Будь ласка, не шкодуйте мене. Я хочу знати найгірше. – Жінка завагалася, а потім повторила трохи тихіше, дивно наголосивши свої слова, які адвокат не міг зрозуміти. – Я хочу знати найгірше.

Містер Мейгерн переповів зустріч із Леонардом Воулом. Вона уважно слухала, зрідка киваючи головою.

– Зрозуміло, – сказала Ромейн Воул, коли він закінчив розповідь. – То він хоче, щоб я підтвердила, що тієї ночі він повернувся двадцять хвилин на десяту?

– Він же тоді прийшов? – різко запитав Мейгерн.

– Не в тому річ, – холодно продовжила вона. – Мої свідчення виправдають його? Мені повірять?

Містера Мейгерна було захоплено зненацька. Жінка відразу ж перейшла до суті справи.

– Саме це мені потрібно знати, – сказала вона. – Чи достатньо тільки моїх свідчень? Чи ще хтось має підтвердити мої слова?

У її поведінці відчувався якийсь прихований запал, через що адвокат почувався трохи незатишно.

– Поки що інших свідків немає, – неохоче зізнався він.

– Зрозуміло, – сказала Ромейн Воул.

Якусь мить вона сиділа зовсім непорушно. На її губах заграла ледь помітна посмішка.

Занепокоєння адвоката наростало.

– Місіс Воул... – почав він. – Я розумію, що ви відчуваєте...

– Справді? – запитала вона. – Сумніваюся.

– За таких обставин...

– За таких обставин я планую покластися тільки на себе.

Він стривожено дивився на неї.

– Але, шановна місіс Воул, ви надто перенервувалися. Така відданість чоловікові...

– Даруйте...?

Адвокат здригнувся від гострого тону її голосу. Він повторив нерішуче:

– Така відданість чоловікові...

Ромейн Воул повільно кивнула, та ж дивна посмішка трималася на її устах.

– Він сказав вам, що я віддана йому? – спокійно запитала вона. – О, так, звісно. Чоловіки такі дурні! Дурні... дурні... дурні...

Ураз жінка зіп'ялася на ноги. Усі емоції, які досі адвокат відчував в атмосфері, тепер зосередились у її тоні.

– Я ненавиджу його! Кажу вам, я ненавиджу його, ненавиджу, ненавиджу! Хотіла б я побачити, як його вішатимуть на шибениці.

Адвокат відсахнувся від неї та прихованого гніву в її очах.

Вона на крок наблизилася до нього та нестямно продовжувала:

– Можливо, я таки *побачу* це. Припустімо, я повідомлю вам, що того вечора він повернувся не о дев'ятій двадцять, а о десятій двадцять. Він каже, що нічого не знав про гроші, які мав успадкувати. А я, припустімо, скажу, що знав, що розраховував на них і скоїв убивство, щоб їх отримати. А якщо я скажу вам, що, повернувшись додому того вечора, він зізнався в убивстві? Що на його пальті була кров? Що тоді? Припустімо, що в суді я піднімусь і скажу все це?

Її очі, здавалося, кинули йому виклик. Адвокат із зусиллям затамував дедалі сильніше обурення й намагався говорити розважно:

– Вас не попросять свідчити проти власного чоловіка...

– Він мені не чоловік!

Ці слова були вимовлені так швидко, що Мейгерн подумав, що не розчув їх.

– Даруйте, я...

– Він мені не чоловік.

Запала така насичена тиша, хоч мак сій.

– Я була актрисою у Відні. Мій чоловік – живий, але зараз у лікарні для душевнохворих. Тому ми з Леонардом не могли одружитися. Тепер я щаслива з цього.

Вона з викликом кивнула.

– Скажіть мені тільки єдине, – мовив містер Мейгерн. Він зумів залишатися холодним і байдужим, як зазвичай. – Чому ви так налаштовані проти Леонарда Воула?

Вона захитала головою, злегка всміхнувшись.

– Так, ви хочете знати. Але я не скажу. Збережу свою таємницю...

Містер Мейгерн сухо кашлянув і підвівся.

– Схоже, немає жодних підстав продовжувати нашу розмову, – зауважив він. – Я зв'яжуся з вами, коли переговорю зі своїм клієнтом.

Вона підійшла ближче до нього, її прекрасні темні очі зустрілися з його очима.

– Скажіть, тільки щиро, – мовила вона, – коли ви прийшли сюди сьогодні, ви справді вірили, що він невинний?

– Так, – підтвердив містер Мейгерн.

– Бідолашний... – розсміялася вона.

– Я й досі вірю в це, – закінчив юрист. – На добраніч, мем.

Він вийшов з кімнати, забравши із собою пам'ять про її вражене обличчя.

«Справа буде суцільним пеклом», – подумав містер Мейгерн, крокуючи вулицею.

Незвична вся ця історія. Надзвичайна жінка. Дуже небезпечна. Жінки стають дияволицями, коли мають на когось зуб.

Що тут удієш? Бідолаху ніяк не виправдати. Звичайно, можливо, він і скоїв цей злочин...

«Ні, – подумав містер Мейгерн. – Ні... надто багато свідчень проти нього. Не вірю я цій жінці. Уся ця історія шита білими нитками. Але ж не піде вона з цим до суду».

Хотів би він бути більш упевненим щодо цього.

Слухання в поліцейському суді було коротким та напруженим. Головними свідками обвинувачення були Дженет Маккензі, покоївка вбитої, та Ромейн Гайлгер – австрійська піддана, коханка обвинуваченого.

Містер Мейгерн сидів на засіданні та слухав викривну історію останньої. Вона розповіла приблизно те саме, що й під час зустрічі з ним.

Ув'язнений дотримувався своїх показань, і справу передали до суду першої інстанції.

Містера Мейгерна загнали в глухий кут. Справа проти Леонарда Воула була безнадійна. Навіть знаменитий королівський адвокат, якого найняли для захисту, не міг нічого обіцяти.

– Якби ми могли піддати сумніву свідчення тєєї австрійки, можна було б щось удіяти, – сказав він невпевнено. – Та зараз справа кепська.

Містер Мейгерн зосередив усі свої сили на одному. Якщо припустити, що Леонард Воул говорить правду і він покинув будинок убитої о дев'ятій годині, хто ж був той чоловік, розмову з яким чула Дженет о дев'ятій тридцять?

Єдиний промінь надії вказував на гультя-племінника, який давно колись лестощами і погрозами виманював у тітки різні суми грошей. Дженет Маккензі, як дізнався адвокат, завжди була прихильною до цього молодого чоловіка й не переставала відстоювати його права перед господинею. Здавалося цілком можливим, що саме племінник зустрівся з міс Френч, коли пішов Леонард Воул, тим паче, що в старих лігвах він тепер не з'являвся.

Розслідування інших версій не дало результату. Ніхто не бачив, як Леонард Воул заходив до свого будинку чи виходив з дому міс Френч. Жодного свідка того, як хтось інший заходив до будинку в Криклвуді чи виходив з нього. Усі розпитування були марними.

А ввечері напередодні слухання містер Мейгерн отримав листа, який спрямував його думки в зовсім новому напрямку.

Лист принесли з вечірньою поштою. Безграмотні каракулі нашкрябані на звичайному папері та вкладені у брудний конверт з криво наклеєною маркою.

Містер Мейгерн прочитав двічі лист, перш ніж зрозумів його суть.

Шановний сер,

Ви той юрист, що найнятий для того молодого мужика. Як хочете, щоб та мальована лахудра-чужоземка показала, що вона – то торба брехні, то придіть нинька за адресом: район Степні, зйомні квартири Шоу, 16. З вас двісті фунтів. Спитайте міс Мотсон.

Адвокат знову перечитав це дивне послання. Звичайно, це могла бути пастка, та коли він добре поміркував, то утвердився в думці, що лист справжній і що це єдина надія ув'язненого. Свідчення Ромейн Гайлгер повністю нищили його клієнта, а лінія, якої збирався дотримуватися захист (свідченням жінки, яка відкрито провадить аморальний спосіб життя, не можна довіряти), у кращому випадку була слабенькою.

Містер Мейгерн усе вирішив. Його обов'язок – урятувати клієнта всіма можливими засобами. Він повинен піти за тією адресою.

Адвокатові було непросто втрапити в те місце, але зрештою він знайшов напівзруйновану халупу у смердючих нетрях, і, коли запитав про міс Могсон, його спрямували до кімнатки на третьому поверсі. Він постукав у двері, але ніхто не відповів. Тоді постукав знову.

Після другого стуку всередині почулося човгання, двері обережно ледь прочинилися, і з кімнати визирнула зігнута постать.

Раптом жінка – а то була жінка – захихотіла й відчинила двері ширше.

– То ти, любчику, – сказала вона хриплим голосом. – Нікого сюди не привів, га? Не дуриш мене? Добре. Можеш зайти... можеш зайти.

З деяким побоюванням адвокат переступив поріг невеликої брудної кімнати, у якій палахкотів газовий ріжок. У кутку стояло засмальцьоване незастелене ліжко, поруч – простий сосновий стіл і два хиткі стільці. Нарешті містер Мейгерн добре роздивився мешканку цього злиденного приміщення. Це була жінка середнього віку, згорблена, з кучмою нечесаного сивого волосся й шарфом, що тісно огортав обличчя. Помітивши, що адвокат розглядає її, вона знову зайшлася тим дивним беззвучним смішком.

– Цікавишся, чому я приховую свою красу, любчику? Хе-хе-хе. Боїшся, що спокусишся? Зараз побачиш... побачиш.

Вона відгорнула шарф – і Мейгерн аж відсахнувся від вигляду безформних яскраво-червоних плям. Жінка знову насунула шарф.

– То не хочеш цілуватися, любку? Хе-хе, я не дивуюся. Але колись, не так давно, як ти міг би подумати, я була лялечкою. Сірчана кислота, любчику, сірчана кислота таке зі мною зробила. Ех! Та я з ними поквітаюся.

Вона вибухнула жахливим потоком лайки, який містер Мейгерн марно намагався стримати. Під кінець жінка замовкла, але й досі нервово стискала та розтискала кулаки.

– Досить уже! – суворо сказав адвокат. – Я прийшов сюди, тому що мав причини вірити, що ви можете надати мені інформацію, яка допоможе виправдати мого клієнта, Леонарда Воула. Це справді так?

Вона скоса хитро глянула на нього.

– А грошики, любку? – захрипіла вона. – Двісті фунтів, пригадуєш?

– Це ваш обов'язок дати свідчення, бо вас викличуть до суду.

– Нічого не вийде, любку! Я стара жінка, нічого не знаю. Але якщо даси мені дві сотні, можливо, я дам кілька підказок. Розумієш?

– Що за підказки?

– Що б ти сказав про листа? Лист від неї. Неважливо, як я отримала його. Це мої справи. Він зіграє свою роль. Але я хочу свої двісті фунтів.

Містер Мейгерн глянув на неї холодно й дещо вирішив.

– Я дам десять фунтів і не більше.

– Десять фунтів? – закричала вона несамовито.

– Двадцять, – сказав адвокат, – та це моє останнє слово.

Він підвівся, начебто збирався йти. Тоді, не відриваючи від неї очей, витягнув гаманець і відрахував двадцять однофунтових банкнот.

– Бачите, – сказав він. – Це все, що я маю з собою. Можете взяти їх або залишити.

Але він уже знав, що вигляд грошей переконає її. Вона сипала прокльонами й безпорадно лаялася, але здалася. Жінка підійшла до ліжка і витягла щось із-під затертого матраца.

– На, бери, щоб тобі трясця! – буркнула вона. – Тобі треба той, що зверху.

Вона кинула йому теку листів. Містер Мейгерн розв'язав їх і, за звичкою, почав спокійно, методично переглядати. Жінка пильно дивилася на нього, але нічого не могла зрозуміти з його незворушного обличчя.

Він пробіг очима кожен лист, тоді повернувся до першого й перечитав його ще раз. Потім акуратно зв'язав листи.

То були любовні листи, написані Ромейн Гайлгер до якогось чоловіка, але не до Леонарда Воула. Верхній лист датовано днем

арешту останнього.

– Ну що, правду я казала? – завищала жінка. – Він же її знищить, той лист?

Містер Мейгерн сховав листи в кишеню й запитав:

– Як ви їх отримали?

– Довго розповідати, – вона скоса глянула на нього. – Але я знаю дещо ще. Я чула, що та лярва казала в суді. Краще перевірте, де вона була двадцять на одинадцять, у той час, коли, за її словами, була вдома. Розпитайте в кінотеатрі на Лаян-роуд. Там її згадають: така гарна, порядна дівчина, щоб її...

– А що то за чоловік? – запитав містер Мейгерн. – Тут лише ім'я.

Її голос став грубішим і хрипкішим, руки нервово стискалися в кулаки й розтискалися. Зрештою, вона піднесла руку до обличчя.

– То він зробив це зі мною. Давня історія. Вона відбила його в мене ще зеленим дівчиськом. І коли я простежила за ним, тому що хотіла бути з коханим, він плеснув на мене тією клятою рідиною. А вона сміялася, чортяка! Я довго чекала, щоб помститися. Стежила за нею, шпигувала за кожним її кроком. І от я виловила її! Вона поплатиться за те, що зробила, містере адвокате? Поплатиться?

– Скоріш за все, її ув'язнять за неправдиві свідчення під присягою, – тихо сказав містер Мейгерн.

– Запроторять у тюрму? Цього я й хотіла. Уже йдете? А де мої гроші? Де мої грошенята?

Не промовивши й слова, містер Мейгерн поклав банкноти на стіл. Глибоко зітхнувши, він повернувся й вийшов з пошарпаної кімнати. Озирнувшись, побачив, як стара бубонить над грошима.

Адвокат не гаяв часу. Легко знайшов кінотеатр на Лаян-роуд. Швейцар упізнав Ромейн Гайлгер, щойно побачив фотографію. Того вечора вона прибула в кінотеатр з якимось чоловіком трохи по десятій. Він не пригадував її супутника але запам'ятав леді, яка розпитала його про фільм, що саме тривав. Вони пробули до кінця сеансу, десь із годину.

Містер Мейгерн був задоволений. Свідчення Ромейн Гайлгер від початку до кінця виявилися купою брехні. Вона вигала все через жагучу ненависть. Адвокат замислився, чи колись він дізнається, що стояло за такою ненавистю. Що Леонард Воул зробив їй? Чоловік був просто приголомшений, коли почув про ставлення Ромейн до нього.

Тоді він наполягав, що це неможливо, та все ж містеру Мейгерну здалося, що, заспокоївшись після шоку, Леонард заперечував не так щиро, як раніше.

Він *знав*. Містер Мейгерн був цілком упевнений у цьому. Він знав, але не збирався цього показувати. Таємниця залишиться між ним і Ромейн. Містер Мейгерн замислився, чи дізнається він колись ту таємницю.

Адвокат глянув на годинник. Було пізно, і час спливав. Чоловік спинив таксі й дав водієві адресу.

– Сер Чарльз має якомога швидше дізнатися про це, – пробурмотів він, сідаючи в автомобіль.

Судовий процес над Леонардом і справа про вбивство Емілі Френч спричинили значний резонанс. Перш за все тому, що підозрюваний був молодим і красивим, окрім того, його звинувачували в надзвичайно підлому злочині, особливий же інтерес викликав головний свідок обвинувачення – Ромейн Гайлгер. Багато газет рясніли її світлинами й вигаданими історіями про походження та життя жінки.

Слухання справи почалося досить спокійно. Спершу були оприлюднені деякі формальні речові докази. Тоді викликали Дженет Маккензі. Вона повторила ту ж історію, що й раніше. У перехресному допиті адвокат захисту зміг змусити її кілька разів суперечити самій собі, описуючи стосунки Леонарда Воула з міс Френч. Він також підкреслив той факт, що, хоча вона чула того вечора у вітальні чоловічий голос, немає ніяких доказів, що він належав Леонарду Воулу. Адвокат зміг довести, що почуття заздрощів і неприязнь були основою більшої частини свідчень покоївки.

Тоді викликали наступного свідка.

– Вас звати Ромейн Гайлгер?

– Так.

– Ви – австрійська піддана?

– Так.

– Останні три роки ви жили з обвинуваченим і вдавали його дружину?

На мить Ромейн Гайлгер зустрілася поглядом з чоловіком на лаві підсудних. У її погляді було щось дивне, незрозуміле.

– Так.

Запитання продовжувалися. Слово за словом виявлялися викривні факти. У вечір скоєння вбивства Леонард Воул прихопив із собою ломик. Він повернувся о десятій двадцять і зізнався, що вбив стару. Манжети сорочки були закривавлені, тому він спалив її в кухонній плиті. Погрозами чоловік змусив Ромейн мовчати.

Під час її розповіді зал, який спершу був хоч трохи прихильний до підсудного, повністю налаштувався проти нього. Леонард сидів, похнюпивши голову, бо розумів, що приречений.

Однак можна було помітити, що адвокат Ромейн намагався стримувати її виявлення ненависті. Він хотів би, щоб вона свідчила більш неупереджено.

Піднявся кремезний і грізний адвокат сторони захисту.

Він повідомив, що вся її історія від початку й до кінця зловмисно вигадана, що в той час її навіть не було в будинку, що вона закохана в іншого й свідомо намагалася відправити Воула на шибеницю за злочин, якого він не скоював.

Ромейн заперечувала всі обвинувачення з надзвичайним зухвальством.

А тоді настала кульмінація – з'явився лист. Його зачитали вголос, у залі запала мертва тиша.

Максе, коханий!

Доля віддає його в наші руки! Його заарештували за вбивство, саме так, за вбивство старої леді. Леонарда, який не образить і мухи. Нарешті я поміщуся йому. Бідне курчатко! Я скажу, що тієї ночі він повернувся весь закривавлений, що зізнався мені у злочині. Я відправлю його на шибеницю, Максе, і, коли його вішатимуть, він знатиме, усвідомлюватиме, що то Ромейн послала його на смерть. А потім – щастя, коханий! Нарешті щастя.

Експерти під присягою підтвердили справжність почерку Ромейн Гайлгер, хоч у цьому й не було необхідності: побачивши лист, жінка повністю зламалась і зізналась у всьому. Леонард Воул повернувся того вечора, як і казав, двадцять по дев'ятій. Вона вигадала всю цю історію, щоб знищити його.

Після краху Ромейн Гайлгер розпалась і версія державного обвинувачення. Сер Чарльз викликав кілька свідків, а потім за трибуну

для свідчень став обвинувачений, який розповів усю історію посправжньому мужньо, не схибивши при перехресному допиті.

Прокурор намагався продовжити боротьбу, але безуспішно. Заключні слова судді не повністю були сприятливі для обвинуваченого, але присяжні вже склали своє враження і не надто довго радилися.

– Ми вирішили, що обвинувачений не винен.

Леонард Воул був вільний.

Мейгерн поспішно піднявся зі свого місця. Він мав привітати клієнта.

Адвокат помітив, що саме енергійно протирає пенсне, і спинився. Дружина тільки вчора ввечері сказала йому, що протирання пенсне вже стало його звичкою. Цікава штука ті звички. Люди ніколи не зауважують їх.

Цікава справа, дуже цікава. Ото жінка, та Ромейн Гайлгер.

У тій справі найважливішу роль відіграла екзотична постать Ромейн Гайлгер. У будинку в Паддінгтоні вона здавалася блідою тихою жінкою, але в суді полум'яніла на тьмяному тлі, як тропічна квітка.

Заплющивши очі, він і зараз бачив її – високу, шалену. Її струнке тіло злегка нахилене вперед, права рука несвідомо постійно стискається в кулак й розтискається.

Цікава штука звички. Оцей жест рукою був її звичкою, подумав він. Недавно він ще десь бачив такий жест. Хто ж то був? Зовсім недавно...

Раптом він згадав, і йому перехопило подих. *Жінка зі зйомних квартир Шоу...*

Він застиг на місці, у голові паморочилося. Це неможливо... неможливо... І все ж, Ромейн Гайлгер – актриса.

Королівський адвокат підійшов ззаду й поплескав його по плечу.

– Уже привітав нашого клієнта? Ледь вирвався з петлі. Ходімо до нього.

Та маленький адвокат забрав руку з плеча.

Він хотів тільки одного: побачитися з Ромейн Гайлгер віч-на-віч.

Але та зустріч відбулася набагато пізніше, і її місце не має значення.

– Отже, ви здогадалися, – сказала вона, коли адвокат розповів їй про свої припущення. – Обличчя? Це було досить просто, і світло того газового рижка було надто слабке, щоб ви помітили макіяж.

- Але чому... Чому?
- Чому я діяла сама? – Вона злегка посміхнулася, пригадавши, коли востаннє використала цю фразу.
- Так продумати виставу!
- Знаєте, друже, я мусила врятувати його. Свідчень відданої жінки було б недостатньо, і це ви дали мені зрозуміти. Але я дещо знаю про психологію натовпу. Якщо свідчення вирвуть від мене як зізнання, викривши перед лицем закону, то ставлення до обвинуваченого одразу ж зміниться на краще.
- А купка листів?
- Лише один з них, основний, можна назвати, як ви там кажете, сфабрикованим.
- А той чоловік, Макс...
- Ніколи не існував, приятелю.
- Я все-таки гадаю, – ображено сказав містер Мейгерн, – що ми могли б витягти його звідти законним шляхом.
- Я не наважилася ризикувати. Бачте, ви вважали, що він не винен...
- А ви *знали* це? Розумію, – кивнув пан Мейгерн.
- Мій шановний містере Мейгерн, – сказала Ромейн. – Ви нічого не зрозуміли. Я знала, що він винен!

Нещасний випадок

– І ось що я вам скажу – це та сама жінка, жодного сумніву!

Капітан Гейдок глянув на нетерпляче жваве обличчя свого друга й зітхнув. Йому хотілось, щоб Еванс не був таким позитивним і таким життєрадісним. Завдяки своїй кар’єрі, набутій у морях, старий морський капітан навчився не втручатись у те, що його не стосується. Його ж друг, колишній інспектор слідчого відділу кримінальних справ, мав іншу життєву філософію. «Діяти згідно з отриманою інформацією» – ось його девіз у ті часи, і він удосконалив це до такого рівня, що тепер сам здобував собі інформацію. Інспектор Еванс був дуже розумним енергійним офіцером, що заслужив просування по службі й дістав його. Навіть тепер, коли він пішов у відставку зі служби й осів у замиському котеджі своїх мрій, його професійний інстинкт був активним.

– Рідко забуваю обличчя, – повторював він самовдоволено. – Місіс Ентоні... так, це таки місіс Ентоні. Коли ви сказали «місіс Мерровдін», я одразу знав, хто це.

Капітан Гейдок тривожно покрутився в кріслі. Родина Мерровдін була його найближчими сусідами, за винятком самого Еванса, тож ідентифікація місіс Мерровдін як колишньої героїні *cause célèbre*^[2] посилювала його стрес.

– Це було дуже давно, – мовив він якось невпевнено.

– Дев’ять років тому, – сказав Еванс, як завжди точно. – Дев’ять років і три місяці. Пам’ятаєте ту справу?

– Поверхнево.

– Ентоні виявився охочим поїсти миш’як, – продовжив Еванс, – то вони її виправдали.

– Що ж, чому б ні?

– Жодних причин. Єдиний вирок, який вони могли їй винести, спираючись на докази. Усе цілком правильно.

– Тож усе гаразд, – промовив Гейдок. – І не розумію, чому нас це повинно турбувати.

– Кого турбує?

– Гадав, що вас.

– Зовсім ні.

– То все закінчилось, і справа закрита, – підсумував капітан. – Якщо місіс Мерровдін у якийсь період її життя так не пощастило перебувати під слідством за вбивство й бути виправданою...

– Зазвичай бути виправданим не вважається нещастям, – перебив Еванс.

– Ви знаєте, що я маю на увазі, – продовжив капітан Гейдок роздратовано. – Якщо ця нещасна леді набула такого жахливого досвіду, яке ми маємо право все це розворушувати, чи не так?

Еванс не відповів.

– Ну ж бо, Евансе. Ця леді була невинувата, ви ж самі казали.

– Я не говорив, що вона невинувата. Я сказав, що її виправдали.

– Однаково.

– Не завжди.

Капітан Гейдок, що почав був вибивати свою люльку об бильце, зупинився й випростався у кріслі із дуже настороженим виразом обличчя.

– Аго-го-гов, – вимовив він. – Куди це вас вітром відносить? Гадаєте, вона не була невинна?

– Я б так не сказав. Просто... я не знаю. Ентоні мав звичку приймати миш'як, який діставала дружина. Одного дня помилково він приймає занадто багато. Це була його помилка чи дружини? Ніхто не міг з'ясувати, і присяжні, досить правомірно, дали їй право презумпції невинуватості. Це все добре, і я не вбачаю в цьому ніяких похибок. Проте... я сам хотів би *знати*.

Капітан Гейдок знову перевів увагу на люльку.

– Що ж, – промовив з полегшенням. – То не наша справа.

– Я в цьому не впевнений...

– Але ж, звичайно...

– Послухайте мене хвилинку. Той чоловік, Мерровдін, у своїй лабораторії цього вечора, заклопотаний своїми тестами... пам'ятаєте...

– Так. Він згадував про тест Марша із миш'яком. Сказав, що *ви* мали б знати про таке – це по вашій лінії, і захихотів. Він би такого не сказав, якби хоч на мить подумав про...

Еванс його зупинив.

– Тобто він би такого не сказав, якби *знав*. Вони одружені скільки часу... шість років, ви казали? Закладаюся на будь-що: він і гадки не

має, що його дружина – то колись сумнозвісна місіс Ентоні.

– І від мене він цього точно не дізнається, – сказав капітан Гейдок різко.

Еванс не звернув на це уваги й продовжив:

– Ви мене перервали щойно. Після тесту Марша Мерровдін підігрів речовину в пробірці, металічний осад розчинив у воді й відділив його, додаючи нітрат срібла. То був тест на хлорати. Простий невибагливий тест. Та я випадково прочитав слова в книжці, що лежала розгорнутою на столі: *«H₂SO₄ розкладає хлорати з виділенням Cl₂O₂. Під час розігрівання виникають потужні вибухи; тому розчин слід зберігати охолодженим і використовувати лише в малих кількостях»*.

Гейдок дивився на свого друга.

– Гаразд, то й що?

– Лиш ось що. У моїй професії також існують тести – тести на вбивство. Існує змішування фактів, їхнє зважування, розщеплення осаду, коли були допущені упередження і загальна неточність свідків. Та є ще один тест на вбивство, дуже точний, але досить... небезпечний! *Убивця рідко обмежується одним злочином*. Дайте йому час і відсутність підозр – і він учинить ще один. Упіймайте чоловіка... убив він свою дружину чи ні? Можливо, справа проти нього не така чітка. Зазирніть у його минуле... якщо виявиться, що в нього було кілька дружин і всі вони померли, скажімо, досить загадково? Тоді ви *знаєте!* І я не говорю з *точки зору закону*, розумієте. Я, звісно, маю на увазі *мораль*. Коли ви вже *знаєте*, то можете братись за пошук доказів.

– Що ж?

– Я підходжу до суті. Добре, коли є минуле, у яке можна зазирнути. Та припустімо, що ми впіймали вбивцю на його чи її першому злочині. Тоді від того тесту ви не отримаєте ніякої реакції. Уявімо тепер, що ув'язнений виправданий... Починає життя під іншим іменем. Повторить чи не повторить убивця свій злочин?

– Це – жахлива думка!

– Ви досі наполягаєте, що то не наша справа?

– Так, наполягаю. У вас немає жодних причин сумніватись, що місіс Мерровдін – цілковито невинна жінка.

Колишній інспектор затих на якийсь момент. Потім повільно проговорив:

– Я вам сказав, що ми перевірили її минуле, але нічого не знайшли. Це не зовсім правда. Був вітчим. Вісімнадцятирічною дівчиною вона захопилась якимось молодим чоловіком, але під тиском авторитету свого вітчима розлучилася з ним. За деякий час вона з вітчимом пішла на прогулянку вздовж досить небезпечної скелі. Стався нещасний випадок... Чоловік підійшов занадто близько до краю, що обсипався... вітчим зірвався й убився.

– Ви не вважаєте...

– То був нещасний випадок. *Нещасний випадок!* Передозування миш'яком Ентоні – нещасний випадок. Її ніколи не судили б, якби не виявилось, що там був іще один чоловік, між іншим, він побажав залишитися невідомим. Схоже, той чоловік був не вдоволений рішенням суду, хоча присяжні лишилися задоволеними. Кажу вам, Гейдоку, я боюся ще одного нещасного випадку, якщо до цього причетна та жінка!

Старий капітан знизав плечима.

– Минуло дев'ять років по тій справі. Чому має трапитись іще один «нещасний випадок», як ви його називаєте, саме зараз?

– Я не говорив, що зараз. Я сказав котрогось дня. Коли з'явиться потрібний мотив.

Капітан Гейдок знову знизав плечима.

– Що ж, не знаю, як ви збираєтесь оберігатися від цього.

– Я теж не знаю, – сумно мовив Еванс.

– Я краще триматимусь подалі, – сказав капітан Гейдок. – Не вийде нічого хорошого зі втручання в чужі справи.

Та ця порада не сподобалась колишньому інспекторові, який був людиною терплячою, але цілеспрямованою. Залишивши свого друга, він прогулювався селищем, перебираючи в думках можливі дієві заходи.

Повертаючи до поштового відділення, щоб купити марки, він наштовхнувся на об'єкт свого клопоту – Джорджа Мерровдіна. Колишній професор хімії був невеличким чоловіком із замріяним поглядом, м'якими й добродушними манерами і зазвичай дуже неуважний. Чоловік упізнав колишнього інспектора і люб'язно привітався, нахилиючись, щоб підібрати листи, які впустив на землю, коли вони зіштовхнулись. Еванс також нахилився і, будучи

спритнішим, першим схопив листи і вручив їх власникові разом зі своїми вибаченнями.

У процесі цього він встиг глянути на листи, і адреса, написана вгорі, пробудила в ньому підозри з новою силою. Там була назва відомої страхової фірми.

Еванс одразу прийняв рішення. Простодушний Джордж Мерровдін й оком не змигнув, як разом із колишнім інспектором уже прогулювався селищем, і, напевне, не зміг би пояснити, як їхня розмова підійшла до обговорення страхування життя.

Евансу було неважко досягти свого. Мерровдін сам надав інформацію про те, що застрахував своє життя на користь дружини, і поцікавився думкою співрозмовника про компанію, щодо якої в нього виникли питання.

– Я зробив кілька нерозумних інвестицій, – пояснив професор. – Як результат – мої прибутки зменшились. Якби щось зі мною трапилось, моя дружина опинилася б у скрутному становищі. Це страхування все виправить.

– Вона підтримала цю ідею? – запитав Еванс ненав'язливо. – Деякі леді проти, знаєте. Гадають, можна наврочити... чи щось таке.

– О, Маргарет дуже практична, – мовив Мерровдін, усміхаючись. – Зовсім не забобонна. Власне, гадаю, то спершу була її ідея. Вона не хотіла, щоб я нервувався.

Еванс отримав інформацію, якої прагнув. Невдовзі по тому він попрощався зі своїм співрозмовником із рішуче стиснутими щелепами. Небіжчик містер Ентоні також застрахував своє життя на користь дружини за два тижні до смерті.

Звиклий покладатись на свої передчуття, колишній інспектор був переконаний, що не помилявся. Та як діяти далі – ось питання. Він прагнув не зловити зловмисника на гарячому, а запобігти злочину, а це було зовсім іншою, набагато важчою справою.

Увесь день чоловік був у своїх думках. В угіддях місцевого сквайра якраз відбувався фестиваль Ліги Прімуоз, і Еванс попрямував туди: насолоджувався копійчаною лотереєю, угадував вагу поросяти, грав у кокосові кеглі – і все це робив із відстороненим, зосередженим виразом обличчя.

Він навіть потішив себе та звернувся за півкрони до Зари, ворожки на кришталевій кулі, сам до себе посміхаючись і згадуючи

власні рейди проти ворожок за часів професійної діяльності.

Інспектор не дуже дослухався до її мелодійного чарівливого голосу, доки останнє речення не привернуло його увагу.

– І ви дуже скоро... справді дуже скоро... потрапите в ситуацію, де йтиметься про життя чи смерть... Життя чи смерть однієї людини.

– Гм... це ви про що? – різко запитав він.

– Рішення... Ви повинні прийняти рішення. Будьте дуже обережні... дуже, дуже обережні... Якщо припуститеся помилки... найменшої помилки...

– Так?

Ворожка здригнулась. Інспектор знав, що все це – нісенітниця, проте був вражений.

– Я вас попереджую: *не помиліться*. Якщо ви помилитесь, то – я це бачу чітко – результат цього – смерть...

Дивно, до біса дивно. Смерть. Якби вона ще й засяяла, промовляючи це!

– То результатом моєї помилки може стати смерть? Саме так?

– Так.

– У такому випадку, – мовив Еванс, підводячись на ноги й віддаючи половину крони, – мені не варто припускатися помилки, еге ж?

Він це промовив із легкістю, та коли вийшов із шатра, його стиснуті щелепи видавали рішучість. Легко сказати, та нелегко зробити. Він повинен вчинити правильно. Життя, крихке життя залежить від цього.

І не було нікого, хто міг би йому допомогти. Еванс поглянув на свого друга Гейдока, що стояв осторонь. Від нього ніякої допомоги.

Гейдок розмовляв із жінкою. Потім вона відійшла й попрямувала в бік Еванса. Інспектор її впізнав. То була місіс Мерровдін. Імпульсивно він став на її шляху.

Місіс Мерровдін мала досить привабливий вигляд. Високе світле чоло, красиві карі очі й спокійний вираз обличчя. Вона була схожа на італійську мадонну і підкреслювала це, розділивши волосся на голові посередині й заклавши його за вуха. У неї був глибокий, трішки сонний голос.

Жінка стримано посміхнулась до Еванса, вітаючись.

– Я так і думав, що це ви, місіс Ентоні... тобто місіс Мерровдін, – мовив він невимушено.

Еванс навмисне обмовився, непомітно спостерігаючи за нею. Він побачив, як у неї трішки більше піднялись повіки, і вона різко вдихнула повітря. Та погляду не відвела. Дивилась на нього гордо й непохитно.

– Я шукаю свого чоловіка, – тихо промовила вона. – Ви його ніде не бачили?

– Він ішов у тому напрямку, коли я його востаннє бачив.

Вони пліч-о-пліч пішли у вказаному напрямку, тихо і мило розмовляючи. Інспектор усе більше захоплювався. Що за жінка! Яка витримка. Яка виняткова врівноваженість. Надзвичайна жінка... і дуже небезпечна. Він був упевнений: дуже небезпечна.

Чоловік досі був неспокійний, проте задоволений своїм першим кроком. Він дав їй зрозуміти, що впізнав її. Це її насторожить. Вона не наважиться зробити чогось необдуманого. Ще була справа щодо Мерровдіна. Якби його попередити...

Коли вони знайшли її чоловіка, той якраз розглядав порцелянову ляльку, яку виграв у копійчаній лотереї. Дружина запропонувала піти додому, і він із радістю погодився. Місіс Мерровдін звернулась до інспектора:

– Чи не бажаєте піти з нами на чашечку чаю, містере Еванс?

Чи була в її голосі нотка виклику? Він гадав, що була.

– Дякую, місіс Мерровдін, із задоволенням.

Вони йшли туди, спілкуючись про приємні та звичайні речі. Світило сонце, ніжно подував вітерець, усе навколо них було приємним і звичайним.

Їхня служниця була на фестивалі, як пояснила місіс Мерровдін, коли вони прибули до чарівного старовинного котеджу. Вона пішла до своєї кімнати зняти капелюха й повернулась, щоб накрити стіл до чаю і закип'ятити чайник на невеличкій лампі. Із полички біля каміну взяла три маленькі піали та блюдечка.

– У нас дуже особливий китайський чай, – пояснила. – І ми його завжди п'ємо по-китайськи: із піал, а не з чашок.

Вона зупинилась, зазирнула в піалу й замінила її на іншу, незадоволено вигукнувши:

– Джордже! Як нечемно з твого боку. Ти знову брав піали.

– Перепрошую, люба, – мовив професор винувато. – У них такий зручний розмір. Ті, що я замовив, ще не привезли.

– Одного дня ти нас усіх отруїш, – сказала його дружина, немов жартуючи. – Коли Мері знаходить їх у лабораторії – приносить назад сюди й не турбується про те, щоб помити, хіба що там щось дуже помітне. Ти ж їх використовував для ціаніду калію якогось дня. Справді, Джордже, це страшенно небезпечно.

Мерровдін мав трохи роздратований вигляд.

– Мері не має ніякого права забирати щось із лабораторії. Їй не дозволено нічого чіпати.

– Але ми часто залишаємо там чашки після чаю. Звідкіля їй знати? Не звинувачуй безпідставно, любий.

Професор пішов до лабораторії, бурмочучи щось сам до себе, а місіс Мерровдін із посмішкою на обличчі залила чай кип'ятком і задмухала полум'я маленької срібної лампи.

Еванс був спантеличений. Проте до нього пробивався промінчик просвітлення. З якоїсь причини місіс Мерровдін виказувала себе. Чи це також стане «нешасним випадком»? Чи вона говорила про все це навмисне, щоб забезпечити собі алібі заздалегідь? У такому разі одного дня, коли станеться «нешасний випадок», він буде змушений давати свідчення на її захист. Нерозумно з її боку, якщо це саме так, бо до того...

Раптом він глибоко вдихнув. Вона налила чаю в три піали. Одну поставила перед ним, одну – перед собою, ще одну – на маленькому столику біля каміна, поряд із кріслом, у якому зазвичай сидів її чоловік, і саме тоді, коли вона поставила ту останню піалу на столик, її губи скривила ледь помітна дивна посмішка. Та посмішка її виказала.

Він знав!

Надзвичайна жінка... небезпечна жінка. Не чекати... не готуватись. Сьогодні по обіді... саме сьогодні по обіді... із ним тут за свідка. Така прямота вибила з нього повітря.

То було розумно... то було до біса розумно. Він не зміг би нічого довести. Вона розраховувала на те, що Еванс нічого не запідозрить лише тому, що то «занадто рано». Жінка із блискавичною швидкістю думки й дії.

Він глибоко вдихнув і нахилився вперед.

– Місіс Мерровдін, я людина з дивними забаганками. Чи не задовольнили б ви одну з них?

Вона мала зацікавлений вигляд, але нічого не запідозрила.

Він підвівся, узяв піалу перед нею й замінив її на ту, що стояла на маленькому столику. Ту ж, іншу, приніс назад і поставив перед нею.

– Хочу подивитись, як ви це питимете.

Їхні очі зустрілися. Її погляд був непохитним і незбагненим. Обличчя повільно зблідло.

Жінка простягла руку, підняла чашку. Еванс затримав дихання. А якщо він помилявся весь цей час?

Місіс Мерровдін піднесла чашку до губ... Останньої миті, здригнувшись, вона нахилилась уперед і швидко вилила все у вазон із папороттю. Потім сіла рівно і демонстративно поглянула на нього.

Він глибоко з полегшенням вдихнув і знову сів.

– Що ж? – сказала вона.

Її голос змінився: став глумливий, зверхній.

Інспектор тихо й чітко відповів:

– Ви дуже розумна жінка, місіс Мерровдін. Гадаю, ви розумієте, про що я. Це не може... повторитись. Знаєте, що я маю на увазі?

– Я знаю, що ви маєте на увазі.

Голос її був рівним, беземоційним. Гість кивнув, задоволений. Вона була розумною жінкою і не бажала, щоб її повісили.

– За ваше довголіття та за довголіття вашого чоловіка, – значуще промовив він і підніс чай до губ.

Тоді його обличчя змінилось. Воно жахливо скривилось... Він спробував підвестись, закричати... Його тіло заціпеніло, обличчя посиніло. Інспектор упав на своє крісло... Його кінцівки охопили конвульсії.

Місіс Мерровдін нахилилась уперед, спостерігаючи за ним. Легка посмішка пробігла по її губах. Вона заговорила – дуже м'яко й лагідно.

– Ви помилились, містере Еванс. Ви гадали, я хотіла вбити Джорджа... Як неумудро з вашого боку... дуже неумудро.

Вона просиділа там з хвилину, дивлячись на мертвого чоловіка, третього чоловіка, який погрожував перейти їй дорогу й розлучити з коханим.

На її обличчі з'явилась широка посмішка. Вона ще більше стала схожою на мадонну. Потім голосно покликала:

– Джордже, Джордже!.. О, ходи сюди! Здається, стався жахливий нещасний випадок... Бідний містер Еванс...

Четвертий чоловік

Канонік Парфітт трохи задихався. Бігати за потягами – справа не для людини його віку. Перш за все його фігура була вже не та, що колись, а після втрати стрункості з'явилася схильність до задишки, яку він сам велично виправдовував, приказуючи: «*Моє серце*, знаєте!».

Він плюхнувся в куток вагону першого класу та зітхнув із полегшенням. Тепло вагону з обігрівом було таким приємним. Надворі сніжило. Пощастило запопасти місце в кутку для тривалої нічної подорожі. Сумна справа, якщо вам це не вдасться. Варто було б запровадити спальні місця в такому потязі.

Три інші кутки вже були зайняті, і, звернувши увагу на цей факт, канонік Парфітт помітив, що чоловік у дальньому кутку мило до нього всміхався, наче вони знайомі. Той був чисто поголений, із зацікавленим виразом обличчя і з пойнятими сивиною скронями. Було настільки очевидно, що професійно він пов'язаний із законом, що ніхто й на мить не засумнівався б у цьому. Сер Джордж Дюран справді був дуже відомим адвокатом.

– Що ж, Парфітте, – приязно промовив він, – довелось вам побігати, авжеж?

– Шкідливо для мого серця, на жаль, – відповів канонік. – Який збіг, що ми тут зустрілись, сер Джордж. Далеко на північ їдете?

– Ньюкасл, – відповів той лаконічно й додав: – До речі, ви знайомі з доктором Кембеллом Кларком?

Чоловік, що сидів з того ж боку вагона, що й канонік, люб'язно кивнув.

– Ми зустрілись на платформі, – продовжував адвокат. – Ще один збіг.

Канонік Парфітт глянув на доктора Кембелла Кларка з помітним інтересом. Він часто чув його ім'я. Доктор Кларк був видатним лікарем і спеціалістом у галузі психології, а його остання книжка, «Особливості підсвідомого мислення», стала найбільш обговорюваним виданням року.

Канонік Парфітт оглянув квадратне підборіддя, непорушні блакитні очі й рудувате волосся, якого не торкнулася сивина, проте

густина його, очевидно, зменшувалась. Також здавалося, що лікар був вольовою особистістю.

І, цілком природно, канонік перевів погляд на сидіння навпроти, частково сподіваючись і там побачити когось знайомого, але четвертий пасажир вагону виявився абсолютним незнайомцем – схоже, іноземцем, чорнявим, непримітної зовнішності. Закутаний у велике пальто, він, здавалось, спав.

– Канонік Парфітт з Брадчестера? – поцікавився доктор Кембелл Кларк приємним голосом.

Канонік мав задоволений вигляд. Ті його «наукові проповіді» таки стали відомими, особливо з того часу, коли ними зацікавилася преса. Власне, це саме те, що зараз церкві й потрібно: сучасність і новизна.

– Я прочитав вашу книжку з неабиякою цікавістю, докторе Кембелле Кларк, – сказав Парфітт. – Хоча час від часу траплялися занадто технічні терміни для мого розуміння.

Втрутився Дюран.

– Ви за спілкування чи за сон, каноніку? – запитав він. – Я одразу зізнаюсь, що страждаю від безсоння, то голосую за перше.

– О, звичайно. Неодмінно, – мовив канонік. – Я рідко сплю під час цих нічних подорожей, та й книга, яку я із собою прихопив, досить нудна.

– У будь-якому випадку ми – наче представницький збір, – підмітив доктор з усмішкою. – Церква, закон і медицина.

– Залишилось небагато, про що ми не змогли б висловити свою професійну думку, еге ж? – засміявся Дюран. – Церква – про духовні погляди, я – про земні та законні, а ви, докторе, із найширшою сферою з усіх: від просто патологічних до суперпсихологічних! Ми втрьох можемо охопити всі теми цілковито, я гадаю.

– Не так цілковито, як ви собі це уявляєте, на мою думку, – мовив доктор Кларк. – Є ще одна точка зору, знаєте, про яку ви забули, і вона досить важлива.

– Що ви маєте на увазі? – поцікавився адвокат.

– Точка зору людини з вулиці.

– Але наскільки це важливо? Людина з вулиці зазвичай не має рації, чи не так?

– О! Майже завжди. Проте ця людина має те, чого не вистачає всім експертам, – особисту точку зору. Урешті-решт, знаєте, без

суб'єктивного ставлення неможливо обійтись. Я зрозумів це завдяки своїй професії. На кожного пацієнта, який приходить до мене, будучи справді хворим, припадає п'ятеро, з якими все гаразд, окрім того, що вони не можуть щасливо вжитися з мешканцями свого будинку. І називають це по-різному: хто «коліном господаря», хто «судомами письменника», але як це не назви, воно – роз'ятрена рана, що утворилася внаслідок тертя особистих поглядів.

– У вас багато пацієнтів із «нервами», я бачу, – зневажливо зазначив канонік. З його нервами було все гаразд.

– О! Що ви цим хочете сказати? – той швидко, наче блискавка, розвернувся до нього. – Нерви! Люди вимовляють це слово з насмішкою, як-от зробили ви. «Нічого страшного з тим-то й тим-то, – кажуть вони, – то просто нерви». Та, святий Боже, люди, у цьому й суть справи! Ми можемо захворіти тілесною недугою й вилікувати її. Проте нині ми не набагато більше знаємо про незрозумілі причини понад сотні видів нервових хвороб, ніж знали, скажімо, за часів королеви Єлизавети!

– От лихо, – промовив канонік Парфітт, трішки збентежений таким нападом. – Невже це так?

– І майте на увазі, це – знак благодаті, – продовжував доктор Кембелл Кларк. – У давні часи ми вважали людину простою твариною, яка має тіло та душу, акцентуючи на першому.

– Тіло, душа і дух, – виправив священик м'яко.

– Дух? – доктор дивно посміхнувся. – Що саме ви, пастирі, маєте на увазі під цим? Ви ніколи не були точними щодо цього, адже так. Століттями ви боялись чіткого визначення.

Канонік прокашлявся, готуючись до промови, та, на його розчарування, не дістав такої можливості. Доктор продовжував далі.

– Чи можемо ми бути впевнені, що правильне слово «дух», а не «духи»?

– Духи? – перепитав сер Джордж Дюран, питально підвівши брову.

– Так, – Кембелл Кларк перевів на нього погляд, нахилився вперед і злегка постукав того в груди. – Ви впевнені, – серйозно продовжив він, – що в цій оболонці лише один мешканець, що це все, знаєте... що ось ця, така бажана резиденція вмебльовується на сім, двадцять один, сорок один, сімдесят один чи скільки б там не було років? Зрештою,

мешканець починає виносити свої речі по одній, а потім і сам забирається з того будинку, а дім валиться, і все, що залишається, – руїни й запустіння. Ви господар будинку, це безсумнівно, проте чи ви ніколи не відчували присутності беззвучних слуг, не помітних ніде, окрім роботи, яку вони виконують навіть поза вашою свідомістю? Чи, скажімо, друзі, настрої, що вас охоплюють і роблять на якийсь період часу «іншою людиною»? Ви – король замку, цілковитий і повноправний, та майте на увазі, що «брудний слуга» також там.

– Мій дорогий Кларку, – промовив адвокат, – ви змушуєте мене почуватися дуже некомфортно. Чи насправді мій розум – то поле бою для конфліктних особистостей? Це така новітня наука?

Тепер доктор знизав плечима.

– Так працює тіло, – уїдливо промовив він. – А якщо таке тіло, то чому розум повинен працювати по-іншому?

– Як цікаво, – сказав канонік Парфітт. – Ах! Надзвичайна наука... надзвичайна наука.

А про себе подумав: «Це може стати ідеєю для захопливої проповіді»

Та доктор Кембелл Кларк уже заспокоївся й уместився на сидінні.

– Власне кажучи, – зазначив він сухим професійним тоном, – саме через справу про роздвоєння особистості я прямую до Ньюкасла сьогодні ввечері. Дуже цікава справа. З невропатичної теми, звичайно. Але правдива.

– Роздвоєння особистості, – задумливо промовив сер Джордж Дюран. – Це трапляється не так уже й рідко, здається. Там іще наявна втрата пам'яті, чи не так? Саме таке було у справі в Прокурорському суді нещодавно.

Доктор Кларк кивнув.

– Класична справа, звичайно, – продовжив Дюран, – справа Фелісії Болт. Можливо, пам'ятаєте?

– Авжеж, – промовив канонік Парфітт. – Пам'ятаю, читав про це в газетах, але то було вже давно, щонайменше сім років тому.

Доктор Кларк кивнув.

– Та дівчина стала найвідомішою особою у Франції. Науковці з усього світу приїжджали, щоб подивитись на неї. У неї було не менше ніж чотири чітких особистості, відомі як Фелісія 1, Фелісія 2, Фелісія 3 і т.ін.

– Хіба не припускався навмисний обман? – одразу запитав сер Джорж.

– Особистості Фелісія 3 та Фелісія 4 були трішки сумнівними, – згодився доктор. – Та це не змінює суті. Фелісія Болт була селянкою із Бретані, третьою із п'яти дітей у сім'ї, дочкою батька-п'яниці та розумово неповноцінної матері. Під час чергової п'яної бійки батько задушив матір і, якщо мені не зраджує пам'ять, був засуджений на довічне ув'язнення. Фелісії тоді було п'ять років. Якись добродійні люди зацікавились дітьми, і Фелісію віддали на виховання та навчання до незаміжньої англійської леді, яка утримувала щось на кшталт притулку для знедолених дітей. Проте вона не могла сказати нічого хорошого про Фелісію. Пані її описувала як повільну та не дуже розумну дівчину, котрій важко було опанувати читання та письмо, до того ж у неї все із рук валилось. Та леді, міс Слейтер, намагалася влаштувати дівчину як домашню прислугу і, власне, знайшла для неї кілька вакансій, коли та стала досить дорослою для роботи. Та Фелісія ніколи й ніде надовго не затримувалася через свою тупість і лінь.

Доктор зупинився на хвилинку, і канонік, перекинувши ногу на ногу та закутуючись сильніше у свій дорожній плед, раптом помітив, що чоловік навпроти нього трішки поворухнувся. Очі його, що досі були заплющеними, зараз дивилися так глузливо та незрозуміло, що це аж налякало праведного каноніка. Так, наче чоловік увесь цей час їх підслуховував і нишком зловтішався з почутого.

– Є фотографія Фелісії в сімнадцять років, – продовжував доктор. – Там вона має вигляд незграбної селянки із грубуватою фігурою. Зі світлини й не скажеш, що невдовзі ця дівчина стане однією з найвідоміших осіб у Франції.

– П'ять років потому, коли їй було 22, Фелісія Болт перенесла важку нервову хворобу, і під час одужування почали проявлятися дивні явища. Подальші факти підтверджені багатьма провідними науковцями. Особистість, названа Фелісією 1, не відрізнялася від Фелісії Болт, якою та була останні двадцять два роки. Фелісія 1 погано і з помилками писала французькою, не володіла жодною з іноземних мов і не вміла грати на піаніно. Фелісія 2, на противагу цьому, вільно розмовляла італійською та посередньо – німецькою. Її почерк не був схожим на почерк першої, і вона вільно та виразно писала французькою. Друга могла спілкуватися щодо політики та мистецтва й

обоожнювала грати на піаніно. Фелісія 3 була багато в чому схожою на Фелісію 2. Вона була розумною та, вочевидь, освіченою, але в моральному розумінні – повна протилежність. Ця справляла враження, якщо чесно, цілковито розпусної істоти, але розпусної по-паризьки, а не по-провінційному. Вона знала увесь паризький *argot* і вирази гламурного *demi monde*^[3]. Мовлення її було нецензурним, і дівчина висловлювалась проти релігії й так званих «добрих людей» дуже ганебними термінами. І, насамкінець, було Фелісія 4 – мрійливе, майже неповноцінне створіння, помітно побожна, проповідувала яснобачення. Проте та, четверта, особистість була дуже поверховою й невизначеною і часто вважалась навмисним обманом з боку Фелісії 3, таким собі жартом над довірливою публікою. Можу сказати, що (можливо, за винятком Фелісії 4) кожна особистість була чіткою й відокремленою від інших, та нічого про тих, інших, не знала. Фелісія 2 виявилася, без сумнівів, домінантною і часом тривала по два тижні, а Фелісія 1 несподівано з'являлася на день чи два. Після цього, можливо, Фелісія 3 чи 4, та ці дві останні рідко утримували контроль довше, ніж на кілька годин. Кожна зміна супроводжувалася сильними головними болями та довготривалим сном, і в кожному випадку спостерігалась цілковита втрата спогадів про попередні стани, окрема особистість продовжувала своє життя з того моменту, де воно перервалось, не усвідомлюючи часу, що минув.

– Надзвичайно, – пробурмотів канонік. – Неперевершено. Ми досі так мало знаємо про чудеса всесвіту.

– Але ми знаємо, що в ньому є багато хитрих самозванців, – уїдливо зазначив адвокат.

– Справу Фелісії Болт розглядали як адвокати, так і лікарі та науковці, – швидко відповів доктор Кембелл Кларк. – Метр Квімбельє, пам'ятаєте, провів досить пильне розслідування й підтвердив погляди науковців. І взагалі, чому це має нас так дивувати? Трапляються яйця з подвійним жовтком, чи не так? І подвійний банан? Чому ж не подвійна душа, чи, як у нашому випадку, почетвірна душа, в одному тілі?

– Подвійна душа? – запротестував канонік.

Доктор Кембелл Кларк перевів свої пронизливі блакитні очі на нього.

– А як по-іншому це назвати? Якщо вважати, що особистість – то душа?

– Добре хоча б, що такий стан речей стосується лише природи «диваків», – зазначив сер Джорж. – Якби такі речі були надто поширеними, то складнощів би не уникнути.

– Такий стан, звичайно, не є нормальним, – згодився доктор. – Шкода, що тривалі дослідження не проводились і все закінчилося неочікуваною смертю Фелісії.

– Щось дуже дивне тоді сталося, якщо не помиляюся, – проговорив адвокат повільно.

– Надзвичайно непересічна справа. Дівчину знайшли вранці в ліжку мертвою. Та, на загальний подив, було доведено, без жодних сумнівів, що вона, власне, себе сама задушила. Сліди на шиї були від її власних пальців. Метод самогубства, який, хоча й можливий фізично, вимагав надзвичайної м'язової сили та надлюдської сили волі. Що ж довело дівчину до такої скрути, ніхто ніколи не дізнався. Авжеж, її душевний баланс завжди був нестабільним. Проте все закінчилось. Навіки була опущена завіса над таємницею Фелісії Болт.

І саме тоді чоловік у дальньому кутку зареготав.

Інші троє підскочили, наче від пострілу. Вони зовсім забули про існування четвертого серед них. Коли ж глянули на місце, де той сидів, досі закутаний у пальто, незнайомиць знову зареготав.

– Даруйте, джентльмени, – промовив він ідеальною англійською, яка, проте, мала іншомовний акцент.

Він випростався в кріслі, показуючи бліде обличчя з чорними вусами.

– Так, прошу вибачення, – мовив він, глузливо кивнувши. – Та все ж таки! У науці хіба існує останнє слово?

– Ви обізнані у справі, яку ми обговорювали? – запитав доктор увічливо.

– У справі? Ні. Я знайомий із нею.

– З Фелісією Болт?

– Так. І з Аннетт Рейвел також. Бачу, ви не чули про Аннетт Рейвел? Проте історія однієї також є історією іншої. Повірте мені, ви нічого не знаєте про Фелісію Болт, якщо не знаєте історії Аннетт Рейвел.

Він витяг свого годинника й поглянув на нього.

– Лише півгодини до наступної зупинки. У мене є час розповісти ту історію, звичайно, якщо ви маєте бажання її почути?

– Будь ласка, розкажіть, – тихо вимовив доктор.

– Я вражений, – сказав канонік. – Вражений.

Сер Джордж Дюран усівся так, наче готовий дуже уважно слухати.

– Моє ім'я, джентльмени, – почав їхній дивний попутник, – Рауль Летардо. Ви щойно згадували англійську леді, міс Слейтер, яка любила у благодійності. Я народився в тому рибальському селищі в Бретані, і, коли мої батьки загинули в залізничній аварії, саме міс Слейтер прийшла на допомогу й урятувала мене від того, що у вас в Англії називають робітничим домом. Під її опікою було близько двадцяти дітей, дівчаток та хлопчиків. Поміж них були і Фелісія Болт, і Аннетт Рейвел. Якщо мені не вдасться описати для вас особистість Аннетт, джентльмени, то вам нічого не зрозуміти. Вона була дитиною матері, яку називають «*fille de joie*»^[4] і яка померла від сухот, покинута своїм коханцем. Мати була танцівницею, і Аннетт також прагнула танцювати. Коли я її побачив уперше, їй було одинадцять років, пуголовок з глумливим і промовистим поглядом невперемінно, маленьке створіння, сповнене полум'ям і життям. І одразу, так, одразу вона зробила мене своїм рабом. Було так: «Раулю, зроби це для мене», «Раулю, зроби те для мене». А я... я підкорювався. Я її вже обожнював, і вона про це знала.

Ми разом ходили до берега, нас троє, бо Фелісія також ходила з нами. І там Аннетт скидала своє взуття та панчішки й танцювала на піску. І потім, коли, знесилена, падала додолу, вона розповідала про те, що мріяла робити та ким стати.

– Побачите, я стану славетною. Так, надзвичайно славетною. Я матиму сотні й тисячі шовкових панчіх, із найкращого шовку. І я мешкатиму в шикарних апартаментах. Усі мої коханці будуть молодими, красивими й багатими. І коли я танцюватиму, увесь Париж приходитиме подивитись на мене. Вони кричатимуть, і пишатимуть, і верещатимуть, і божеволітимуть від моїх танців. А зимою я не танцюватиму. Поїду на південь, до сонця. Туди, де вілли з апельсиновими деревами. Я з'їм один плід. Лежатиму під сонцем на шовкових подушках і їстиму апельсини. Щодо тебе, Раулю, я тебе ніколи не забуду, якою б багатую чи славетною не стала. Я захищатиму тебе й допоможу з кар'єрою. А Фелісія стане моєю покоївкою... хоча ні, у неї такі незграбні руки. Глянь на них, які вони великі та грубі.

Фелісія на це дуже сердилась. Та Аннетт продовжувала її дражнити:

– Вона так схожа на справжню леді: така елегантна, така витончена. Замаскована принцеса... ха-ха.

– Мої батько і мати були одружені, а це вже більше, ніж ти можеш сказати про своїх, – злісно огризалася Фелісія.

– Так, і твій батько вбив твою матір. Як мило бути дочкою вбивці.

– Твій батько покинув твою матір гнити, – не зупинялася Фелісія.

– А, так, – замислювалася Аннетт. – *Pauvre Maman*^[5]. Потрібно бути сильним і здоровим. Це найважливіше: сильним і здоровим.

– Я сильна, наче кінь, – хвалилася Фелісія.

І вона насправді була сильною, удвічі міцнішою за будь-яку дівчину в притулку. І ніколи не хворіла.

Та вона була дурненькою, самі розумієте, дурною, як дикий звір. Мене часто цікавило, чому Фелісія так переслідувала Аннетт. Вона була наче зачарована. Деколи, гадаю, вона справді ненавиділа Аннетт, адже та погано до неї ставилася: знущалася над бідолохою через її повільність і тупість, цькувала її перед іншими. Я бачив, як Фелісія полотніла від злості. Інколи мені здавалось, що вона стисне свої пальці навколо шиї Аннетт і витрясе з неї душу. У неї не вистачало інтелекту, щоб відповісти на глузування суперниці, але з часом вона зрозуміла, що один випад завжди діяв, зрозуміла (те, що я завжди знав), що Аннетт заздрила її міцній статури, та інстинктивно біла в уразливе місце броні свого ворога.

Одного дня до мене підійшла дуже радісна Аннетт.

– Раулю, – сказала вона, – сьогодні посміємось над тією дурепою Фелісією. Помремо від сміху.

– Що ти вигадала?

– Ходімо за той хлівчик, і я тобі розповім.

Було схоже на те, що Аннетт десь дістала якусь книгу. Частину тексту вона навіть не зрозуміла, і справді, книга була занадто складною для неї. То були ранні дослідження з гіпнозу.

– Тут ідеться про яскравий предмет. Мідна ручка від мого ліжка відкручується. Я змусила Фелісію дивитися на неї вчора ввечері. «Дивись просто на неї, – сказала, – не відводь очей». А потім я нею покрутила. Раулю, мені стало моторошно. Її очі мали вигляд такий дивний, такий дивний. «Фелісіє, завжди робитимеш те, що я тобі

скажу», – мовила я до неї. «Завжди робитиму те, що ти мені скажеш, Аннетт», – відповіла вона. А потім... потім я кажу: «Завтра принесеш сальну свічку на ігровий майданчик о дванадцятій годині та почнеш її їсти. І якщо хтось запитає, скажеш, що це найсмачніше *galette*, яке ти коли-небудь смакувала». О, Раулю! Ти тільки уяви.

– Але вона ніколи такого не зробить, – запротестував я.

– Так написано в книжці. Не те щоб я дуже вірила цьому... проте, о! Раулю, якщо те, про що там ідеться, – правда, то ми добряче розважимося!

Я також уважав таку вигадку дуже смішною. Ми розповіли про це нашим друзям, і о дванадцятій усі були на гральному майданчику. Пунктуальна до хвилини, там же з'явилася Фелісія зі шматком свічки в руці. Чи повірите ви мені, мсьє, що вона почала урочисто її гризти? Ми всі були просто в істеричі! Час від часу хтось із дітей підходив до неї й так офіційно запитував: «Ти там щось добреньке їси, Фелісіє, еге ж?» А вона відповідала: «Авжеж, це найсмачніше *galette*, яке я коли-небудь пробувала». І тоді ми просто падали додолу зо сміху. Ми так голосно сміялись, що той галас, здавалося, розбудив Фелісію, і вона зрозуміла, що робить. Дівчина здивовано блимнула очима, глянула на свічку, потім на нас. Провела рукою по чолу.

– А що я тут роблю? – пробурмотіла вона.

– Ти свічку їси, – закричали ми.

– Я змусила тебе це робити. Я змусила тебе це робити, – репетувала Аннетт, пританцьовуючи.

Фелісія лише дивилася на все якийсь час. Потім повільно підійшла до Аннетт.

– То це ти... ти зробила з мене посміховисько? Я, здається, згадую. Ах! Я вб'ю тебе за це.

Вона говорила тихим голосом, проте Аннетт раптом відскочила від неї й сховалася за мою спину.

– Порятуй мене, Раулю! Я боюся Фелісії. То був лише жарт, Фелісіє. Лише жарт.

– Мені такі жарти не подобаються, – мовила та. – Зрозуміло? Ненавиджу тебе. Ненавиджу вас усіх.

Раптом вона заплакала й подалась геть.

Аннетт, гадаю, сама злякалася результату свого експерименту й не намагалася більше його повторити. Проте від того дня її влада над

Фелісією, здавалось, збільшилася.

Тепер я думаю, що Фелісія завжди її ненавиділа, проте не могла триматися від неї на відстані. Вона ходила за Аннетт, як песик.

Невдовзі по цьому, мсьє, мені знайшли вакансію, і я приходив до притулку лише зрідка на вихідні. Бажання Аннетт стати танцівницею ніхто не сприйняв усерйоз, проте з роками в неї виробився досить приємний співочий голос, і міс Слейтер дала згоду на те, щоб її навчали співу.

Лінивою вона – маю на увазі Аннетт – не була. Працювала із запалом, без відпочинку. Міс Слейтер, певно, взяла собі за обов'язок стежити за тим, щоб дівчина не працювала надто важко. Одного разу леді говорила зі мною про неї.

– Тобі завжди подобалась Аннетт, – сказала вона. – Переконай її не працювати так важко. Останнім часом у неї з'явився кашель, який мене непокоїть.

Згодом через свою роботу я опинився далеко звідти. Спочатку отримав одного чи два листи від Аннетт, але потім запала тиша. Після цього протягом п'яти років я перебував за кордоном.

Зовсім випадково, коли я повернувся до Парижа, мою увагу привернула афіша, що рекламувала Аннетт Равеллі, там була і її світлина. Я одразу ж упізнав дівчину. Того вечора попрямував до згаданого театру. Аннетт співала по-французьки й по-італійськи. Вона була неперевершеною на сцені. Після цього я відвідав її в роздягальні. Вона одразу ж мене прийняла.

– Ой, Раулю! – залементувала вона, протягуючи до мене свої білі руки. – Як чудово! Де ж ти був усі ці роки?

Я б їй розповів, та вона не дуже хотіла слухати.

– Бачиш, я майже біля своєї мети!

Вона тріумфально вказала рукою на кімнату, наповнену букетами.

– Наша добра міс Слейтер, напевне, пишається твоїми успіхами.

– Та стара? Зовсім ні. Вона мене готувала, знаєш, для консерваторії. Пристойний концертний спів. Проте я... Я – творець. Саме тут, на естрадній сцені, я можу виразити себе.

Тієї миті увійшов красивий чоловік середнього віку. Він був дуже вишуканим. Із його поведінки я швидко здогадався, що то був покровитель Аннетт. Незнайомець косо на мене глянув, і дівчина прояснила ситуацію.

– Це – друг дитинства. Він заїхав до Парижа, побачив мою фотографію на афіші й *et voilà!*

Тоді той чоловік став привітнішим та ввічливішим. У моїй присутності він дістав браслет із рубінами й діамантами та почепив його на зап'ястя Аннетт. Коли я підвівся йти, вона тріумфально на мене глянула й прошепотіла.

– Я досягла мети, чи не так? Бачиш? Переді мною весь світ.

Щойно двері за мною зачинилися, почувся її кашель, різкий сухий кашель. Спадок від сухотної матері.

Я побачив її ще через два роки. Вона знову знайшла прихисток у міс Слейтер. Її кар'єра занепала. Аннетт мала ту стадію туберкульозу, про яку лікарі говорили, що вже не можна нічого вдіяти.

Ах! Ніколи не забуду того, якою її побачив. Вона лежала під якимось накриттям у саду. Її тримали надворі й удень і вночі. Щоки її запали й хворобливо багряніли, очі були блискучі та гарячкові, і вона постійно кашляла.

Мене налякала розпука, з якою Аннетт мене тоді зустріла.

– Рада тебе бачити, Раулю. Знаєш, вони кажуть... що навряд чи я одужаю? Говорять за мою спиною, розумієш. А в очі – утішають і заспокоюють. Але це неправда, Раулю, неправда! Я не дозволю собі померти. Померти? Маючи попереду таке прекрасне життя? Воля до життя – ось що важливо. Усі хороші лікарі так тепер говорять. Я не з тих слабодухів, що здаються. Я вже почувуюся набагато краще... безкінечно краще, чуєш мене?

Вона підвелася на ліктях, щоб її краще чули, і впала назад від нападу кашлю, що терзав худеньке тіло.

– Кашель – то пусте, – задихалася вона. – І кровотечі мене не лякають. Я ще здивую лікарів. Воля – ось що важливо. Запам'ятай, Раулю, я житиму.

Було так шкода, розумієте, так шкода.

І саме тоді увийшла Фелісія Болт із тацею. Склянка гарячого молока. Вона дала її Аннетт і дивилась, як та п'є, із таким виразом обличчя, який важко було описати. То було якесь надмірне задоволення.

Аннетт також це помітила. Вона зі злістю жбурнула склянку додолу, і та розбилася вщент.

– Бачиш її? Вона на мене так завжди дивиться. Радіє з того, що я помираю. Так, зловтішається з того. А вона така здорова та міцна. Глянь на неї, ні дня не хворіла, оця! І все даремно. Який сенс з її міцного тулуба? Для чого вона може його використати?

Фелісія нахилилась і зібрала скалки побитої склянки.

– Я не ображаюсь на її балачки, – озвалася співочим голосом. – Яке це має значення? Я поважна дівчина, саме так. Вона ж незабаром пізнає полум'я чистилища. Я – християнка, це все, що скажу.

– Ти ненавидиш мене! – кричала Аннетт. – Ти мене завжди ненавиділа. Ах! Та я все одно можу тебе зачарувати. Я можу змусити тебе робити те, що захочу. Ось глянь, якщо я тебе попрошу, ти станеш на коліна переді мною, на траві.

– Це абсурд, – мовила Фелісія нервово.

– Проте це саме так, ти це зробиш. Станеш. Щоби вдовольнити мене. На коліна! Я, Аннетт, наказую тобі. На коліна, Фелісіє.

Чи то сталося завдяки чарівливому благанню в її голосі, чи завдяки якимось прихованим причинам, та Фелісія підкорилася. Вона повільно опустила на коліна, широко розпростерла руки, обличчя стало пусте й дурнувате...

Аннетт відкинула голову й засміялась... Сміх лунав наплив за напливом.

– Глянь на неї, на її дурне обличчя! Який вона має сміховинний вигляд. Можеш підвестися, Фелісіє, дякую! Не сердься на мене. Я – твоя володарка. Ти повинна робити те, що я кажу.

Знесилена, вона лягла на подушки. Фелісія взяла тацю й повільно попрямувала геть. Один раз оглянулася через плече, і мене аж налякав той сповнений жеврійної обра́зи погляд.

Мене не було, коли Аннетт померла. Та я впевнений: це було жахливо. Вона так трималася за життя, боролася зі смертю, як божевільна. Знову й знову, задихаючись, дівчина говорила: «Я не помру... чуєте? Не помру. Я житиму... житиму...»

Це мені розповідала міс Слейтер, коли шість місяців потому я прибув її відвідати.

– Мій бідний Раулю, – говорила вона добродушно. – Ти любив її, чи не так?

– Завжди... завжди. Та навіщо я їй був потрібен? Не говорімо про це. Вона померла... така виняткова, така сповнена жагучого життя...

Міс Слейтер була співчутливою жінкою. Вона продовжила розмову про щось інше. Леді дуже непокоїлася через Фелісію. З дівчиною стався незрозумілий нервовий зрив, і з тих пір вона поводитися дивно.

– Знаєш, – промовила міс Слейтер, мить повагавшись, – що вона вчиться грати на піаніно?

Я не знав і був дуже здивований це почути. Фелісія... учиться грати на піаніно! Я міг би прямо заявити, що та дівчина однієї ноти від іншої не відрізняє.

– Кажуть, у неї талант, – продовжувала міс Слейтер. – Я не можу цього зрозуміти. Я завжди вважала її... власне, Раулю, ти сам знаєш, вона завжди була дурненькою дівчиною.

Я кивнув.

– Вона деколи так дивно поводить... Навіть не знаю, що думати.

Кілька хвилин по тому я увійшов у читальну залу. Фелісія грала на піаніно. Виконувала арію, яку співала Аннетт, коли я чув її в Парижі. Ви розумієте, мсьє, це мене дуже вразило. І тоді, коли вона почула, що я увійшов, зупинила гру й поглянула на мене: в очах насмішка та розум. На мить я подумав... Власне, не хочу говорити, що я подумав.

– *Tiens!*^[6] – сказала вона. – То це таки ви... мсьє Рауль.

Не можу описати те, як вона це вимовила. Для Аннетт я завжди був Раулем. Та Фелісія, відтоді як ми зустрілись уже дорослими, завжди зверталася до мене мсьє Рауль. Але те, як вона вимовила це зараз, було зовсім іншим... наче мсьє, з легким наголосом, було для неї кумедним.

– Що ж, Фелісіє, – збиваючись, вимовив я. – Ти сьогодні маєш зовсім інший вигляд.

– Справді? – відповіла вона. – Дивно це. Та не будь таким офіційним, Раулю... Вирішено, я називатиму тебе Раулем... чи ми разом не грались у дитинстві?... Життя створене для радості. Поговорімо про бідну Аннетт... ту, що померла й уже похована. Чи вона в чистилищі, я все гадаю, чи де?

І вона почала наспівувати уривок з пісні... не дуже мелодійно, та мою увагу привернули слова.

– Фелісіє! – закричав я. – Ти розмовляєш італійською?

– Чому б ні, Раулю? Можливо, я не така дурненька, якою прикидаюсь, – сміялася вона з моєї розгубленості.

– Не розумію... – почав я.

– То я тобі поясню. Я – хороша акторка, хоча ніхто цього не підозрює. Можу грати різні ролі... і роблю це дуже добре.

Вона знову розсміялась і вибігла з кімнати, перш ніж я її зміг зупинити.

Я знову її побачив перед тим, як піти. Вона спала в м'якому кріслі. Голосно хропіла. Я стояв, дивлячись на неї і зачаровано, і з огидою. Раптом вона прокинулася, здригнувшись. Її очі, невиразні й неживі, зустрілися з моїми.

– Мсьє Рауль, – механічно пробурмотіла вона.

– Так, Фелісіє, мені вже час іти. Зіграєш мені ще раз перед тим, як я піду?

– Я? Грати? Ви наді мною жартуєте, мсьє Раулю.

– Ти не пам'ятаєш, як грала для мене вранці?

Вона похитала головою.

– Я грала? Як може грати така бідна дівчина, як я?

Вона замовкла на якийсь час, наче замислившись, тоді кивнула до мене, щоб я ближче підійшов.

– Мсьє Раулю, у цьому будинку відбуваються дивні речі! Зі мною грають злі жарти. Переводять годинники. Так, так, я знаю, що кажу. І це все – вона.

– Хто вона?

– Та Аннетт. Та злюка. Вона знущалася наді мною за життя. А тепер, коли померла, то приходять з того світу знущатися.

Я дивився на Фелісію. Було помітно, що їй дуже страшно, такі перелякані очі.

– Вона – погана, ота. Така погана, вам кажу. Вона забирає хліб із твого рота, одяг з твого плеча, *душу з твого тіла...*

Фелісія раптом схопила мене.

– Мені страшно, кажу вам... страшно. Я чую її голос... не вухами... ні, не вухами. Тут, у мене в голові... – вона постукала себе по чолу. – Вона мене виживе... виживе мене повністю, і що я тоді робитиму, що від мене залишиться?

Її голос перетворився на пищання, а в погляді причаївся вираз загнаного звіра...

І раптом вона посміхнулася так мило й хитро, що це змусило мене здригнутися.

– Якщо до цього дійде, мсьє Раулю, руки в мене міцні... дуже міцні руки.

Досі я не звертав уваги на її руки. Зараз же глянув на них і мимоволі здригнувся. Скрючені масивні пальці і, як Фелісія сама сказала, дуже міцні... Не можу навіть описати того відчуття нудоти, яке мене охопило. Отакими руками її батько, мабуть, задушив її матір...

То був останній раз, коли я бачив Фелісію Болт. Одразу після цього я поїхав за кордон – до Південної Америки. Звідти повернувся через два роки після того, як її не стало. Щось читав про її життя та раптову смерть у газетах. Я почув більше подробиць цього вечора від вас, джентльмени! Фелісія 3 і Фелісія 4... цікаво... Вона була хорошою акторкою!

Раптом потяг почав скидати швидкість. Чоловік у кутку рівно сів і застібнув пальто.

– Яка у вас теорія? – запитав адвокат, нахилившись уперед.

– Важко повірити... – розпочав канонік Парфітт і зупинився.

Доктор нічого не сказав. Він, не кліпаючи, дивився на Рауля Летардо.

– «Одяг з твого плеча, душу з твого тіла», – процитував француз невимушено й підвівся. – Кажу вам, мсьє, що історія Фелісії Болт – то історія Аннетт Рейвел. Ви не знали її, джентльмени. Я знав. *Вона так любила життя...*

Уже тримаючи руку на дверях, готовий вискочити, він раптом повернувся і, нахилившись, постукав каноніка Парфітта у груди.

– Мсьє *le docteur* он там, він щойно сказав, що все *це*... – його рука постукала каноніка в живіт, – то лиш помешкання. Скажіть, якщо побачите злодія у своєму будинку, що робити? Застрелити, чи не так?

– Ні! – закричав канонік. – Зовсім ні... маю на увазі... не в цій країні.

Та останні слова він промовив у пустоту. Двері вагона лягнули.

Священик, адвокат і доктор сиділи там самі. Четвертий куток опустів.

Таємниця блакитної вази

Джек Гартінгтон із сумом розглядав свій змазаний удар. Стоячи біля м'яча, він озирнувся на підставку, вимірюючи відстань. Його обличчя виражало огидне презирство. Зітхнувши, чоловік витяг свою ключку й із силою двічі нею замахнувся, збивши при цьому кульбабку і жмуток трави, а потім щосили вдарив по м'ячу.

Дуже важко, коли тобі двадцять чотири роки і твоя єдина мета у житті – підвищити свою кваліфікацію в гольфі, а ти змушений присвячувати весь час та увагу заробітку на життя. П'ять з половиною із семи днів Джек був ув'язнений у так званій труні з червоного дерева у місті. Другу половину суботи та неділі віддано присвячував справжньому покликанню його життя, тож через надлишок ентузіазму він винаймав номер у маленькому готелі біля станції Стортон Гіт і прокидався щоранку о шостій, щоб попрактикуватись годину перед тим, як о 8:46 повертатися до міста.

Єдиним недоліком такого плану було те, що він зазвичай був неспроможний на вдалий удар такої ранньої години. Незграбний рух ключкою – і удар зіпсовано. То були вивідні удари, а м'яч усе ще весело котився по землі, і, схоже, Джеку треба було хоча б чотири пати^[7] на будь-якому грині^[8].

Джек зітхнув, міцно стис ключку й повторив сам до себе чарівні слова: «Ліва рука – до кінця, і не підводити очей».

Він замахнувся... і зупинився, переляканий, тому що пронизливий крик розірвав тишу літнього ранку.

– Убивають! – чулось. – Допоможіть! Убивають!

То був жіночий голос, що стих, перейшовши в якийсь булькотливий звук.

Джек опустил ключку та побіг у напрямку того звуку. Він лунав десь неподалік. Саме у цій частині поля для гольфу природа була досить дика, навколо лише кілька будинків. Власне, поблизу був лише один невеликий мальовничий котедж, який Джек і до цього помічав через його старовинну чарівність. Саме до тієї будівлі чоловік і побіг. Будиночок ховався за пагорбом, покритим вересом, та Джек оббіг його

й менш ніж за хвилину вже зупинився, тримаючись за невеличку хвіртку.

У саду стояла дівчина, тож природно, що Джек поспішно вирішив, ніби саме вона кликала на допомогу. Та він швидко змінив свою думку.

Вона тримала маленький кошик, до половини заповнений бур'янами, і, очевидно, щойно прополювала широку клумбу з братиками. Її очі, як Джек помітив, також були схожими на братики: оксамитові, ніжні, темні, радше фіалкові, ніж блакитні. Вона вся була схожа на братики у своїй лляній сукні насиченого фіолетового кольору.

Дівчина споглядала на Джека із виразом чогось середнього між роздратуванням та здивуванням.

– Перепрошую, – промовив молодий чоловік. – Але це ви щойно кричали?

– Я? Авжеж ні.

Її подив видався настільки щирим, що Джека це спантеличило. Голос дівчини був м'яким і милим, з легким іноземним акцентом.

– Та ви повинні були це почути! – вигукнув він. – Звук лунав десь звідсіля.

Вона лиш дивилась на нього.

– Я зовсім нічого не чула.

Джек також дивився на неї. Було цілком неймовірно, що вона не почула те страждальне благання про допомогу. Та її спокій здавався настільки очевидним, що Гартінгтонові ніяк не вірилося, що його обманювали.

– Крик лунав десь зблизька, – наполягав він.

Тепер вона на нього дивилася з підозрою.

– Що саме кричали? – запитала вона.

– Убивають... допоможіть! Убивають!

– Убивають... допоможіть... убивають, – повторила дівчина. – Хтось над вами пожартував, мсьє. Кого ж тут можуть убивати?

Джек роззирнувся навколо себе, спантеличено гадаючи, що може знайти мертве тіло на садовій стежині. Він усе ще був абсолютно впевненим, що той крик – справжній, а не витвір його уяви. Він подивився на вікна котеджу. Усе було тихо та мирно.

– Хочете обшукати будинок? – уїдливо запитала дівчина.

Її очевидний скептицизм ще більше спантеличив Джека. Він обернувся.

– Перепрошую, – промовив юнак. – Мабуть, звук лунав десь вище з лісу.

Він торкнувся кашкета, попрощався й пішов. Оглядаючись назад через плече, Джек побачив, що дівчина спокійно повернулася до прополювання.

Ще якийсь час він ходив лісом, але не помітив ніяких ознак незвичайної пригоди. Проте Джек був як ніколи впевнений, що насправді чув той крик. Зрештою, він таки полишив пошуки та, поквапившись додому, поспіхом з'їв сніданок і встиг на 8: 46, як завжди прибувши за кілька секунд до відправлення. У потязі Джека трохи гризло сумління. Чи не мусив він повідомити поліцію про те, що чув? Він не зробив цього з єдиної причини: у це не повірила дівчина з братиками. Вона, очевидно, запідозрила його у флірті, та й поліція могла подумати те саме. Чи цілковито він упевнений у тому, що таки чув крик?

На той момент Джек уже не був таким впевненим, як тоді – природний результат намагань зловити втрачене відчуття. Можливо, це десь далеко кричала якась пташка, а йому здалося, що то був жіночий голос?

Та він злісно відкинув це припущення. То був жіночий голос, і молодий гольфіст його чув. Він пригадав, що подивився на годинник незадовго до того, як почув крик. То, певне, десь двадцять п'ять хвилин по сьомій він почув той клич. Цей факт може бути корисним для поліції, якщо... якщо щось виявиться.

Того вечора, повертаючись додому, Джек нервово проглядав усі вечірні газети в пошуках інформації про злочин. Та не було нічого, і він навіть не знав, чи йому варто відчувати полегшення чи розчарування.

Вранці наступного дня було мокро... так мокро, що навіть найпалкіший гольфіст утратив би ентузіазм. Джек піднявся з ліжка останньої можливої миті, проковтнув сніданок, побіг до потяга й знову завзято проглянув пресу. Досі ніяких згадок про страшні знахідки. Вечірні газети розповіли те саме.

– Дивно, – мовив Джек сам до себе, – та маємо, що маємо. Можливо, якісь малі шибеники грались у лісі.

Наступного ранку він раніше вийшов. Коли проходив повз котедж, то помітив бічним зором, що дівчина знову полола в саду. Напевно, то

було її звичне заняття. Гартінгтон виконав досить хороший вивідний удар і сподівався, що вона це помітила. Коли він установив м'яч на наступній підставці, то поглянув на годинник.

– Двадцять п'ять по сьомій, – пробурмотів він. – Цікаво мені...

Слова завмерли в нього на губах. За спиною пролунав крик, який раніше його так налякав. Жіночий голос, сповнений страждання.

– Убивають... Допоможіть! Убивають!

Джек побіг назад. Братикова дівчина стояла біля хвіртки. У неї був переляканий вигляд, коли чоловік підбіг до неї з тріумфом, волаючи:

– Цього разу ви таки почули, так?

Очі її були широко розплющені, з виразом, якого Джек не міг уловити, та коли він наблизився, вона від нього відсахнулась, перелякано озираючись на будинок позад себе й наче зважуючи, чи варто бігти туди заховатись.

Дівчина похитала головою, дивлячись на нього.

– Я нічого сінько не чула, – розгублено промовила вона.

У нього було таке відчуття, наче він отримав удар межи очі. Така очевидна щирість дівчини змусила його не сумніватись у її словах. Проте Джек не міг усе це просто уявити... не міг... не міг...

Він почув її м'який, майже співчутливий голос.

– У вас контузія, так?

Юнак миттю здогадався, чому в неї був такий переляканий вигляд, чому оглядалась на будинок. Вона думала, що в нього галюцинації...

А потім, наче холодний душ, нахлинула жахлива думка, що, можливо, вона мала слухність? У нього справді галюцинації? Охоплений жахом від таких думок, він розвернувся та поплентався геть, не спромігшись вимовити ані слова. Дівчина провела його поглядом, зітхнула, похитала головою й знову схилилась над клумбою.

Джек намагався прояснити для себе ситуацію. «Якщо я знову почую цю чортівню о сьомій двадцять п'ять, – говорив він собі, – то зрозуміло, що в мене якийсь різновид галюцинацій. Але я її не почую».

Він був знервований протягом усього того дня і пішов спати раніше, рішуче налаштований довести свою правду наступного ранку.

Та, як часто буває у таких випадках, він півночі не міг заснути й проспав уранці. Уже було двадцять по сьомій, коли Джек вибрався з готелю та побіг у напрямку поля для гольфу. Молодий чоловік

зрозумів, що не зможе дістатись того фатального місця до двадцяти п'яти по сьомій, але якщо той голос – чиста галюцинація, то він почує його будь-де. Гартінгтон продовжував бігти, утримуючи погляд на стрілках годинника.

Двадцять п'ять по сьомій. Здалеку долинуло відлуння жіночого голосу. Неможливо було розрізнити слів, проте Джек був переконаний, що то був той самий крик і лунав він із того ж місця, десь по сусідству з котеджем.

Дівчина, як завжди, перебувала в саду. Вона звела очі і, коли він підняв на знак вітання кашкета, досить сором'язливо вимовила: «Доброго ранку». Ця панночка, на його думку, мала вигляд миліший, ніж будь-коли.

– Чудовий день, чи не так? – життєрадісно вигукнув Джек, проклинаючи неминучу банальність своєї спостережливості.

– Саме так, дуже гарний.

– Добре для саду, сподіваюсь?

Дівчина злегка посміхнулася, показуючи чарівну ямочку на щоці.

– На жаль, ні! Моїм квітам потрібен дощ. Гляньте, вони всі висохли.

Джек прийняв її запрошення жестом і підійшов до низьких кущів, що розділяли поле для гольфу і сад.

– Звичайні квіти, – недоладно зазначив він, відчуваючи, як дівчина дивиться на нього трохи жалісливим поглядом.

Як не дивно, але цей факт його заспокоїв. Мабуть, це такі розіграш. Хоча на те й не схоже, проте дівчина може його розігравати. Він рішуче розправив плечі та витяг ключку із сумки для гольфу. Він пограє в кілька лунок у бік котеджу.

– Сонце – це добре, чи не так? – промовила вона. – Квіти завжди можна полоти. Та сонце надає сил і відновлює здоров'я. Мсьє сьогодні відчувається краще, я помітила.

Її підбадьорлива інтонація сильно роздратовала Джека.

«Прокляття, – промовляв він до себе. – Здається, вона намагається мене вилікувати силою переконання».

– Я відчуваюсь абсолютно здоровим, – сказав він роздратовано.

– Це добре, – відповіла дівчина швидко й заспокійливо.

Джека не полишало прикре відчуття, що вона йому не повірила.

Він зіграв ще в кілька лунок і поквапився на сніданок. Коли гольфіст їв, то помітив (і не вперше), що його пильно роздивляється чоловік за сусіднім столиком. То був незнайомиць середнього віку з вольовим жорстким обличчям. Він мав невелику чорну борідку, пронизливі сірі очі й ту легкість і невимушеність у поведінці, що вказувала на вищі ланки професійного класу. Звали його, як Джеку було відомо, Левінгтон, і, згідно з розмитими чутками, то був відомий спеціаліст у медицині, але Гартінгтон не належав до постійних відвідувачів Гарлі-стрит, тому це ім'я майже нічого для нього не означало.

Та цього ранку він гостро відчував мовчазне спостереження, і це трохи лякало. Невже його таємниця була відверто написана на чолі для публічного розгляду? Чи цей чоловік завдяки своєму професійному поклику знав, що щось було не так у Джековій прихованій сірій речовині?

Гольфіст здригнувся від такої думки. Чи це правда? Чи він божеволіє? Чи все це галюцинації, чи грандіозний розіграш?

І раптом він зрозумів, що є просте вирішення цього питання. Досі він тренувався сам. Припустімо, до нього приєднається ще хтось? Тоді може трапитись одне з трьох. Крик може не пролуhati. Або вони обоє його почують. Або... лише він його почує.

Вечір Джек провів, готуючись до реалізації свого плану. Він хотів, щоб саме Левінгтон був поруч із ним. Розмова у них зав'язалась досить легко: старший чоловік, напевно, чекав такої нагоди. З якоїсь причини Джек його зацікавив, і лікар зміг досить легко та невимушено запропонувати хлопцеві зіграти разом у кілька лунок до сніданку. Домовилися на наступний ранок.

Вони розпочали трохи раніше від сьомої. День був просто ідеальний, безвітряний та безхмарний, проте не дуже спекотний. Лікар грав добре, Джек – жалюгідно. Усі його думки поглинула криза, що насувалася. Він постійно нишком поглядав на годинник. Десь о сьомій двадцять вони дійшли до сьомого ті, а саме між ним та лункою і стояв котедж. Дівчина, як завжди, була в саду, коли вони проходили повз. Вона не звела очей.

Два м'ячі лежали на грині, м'яч Джека – біля лунки, лікарів – трохи далі.

– Я з цим упораюсь, – сказав Левінгтон. – Гадаю, що повинен упоратися.

Він нахилився, оцінюючи пряму, яка йому потрібна. Джек стояв, завмерши й не відводячи погляду від годинника. Було рівно двадцять п'ять по сьомій.

М'яч швидко прокотився травною, зупинився на краю лунки, наче завагався, і впав усередину.

– Хороший удар, – сказав Джек. Голос його прозвучав хрипло, якось відчужено... Він підтягнув свій наручний годинник вище, зітхнувши з величезним полегшенням. Нічого поганого не трапилось. Прокляття було зняте.

– Якщо ви не проти зачекати, – сказав він, – то я, гадаю, запалю люльку.

Вони зупинились на якийсь час біля восьмого ті. Джек набив та запалив люльку, тримаючи її пальцями, що безконтрольно тремтіли. Здавалось, у нього з душі впав великий тягар.

– Господи, який же прекрасний день, – відзначив він, дивлячись із великим задоволенням на перспективу попереду себе. – Ну ж бо, Левінгтоне, ваш хід.

І тоді він пролунав. Саме тієї миті, коли лікар завдав удару. Жіночий голос, високий і зболений.

– Убивають... Допоможіть! Убивають!

Люлька випала з онімілої Джекової руки, коли він розвертався в тому напрямку, звідки линув голос, а потім, отямившись, подивився на свого компаньйона, затримавши дихання.

Левінгтон споглядав поле, прикривши від сонця очі.

– Трохи не вистачило... проте, здається, минуло бункер^[9].

Гартінгтон нічого не чув.

Перед очима Джека, здавалось, закрутився світ. Юнак зробив крок чи два, сильно хитаючись. Коли він отямився, то лежав на невеличкій галявині, а Левінгтон схилився над ним.

– Гаразд, легше тепер, легше.

– Що я зробив?

– Ви знепритомніли, юначе... або ж дуже сильно намагалися це зробити.

– Боже мій! – промовив Джек і застогнав.

– У чому справа? Вас щось тривожить?

– Я вам розповім за хвилину, та спочатку хочу дещо запитати.

Лікар запалив свою люльку й усівся на полі.

– Питайте все, що забажаєте, – заспокійливо сказав він.

– Ви спостерігали за мною останній день чи два. Чому?

Левінгтон блиснув очима.

– Це дуже незручне питання. Кіт має право дивитися на короля, знаєте.

– Не насміхайтесь з мене. Я серйозно. Чому ви це робили? У мене життєво важлива причина для такого питання.

Обличчя Левінгтона посерйознішало також.

– Я вам чесно відповім. Я розпізнав у вас усі ознаки людини, обтяженої сильним стресом, і мене заінтригувало, що ж то може бути за стрес.

– Це я вам можу дуже легко пояснити, – гірко промовив Джек. – Я втрачаю глузд.

Він зробив драматичну паузу, проте його заява не викликала інтересу й жаху, на який Гартінгтон розраховував, тому повторив ще раз:

– Кажу вам: я божеволюю.

– Дуже цікаво, – пробурмотів Левінгтон. – Справді дуже цікаво.

Це обурило Джека.

– Гадаю, це вам лише здається. Лікарі такі до біса черстві.

– Ну ж бо, ну ж бо, мій юний друже, ви говорите нісенітницю. Почнімо з того, що, хоча я й здобув свій ступінь, я не практикую медицину. Відверто кажучи, я не лікар, тобто не такий, що лікує тіло.

Джек уважно на нього подивився.

– Лікує розум?

– Так, у якомусь сенсі, та, правду кажучи, я називаю себе лікарем душ.

– О!

– У вашому тоні я чую зневагу, проте нам потрібно застосувати якесь слово, щоб описати активну основу, що виявляє здатність відокремлюватись та існувати незалежно від свого плотського помешкання – тіла. Ми повинні визнати існування душі, юначе, це не лише релігійний термін, вигаданий священиками. Та ми можемо називати це розумом, чи підсвідомістю, чи як вам буде зручно. Ви щойно образилися на мій тон, та я хочу вас запевнити, що мене справді

вразило те, що такий виважений та абсолютно нормальний молодий чоловік, як ви, страждає від галюцинацій так серйозно, що втрачає здоровий глузд.

– Я таки втратив здоровий глузд. Я абсолютно божевільний.

– Прошу вибачення за такі слова, але я так не думаю.

– У мене галюцинації.

– По обіді?

– Ні, вранці.

– Це неможливо, – промовив лікар, знову запалюючи погаслу люльку.

– Кажу вам, я чую те, що ніхто інший більш не чує.

– Одна людина з тисячі спроможна побачити супутники Юпітера. Лише тому, що інші дев'ятсот дев'яносто дев'ять не можуть їх побачити, не варто сумніватись, що супутники Юпітера існують, і, звичайно ж, не можна називати ту тисячну людину божевільною.

– Супутники Юпітера – доведений науковий факт.

– Цілком можливо, що сьогоднішні галюцинації завтра стануть доведеним науковим фактом.

Попри власні переконання, Джек почав відчувати вплив фактичних пояснень Левінгтона. Це його надзвичайно заспокоїло та підбадьорило. Лікар уважно на нього дивився хвилину чи дві, а потім кивнув.

– Так уже краще, – сказав він. – Уся біда з вами, молодими людьми, полягає в тому, що ви так самовпевнено вважаєте, ніби ніщо інше не може існувати поза межами вашої власної філософії, і коли з'являється щось, що змушує змінити цю думку, то ви одразу втрачаєте рівновагу. Вислухаймо ваші докази на підтвердження того, що ви божеволієте, а тоді вирішуватимемо, чи варто вас ізолювати від суспільства.

Правдиво, як тільки міг, Джек переповів увесь ланцюжок подій.

– Та мені не зрозуміти одного, – завершив він, – чому цього ранку крик почувся о пів на восьму, із запізненням у п'ять хвилин.

Левінгтон замислився на хвилину чи дві. Потім...

– Котра зараз година на вашому годиннику? – запитав він.

– Чверть до восьмої, – відповів Джек, звірившись із годинником.

– Тоді все дуже просто. На моєму – за двадцять восьма. Ваш годинник поспішає на п'ять хвилин. Це дуже цікавий і важливий

момент... для мене. Власне, це безцінно.

– Яким чином?

Джек починав зацікавлюватися.

– Що ж, очевидне пояснення: першого ранку ви справді чули крик, можливо, то був жарт, можливо – ні. У всі наступні ранки ви навіяли самі собі його чути в той самий час.

– Упевнений, я такого не робив.

– Несвідомо, звичайно, саме підсвідомість жартує над нами, знаєте. Що б там не було, але це не підходить. Якби справа була в самонавіюванні, то ви б почули той крик о двадцять п'ять по сьомій за вашим годинником, і в жодному разі не почули, якби час уже минув, на вашу думку.

– Що ж тоді?

– Власне... це очевидно, чи не так? Цьому крику відведено абсолютно точне місце в часі та просторі. Місце – поблизу котеджу, час – двадцять п'ять по сьомій.

– Так, але чому саме я його чую? Я не вірю в привидів і в усілякі страхітливі речі... звуки духів і все таке. Чому я чую той бісовий крик?

– Ах! Зараз важко сказати. Цікаво те, що найкращі медіуми колись були переконаними скептиками. Не ті люди, які цікавляться окультними феноменами, бачать видіння. Деякі чують і бачать те, чого інші не можуть... Ми не знаємо, чому це саме так, і в дев'яти з десяти випадків ці особи не мають бажання ні бачити цього, ні чути і переконані, що страждають від галюцинацій – так, як і ви. Це наче електрика. Деякі речовини – хороші провідники, інші – непровідники, і впродовж довгого часу ми не знали, чому це так, і повинні були задовольнятися тим, що сприймали це як факт. У наш час ми уже розуміємо чому. Колись, без сумнівів, ми дізнаємось, чому ви щось чуєте, а я й дівчина – не чуємо. Усе контрольовано законами природи, знаєте, а надприродного не існує. Визначити закони, що керують так званими фізичними феноменами, буде нелегким завданням, тому кожна дрібниця має значення.

– Але що мені *робити*? – запитав Джек.

Левінгтон захихотів.

– Ви практичний, я бачу. Що ж, мій любий юний друже, ви добре поснідаєте й попрямуєте до міста, не забиваючи надалі свою голову проблемами, яких не розумієте. Я, зі свого боку, повишукою тут,

подивлюся, що можна дізнатися про той котедж. Ось де криється таємниця, посмію запрягтись.

Джек підвівся на ноги.

– Гарзд, сер. Я згоден, але хочу сказати...

– Так?

Джек незручно зашарівся.

– Я впевнений, із дівчиною все гарзд, – пробурмотів він.

Левінгтона це розважило.

– Ви не згадували, що дівчина симпатична! Що ж, не сумуйте, я думаю, що ця загадка з'явилася ще до неї.

Джек прибув додому того вечора в стані гарячкової допитливості. На той час він уже сліпо довіряв Левінгтону. Лікар сприйняв цю справу так природно й незворушно, як факт, і це дуже вразило Джека.

Спустившись вниз до обіду, він помітив, що новий друг уже чекав на нього в холі. Лікар запропонував пообідати разом за одним столиком.

– Є якісь новини, сер? – нетерпляче запитав Джек.

– Я таки зібрав відомості про весь час існування Вересового котеджу. Спочатку в ньому мешкали старий садівник і його дружина. Старенький помер, а господиню до себе забрала дочка. Потім за котедж узявся будівельник, досить успішно його модернізував і продав джентльмену з міста, який використовував його на вихідні. Близько року тому він продав його людям, що називались Тернерами – містер і місіс Тернер. Як я розумію, вони були досить цікавою парою. Він англієць, а його дружина, як більшість припускала, частково росіянка, була дуже красивою жінкою екзотичної зовнішності. Вони жили тихо, ні з ким не бачились і рідко виходили за межі саду котеджу. За місцевими чутками, ця пара чогось побоювалась, але я не думаю, що нам варто покладатися на чутки.

І раптом одного дня вони виїхали, залишили все і більше не повернулися. Місцеві агенти отримали листа від містера Тернера, написаного з Лондона, зі вказівкою збути помешкання якнайшвидше. Меблі розпродали, а сам будинок продали містеру Молевереру. Він, власне, прожив там лише два тижні, потім виставив оголошення про оренду з умеблюванням. Люди, які там мешкають тепер, – французький професор, хворий на туберкульоз, і його дочка. Вони там проживають лише десять днів.

Джек мовчки перетравлював усю інформацію.

– Не розумію, як це нам може допомогти, – зрештою вимовив він. – А ви?

– А я волів би більше дізнатися про Тернерів, – сказав Левінгтон тихо. – Вони виїхали рано-вранці, якщо пам'ятаєте. Як я розумію, ніхто, власне, не бачив, як вони виїжджали. Після цього містера Тернера бачили... та я не можу знайти нікого, хто б бачив місіс Тернер.

Джек зблід.

– Не може бути... ви ж не натякаєте...

– Не переймайтесь так, молодий чоловіче. Вплив будь-кого у момент смерті, особливо насильницької, на навколишнє середовище дуже сильний. Суто теоретично середовище може поглинути такий вплив, передаючи його відповідно налаштованому одержувачу, у цьому випадку – вам.

– Та чому мені? – пробурмотів Джек. – Чому не комусь, хто може щось із цим зробити?

– Ви цю силу сприймаєте як інтелектуальну та цілеспрямовану замість того, щоби вважати її сліпою й механічною. Я сам не вірю в земних духів, що поселяються в певному місці з певних причин. Але те, що я бачив знову й знову, доки мені важко було повірити, що це просто випадковість, це – якийсь сліпий пошук справедливості... прихований рух неземних сил, що завжди, невідомо чому, працюють саме в тому напрямку...

Він здригнувся, наче намагаючись скинути з себе ту одержимість, що охопила його, і повернувся до Джека вже з готовою посмішкою.

– Відійдімо від цієї теми... хоча б на сьогоднішній вечір, – запропонував.

Джек радо погодився, та йому не так легко вдавалося викинути це зі своїх думок.

Протягом вихідних юнак сам проводив активні дослідження, та йому не вдалося дізнатися більше, ніж лікар уже знав. Проте Джек точно більш не гратиме у гольф до сніданку.

Наступна ланка в ланцюжку з'явилася, звідки не чекали. Повернувшись додому одного дня, Джек дізнався, що на нього чекає молода леді. На його величезний подив, то була дівчина з саду – дівчина з братиками, як він називав її у своїх думках. Вона здавалася дуже знервованою та спантеличеною.

– Чи пробачите мене, мсьє, що отак до вас заявила? Але дещо вам хочу розповісти... я...

Вона невпевнено озирнулась.

– Проходьте сюди, – поспіхом промовив Джек, проводжаючи до готельної кімнати під назвою «Приймальня для леді», яка в той час була порожньою і мала вигляд похмурого приміщення з великою кількістю червоного плюшу. – Прошу, сідайте, міс, міс...

– Маршо, мсьє, Феліс Маршо.

– Сідайте, мадемуазель Маршо, і розповідайте мені все.

Феліс покійно сіла. Сьогодні вона була вдягнена в темно-зелене, і краса та шарм її гордівливого личка виділялися більше, ніж будь-коли. Коли Джек сів поряд із нею, його серце забилося швидше.

– А справи такі, – пояснювала Феліс. – Ми тут мешкаємо недовго, і від самого початку чули, що в нашому будинку, нашому милому маленькому будиночку... є привиди. Прислуга не хоче там жити. Та це не має великого значення... я можу впоратись із ménage^[10] і з легкістю готувати.

«Янгол, – подумав зачарований молодий чоловік. – Вона неймовірна».

Та зовні він зберігав діловий вигляд.

– Ті розмови про привидів я вважала безглуздя... та чотири дні тому змінила думку. Мсьє, протягом чотирьох ночей мені снився один і той самий сон. Стоїть леді... вона красива й висока, зі світлим волоссям. У руках тримає блакитну порцелянову вазу. Вона схвильована... дуже схвильована... і постійно простягає до мене вазу, наче просить щось із нею зробити... але, на жаль, жінка не може говорити, і я... я не знаю, що вона просить. Таким був сон у перші дві ночі, але позавчора наснилося більше. Вона і блакитна ваза повільно зникли, і раптом я почула крик... я знаю, що то вона кричить, розумієте? І, ой, мсьє, слова, які вона вимовила, ті самі, що ви мені сказали тоді вранці: «Убивають... Допоможіть! Убивають!» Я прокинулася, сповнена жаху. Я кажу собі: то лише нічне жахіття, слова, що ви чули, – то збіг. Та минулої ночі сон повторився. Мсьє, що це? Ви також таке чули. Що нам робити?

У Феліс було перелякане обличчя. Вона склала свої маленькі ручки і благально дивилася на Джека. Останній удавав безтурботність, якої, однак, сам не відчував.

– Усе гаразд, мадемуазель Маршо. Не нервуйтеся. Що я попросив би вас зробити, якщо ви не проти, так це повторити вашу розповідь моєму другові, лікареві Левінгтону, який також тут зупинився.

Феліс дала зрозуміти, що згодна на це, і Джек пішов шукати Левінгтона. Уже за кілька хвилин чоловіки повернулися разом.

Лікар дуже уважно роздивлявся дівчину, коли Джек поспіхом її відрекомендував. Кількома заспокійливими словами він утішив гостю, а потім уважно вислухав її розповідь.

– Дуже цікаво, – сказав він, коли дівчина завершила. – Ви розповіли це своєму батькові?

– Не хотіла його засмучувати. Він і досі дуже хворий, – її очі сповнилися слізьми, – я приховую від нього все, що може його роздратувати чи стривожити.

– Розумію, – добродушно сказав Левінгтон. – Я радий, мадемуазель Маршо, що ви звернулися до нас. Гартінгтон, як вам відомо, мав досвід, схожий на ваш. Гадаю, можу собі дозволити сказати, що ми на правильному шляху. Чи є ще щось, що вас турбує?

Феліс зробила різкий рух.

– Звичайно ж! Яка ж я дурна. Це ж сенс усієї розповіді. Гляньте, мсьє, що я знайшла в буфеті за поличкою, напевне, ковзнуло туди звідкись.

І вона простягнула їм брудний аркуш паперу з намальованим аквареллю ескізом жінки. То була лиш якась мазня, однак видавалася достатньо зрозумілою. На аркуші була зображена висока білявка зі злегка неанглійським обличчям. Вона стояла біля столу з блакитною порцеляною вазою.

– Я це знайшла лише сьогодні вранці, – пояснила Феліс. – Monsieur le docteur^[11], це обличчя жінки, яку я бачила у своєму сні, а це – та сама блакитна ваза.

– Надзвичайно, – прокоментував Левінгтон. – Очевидно, що ключем до цієї таємниці є блакитна ваза. Мені здається, що вона китайська, можливо, старовинна. Схоже, на ній є цікавий рельєфний малюнок.

– Вона китайська, – підтвердив Джек. – Я бачив абсолютно ідентичну в колекції мого дядька – затятого колекціонера китайської порцеляни. І пригадую, що недавно помітив таку ж вазу.

– Китайська ваза, – замислився Левінгтон. Хвилину чи дві він губився у власних думках, потім раптом підвів голову, при цьому його очі дивно блищали. – Гартінгтоне, як довго та ваза у вашого дядька?

– Як довго? Справді не знаю.

– Думайте. Він недавно її купив?

– Я не знаю... так, гадаю, недавно, якщо замислитись. Мене не дуже цікавить порцеляна, та я пам'ятаю, як він показував мені свої «нещодавні надбання», і вона була серед них.

– Менш ніж два місяці тому? Тернери виїхали з Вересового котеджу лише два місяці тому.

– Так, думаю, саме так.

– Чи ваш дядько інколи бере участь у замських розпродажах?

– Він завжди їздить на розпродажі.

– Отже, не буде надзвичайно неймовірним, якщо ми припустимо, що, власне, той експонат він придбав на розпродажі речей Тернерів. Дивний збіг, або, можливо, це те, що я називаю доторком сліпої справедливості. Гартінгтоне, ви повинні негайно дізнатись у дядька, де він придбав ту вазу.

Обличчя Джека спохмурніло.

– На жаль, це неможливо. Дядько Джордж подався в подорож на континент. Я навіть не знаю, куди до нього писати.

– Як довго він подорожуватиме?

– Від трьох тижнів до місяця щонайменше.

Запала тиша. Феліс сиділа, стурбовано переводячи погляд з одного чоловіка на іншого.

– Що ще ми можемо зробити? – стримано запитала вона.

– Є дещо, – промовив Левінгтон із придушеним захопленням у голосі. – Можливо, це незвично, та я гадаю, ми досягнемо успіху. Гартінгтоне, ви повинні дістати ту вазу. Принесіть її сюди, і, якщо мадемуазель дозволить, ми проведемо ніч у Вересовому котеджі, прихопивши із собою вазу.

Джек відчув, як у нього мурашки побігли по шкірі.

– Що, на вашу думку, трапиться?

– Не маю уявлення... але, чесно кажучи, вірю, що таємницю буде розкрито й привид щезне. Цілком можливо, що у вазі є подвійне дно, що там щось заховане. Якщо не проявляться ніякі феномени, то використаємо власну винахідливість.

Феліс плеснула в долоні.

– Це чудова ідея! – вигукнула вона.

Очі її світилися від ентузіазму. Джек навіть крихти такого ентузіазму не відчував... Власне, у душі він страшенно боявся, та ніщо не змусило б його в цьому зізнатись перед Феліс. Лікар поведився так, наче то була найприродніша пропозиція у світі.

– Коли ви зможете взяти вазу? – запитала Феліс, повертаючись до Джека.

– Завтра, – мовив останній неохоче.

Тепер він змушений це зробити, але спогади про той божевільний крик про допомогу, який переслідував його щоранку, мають бути безжально затоптані, і він до них не повинен повертатися, хоча б у міру своїх сил.

Наступного вечора він пішов до дядькового будинку й узяв потрібну вазу. Коли він угледів її, то був переконаний більше, ніж будь-коли, що це саме та ваза, котра намальована на ескізі водяними фарбами. Проте як би пильно він її не роздивлявся, але так і не зумів побачити ознак ніякої прихованої ємності.

Об одинадцятій він і Левінгтон прибули до Вересового котеджу. Феліс їх уже чекала й тихо відчинила двері ще до того, як чоловіки встигли постукати.

– Заходьте, – прошепотіла вона. – Мій батько спить нагорі, не треба будити. Я вам тут приготувала каву.

Дівчина провела їх до маленької затишної вітальні. На решітці там стояла спиртова лампа, нахилившись над якою Феліс налила їм запашної кави.

Потім Джек розпакував китайську вазу, загорнуту в багато шарів паперу. Дівчина ахнула, коли побачила її.

– Так, так! – із запалом вигукнула вона. – Це вона... Я б де завгодно впізнала її.

У той час Левінгтон проводив власні приготування. Він прибрав безліч вазочок з маленького столика та поставив його посеред кімнати. Навколо розташував три стільці. Потім, узявши у Джека блакитну вазу, поставив її посередині столика.

– Тепер, – промовив він, – ми готові. Вимкніть світло та сядьмо всі навколо столика, у темряві.

Усі інші підкорились. У темноті знову почувся голос Левінгтона.

– Думайте про щось... або ні про що. Не примушуйте думки. Можливо, один із нас має властивості медіума. Якщо це так, ця особа ввійде в транс. Пам'ятайте: немає чого боятись. Виженіть страх зі своїх сердець і пливіть за течією... пливіть...

Його голос віддалився, настала тиша. Хвилина за хвилиною ця тиша, здавалось, наповнювалася різними можливостями. Левінгтону легко сказати «виженіть страх». Але Джек відчував не страх, а паніку. І він був майже впевнений, що Феліс відчувала те саме. Раптом він почув її голос, тихий і переляканий.

– Щось жахливе трапиться. Я це відчуваю.

– Виженіть страх, – сказав Левінгтон. – Піддайтесь впливу.

Темнота здавалася ще темнішою, а тиша – ще гострішою. І все ближче й ближче насувалось це невизначене почуття небезпеки.

Джек відчув, як він задихається... кам'яніє... якесь зло було дуже близько...

І потім момент напруження минув. Він плив, плив за течією... із заплющеними повіками... спокій... темрява...

Джек злегка заворушився. Голова його була важка... важка, як свинець. Де він?

Сонячне світло... пташки... Він лежав, дивлячись у небо.

Потім усе згадав. Засідання. Маленька кімната. Феліс і лікар. Щось трапилось.

Він сів, у голові так боляче пульсувало, Джек роззирнувся навколо. Він лежав у невеличкому переліску неподалік від котеджу. Поряд нікого. Юнак вийняв годинник. На його подив, стрілки показували пів на першу.

Джек ледь звівся на ноги й так швидко, як міг, побіг до котеджу. Вони, напевно, стривожились його неспроможністю вийти з трансу та винесли на свіже повітря.

Діставшись котеджу, він гучно заграмав у двері. Та відповіді не було, як і ніяких ознак життя всередині. Вони, напевно, пішли по допомогу. Або... Джек відчув, як якийсь незрозумілий страх заповнив його. Що ж трапилось минулої ночі?

Хлопець якнайшвидше попрямував до готелю. У той момент, коли він збирався розпитати на рецепції, раптом відчув сильний удар у

ребра, що майже збив його з ніг. Обертаючись, щоб висловити своє обурення, він узрів сивоволосого джентльмена, що заходився від сміху.

– Не чекав мене, мій хлопче. Не чекав, еге ж? – промовив той суб'єкт.

– Ой, дядьку Джордже, гадав, що ви за багато миль звідси... десь в Італії.

– Та ні! Приземлився в Дуврі минулої ночі. Вирішив поїхати до міста та зупинитись дорогою тут, щоб тебе побачити. І що ж я бачу? Не був удома цілу ніч, еге ж? Щось цікаве відбувається...

– Дядьку Джордже, – Джек різко його зупинив. – Маю вам розповісти надзвичайну історію. Посмію сказати, ви не повірите.

– Посмію сказати, що не повірю, – сміявся старий чоловік. – Але спробуй, хлопче.

– Та мені потрібно щось поїсти, – продовжував Джек. – Я зголоднів.

Він провів його до їдальні й за поживною трапезою розповів усю історію.

– Лише Бог знає, що з ними сталося, – завершив він.

Його дядько, здавалося, був на межі апоплексичного удару.

– Та ваза, – врешті йому вдалося вимовити. – **БЛАКИТНА ВАЗА!** Що з нею трапилось?

Джек витріщився на нього, нічого не розуміючи, та, охоплений потоком слів, що хлинули після цього, потроху почав розуміти.

Слова гарячково пролітали в голові: «Мінг... унікальна... перлина моєї колекції... вартує щонайменше десять тисяч фунтів... пропозиція від Гогенгаймера, американського мільйонера... єдина така у світі... Усе зіпсував... що ти вчинив із моєю **БЛАКИТНОЮ ВАЗОЮ?**»

Джек вибіг із кімнати. Він повинен знайти Левінгтона. Молода леді з приймальні холодно його оглянула.

– Доктор Левінгтон виїхав пізно минулої ночі... автомобілем. Він залишив для вас записку.

Джек розірвав конверт. Записка була короткою й доречною.

Мій дорогий юний друже!

Чи дні надприродного позаду? Не зовсім – особливо після обману за допомогою нової наукової термінології. Найкращі побажання від Феліс, її німечного батька й від мене. У нас дванадцять годин у запасі, чого має вистачити.

Щиро ваш
Амброуз Левінгтон,
Лікар душ.

Таємниця іспанської шалі

Містер Іствуд глянув на стелю. Потім додолу на підлогу. Звідти його погляд повільно поповз угору по стіні зліва. Далі, раптово, з твердим зусиллям, він зосередив погляд на друкарській машинці перед собою.

Недоторканна білизна аркуша паперу була зіпсована великими літерами заголовка.

ТАЄМНИЦЯ ДРУГОГО ОГІРКА

було написано там. Приваблива назва. Ентоні Іствуд уважав, що будь-хто, читаючи такий заголовок, був би одразу заінтригований і зацікавлений ним. «Таємниця другого огірка», – сказали б вони. «Про що ж це *може* бути? *Огірок?* Другий *огірок?* Я маю прочитати це оповідання». І читачі б захопилися й зачарувалися тією неперевершеною легкістю, з якою цей майстер детективного жанру звив захопливий сюжет навколо такого простого овоча.

Це все було дуже добре. Ентоні Іствуд знав не гірше за будь-кого, яким саме повинно бути оповідання, проте проблема була в тому, що він ніяк не міг узятися за це. Двома найважливішими пунктами в оповіданні були заголовок і сюжет, усе інше – проста фізична робота, у деяких випадках сама назва підводила до сюжету, як буває, і тоді – вільне плавання. Проте в цьому випадку заголовок продовжував прикрашати верхню частину чистого аркуша, і ніяких ознак сюжету не проявлялося.

Погляд Ентоні Іствуда шукав натхнення в стелі, у підлозі, у шпалерах, але нічого не матеріалізувалось.

– Назву героїню Сонею, – мовив Ентоні, спонукаючи сам себе до дій. – Соня чи, можливо, Долорес... із блідою шкірою кольору слонової кістки... але не такою, як у хворих, і з очима, як бездонне озеро. Героя назву Джорджем чи, можливо, Джоном... щось коротке та

британське. Тепер садівник... гадаю, садівник повинен бути, бо ж потрібно якось увести той бісів огірок... садівник може бути шотландцем із досить кумедними песимістичними поглядами на ранні приморозки.

Такий метод деколи спрацьовував, проте цього ранку, схоже, це не вдавалось. Хоча Ентоні чітко бачив Соню, і Джорджа, і кумедного садівника, але вони не мали ніякого бажання проявити ініціативу та щось зробити.

«Я міг би зробити це бананом, звичайно, – з розпачем мислив Ентоні. – Чи латуком, чи брюссельською капустою... брюссельська капуста, еге ж, як щодо цього? Насправді – криптограма для *Брюссель*... украдені облигації... злий бельгійський барон».

На якусь мить з'явився проблеск світла, та знову зник. Бельгійський барон ніяк не матеріалізовувався, і Ентоні раптом згадав, що ранні заморозки й огірки були поняттями несуміжними, що, здавалось, поставило крапку в смішних висловах шотландського садівника.

– О чорт! – сказав містер Іствуд.

Він підвівся й підхопив «Дейлі Мейл». Можливо, когось умертвили таким способом, який би надав натхнення автору, що пітніє над сюжетом. Та новини цього ранку здебільшого були політичні та закордонні. Містер Іствуд з огидою відкинув газету.

Далі, узявши в руки роман зі столу, він заплющив очі й тицьнув пальцем в одну зі сторінок. І словом, на яке вказала доля, було «вівця». І одразу ж, надзвичайно дивовижно, у голові містера Іствуда розгорнулась уся історія. Мила дівчина... коханий убитий на війні, розум помутився, доглядає овець у шотландських горах... містична зустріч із мертвим коханим, фінальний ефект – вівці й місячне сяйво, як у фільмах Академії, і дівчина лежить мертва на снігу, і *дві пари слідів*...

Красива історія. Ентоні вийшов зі своїх роздумів, зітхнувши й похитавши головою. Він добре знав, що той редактор не хотів такої історії, хоча й красивої. А історія, яку він хотів і на якій наполягав (і, між іншим, за яку добре платив), повинна бути про загадкових і таємничих жінок, убитих ножом у серце, з молодим героєм, на якого впали несправедливі підозри, неочікуваною розв'язкою з обвинуваченням особи, від якої це найменше очікувалось, тому що

підказки були цілковито неадекватні... власне, «Таємниця другого огірка».

«Хоча, – роздумував Ентоні, – десять до одного, що він замінить заголовок чимось жахливим, наприклад, «Найстрашніше вбивство», навіть не порадившись зі мною! Ох, клятий телефон».

Він злісно підійшов до апарата і взяв слухавку.

Уже двічі за останню годину він підходив до телефону: один раз – неправильний номер, іншого разу його на обід заманила примхлива світська дама, яку він ненавидів, але яка була занадто впертою, щоб їй відмовити.

– Алло! – гаркнув він у слухавку.

Йому відповів жіночий голос, м'який і пестливий, з іноземним акцентом.

– Це ти, любий? – м'яко промовив голос.

– Що ж... е-е... я не знаю, – обережно промовив містер Іствуд. – Хто говорить?

– Це я. Кармен. Слухай, любий. Мене переслідують... я в небезпеці... приходь зараз же. Тепер це питання життя чи смерті.

– Перепрошую, – увічливо мовив містер Іствуд. – Боюсь, ви набрали неправильний...

Вона не дала йому закінчити речення.

– Madre de Dios!^[12] Вони вже близько. Якщо вони довідаються, що я роблю, то вб'ють мене. Надіюся тільки на тебе. Приходь негайно. Як не прийдеш, то мені смерть. Сам знаєш, 320, Кірк-стрит. Слово «огірок»... Тихо...

Він почув тихе клацання, коли вона поклала слухавку на іншому кінці.

«Що ж, чорти б мене взяли», – мовив до себе ошелешений містер Іствуд.

Він підійшов до своєї банки з тютюном та обережно набив люльку.

«Напевно, – роздумував він, – то був якийсь дивний вплив на мою підсвідомість. Вона не могла сказати «огірок». Усе це дуже незвичайно. Вона сказала «огірок» чи ні?»

Він ходив узад і вперед, не спроможний вирішити.

«320, Кірк-стрит. Що ж це може бути? Вона чекатиме на іншого чоловіка. Якби я зміг усе пояснити. 320, Кірк-стрит. Слово «огірок»...

ох, це неможливо, абсурдно, галюцинації перенапруженого мозку».

Він злісно зирнув на друкарську машинку.

– І для чого ти потрібна, цікаво знати? Я дивився на тебе весь ранок, і це мені дуже допомогло. Автор повинен брати сюжет із життя... із життя, чуєш? І я вирушаю по нього.

Він натяг капелюха на голову, з любов'ю глянув на свою безцінну емалеву колекцію і вийшов із квартири.

Кірк-стрит, як відомо більшості лондонців, – це довга порепана дорога, здебільшого відведена під антикварні крамниці, де за високу ціну пропонують різноманітні підробки. Там також є магазини зі старовинною міддю, зі скляними виробами, старі крамниці з уживаними речами та перекупники вживаного одягу.

Номер 320 був відведений під крамницю зі старовинним склом. Різноманітні скляні вироби наповнювали її по вінця. Ентоні змушений був пересуватися дуже обережно, коли підійшов до центрального проходу, обабіч якого стояли винні бокали, а над головою, виблискуючи, коливалися люстри та канделябри. У задній частині крамниці сиділа дуже стара леді з такими пишними вусами, що студенти старших курсів позаздрили б. І, очевидно, з грубими манерами.

Вона глянула на Ентоні й сказала грізним тоном: «Ну?».

Ентоні був молодим чоловіком, якого легко можна збити з пантелику. Він одразу поцікавився, скільки коштують склянки для рейнвейну.

– Сорок п'ять шилінгів за півдюжини.

– О, справді, – сказав Ентоні. – Досить милі, чи не так? А яка ціна оцих?

– Красиві оці, старий Вотерфорд. Віддам за вісімнадцять гіней за пару.

Містер Іствуд відчував, що сам собі створює проблеми. Ще хвилина – і він щось таки купить, загіпнотизований жорстким поглядом старої. Проте чоловік не міг себе змусити піти з крамниці.

– А як щодо цього? – запитав він і вказав на канделябр.

– Тридцять п'ять гіней.

– Ах! – із жалем мовив містер Іствуд. – Це більше, ніж я собі можу дозволити.

– А що вам потрібно? – запитала стара леді. – Щось для весільного подарунка?

– Саме так, – сказав Ентоні, ухопившись за таке пояснення. – Та їх так важко підібрати.

– Та що ж, – проговорила леді, підводячись із рішучим виглядом. – Хороший шматок давнього скла всім підійде. У мене тут є пара старовинних графинів... і невеличкий набір для лікеру, якраз для нареченої...

Наступні десять хвилин Ентоні перебував в агонії. Леді взяла його міцно в руки. Він побачив усі можливі види мистецтва у склі і, зрештою, геть розгубився.

– Прекрасно, прекрасно, – вигукував він з удаваним ентузіазмом, ставлячи назад величезний келих, на який його змусили звернути увагу. Потім якимось поспіхом ляпнув: – Можна запитати, чи у вас тут є телефон?

– Ні, немає. На пошті навпроти є відділення зв'язку. То що скажете, келих чи ці чудові старовинні кубки?

На відміну від жінок, Ентоні був досить невірним у тонкому мистецтві виходу з крамниці без покупки.

– Краще візьму набір для лікеру, – похмуро промовив він.

Здавалосьь, то було найменше. Він злякався самої думки, що йому вручать канделябр.

З гіркотою в серці він оплатив свою покупку. А потім, коли стара леді запаковувала річ, до нього раптом повернулася сміливість. Зрештою, вона лиш подумає, що він ексцентричний, та й, урешті-решт, яке, до біса, має значення, що вона подумає?

– Огірок, – сказав він ясно й чітко.

Стара карга різко перервала свої пакувальні маніпуляції.

– Га? Що ви сказали?

– Нічого, – демонстративно збрехав Ентоні.

– О! Мені здалося, ви сказали «огірок».

– Сказав, – знову демонстративно відповів Ентоні.

– Що ж, – промовила стара леді. – Чому ж ви раніше цього не сказали? Забираєте мій час. В оті двері й угору сходами. Вона на вас чекає.

Як уві сні, Ентоні пройшов крізь указані двері та піднявся надзвичайно брудними сходами. На верхньому сходовому майданчику

через причинені двері було видно маленьку вітальню.

Не зводячи із дверей очей, із виразом нетерплячого очікування на обличчі у кріслі сиділа дівчина.

Що за дівчина! Її лице мало саме такий блідий відтінок кольору слонової кістки, про який Ентоні так часто писав. А її очі! Які очі! Вона не англійка, це було помітно з першого погляду. У ній було щось іноземне й екзотичне, що проявлялося навіть у коштовній простоті її сукні.

Ентоні завмер у дверях, дещо збентежений. Здається, настав час пояснювати. Проте з радісним вигуком дівчина підвелась і кинулася в його обійми.

– Ти прийшов! – вигукнула вона. – Ти прийшов. О, слава всім святым і Пречистій Діві.

Ентоні, який ніколи не оминав свого шансу, гаряче відгукнувся на такі обійми. Дівчина нарешті відірвалася від чоловіка і глянула на його обличчя, мило засоромившись.

– Краще б мені тебе не знати, – виголосила вона. – Справді, краще б не знати.

– Ти так вважаєш? – невпевнено мовив Ентоні.

– Так, навіть твої очі здаються не такими... і ти вдсятеро красивіший, ніж я могла собі уявити.

– Невже?

Ентоні промовляв сам до себе: «Спокійно, хлопче, спокійно. Ситуація розвивається дуже добре, але не втрачай голову».

– Можна знову тебе поцілувати, так?

– Звичайно, можна, – сердечно вимовив Ентоні. – Скільки захочеш.

Відбулася досить приємна інтерлюдія.

«Цікаво, хто ж я, до біса? – думав Ентоні. – Дуже сподіваюсь, що не з'явиться справжній хлопець. Вона така чудова та мила».

Раптом дівчина від нього відступила, на обличчі одразу ж з'явився страх.

– За тобою не стежили?

– Боже, ні.

– Ах, вони такі підступні. Ти не знаєш їх так, як я. Борис, він – диявол.

– Скоро я впораюсь із Борисом заради тебе.

– Ти лев... справді, таки лев. Щодо них, то вони – *потолоч...* усі вони. Слухай, *я це маю!* Вони б убили мене, якби про це знали. Мені було страшно... я не знала, що мені робити, а потім згадала про тебе... Тихо, що це?

То був звук із крамниці під ними. Жестом указавши йому залишатись на місці, вона навшпиньки вийшла на сходи. Повернувшись уся сполотніла і з широко розплющеними очима.

– *Madre de Dios!* То поліція. Вони підіймаються сюди. У тебе є ніж? Револьвер? Що?

– Моя люба дівчино, ти серйозно хочеш, щоб я убив поліцейського?

– Ах! Ти просто божевільний... божевільний! Вони тебе заберуть і підвісять за шию, доки не вмреш.

– Вони *що?* – промовив містер Іствуд із неприємним відчуттям, що наче проповзло вгору по хребту.

На сходах почулися кроки.

– Ось і вони, – прошепотіла дівчина. – Відмовляйся від усього. То єдина надія.

– Це досить просто, – визнав містер Іствуд *sotto voce*^[13].

За хвилину до кімнати увійшли двоє чоловіків. Вони були в цивільному одязі, проте офіційна манера поведінки свідчила про тривалі тренування. Менший, невеликий чоловік із темним волоссям і спокійними сірими очима, почав говорити.

– Я вас заарештовую, Конраде Флекман, – сказав він, – за вбивство Анни Розенбург. Усе сказане вами може бути використане проти вас у суді. Ось – ордер, раджу не опиратися.

Придушений крик вирвався з уст дівчини. Ентоні ступив уперед зі стриманою посмішкою.

– Ви припускаєтеся помилки, офіцере, – промовив добродушно. – Моє ім'я – Ентоні Іствуд.

Обох детективів така заява зовсім не вразила.

– Ми з цим потім розберемось, – сказав один із них, той, що раніше мовчав. – А поки що пройдімо з нами.

– Конраде! – залементувала дівчина. – Не дозволяй їм себе забрати.

Ентоні поглянув на детективів.

– Упевнений, що ви дозволите попрощатися з юною леді?

Проявивши більше порядності, ніж від них очікували, обидва чоловіки рушили до дверей. Ентоні потяг дівчину в куток біля вікна й упівголоса швидко почав говорити.

– Слухай мене. Те, що я сказав, – правда. Я не Конрад Флекман. Коли ти зателефонувала сьогодні вранці, тобі, напевне, дали неправильний номер. Мене звати Ентоні Іствуд. Я прийшов на твоє прохання тому... просто я прийшов.

Вона дивилась на нього, не ймучи віри.

– Ти не Конрад Флекман?

– Ні.

– Ох! – закричала вона з глибоким стражданням у голосі. – І я тебе поцілувала!

– Тут немає нічого поганого, – переконував її містер Іствуд. – Таке ще ранні християни практикували. Усе добре й благопристойно. А тепер послухай, я впораюсь із цими людьми. Незабаром доведу, хто я. А поки вони тебе не турбуватимуть, і ти можеш попередити свого дорогого Конрада. А опісля...

– Так?

– Власне... ось що. Мій номер телефону – Нортвестерн, 1743... і простеж, щоб тебе знову не з'єднали неправильно.

Вона глянула на нього заворожливим поглядом, частково заплаканим, частково усміхненим.

– Я не забуду... авжеж не забуду.

– Тоді все гаразд. Прощавай. Я б сказав...

– Так?

– Згадуючи ранніх християн... ще один раз не матиме значення, чи не так?

Вона обвила чоловікову шию руками. Її губи торкнулися його.

– Ти мені подобаєшся... так, подобаєшся. Запам'ятаєш, що б не трапилось, запам'ятаєш?

Ентоні знехотя відірвався від неї й підійшов до своїх наглядачів.

– Я готовий піти з вами. Ви не затримуватимете цю юну леді, сподіваюсь?

– Ні, сер, усе гаразд, – увічливо сказав невисокий чоловік.

«Порядні хлопці, ці люди зі Скотленд-Ярду», – роздумував Ентоні сам до себе, слідуючи за ними вузькими сходами.

Старої жінки в крамниці не було видно, але Ентоні почув важке дихання в задній частині кімнати й здогадався, що вона стоїть за дверима, із засторогою спостерігаючи за подіями.

Коли Ентоні вже вийшов назовні, на брудну Кірк-стрит, то глибоко вдихнув і звернувся до нижчого з двох чоловіків.

– Отже, інспекторе... ви – інспектор, я думаю?

– Так, сер. Детектив інспектор Верролл. Це – детектив сержант Картер.

– Що ж, інспекторе Верролл, настав час поговорити при здоровому глузді... і також дослухатись до нього. Я не Конрад Як-там-його. Мене звати Ентоні Іствуд, як я вже згадував, і я письменник за професією. Якщо ви супроводите мене до квартири, гадаю, я зможу підтвердити свою особу.

Простота, з якою говорив Ентоні, здавалось, справила на детективів враження. Уперше на обличчі Верролла з'явився сумнів.

Картера, очевидно, було важче переконати.

– Посмію зауважити, – глузливо вимовив той, – ви маєте пам'ятати, що та юна леді називала вас Конрадом усе-таки.

– Ах! То зовсім інша історія. Я зізнаюсь вам обом, що з... е-е... особистих причин я видавав себе перед цією леді за особу з ім'ям Конрад. Особисті справи, розумієте.

– Імовірна розповідь, чи не так? – висловив свої спостереження Картер. – Ні, сер, ви йдете з нами. Зупини це таксі, Джо.

Таксі, що проїжджало повз, зупинилося, і троє чоловіків сіли в нього. Ентоні зробив останню спробу, звертаючись до Верролла, якого, на його думку, було легше переконати.

– Гляньте, мій дорогий інспекторе, яка може бути шкода в тому, що ви поїдете до моєї квартири, щоб побачити, чи я кажу правду? Візьміть оце таксі, якщо бажаєте... воно буде щедро оплачено! Не буде різниці навіть у п'ять хвилин в обидва боки.

Верролл оцінювально на нього поглянув.

– Я це зроблю, – раптом сказав він. – Як би це дивно не здавалось, та я вірю, що ви говорите правду. Ми не прагнемо видатись дурнями у відділку, арештувавши не ту людину. Яка адреса?

– Сорок вісім, Бранденбург Меншинс.

Верролл нахилився вперед і прокричав адресу таксистові. Усі троє сиділи мовчки, доки не прибули до пункту призначення, тоді Картер

одразу вискочив, а Верролл сказав Ентоні йти за тим.

– Не має потреби створювати неприємності, – пояснив він, також слідуючи за ними. – Поводитимемося приязно, наче містер Іствуд привів додому пару друзів.

Ентоні почувався надзвичайно вдячним за таку пропозицію, і його думка про Відділ кримінальних розслідувань кращала щохвилини.

На півшляху їм пощастило зустріти Роджерса, швейцара. Ентоні зупинився.

– Ах! Доброго вечора, Роджерсе, – звично промовив він.

– Доброго вечора, містере Іствуд, – із повагою відповів швейцар.

Він ставився досить прихильно до Ентоні, що був прикладом ліберальності, якої не всі сусіди дотримувались.

Ентоні зупинився, поставивши ногу на нижню сходинку.

– Між іншим, Роджерсе, – мовив він невимушено, – скільки часу я тут уже мешкаю? Ми саме говорили про це з друзями.

– Дайте подумати, сер, мабуть, уже майже чотири роки.

– Я саме так і думав.

Ентоні кинув тріумфальний погляд на детективів.

Картер буркнув, а Верролл широко посміхався.

– Добре, але ще недостатньо, сер, – відмітив він. – Ходімо нагору?

Ентоні відімкнув двері квартири. Він був радий згадати, що Сімарка, його друга, не було вдома. Що менше свідків цієї катастрофи, то краще.

Друкарська машинка мала такий же вигляд, як він її й залишив. Картер підійшов до столу та прочитав заголовок на папері.

«Таємниця другого огірка», – оголосив він похмурим тоном.

– Моє оповідання, – просто пояснив Ентоні.

– Це ще один хороший пункт, сер, – мовив Верролл, киваючи головою, з помітним блиском в очах. – До речі, сер, про що це? Яка ж була таємниця в другого огірка?

– Ах, у цьому й моя проблема, – сказав Ентоні. – Саме цей другий огірок став джерелом усіх моїх клопотів.

Картер пильно на нього дивився. Раптом він похитав головою і значуще постукав себе по чолу.

– Боже, бідолашний молодий хлопчина, – тихо пробурмотів десь убік.

– А тепер, джентльмени, – жваво промовив містер Іствуд. – До справи. Ось адресовані мені листи, мої банківські книжки, спілкування з редакторами. Вам іще щось потрібно?

Верролл розглянув папери, які Ентоні на нього звалив.

– Говорячи лише за себе, сер, – з повагою мовив той, – більше нічого не потрібно. Для мене все досить переконливо. Та я не можу взяти на себе відповідальність за ваше звільнення. Бачите, хоча це здається ствердним, що ви тут мешкаєте як містер Іствуд кілька років, проте також можливо, що Конрад Флекман та Ентоні Іствуд – одна й та сама особа. Мені потрібно ретельно обшукати квартиру, узяти відбитки ваших пальців і зателефонувати до нашого головного управління.

– Мені це здається прийнятним планом, – погодився Ентоні. – Хочу вас запевнити, що я зовсім не проти, щоб ви ознайомились із усіма моїми страшними секретами, які тільки знайдете.

Інспектор посміхнувся. Як на детектива, він був на диво людяною особою.

– Чи не могли б ви піти до маленької кімнати в кінці помешкання, сер, із Картером, доки я тут працюватиму?

– Добре, – знехотя промовив Ентоні. – Гадаю, не можна зробити все по-іншому, чи не так?

– Що ви маєте на увазі?

– Що я, ви і кілька віскі із содовою займуть ту кімнату в кінці, тоді як ваш друг, сержант, важко працюватиме над обшуком?

– Якщо вам так більше подобається, сер?

– Мені так більше подобається.

Вони залишили Картера роздивлятися вміст стола з діловою спритністю. Коли чоловіки вийшли з кімнати, то почули, як сержант телефонує до Скотленд-Ярду.

– Усе не так погано, – зауважив Ентоні, уможуєчись поряд із віскі з содовою та гостинно догоджаючи потребам інспектора Верролла. – Бажаєте, щоб я випив першим, аби довести вам, що віскі не отруєне?

Інспектор посміхнувся.

– Дуже незвично все це, – відзначив він. – Та ми розуміємося у своїй професії. Я від самого початку побачив, що ми помилились. Та, звичайно, ми повинні дотримуватися протоколу. Неможливо позбавитись від бюрократизму, чи не так, сер?

– Гадаю, неможливо, – мовив Ентоні з жалем у голосі. – Проте сержант не здається таким дружелюбним, правда ж?

– Ах, та він хороша людина, детектив сержант Картер. Вам було б важко його обдурити.

– Я це помітив, – сказав Ентоні й додав: – До речі, інспекторе, ви не проти, якщо я дещо про себе дізнаюсь?

– Що ви маєте на увазі, сер?

– Ну ж бо, невже ви не розумієте, що мене цікавить пожирає? Ким була Анна Розенбург і чому я її вбив?

– Про все це ви почитаете завтра в газетах, сер.

– *«Завтра я, може, стану собою із вчорашніми десятьма тисячами роками»*, – процитував Ентоні. – Я насправді вважаю, що ви можете задовольнити мою цілковито обґрунтовану цікавість, інспекторе. Відкиньте офіційну стриманість і розповідайте все.

– Це дуже незвично, сер.

– Мій дорогий інспекторе, чому б нам якнайшвидше не стати друзями?

– Що ж, сер, Анна Розенбург була німецькою єврейкою, яка мешкала у Гампстеді. Без очевидних джерел прибутку щорічно вона ставала все багатшою й багатшою.

– У мене все навпаки, – прокоментував Ентоні. – У мене є очевидні джерела прибутку, і щорічно я стаю все біднішим і біднішим. Можливо, у мене справи йшли б краще, якби я мешкав у Гампстеді. Я часто чув, що це місце дуже надихає.

– У якийсь період часу, – продовжував Верролл, – вона була продавчиною уживаного одягу...

– Це дещо пояснює, – перебив його Ентоні. – Пам'ятаю, я продавав свою уніформу після війни... не ту, що кольору хакі, а інші речі. Уся квартира була встелена червоними штанами та золотими шнурами, виставленими напоказ. Повновидий чоловік у картатому костюмі прибув на роллс-ройсі, а з ним ще й помічник із сумкою. Він запропонував фунт десять за все. Зрештою, я докинув і плащ для полювання з окулярами Сайз, щоб дотягти до двох фунтів. За сигналом помічник відкрив сумку і закинув туди речі, а гладкий чоловік вручив мені десятифунтову купюру і попросив решту.

– Близько десяти років тому, – продовжував інспектор, – у Лондоні було кілька іспанських політичних в'язнів, серед них такий

собі дон Фернандо Феррарез із молодою дружиною й дитиною. Вони жили дуже бідно, і дружина була хвора. Анна Розенбург відвідала місце, де вони проживали, і запитала, чи вони не мають нічого для продажу. Дона Фернандо не було вдома, а його дружина вирішила розлучитись із чудовою іспанською шаллю, прекрасно оздобленою, яка була одним із останніх подарунків її чоловіка перед вильотом з Іспанії. Коли дон Фернандо повернувся додому, то страшенно розлютився на те, що шаль продали, і безуспішно намагався її повернути. Коли він нарешті зумів знайти крамницю вживаного одягу потрібної йому жінки, вона заявила, що перепродала шаль пані, імені якої не знає. Дон Фернандо був у відчаї. Два місяці по тому його штрикнули ножом на вулиці, і він помер від отриманих ран. Відтоді в Анни з'явилося підозріло багато грошей. Протягом наступних десяти років її будинок грабували не менше восьми разів. Чотири спроби були провальними: тоді нічого не взяли, але під час однієї з чотирьох інших спроб украли якусь вишиту шаль.

Інспектор зробив паузу, потім одразу продовжив, підкорюючись нетерплячому жесту Ентоні.

– Тиждень тому Кармен Феррарез, юна дочка дона Фернандо, прибула до цієї країни з монастиря у Франції. Перше, що вона зробила, – розшукала Анну Розенбург у Гампстеді. Там, за свідченнями очевидців, у неї зі старою жінкою була жорстока сварка, і слова, що вона вимовила, коли вже йшла, почула прислуга.

«Вона досі у вас, – прокричала вона. – Усі ці роки ви на ній багатіли... та я вам серйозно кажу, що, зрештою, вона принесе вам нещастя. У вас немає ніякого морального права на неї, та настане день, коли ви багатимете, щоб ваші очі ніколи не бачили Шалі Тисячі Квітів».

Три дні потому Кармен Феррарез загадково зникла з готелю, де зупинялась. У її кімнаті було знайдено ім'я – Конрад Флекман – та адресу, а також записку від чоловіка, у якій він, назвавшись дилером антикваріату, цікавився, чи не має Кармен бажання продати якусь вишиту шаль, котра – він уважав – перебуває в її власності.

Зрозуміло, що шаль – ключ до всієї цієї таємниці. Учора вранці Конрад Флекман з'явився до Анни Розенбург. Вона зачинилась із ним у кімнаті на годину чи й більше, а коли гість пішов, жінка змушена була прилягти, бліда й стривожена тією розмовою. Та вона наказала, що, як

він знову прийде її відвідати, то його обов'язково мають прийняти. Учора ввечері вона підвелась і вийшла з дому о дев'ятій, але не повернулась. Її було знайдено сьогодні вранці в будинку, де мешкає Конрад Флекман, із ножем у серці. На підлозі поруч із нею побачили... як ви гадаєте, що?

– Шаль? – видихнув Ентоні. – Шаль Тисячі Квітів.

– Дещо набагато страшніше, ніж це. Те, що пояснює всю загадковість справи із шаллю й указує, у чому її прихована цінність... Перепрошую, здається, то шеф...

І справді пролунав дзвінок у двері. Ентоні стримував своє нетерпіння, як міг, і чекав, коли інспектор повернеться. Тепер він заспокоївся щодо власного становища. Щойно вони візьмуть відбитки пальців – зрозуміють, що помилялись.

А потім, можливо, Кармен зателефонує...

Шаль Тисячі Квітів! Яка дивна історія... саме така історія пасує до вишуканої темної краси тієї дівчини.

Кармен Феррарез...

Він висмикнув себе з мрій. Щось довгенько немає інспектора. Він підвівся й відчинив двері. У квартирі було на диво тихо. Можливо, вони пішли? Звичайно, ні: не сказати йому ні слова?!

Він попрямував до наступної кімнати. Та була порожньою, як і вітальня. Дивно порожня! Полиці були порожніми. Святий Боже! Його колекція емалей... срібло!

Він перелякано бігав квартирою. Та сама історія всюди. Житло виявилось оголене. Усе цінне – а в Ентоні був чудовий смак колекціонера невеличких експонатів – забрали.

Зі стогоном чоловік упав у крісло й схопився за голову. Він стрепенувся, коли подзвонили у двері. Відчинивши їх, побачив Роджерса.

– Перепрошую, сер, – сказав Роджерс. – Та джентльмени вважали, що вам дещо буде потрібно.

– Джентльмени?

– Оті ваші друзі, сер. Я допоміг їм пакувати, як міг. На щастя, у мене в підвалі були дві валізи. – Він перевів погляд додолу. – Я переклав усе соломою, як умів, сер.

– Ви все тут пакували? – застогнав Ентоні.

– Так, сер. Хіба ви не цього бажали, сер? Високий джентльмен наказав мені це робити, сер, я ж, побачивши, що ви спілкувалися з іншим джентльменом у маленькій кімнаті в кінці, не хотів вас турбувати.

– Я з ним не говорив, – сказав Ентоні. – Він розповідав мені... будь він проклятий.

Роджерс покашляв.

– Мені дуже шкода, що виникла така потреба, сер, – пробурмотів він.

– Потреба?

– Розлучитись із вашими маленькими скарбами, сер.

– Га? О, так. Ха-ха! – невесело засміявся він. – Вони вже поїхали, гадаю. Ті... ті мої «друзі», я маю на увазі.

– О, так, сер, деякий час тому. Я поклав валізи в таксі, і високий джентльмен знову пішов нагору, а потім вони обоє збігли вниз і одразу поїхали... Перепрошую, сер, але щось не так?

Добре, що Роджерс запитав. Будь-хто б здогадався через ті глибокі стогони, що виривались із Ентоні.

– Усе не так, дякую, Роджерсе. Та я добре розумію, що ти в цьому не винний. Залиш мене, я маю зателефонувати.

За п'ять хвилин Ентоні виливав свою розповідь у вуха інспектора Драйвера, який сидів навпроти нього із записником у руках. Неспівчутливий чоловік, цей інспектор Драйвер, і (подумав Ентоні) зовсім не схожий на справжнього інспектора! Надзвичайно показний, власне. Ще один чіткий приклад переваги Мистецтва над Природою.

Ентоні дійшов до кінця своєї розповіді. Інспектор загорнув записник.

– Що ж? – нетерпляче запитав Ентоні.

– Ясно, як Божий день, – сказав інспектор. – Це банда Паттерсона. Останнім часом вони вчинили багато мудрих справ. Високий світлий чоловік, маленький чорнявий і дівчина.

– Дівчина?

– Так, чорнява й дуже симпатична. Зазвичай маневр на відвертання уваги бере на себе.

– Та... іспанська дівчина?

– Вона так себе може називати. Народилась вона в Гампстеді.

– Я *говорив*, що те місце надихає.

– Так, це досить очевидно, – сказав інспектор, підводячись, щоб іти. – Вона вам зателефонувала та подала вигадану історію... Мадемуазель здогадувалась, що ви клонете на це. Потім вона прямує до старої Мама Гібсон, яка не проти прийняти чайові за користування її кімнатою від людей, котрим незручно з'являтися в громадських місцях, – коханці, розумієте, нічого кримінального. Ви у все це повірили, вони вас привели сюди, і в той час, коли один із них подає вам чергову вигадану історію, інший збирає здобич. Це таки Паттерсони – їхня манера...

– А мої речі? – схвильовано запитав Ентоні.

– Ми робитимемо все, на що спроможні, сер. Але Паттерсони на рідкість кмітливі.

– Схоже на те, – з гіркотою промовив Ентоні.

Інспектор пішов, і одразу після того подзвонили у двері. Ентоні відчинив. Там стояв маленький хлопчик із пакунком у руках.

– Посилка для вас, сер.

Ентоні взяв її, здивований. Він не очікував ніякої посилки. Повернувшись із нею до вітальні, він розрізав мотузку.

То був набір для лікеру!

– Чорт! – вилаявся Ентоні.

Потім він помітив на дні однієї зі склянок маленьку штучну троянду. Думками повернувся до кімнатки на Кірк-стріт.

«Ви мені подобаєтесь... так, ви мені подобаєтесь. Запам'ятаєте це, що б не трапилось, правда ж?»

От що вона сказала. *Що б не трапилось...* Вона мала на увазі...

Ентоні ледь опанував себе.

– Так не піде, – переконував себе.

Його погляд упав на друкарську машинку, і він, рішучо налаштований, сів за неї.

ТАЄМНИЦЯ ДРУГОГО ОГІРКА

Його погляд став мрійливим. Шаль Тисячі Квітів. Що ж знайшли на підлозі поруч із мертвим тілом? Страшну річ, що пояснювала всю таємницю?

Нічого, звичайно, оскільки то лише сфабрикована казка, щоб захопити його увагу, а той, хто її розповідав, використав старий трюк із

«Тисячі та однієї ночі», зупинившись на найцікавішому моменті. Та хіба не може існувати така страшна річ, що пояснила б усю таємницю? Хіба не може? Якщо над цим добряче помізкувати?

Ентоні вирвав аркуш паперу з друкарської машинки й замінив його іншим. Там надрукував заголовок:

ТАЄМНИЦЯ ІСПАНСЬКОЇ ШАЛІ

Він мовчки дивився на нього якусь мить.

Потім швидко почав друкувати...

Котедж солов'їв

– Бувай, любий.

– Бувай, кохана.

Алікс Мартін стояла, опершись на невеличку просту хвіртку, і спостерігала, як віддалялася постать її чоловіка дорогою в напрямку села.

Він уже зайшов за поворот і зник із поля зору, але Алікс продовжувала так стояти, неухважно пригладжуючи пасмо пишного каштанового волосся, що спадало на обличчя; її замріяні очі дивилися в далину.

Алікс Мартін не була ні вродливою, ні навіть, власне кажучи, милою. Але її обличчя, обличчя жінки вже не першої молодості, випромінювало таку ніжність, що її колишні колеги з офісу навряд чи впізнали б її. Колишня міс Алікс Кінг була акуратною практичною молодою жінкою, прудкою, до певної міри різкою і, ясна річ, управною й діловитою.

Алікс пройшла важку школу. Упродовж п'ятнадцяти років – з вісімнадцяти до тридцяти трьох – вона утримувала себе (а сім із них – і свою хвору маму), працюючи стенографісткою. Боротьба за існування зробила м'які дівочі риси її обличчя більш жорсткими.

Правда, був у неї роман, якщо це можна так назвати, зі співробітником, Діком Віндіфордом. Як справжня жінка, Алікс завжди знала, що небайдужа Діку, але не показувала цього. Зовні вони були друзями, і нічого більше. Зі своєї мізерної зарплати Дік заледве оплачував навчання молодшого брата. На той момент він навіть не думав про одруження.

Потім раптово, у найнесподіваніший спосіб, до дівчини прийшов порятунок від рутинної роботи. Померла якась далека родичка, залишивши Алікс гроші – кілька тисяч фунтів, достатньо, щоб та мала на рік кілька сотень прибутку. Для дівчини це означало свободу, життя, незалежність. Тепер вони з Діком не чекатимуть.

Але той відреагував несподівано. Він ніколи прямо не говорив Алікс про любов. Тепер, здавалося, чоловік узагалі був найменш схильний зробити це. Дік уникав її, став похмурим і пригніченим.

Алікс швидко зрозуміла, у чому річ. Вона стала заможною жінкою. Вразливість і гордість заважали йому запропонувати дівчині руку й серце.

Через це Дік іще більше їй подобався, і Алікс навіть подумувала зробити перший крок, коли вдруге зіткнулася з несподіванкою.

Вона познайомилася з Джеральдом Мартіном у будинку подруги. Він закохався в неї до нестями, і через тиждень пара заручилася. Алікс, яка завжди зараховувала себе до людей, яким «непросто закохатися», не на жарт захопилася.

Несвідомо вона знайшла спосіб розтермосити її колишнього коханого. Дік Віндіфорд прийшов до неї, запинаючись від люті й гніву.

– Той чоловік зовсім чужий! Ти нічого про нього не знаєш!

– Я знаю, що кохаю його.

– Як можна бути впевненою... через тиждень?

– Не всім потрібно одинадцять років, щоб зрозуміти, що вони кохають дівчину! – сердито крикнула Алікс.

Його обличчя зблідло.

– Я полюбив тебе, як тільки зустрів. Я гадав, що й ти мене любиш.

Алікс відповіла чесно.

– Я теж так думала, – визнала вона. – Але це тому, що я не знала, що таке кохання.

Тоді Дік знову вибухнув. Благання, прохання, навіть погрози – чоловіку, який витіснив його з її серця. Алікс дивувалася вулкану, що вирував за зовнішньою стриманістю чоловіка, якого, як вона колись думала, так добре знала.

Її думки повернулися до цієї розмови й сонячного ранку, коли вона стояла, опершись на хвіртку. Уже місяць, як одружена, вона була ідилічно щаслива. Та все ж за нетривалої відсутності свого чоловіка, який був для неї всім, тінь тривоги вривалася в її бездоганне щастя. Причиною тієї тривоги був Дік Віндіфорд.

Уже тричі після весілля їй снився той самий сон. Обставини були різні, але найважливіші факти завжди однакові. *Вона бачила, як її чоловік лежав мертвий, а над ним стояв Дік Віндіфорд, і вона напевне знала, що то його рука завдала смертельного удару.*

І хоча це було страшно, та ще жахливішим було інше: вона відчувала жах після пробудження, а уві сні це здавалося цілком природним і неминучим. *Вона, Алікс Мартін, раділа, що її чоловік був*

мертвий, простягала до вбивці руки, дякуючи йому. Сни завжди закінчувались однаково: вона була в обіймах Діка Віндіфорда.

Алікс ніколи не розповідала про цей сон чоловікові, але в глибині душі він турбував жінку більше, ніж вона це визнавала. То було попередження? Попередження щодо Діка Віндіфорда?

Від цих думок Алікс відірвав різкий звук телефонного дзвінка з будинку. Вона увійшла всередину й підняла слухавку. Раптом похитнулася й оперлася рукою об стіну.

– Хто, ви сказали, говорить?

– Алікс, що з твоїм голосом? Я б не впізнав його. Це Дік.

– О! – видихнула Алікс. – О! Де... де ти?

– У «Руках подорожнього», правильно я сказав? Чи ти навіть не знаєш, що у вашому селі є паб? Я у відпустці, приїхав трохи порибалити. Ти не заперечуєш щодо двох добрих людей до вас сьогодні на вечерю?

Алікс різко відповіла:

– Ні! Тобі не варто приходити.

Дік замовк, а тоді продовжив, але трохи іншим тоном.

– Перепрошую, – холодно сказав він. – Звичайно, я вам не заважатиму...

Алікс швидко перебила його. Він, певно, думає, що її поведінка надто незвична. Вона й *була* незвичною. У жінки не витримали нерви.

– Я просто мала на увазі, що сьогодні ми трохи зайняті, – пояснила вона, намагаючись надати своєму голосу якнайприроднішого звучання. – Ти б... Ти б не зміг прийти на вечерю завтра?

Але, очевидно, Дік помітив брак теплоти в її словах.

– Щиро дякую, – сказав він тим же відстороненим тоном, – але я можу повернутися будь-якої миті. Залежить від того, чи заявиться сюди мій другяка. Прощавай, Алікс, – він помовчав, а потім швидко додав, змінивши тон: – Успіхів тобі, люба.

Алікс із полегшенням поклала слухавку.

«Він не повинен сюди приходити, – повторила про себе. – Він не повинен сюди приходити. Яка я дурна! Довела себе до такого стану власними вигадками. Та все-таки я рада, що він не прийде.

Жінка взяла зі столу простенький плетений капелюшок і знову повернулася в сад, зупинившись на мить, щоб подивитися на

різьблений напис над ганком: «Котедж солов'їв».

– Хіба це не надто дивна назва? – запитала вона якось Джеральда після одруження.

Він засміявся:

– Маленька міщанка! – сказав лагідно. – Не вірю, що ти колись чула спів солов'я. І радий, що ще не чула. Солов'ї повинні співати тільки для закоханих. Ми слухатимемо їх разом літніми вечорами біля нашого будинку.

І пригадав: коли вони вперше слухали солов'їв, Алікс, стоячи на порозі свого будинку, щасливо зашарілася.

То Джеральд знайшов «Котедж солов'їв». Він прийшов до Алікс, сповнений зворушення. Чоловік підшукав для них саме те місце – унікальне, як самоцвіт, єдиний шанс у житті! Побачивши будинок, Алікс також була зачарована. Правду кажучи, місцина була досить віддалена, дві милі до найближчого села, але сам будинок виявився настільки гарним: старовинний на вигляд, із комфортними ванними кімнатами, гарячою водою, електрикою й телефоном, – що це одразу ж підкорило її. Але потім виникла перешкода. Власник, багатій, з якоїсь примхи відмовився здавати його – хотів тільки продати.

Джеральд Мартін, хоча й мав хороший прибуток, не міг знімати капітал. Він спромігся зібрати лише тисячу фунтів. Власник просив три тисячі. Але Алікс, якій це місце запало в душу, прийшла на допомогу. Вона могла легко керувати своїм капіталом у вигляді облігацій на пред'явника. Жінка вклала половину своїх грошей у купівлю будинку. Отож, «Котедж солов'їв» став їхнім, і жодного разу Алікс не пошкодувала про цей вибір. Хоча слуги не оцінили сільської відлюдкуватості і наразі в будинку їх не було, та новоспечена господиня, яка прагнула домашнього життя, цілком насолоджувалася готуванням смачних страв і дбала про будинок.

За дивовижним садом, заповненим квітами, доглядав старий із села, який приходив двічі на тиждень.

Обійшовши будинок, Алікс із подивом побачила старого садівника, що схилився над квітами. Вона здивувалася, тому що його робочими днями були понеділок і п'ятниця, а сьогодні – середа.

– Джордже, що ви тут робите? – запитала вона, підійшовши.

Хмикнувши, чоловік виструнчився й торкнувся крисів старого капелюха.

– Я думав, що ви здивуєтеся, мем. Але тут така справа. Цієї п'ятниці у сквайра буде свято, ото я й подумав, що ні містер Мартін, ні ви не матимете нічого проти, якщо один раз я прийду в середу, а не в п'ятницю.

– Усе гаразд, – сказала Алікс. – Сподіваюся, свято вам сподобається.

Джордж простодушно продовжував:

– Я так і думав. Там можна поїсти досхочу і платити не треба. Сквайр завше добре вгощає своїх орендаторів. І ще я подумав, мем, що було б добре побачити вас перед від'їздом, щоб дізнатися, чи є у вас якісь побажання щодо бордюру. Гадаю, ви ще не знаєте, коли повернетесь?

– Але я нікуди не їду.

Джордж витріщився на неї.

– Ви не збиралися завтра в Лондон?

– Ні. Хто вам таке сказав?

Джордж кивнув головою в бік села.

– Учора я зустрів у селі хазяїна. Він сказав мені, що ви обоє їдете завтра в Лондон і ще не знаєте, коли повернетесь.

– Дурниці, – розсміялася Алікс. – Ви, мабуть, неправильно його зрозуміли.

Водночас вона замислилася, що б то міг сказати Джеральд, щоб садівник так дивно це сприйняв. Поїхати в Лондон? Жінка взагалі не хотіла повертатися туди.

– Я ненавиджу Лондон! – раптом різко сказала вона.

– А! – спокійно відповів Джордж. – Я, можливо, щось не так зрозумів, але, здається, він чітко висловився. Я радий, що ви залишаєтеся тут. Не подобаються мені всі ці скитання, і про Лондон нічого доброго сказати не можу. Мені ніколи не треба було туди їхати. Надто багато машин, а це тепер проблема. Коли люди купують машину, то благо, якщо вони залишаються на одному місці. Містер Еймс, який раніше володів цим будинком, був хорошим спокійним джентльменом, допоки не купив одну з тих чортопхайок. І місяця не пройшло, як він виставив свій будинок на продаж. А скільки містер у нього вклав грошей. І крани в усіх спальнях, електричне світло і так далі. «Ви ніколи не повернете свої гроші», – казав я йому. «Ні, –

відповідав він, – я поверну все до останнього пенні, отримавши дві тисячі фунтів за цей будинок». Так і сталося.

– Він отримав три тисячі, – сказала Алікс, посміхнувшись.

– Дві тисячі, – повторив Джордж. – Він казав, яку суму хоче отримати.

– То було три тисячі, – наполягала Алікс.

– Леді ніколи не тямлять у цифрах, – уперто провадив Джордж. – Ви ж не скажете мені, що містер Еймс мав нахабство стояти перед вами і, не моргнувши оком, вимагати три тисячі.

– Він зі мною не говорив, – заперечила Алікс. – Сказав це моєму чоловікові.

Джордж знову схилився над квітником.

– Ціна була дві тисячі, – затято мовив він.

Алікс не збиралася сперечатися з ним. Підійшовши до однієї з віддалених клумб, вона почала збирати квіти.

Повертаючись із запашним букетом до будинку, Алікс помітила невеличкий темно-зелений предмет, що визирав з-поміж листя на одній із клумб. Вона зупинилася й підняла це, упізнавши кишеньковий щоденник свого чоловіка. Жінка розгорнула його, зацікавлено проглядаючи записи. Ще на початку подружнього життя вона зрозуміла, що імпульсивний та емоційний Джеральд має не зовсім звичайні чесноти: акуратність і методичність. Він був надто прискіпливий щодо того, щоб їжу подавали в певну годину, і завжди планував свій день заздалегідь із механічною точністю.

Продивляючись записник, вона здивовано помітила запис, датований 14 травня: «Одружитися з Алікс, собор Святого Петра, 14:30».

– Ото дурненький, – пробурмотіла вона, перегортаючи сторінки, і раптом зупинилася. «Середа, 18 червня»... це ж сьогодні.

Навпроти цієї дати розбірливим охайним почерком Джеральда було написано: «9 вечора». Нічого більше. Що запланував Джеральд на дев'яту вечора? Алікс замислилася. Вона посміхнулася до себе й подумала, що якби це була одна з тих історій, про які вона часто читала, то цей щоденник, безсумнівно, став би джерелом сенсаційного викриття. Там точно було б ім'я іншої жінки. Вона ліниво прогорнула

решту сторінок. Були дати, зустрічі, зашифровані позначки щодо ділових угод, але тільки одне жіноче ім'я – її власне.

Заховавши записник у кишеню, Алікс продовжила свій шлях із квітами до будинку, але відчувала якесь незрозуміле занепокоєння. Вона так чітко пригадала слова Діка Віндіфорда, наче він стояв поруч з нею й повторював їх: «Той чоловік зовсім чужий! Ти нічого про нього не знаєш!».

Це було правдою. Що їй було відомо про власного чоловіка? Зрештою, Джеральду вже сорок. За ці роки в його житті мали бути жінки...

Алікс нетерпляче похитала головою. Вона не повинна дозволяти собі такі думки. У неї була набагато вагоміша проблема: варто чи не варто розповідати чоловікові, що телефонував Дік Віндіфорд?

Існувала ймовірність, що Джеральд зустріне Діка в селі. Але в такому разі він неодмінно згадає про це, повернувшись додому, отже, усе вирішиться саме собою. Інакше... що? Алікс, очевидно, не мала бажання говорити про це.

Якби вона сказала Джеральду, він запропонував би запросити Діка Віндіфорда в «Котедж солов'їв». Тоді жінка мала б пояснити, що Дік сам хотів зайти, але вона вигадала привід для відмови. А коли чоловік запитає, чому вона так вчинила, що відповісти? Розповісти про свій сон? Та він би просто розсміявся чи навіть гірше: помітив би, що, на відміну від нього, Алікс приписує сну якесь значення.

Зрештою, засоромившись, жінка вирішила нічого не казати. Це буде першою таємницею, яку вона приховуватиме від чоловіка, і усвідомлення цього змушувало її почуватися незатишно.

Почувши, як Джеральд повертається із села перед обідом, Алікс поквапилася на кухню і, щоб приховати своє збентеження, удала, що готує їжу.

Очевидно, що Джеральд не бачив Діка Віндіфорда. Алікс одночасно відчула й полегшення, і зніяковілість. Вона була твердо переконана, що варто тримати це в таємниці.

Після невігадливої вечері подружжя сиділо у вітальні, обшитій дубом, з відчиненими навстіж вікнами, щоби впустити нічне повітря, наповнене пахощами мальв та левкоїв. Саме тоді Алікс згадала про записник.

– Ось те, чим ти поливав квіти, – сказала вона й кинула записник на коліна чоловікові.

– Упустив його поблизу бордюру, так?

– Так. Тепер я знаю всі твої таємниці.

– Не винен, – сказав Джеральд, похитавши головою.

– А як щодо твого завдання о дев'ятій вечора сьогодні?

– А, це... – На мить здалося, що його застали зненацька, та він усміхнувся, наче щось завдало йому особливої втіхи. – Це таємне побачення з надзвичайно гарною дівчиною, Алікс. У неї каштанове волосся та блакитні очі, вона дуже схожа на тебе.

– Я не розумію, – сказала удавано сердито дружина. – Ти уникаєш відповіді.

– Ні, не уникаю. Насправді це нагадування, що сьогодні ввечері я маю проявити кілька негативів, і мені знадобиться твоя допомога.

Джеральд Мартін захоплювався фотографією. У нього був трохи старомодний фотоапарат, але з відмінними лінзами, і він сам проявляв плівки в невеликому підвальному приміщенні, яке пристосував для фотолабораторії.

– І це треба зробити саме о дев'ятій, – подражнила його Алікс.

Джеральд трохи розізлився.

– Люба моя дівчинко, – сказав він ледь роздратовано, – потрібно завжди все планувати на певний час. Тільки тоді виконаєш свою роботу добре.

Якусь мить Алікс мовчки спостерігала, як чоловік сидів і курив, відкинувши темноволосу голову на спинку стільця, і чіткі риси його гладко виголеного обличчя виділялися на темному тлі. Раптом із невідомої причини її накрила хвиля паніки, і жінка вигукнула, перш ніж устигла опанувати себе:

– О, Джеральде, якби я знала про тебе трохи більше!

Чоловік повернув до неї здивоване обличчя.

– Але, мила Алікс, ти знаєш про мене все. Я розповідав тобі про свою юність у Нортамберленді, про життя в Південній Африці, про справи за останні десять років у Канаді, які були для мене успішними.

– О, справи! – посміхнулася Алікс.

Джеральд раптом розсміявся.

– Я знаю, ти маєш на увазі любовні романи. Ви, жінки, усі однакові. Вас ніщо не цікавить, окрім особистого життя.

Алікс відчула, як у неї пересихає горло, і нерозбірливо пробурмотіла:

– Але ж... мали бути якісь романи. Тобто, якби я це знала...

І знову на мить запала тиша. Джеральд Мартін насупився, на обличчі майнуло вагання. Він заговорив серйозно, від попереднього глумливого тону й сліду не залишилося.

– Алікс, ти припускаєш, що можливе повторення історії з кімнатою Синьої Бороди? Так, звісно, у моєму житті були жінки. Ти б і не повірила, якби я заперечував. Але можу заприсягтися, що жодна з них нічого для мене не значила.

У його голосі пролунала така щирість, що це заспокоїло дружину.

– Задоволена, Алікс? – запитав він із посмішкою. А тоді зацікавлено подивився на неї. – Що змусило тебе замислитися про таку неприємну тему саме сьогодні?

Алікс піднялася й почала неспокійно міряти кімнату кроками.

– Ой, навіть не знаю. Я нервуюся весь день, – зізналася вона.

– Дивно, – тихо сказав Джеральд, наче сам до себе. – Дуже дивно.

– Чому це дивно?

– О, любове моя, не прискіпуйся. Я лише сказав, що це дивно, тому що зазвичай ти така мила та спокійна.

– Сьогодні всі змовилися, щоб подратувати мене, – зізналася Алікс. – Навіть старий Джордж звідкись узяв собі в голову, що ми збираємося в Лондон. Сказав, що це ти йому розповів.

– Де ти його бачила? – різко запитав Джеральд.

– Прийшов на роботу сьогодні замість п'ятниці.

– Проклятий старий дурень! – сердито вигукнув Джеральд.

Алікс витріщилася на нього з подивом. Обличчя чоловіка було спотворене гнівом. Дружина ніколи не бачила його таким сердитим. Помітивши її здивування, Джеральд спробував опанувати себе.

– Він просто клятий старий дурень! – повторив він.

– Що ти сказав йому, щоб змусити так думати?

– Я? Я нічого такого не сказав. Хоча... так, пригадав. Я невдало пожартував про «від'їзд до Лондона вранці», а він, мабуть, сприйняв це всерйоз. А може, не розчув. Ти ж пояснила йому, так?

Він із нетерпінням чекав відповіді.

– Звісно, та він із тих людей, які, як щось утямлять собі в голову, то ніяк не відступаються.

І вона розповіла, як Джордж наполягав на тому, яку суму заплатили за будинок.

Джеральд на мить затих, а потім повільно сказав:

– Еймс хотів отримати дві тисячі готівкою, а третя тисяча погасила іпотечні борги. Гадаю, тут просто непорозуміння.

– Схоже на те, – погодилась Алікс.

Потім вона поглянула на годинник і жартівливо вказала на нього пальчиком.

– Джеральде, треба братися за роботу. Ми вже на п'ять хвилин запізнилися.

Якась особлива посмішка заграла на вустах Джеральда Мартіна.

– Я передумав, – тихо сказав він. – Сьогодні я з фотографіями не морочитимуся.

Розум жінки – дуже цікава річ. Лягаючи спати тієї середи, Алікс була заспокоєна та розслаблена. Її на мить затьмарене щастя переможно відродилося, як і раніше.

Та наступного дня, ще до вечора, вона зрозуміла, що якісь невидимі сили працюють над тим, щоб зруйнувати його. Дік Віндіфорд більше не телефонував, але жінка все ж відчувала, що то його вплив. Знову й знову вона пригадувала Дікові слова: «Той чоловік зовсім чужий! Ти нічого про нього не знаєш!» І в той момент в уяві виникало обличчя її чоловіка, чіткий знімок тієї миті, коли він спитав: «Алікс, ти припускаєш, що можливе повторення історії з кімнатою Синьої Бороди?» Чому він так сказав?

У цих словах було попередження, тінь погрози. Неначе він говорив: «Краще не пхай носа в моє життя, Алікс. Можеш бути неприємно вражена».

У п'ятницю вранці Алікс уже була переконана, що в житті Джеральда була жінка та «кімната Синьої Бороди», яку він старанно намагався приховати від неї. Її ревності, хоча й довго прокидалися, тепер стали зовсім некерованими.

Може, того вечора о дев'ятій він збирався зустрітися з якоюсь жінкою? Можливо, історію з проявленням плівок він вигадав нашвидкуруч?

Три дні тому вона могла заприсягтися, що чудово знає свого чоловіка. Тепер Алікс здавалося, що він був незнайомцем, про якого вона геть нічого не відала. Жінка пригадала його незрозумілий гнів на

старого Джорджа – це було так несхоже на його звичайну добродушність. Може, і дрібничка, але вона показала Алікс, що та насправду не знала чоловіка, за якого вийшла заміж.

У п'ятницю їм потрібно було купити в селі деякі речі. Пополудні Алікс запропонувала, що сама піде по них, у той час як Джеральд залишиться в саду, але, на її здивування, він уперто відкинув цей план і наполіг на тому, що піде сам, а дружина залишиться вдома. Алікс була змушена відступити, але його наполегливість здивувала та стривожила її. Чому він так не бажав відпустити її до села?

Раптово знайшлося пояснення, яке, здавалося, усе прояснило. Може, хоча Джеральд нічого і не сказав, але він зіткнувся з Діком Віндіфордом? Її ревність, що наче дрімала, проявилася тільки нещодавно. Можливо, те саме відбувається з Джеральдом? А якщо він намагається запобігти її зустрічі з Діком? Це пояснення так добре узгоджувалося з фактами і настільки заспокоїло збаламучену душу Алікс, що вона радо прийняла його.

Проте, коли минув час вечірнього чаювання, вона почувалася незатишно й тривожно. Жінка боролася зі спокусою, що напосідала на неї відтоді, як пішов Джеральд. Зрештою, заспокоюючи свою совість тим, що в кімнаті потрібно ретельно прибрати, вона пішла нагору, до гардеробної свого чоловіка. Алікс навіть узяла із собою ганчірку, щоб створити видимість хазяйновитості.

«Якби я була впевнена, – повторювала вона подумки. – Якби тільки я була впевнена».

Даремно вона переконувала себе, що все, що могло скомпрометувати його, давно знищене. Вона могла посперечатися, що іноді чоловіки зберігають найбільш викривні докази через надмірну сентиментальність.

Урешті-решт Алікс не витримала. З паленіючим від сорому обличчям вона, затамувавши подих, перебирала пачки з листами й документами, повисовувала шухляди й навіть перерила всі чоловікові кишені. Тільки дві скриньки не піддалися їй: нижня шухляда комода й невелика шухлядка з правого боку письмового столу. Вони були замкнені. Та Алікс зовсім утратила сором. В одній із цих шухляд, на переконання дружини, були докази існування тієї уявної жінки з минулого, яка заволоділа її думками.

Вона пригадала, що Джеральд недбало залишив ключі на серванті знизу. Вона принесла їх і пробувала один за іншим. Третій ключ підійшов до шухлядки письмового стола. Алікс нетерпляче висунула її. Там лежала чекова книжка, гаманець, добряче напханий купюрами, а за ними – пачка листів, перев'язана стрічкою.

Алікс перехопило подих, коли вона розв'язувала стрічку. Тоді її обличчя зашарілося, і вона поклала листи назад у шухляду й замкнула її. Листи були її власні, вона писала їх Джеральдові перед одруженням.

Тепер жінка перейшла до комода радше з бажанням відчути, що зробила все можливе, ніж сподіваючись знайти те, що шукала.

На її велике невдоволення, жоден із ключів на в'язці Джеральда не підходив до тієї шухляди. Алікс не здавалася: вона пішла до іншої кімнати й повернулася з купою ключів. На її радість, ключ від гардеробної з кімнати для гостей підійшов до комода. Вона відімкнула шухляду й витягла її. Але всередині не було нічого, крім згортка газетних вирізок, брудних і вицвілих від часу.

Алікс зітхнула з полегшенням, однак усе ж проглянула вирізки, бо стало цікаво, чим же вони привабили Джеральда настільки, що той зберігав запорошений згорток. Майже всі вони були з американських газет семирічної давнини. Там ішлося про суд над відомим шахраєм і багатоженцем Чарльзом Леметром. Його підозрювали в убивстві своїх дружин. Під підлогою будинку, який він орендував, знайшли скелет, а про більшість жінок, з якими Леметр «одружувався», потім не було ніяких відомостей.

Він сам себе захищав від обвинувачень з неперевершеною майстерністю та підтримкою кількох найкращих, найталановитіших адвокатів у Сполучених Штатах. Найкраще цю справу міг характеризувати «шотландський вердикт»: «Не доведено». Через відсутність доказів його виправдали за основним злочином та засудили до тривалого ув'язнення через інші звинувачення, висунуті проти нього.

Алікс пригадала ажіотаж, який викликала ця справа, та переполох, що зчинився через утечу Леметра з в'язниці трьома роками пізніше. Його так і не зловили. Особистість цього чоловіка та його незвичайну владу над жінками тривалий час обговорювали в британських газетах, як і його дратівливість у суді, палкі протести, а також те, як він

несподівано непритомнів через хворе серце, хоча необізнані приписували це його акторській майстерності.

На одній із вирізок був знімок злочинця. Алікс із цікавістю роздвинула його – довгобородий джентльмен, схожий на науковця.

Кого ж їй нагадувало це обличчя? Раптом вона шоковано зрозуміла, що воно нагадало їй саме Джеральда. Очі й лоб чоловіка були такі ж, як у нього. Може, з цієї причини він зберіг вирізку. Вона очима перебігла статтю біля світлини. У записнику обвинуваченого були перераховані конкретні дати і стверджувалося, що саме в ці дні він убивав своїх жертв. Потім були подані свідчення жінки, що впізнала підсудного по родимці на лівому зап'ястку, трохи нижче долоні.

Алікс упустила вирізки й похитнулася. На лівому зап'ясті, просто під долонею, у її чоловіка був невеликий шрам...

Довкола неї закрутився світ. Після цього їй стало дивно, що вона так швидко повністю впевнилася в цьому. Джеральд Мартін – це Чарльз Леметр! Вона це зрозуміла й одразу ж прийняла. Незв'язні фрагменти вирували в її голові, як шматки головоломки, що ставали на свої місця.

Гроші, виплачені за будинок... її гроші... тільки її гроші; облігації на пред'явника вона віддала йому на зберігання. Навіть її сон розкрився у справжньому значенні. У глибині душі, підсвідомо, жінка завжди боялася Джеральда Мартіна й хотіла втекти від нього. І завдяки Діку Віндіфорду почала шукати допомоги. Саме тому вона була в змозі так легко, без сумнівів і вагань, прийняти правду. Алікс мала бути наступною, ще однією жертвою Леметра. Можливо, дуже скоро...

Вона майже скрикнула, дещо згадавши. *Середа, дев'ята вечора.* Підвал із кам'яними плитами, які так легко підняти! Колись він уже поховав одну зі своїх жертв у підвалі. Усе було сплановано на вечір середи. Але записати це заздалегідь, так методично... справжнє божевілля! Ні, усе логічно. Джеральд завжди записував свої справи. Для нього вбивство було такою ж роботою, як і решта справ.

Але що ж її врятувало? Що могло б урятувати її? Він пошкодував її в останню хвилину? Ні! І вмить прийшла відповідь – *старий Джордж.*

Тепер вона зрозуміла безпідставний гнів чоловіка. Без сумніву, він готувався, розповідаючи всім, що наступного дня вони вирушають до Лондона. А тоді Джордж раптом прийшов на роботу, згадав про Лондон, а вона все спростувала. Покінчити з нею того вечора було надто ризиковано, якби старий садівник повторив ту розмову. Жінка дивом урятувалася! А якби вона випадково не розповіла про таку дурничку... Алікс здригнулася.

Враз жінка застигла на місці, мов льодяна скульптура. Вона почула скрип хвіртки надворі. *Її чоловік повернувся.*

Мить Алікс залишалася скам'янілою. Потім навшпиньки підкралася до вікна, ховаючись за фіранкою.

Так, це був її чоловік. Він усміхався до себе й щось наспівував. У руці тримав предмет, від вигляду якого серце переляканої дівчини ледь не завмерло. Це була новісінька лопата.

Алікс інстинктивно зрозуміла: *це має відбутися сьогодні ввечері...*

Але шанс іще був. Наспівуючи простеньку мелодію, Джеральд зайшов за будинок.

Не вагаючись ані хвилини, Алікс збігла сходами й вилетіла з будинку. Але саме в той момент її чоловік вийшов з іншого боку будівлі.

– Привіт! – сказав він. – Куди це ти так поспішаєш?

Алікс доклала всіх зусиль, щоб здаватися спокійною й поводитися, як завжди. Зараз вона втратила нагоду, але якщо буде обережною, щоб не викликати в нього підозр, може, ще матиме шанс пізніше. А може, і зараз...

– Збиралася прогулятися до кінця просіки й назад, – вона й сама почула, як в'яло та невпевнено звучав її голос.

– Добре, – сказав Джеральд. – Я піду з тобою

– Ні, будь ласка, Джеральде. Я... нервуюся, голова болить...

Краще піду сама.

Він уважно глянув на неї. Вона помітила, що в його очах блиснули іскри підозри.

– Що трапилося з тобою, Алікс? Ти бліда, тремтиш...

– Нічого. – Вона змусила себе говорити різкіше, усміхнулася. – У мене болить голова, ось і все. Прогулянка піде мені на користь.

– Ну, це не пояснює, чому ти не хочеш, щоб я провів тебе, – підкреслив Джеральд, злегка посміюючись. – Я піду, хочеш ти цього чи ні.

Алікс не наважилася далі заперечувати. Якби він запідозрив, що вона *знає*...

Доклавши зусиль, жінка спромоглася більш-менш природно поводитися. І все ж у неї було моторошне відчуття, що час від часу він скося поглядав на неї, немов не надто задоволений. Вона відчувала, що його підозри не зовсім розвіялися.

Коли вони повернулися в будинок, Джеральд наполіг, аби вона полежала, і приніс одеколон, щоб розтерти скроні. Він був, як завжди, відданим чоловіком. Алікс почувалася такою безпорадною, немов її руки та ноги потрапили в капкан.

Благовірний ні на хвилину не залишав її на самоті. Він пішов з нею на кухню й допоміг принести невибагливі холодні закуски, приготовані раніше. Хоч Алікс і шматок у горло не ліз, усе ж вона змусила себе попоїсти й навіть здаватися веселою та природною. Тепер жінка розуміла, що бореться за своє життя. Вона була наодинці з цим чоловіком, за кілька миль від будь-якої допомоги, повністю залежна від його милості. Її єдиний шанс – приспати його підозри, щоб він залишив її саму на кілька хвилин – достатньо, аби дістатися до телефона в коридорі й викликати допомогу. Тепер це був її єдиний шанс.

На мить у неї спалахнула надія, коли пригадала, як раніше чоловік уже відмовився від плану. А якщо вона скаже, що сьогодні ввечері до них прийде Дік Віндіфорд?

Слова ледь не зірвалися з її вуст, та Алікс вчасно змовчала. Цей чоловік удруге б не передумав. За його спокійною поведінкою приховувалася рішучість і піднесений настрій, від чого її нудило. Вона могла тільки пришвидшити злочин. Він убив би її просто там і спокійно зателефонував би Діку Віндіфорду з байкою про те, що вони раптом мали терміново поїхати. Кудись. О! Якби тільки Дік Віндіфорд справді прийшов до них сьогодні! Якби Дік...

Раптом у її голові виникла ідея. Алікс скося глянула на чоловіка, ніби боячись, що той прочитає її думки. Придуманий план повернув їй хоробрість. Поведінка жінки стала настільки природна, що та й сама здивувалася.

Вона зробила каву й віднесла її на ганок, де подружжя часто сиділо теплими вечорами.

– До речі, – раптом сказав Джеральд, – пізніше зробимо ті фотографії.

Алікс відчула, що її шкірою пробіг мороз, але байдуже відповіла:

– А сам не впораєшся? Щось я втомилася сьогодні.

– На це не піде багато часу, – посміхнувся він. – І можу пообіцяти тобі, що опісля втоми ти не відчуватимеш.

Ці слова, здавалося, розвеселили його. Алікс стрепенулася. Настав час втілити її план: зараз або ніколи.

Вона піднялася.

– Піду зателефоную м'яснику. – оголосила спокійно. – Можеш не вставати.

– М'яснику? Так пізно?

– Дурнику, його крамниця, звичайно, зачинена. Але він зараз удома. Завтра субота, і я хочу, щоб він приніс зранку кілька телячих відбивних, перш ніж хтось вихопить їх у мене з-під носа. Милий старенький зробить для мене все.

Вона швидко ввійшла в будинок і зачинила за собою двері. Почувши слова Джералда: «Не зачиняй двері», швидко зметикувала: «Зараз міль налетить. Ненавиджу міль. Дурненький, ти що, боїшся, що в мене роман з м'ясником?»

Опинившись усередині, вона взяла слухавку й продиктувала номер мотелю «Руки подорожнього». Їх відразу ж з'єднали.

– Містер Віндіфорд? Він ще у вас? Можу я з ним поговорити?

Ураз її серце затріпотіло. Двері відчинилися нарзтвір, і до вітальні увійшов чоловік.

– Вийди, Джеральде, – сказала вона роздратовано. – Ненавиджу, якщо хтось слухає, коли я розмовляю по телефону.

Він просто розсміявся й упав у крісло.

– Ти справді до м'ясника телефонуєш?

Алікс була у відчаї. Її план провалився. За хвилину Дік Віндіфорд підійде до телефону. Чи варто їй ризикнути всім і покликати на допомогу?

І враз, поки вона нервово натискувала та відпускала невеличку кнопку на слухавці, яка дозволяла, щоб голос чули або не чули на іншому кінці лінії, у неї виник новий план.

«Буде важко, – подумала вона. – Я повинна бути дуже обережна, продумати правильні слова, не затинатися ні на мить, але, гадаю, зможу це зробити. Я мушу це зробити».

У цей момент вона почула голос Діка Віндіфорда на іншому кінці лінії.

Алікс глибоко вдихнула. Потім сильно натиснула кнопку та заговорила:

– *Говорить місіс Мартін з «Котеджу солов'їв». Будь ласка, прийдіть* (вона відпустила кнопку) *завтра вранці з шістьма хорошими телячими відбивними (знову натиснула). Це дуже важливо* (відпустила кнопку). Велике спасибі, містере Гексворсі. Сподіваюся, це нічого, що я зателефонувала так пізно, але ці телячі відбивні справді (знову натиснула кнопку) *питання життя і смерті* (відпустила). Дуже добре. *Завтра вранці (знову натиснула) якнайшвидше.*

Вона повісила слухавку на гачок і повернулася до чоловіка, важко дихаючи.

– То так ти говориш із м'ясником? – сказав Джеральд.

– Жіночий підхід, – безтурботно сказала Алікс.

Вона ледве стримувала хвилювання. Чоловік нічого не запідозрив. Дік прийде, навіть якщо й не зрозумів.

Алікс увійшла у вітальню й увімкнула світло. Джеральд рушив слідом.

– Ти гориш завзяттям, – сказав він, зацікавлено спостерігаючи за нею.

– Так. Мій головний біль минув, – сказала Алікс.

Вона сіла на своє звичне місце й усміхнулася чоловікові, що вмовстився в крісло навпроти. Жінка була врятована. Лише двадцять п'ять по восьмій. Дік прийде задовго до дев'ятої.

– Кава, яку ти мені зготувала, була не надто доброю, – поскаржився Джеральд. – Дуже гірка на смак.

– Я випробувала новий сорт. Більше не купуватиму, якщо тобі не подобається, коханий.

Алікс узялася за рукоділля й почала шити. Джеральд прочитав кілька сторінок своєї книжки. Потім подивився на годинник і відклав книжку вбік.

– О пів на дев'яту. Час спускатися в підвал та братися за роботу.

Шиття вислизнуло з пальців Алікс.

– О, ще ні. Зачекаймо до дев'ятої години.

– Ні, моя дівчинко, о пів на дев'яту. Я зазначив саме цей час. Так ти зможеш раніше піти спати.

– Я б краще зачекала до дев'ятої.

– Ти ж знаєш, коли я встановлюю час, то завжди дотримуюся цього. Ходімо, Алікс. Я більше не чекатиму ні хвилини.

Жінка глянула на нього і, попри будь-які зусилля, її охопила хвиля жаху. Маску знято. Руки Джеральда тремтіли, очі блищали від збудження, він постійно облизував пересохлі губи. Чоловік більше не намагався приховати своє збудження.

Алікс подумала: «Це правда, він не може дочекатися, він мов божевільний».

Джеральд підійшов до неї й, схопивши за плече, різко підняв на ноги.

– Ну ж бо, любя, або я занесу тебе туди на руках.

Він промовив це веселим тоном, але в голосі відчувалася неприхована лють, що шокувала її. З неймовірними зусиллями Алікс вивільнилася та, знітившись, притулилася до стіни. Вона була безсила. Жінка не могла вибратися, нічого не могла вдіяти... А він наближався до неї.

– Уже, Алікс ...

– Ні... Ні...

Вона скрикнула, її руки безсило намагалися стримати його.

– Джеральде... зажди... Я маю дещо сказати тобі, зізнатись у дечому..

Він таки зупинився:

– Зізнатися? – перепитав із цікавістю.

– Так, зізнатися. – Вона випадково використала це слово та відчайдушно наполягала на ньому, намагаючись утримати його увагу.

На його обличчі промайнуло презирство.

– Гадаю, колишній коханець, – чмихнув він.

– Ні, – заперечила Алікс. – Дещо інше. Ти б назвав це... Думаю, так, ти б назвав це злочином.

І раптом вона побачила, що зачепила правильну струну. Алікс знову прикувала до себе його увагу. Зрозумівши це, вона знову стала холоднокровною й почувалася володаркою ситуації.

– Тобі краще сісти, – тихо сказала вона.

Алікс перетнула кімнату і сіла у своє старе крісло. Вона навіть нахилилася й підняла шиття. Але, спокійна ззовні, гарячково вигадувала, що сказати. Історія мала підтримувати його інтерес, поки не прибуде допомога.

– Я розповідала тобі, – повільно почала вона, – що впродовж п'ятнадцяти років працювала стенографісткою. Це не зовсім правда. Було дві перерви. Перша, коли мені виповнилося двадцять два. Я зустріла чоловіка, старшого, з невеликим статком. Він закохався в мене й попросив моєї руки. Я прийняла пропозицію. Ми одружилися. – Жінка зробила паузу. – Я переконала його застрахувати своє життя на мою користь.

Вона побачила живий інтерес на обличчі чоловіка й продовжила ще впевненіше:

– Під час війни деякий час я працювала в пункті, де видавали медикаменти. Там мала доступ до будь-яких найрідкісніших ліків та отрут.

Задумавшись, Алікс замовкла. Не було жодного сумніву, що він глибоко зацікавився. Убивця обов'язково зацікавиться вбивством. Вона на це поклалася й не прогадала. Алікс крадькома зиркнула на годинник. За двадцять п'ять дев'ять.

– Існує одна отрута, такий дрібненький білий порошок. Щіпка – означає смерть. Ти, мабуть, знаєш дещо про отрути?

Вона запитала з деяким трепетом. Якщо він знає, дружина мала б бути обережною.

– Ні, – сказав Джеральд. – Я надто мало знаю про них.

Вона видихнула з полегшенням.

– Але ти, імовірно, чув про гіосцин? Це препарат, який має аналогічну дію, але його абсолютно неможливо виявити. Будь-який лікар засвідчить смерть від серцевого нападу. Я вкрала трішки цього препарату й тримала його біля себе.

Жінка зробила паузу, щоб зібратися з силами.

– Продовжуй, – попросив Джеральд.

– Ні. Я боюся. Я не можу розказати тобі. Іншим разом.

– Зараз, – нетерпляче сказав він. – Хочу це почути.

– Ми були одружені вже місяць. Я чудово ставилася до свого старшого чоловіка, була доброю та відданою. Він хвалив мене перед усіма сусідами. Усі знали, яка я віддана дружина. Щовечора робила

йому каву. Одного разу, коли ми були тільки вдвох, я поклала щіпку смертоносного алкалоїду в його чашку...

Алікс замовкла й уважно засилила нову нитку в голку. Вона, не зігравши у своєму житті жодної ролі, тепер могла конкурувати з найкращими актрисами світу. Жінка вжилася в роль холоднокровної отруйниці.

– Усе пройшло спокійно. Я сиділа й спостерігала за ним. Чоловік почав задихатися й попросив повітря. Я відчинила вікно. Тоді він сказав, що не може встати з крісла. *Потім старий помер.*

Вона замовкла й посміхнулася. За чверть дев'ятого. Безсумнівно, скоро вони прийдуть.

– Яка була сума страховки? – запитав Джеральд.

– Близько двох тисяч фунтів. Я грала на біржі й утратила їх. Знову довелося повертатися до офісної роботи. Але в мене не було жодного наміру залишатися там надовго. Тоді я познайомилася з іншим чоловіком. Після виходу на роботу я повернула своє дівоче прізвище. Він не знав, що я вже була одружена. Той чоловік був молодший, досить приємний на вигляд і досить багатий. Ми тихо одружилися в Сассексі. Він не хотів страхувати своє життя, але, звісно, склав заповіт на мою користь. Коханий любив, коли я сама готувала йому каву, як і мій перший чоловік.

Алікс задумливо посміхнулася і просто додала:

– Я готую дуже добру каву.

А тоді продовжила:

– У селі, де ми жили, у мене було декілька друзів. Вони так шкодували, коли одного дня, повечерявши, чоловік раптово помер від серцевої недостатності. Мені не надто сподобався лікар. Не думаю, що він запідозрив мене, але дуже дивувався несподіваній смерті мого чоловіка. Не знаю, чому я повернулася в офіс. Гадаю, звичка. Мій другий чоловік залишив мені близько чотирьох тисяч фунтів. Цього разу я не грала на біржі. Я вклала їх. Потім, бачиш...

Але її перебили. Джеральд Мартін із залитим кров'ю обличчям, задихаючись, тицяв на неї тремтливим пальцем.

– Кава... Боже мій! Кава!

Вона не зводила з нього погляду.

– Тепер я розумію, чому вона була гірка. Відьма! Ти знову взялася за старі фокуси.

Його руки вчепилися в поручні стільця. Він готувався накинутися на неї.

– Ти отруїла мене.

Алікс відступила до каміна. Злякавшись, вона вже відкрила рота, щоб заперечити, але потім замовкла. За мить він кинеться на неї. Жінка зібрала всі свої сили. Її впевнений погляд змусив його вкритися потом.

– Так, – сказала вона. – Я тебе отруїла. Отрута вже діє. У цей момент ти не можеш піднятися з крісла... Ти не можеш рухатися...

Якби вона змогла втримати його там ще кілька хвилин ...

А! Що то? Кроки на дорозі. Скрип хвіртки. Хтось ступає подвір'ям. Відчиняються вхідні двері.

– *Ти не можеш поворухнутися*, – повторила вона.

А тоді прослизнула повз нього і, вилетівши з кімнати, зомліла в Діка Віндіфорда на руках.

– Боже мій, Алікс! – закричав він.

Потім повернувся до незнайомця, з яким прийшов, – високого, дужого чоловіка в поліцейській формі.

– Ідіть і подивіться, що сталося в тій кімнаті.

Дік обережно поклав Алікс на диванчик і схилився над нею.

– Моя маленька дівчинко, – прошепотів він. – Моя бідна маленька дівчинко. Що з тобою зробили?

Її повіки ворушилися, а вуста просто прошепотіли його ім'я.

Полісмен, торкнувшись Дікового плеча, привів того до тями.

– Сер, у кімнаті немає нічого, окрім чоловіка в кріслі. Здається, наче його дуже налякали й...

– Так?

– Ну, сер, він... мертвий.

Приголомшені, вони почули голос Алікс. Та говорила, як уві сні, із заплющеними очима.

– *А потім*, – сказала вона, наче цитуючи щось, – він помер...

Червоний сигнал

– Ні, але як же захопливо, – сказала гарненька місіс Еверслі, широко розплющуючи свої прекрасні, хоч і трохи порожні очі. – Часто кажуть, що в жінок є шосте відчуття. Сер Елінгтон, ви думаєте, це правда?

Знаменитий психіатр саркастично посміхнувся. Він страшенно зневажав дурненьких і красивих жінок, таких як оця чергова гостя. Елінгтон Вест був найбільшим авторитетом із психічних захворювань, цілком усвідомлюючи свій статус і важливість. Досить помпезний чоловік, котрий знав собі ціну.

– Місіс Еверслі, очевидно, що в народі побутує багато дурниць. Що означає цей термін – «шосте відчуття»?

– Ви, науковці, завжди такі суворі. Це ж справді надзвичайно, коли іноді видається, що ви щось знаєте – просто знаєте. Я гадаю, відчувати – це справді досить моторошно. Клер розуміє, що я маю на увазі, правда, Клер?

Надувши губки і трохи нахиливши плече, вона звернулася до господині.

Клер Трент не одразу відповіла. Це була невелика звана вечерея: лише вона з чоловіком, Вайолет Еверслі та сер Елінгтон Вест зі своїм племінником Дермотом Вестом, який був давнім приятелем Джека Трента. Сам господар, дужий червонощокий чоловік, приємно ліниво засміявся і продовжив розмову:

– Дурниці це все, Вайолет! Ваш найкращий друг гине в залізничній аварії. І ви одразу ж пригадуєте, що минулого вівторка уві сні бачили чорну кішку – чудово, ви відчули, що щось станеться!

– О, ні, Джеку, зараз ви змішуєте передчуття з інтуїцією. Ну ж бо, сер Елінгтон, ви визнаєте, що передчуття реальні?

– Певним чином це можливо, – обережно зізнався лікар. – Але завжди слід брати до уваги, що значною мірою все залежить від збігу обставин, а крім того, існує незмінна тенденція до осмислення більшої частини історії після самої події.

– Не думаю, що є така річ, як передчуття, – досить різко сказала Клер Трент. – Чи інтуїція, чи шосте відчуття, чи щось таке, що ми

зараз так жваво обговорюємо. Ми йдемо життям, як потяг, що крізь темряву мчить до невідомого місця призначення.

– Місіс Трент, це погане порівняння, – сказав Дермот Вест, уперше звівши голову й узявши участь в обговоренні. У його ясних сірих очах, що сяяли на дуже засмаглому обличчі, промайнув дивний блиск. – Бачте, ви забули про сигнали.

– Сигнали?

– Так, якщо зелений – усе гаразд, а червоний указує на небезпеку!

– Червоний – небезпека... Як романтично! – зітхнула Вайолет Еверслі.

Дермот нетерпляче відвернувся від неї.

– Зазвичай так її позначають. Попереду небезпека! Червоний сигнал! Обережно!

Трент зацікавлено на нього подивився.

– Дермоте, старий, ти говориш так, неначе сам мав такий досвід.

– Так воно і є, тобто я мав.

– Розкажи нам.

– Можу розповісти вам про один випадок. У Месопотамії одного вечора, одразу після перемир'я, я зайшов у намет із дуже сильним відчуттям чогось. Небезпека! Обережно! Уявлення не мав, що це було. Я обійшов табір, надмірно метушився, ужив усіх заходів безпеки проти нападу арабів. Потім повернувся у свій намет. Щойно зайшов усередину, це відчуття лише посилилося. Небезпека! Зрештою, я виніс ковдру надвір, загорнувся в неї та спав там.

– Ну, і?

– Наступного ранку, коли я знов увійшов у намет, перше, що побачив, – це великий ніж довжиною десь зо пів'ярда, котрий стирчав з того місця, де мав би лежати я. Незабаром я дізнався, що це був один зі слуг-арабів. Його сина розстріляли як шпигуна. Дядьку Елінгтоне, що ви на це скажете, чи це не приклад того, що я називаю «червоним сигналом»?

Спеціаліст мовчки посміхнувся.

– Мій любий Дермоте, це дуже цікава історія.

– Але не та, яку ви беззастережно приймете?

– Так, так, я не сумніваюся, що в тебе було передчуття небезпеки, саме так, як ти про це розповідаєш. Але я заперечую власне причину походження цього передчуття. Згідно з твоєю розповіддю, воно

з'явилося під впливом якогось зовнішнього джерела на твою свідомість. Але сьогодні ми знаємо, що майже все йде зсередини, з нашої підсвідомості.

– Старе добре підсвідоме, – вигукнув Джек Трент. – Сьогодні воно скрізь.

Попри те, що його перебили, сер Елінгтон продовжив.

– Думаю, що своїм поглядом чи виглядом цей араб сам себе зрадив. Твоя свідомість не помітила чи не запам'ятала цього, але підсвідомість – навпаки. Підсвідомість ніколи не забуває. Ми також вважаємо, що вона може обмірковувати й робити висновки повністю незалежно від свідомості. Тоді підсвідомість сама вирішила, що на тебе може бути спроба замаху, і тому твоя свідомість відчула страх.

– Визнаю, звучить дуже переконливо, – усміхаючись, сказав Дермот.

– Але ж не так захопливо, – насупилася місіс Еверслі.

– Також може бути, що ти, можливо, підсвідомо розумів, що цей чоловік тебе ненавидить. Те, що в давнину називали телепатією, безсумнівно, існує, але мало хто розуміє, що нею керує.

– Чи були якісь інші випадки? – спитала Клер у Дермота.

– О! Так, але не настільки мальовничі. І я думаю, що всі їх можна пояснити збігами. Одного разу я відмовився від запрошення в замський будинок лише через червоний сигнал. За тиждень будинок згорів. До речі, дядку Елінгтоне, а де тут підсвідомість?

– Боюся, що ніде, – з усмішкою сказав Елінгтон.

– Але у вас же є гарне пояснення. Ну ж бо. Не потрібно бути тактовним з близькими родичами.

– Ну, тоді, небоже, я ризикну припустити, що ти відмовився від запрошення через звичайну причину: просто не хотів іти. А після пожежі вирішив, що в тебе було попередження про небезпеку, і наразі беззастережно віриш у це пояснення.

– Це безнадійно, – розсміявся Дермот. – Ви завжди виграєте, а я програю.

– Нічого страшного, містере Вест, – вигукнула Вайолет Еверслі. – Я беззастережно вірю у ваш червоний сигнал. Востаннє це було в Месопотамії?

– Так, аж до...

– Даруйте?

– Нічого.

Дермот сидів мовчки. Слова, які мало не зірвалися з його губ, були: «Так, аж до цього вечора». Вони прийшли самі собою, озвучуючи думку, якої він ще не усвідомив, але знав напевне: то було правдою. З темряви насувався червоний сигнал. Небезпека! Небезпека близько!

Але чому? Яка відчутна небезпека може бути тут? Тут, у будинку його друзів? Принаймні... Ну так, є така небезпека. Він глянув на Клер Трент, на її білизну, її витонченість, на те, як вишукано вона нахилила свою золоту голівку. Але ця небезпека виникла вже досить давно й не могли бути такою гострою. Джек Трент був його найкращим другом, навіть більше, ніж найкращим другом, – він був чоловіком, який урятував його життя у Фландрії, і за це його представили до хреста Вікторії. Хороший хлопець Джек, один із найкращих. Кляте невезіння, що Дермот закохався в дружину Джека. Мабуть, коли-небудь він це переживе. Неможливо завжди так страждати. Можна витурити це почуття – саме так, витурити. Вона навіть і не здогадується, а якщо й так, у цьому не було ніякої небезпеки. Статуя, прекрасна статуя, річ із золота, слонової кістки та блідо-рожевого корала... іграшка для короля, несправжня жінка...

Клер... сама думка про її ім'я, тихо вимовлене, завдавала йому болю... Він повинен це подолати. Раніше його теж цікавили жінки... «Але не так! – щось сказало. – Не так». Ну, ось і воно. Ніякої небезпеки: біль – так, але не небезпека. Не та небезпека, про яку попереджає червоний сигнал. Це було щось інше.

Він обвів поглядом стіл, і йому вперше спало на думку, що це була дуже незвичайна зустріч. Його дядько, наприклад, рідко вечеряв у такому маленькому неформальному колі. Та й Тренти начебто не були його старими друзями, до сьогоднішнього вечора Дермот навіть не знав, що той узагалі з ними знайомий.

Звичайно, пояснення було. Після вечері мала прийти дуже відома медіум і провести сеанс. Сер Елінгтон трохи цікавився спиритуалізмом. Та, очевидно, це був лише привід.

Це слово змусило його сконцентруватися. Привід. Чи був сеанс тільки приводом для того, щоб присутність фахівця на вечері мала природний вигляд? Якщо так, то яка була справжня мета його перебування тут? Безліч деталей спали Дермоту на думку, дрібниці, які

раніше були непомітні або, як сказав би дядько, непомітні для свідомого розуму.

Великий лікар не раз якось дивно, дуже дивно поглядав на Клер. Він, здавалося, спостерігав за нею. Від його пильної уваги їй було незатишно. Вона посмикувала руками. Жінка нервувалася, страшенно нервувалася чи, може, злякалася? Чому вона злякалася?

Він сіпнувся й повернувся до розмови за круглим столом. Місіс Еверслі змусила цього видатного чоловіка говорити про свою тему.

– Моя люба леді, – мовив він, – що таке божевілля? Можу вас запевнити: що більше ми вивчаємо предмет, то складніше нам про нього говорити. Ми всі до певної міри вдаємося до самообману, і, коли заходимо настільки далеко, що віримо, ніби ми – російський цар, нас або змушують замовкнути, або ж відсторонюють. Але до цього моменту тривалий шлях. Коли саме нам потрібно провести межу і сказати: «З цього боку здоровий глузд, а з іншого – божевілля»? Звичайно ж, це можливо. Скажу вам більше: якщо особа, яка страждає від такої манії, тримає язика за зубами, імовірно, ми ніколи не зможемо відрізнити її від нормальної людини. Надзвичайна розсудливість божевільного – це найцікавіша тема.

Сер Елінгтон смакував своє вино й аж саяв.

– Я часто чула, що вони дуже хитрі, – зауважила місіс Еверслі. – Психи, маю на увазі.

– Надзвичайно. І придушення якоїсь конкретної манії дуже часто має катастрофічні наслідки. Усі придушення небезпечні – цього нас навчив психоаналіз. Людина, котрій притаманні незначні дивацтва і яка їх усвідомлює, рідко виходить за цю межу. Але чоловік, – він зробив паузу, – чи жінка, яка видається абсолютно нормальною, насправді може бути джерелом небезпеки для суспільства.

Його погляд обережно ковзнув уздовж столу на Клер, а потім назад. Лікар ще раз сьорбнув вина.

Дермота пройняв неймовірний страх. Що він мав на увазі? На що він натякав? Неможливо, але ...

– І все це від придушення самого себе, – зітхнула місіс Еверслі. – Я цілком розумію, ми завжди повинні бути дуже обережними, виражаючи самих себе. Небезпеки, які приховують у собі інші, жахливі.

– Моя дорога місіс Еверслі, – зітхнув лікар. – Ви зовсім мене не зрозуміли. Причина цього нещастя ховається в мозку. Іноді це спричинено зовнішнім впливом, таким як удар, іноді, на жаль, це є вродженим.

– Спадковість – це так сумно, – зітхнула дама. – Сухоти і все таке.

– Туберкульоз не є спадковим, – підкреслив сер Елінгтон.

– Хіба ні? Я завжди думала, що так. Але ж божевілля! Як жахливо. А ще що?

– Подагра, – усміхаючись, сказав лікар. – І дальтонізм – а це досить цікаво. Він передається безпосередньо чоловікам, проте в жінок існує в латентному стані. Тому, у той час як існує багато чоловіків-дальтоніків, жінка може бути дальтоніком лише тоді, коли її мама – латентний носій і одночасно батько теж страждає дальтонізмом, однак така ситуація доволі нетипова. Це називається успадкування, зчеплене зі статтю.

– Як цікаво. Але ж із божевіллям це не так, правда?

– Божевілля можуть однаково передавати і жінки, і чоловіки, – серйозно сказав лікар.

Клер раптом піднялася, відсунувши свій стілець від столу так різко, що він перекинувся й упав. Вона була дуже бліда, і впадало в очі нервово тремтіння її пальців.

– Ви ж тут недовго, правда? – благала вона. – Місіс Томпсон буде за кілька хвилин.

– Одна склянка портвейну – і я весь ваш, – заявив сер Елінгтон. – Я ж прийшов сюди, щоб побачити виступ цієї чудової місіс Томпсон, хіба ні? Ха-ха! Не те що мені потрібен якийсь стимул...

Він уклонився. Клер із вдячністю всміхнулася і вийшла з кімнати, зіпершись на плече місіс Еверслі.

– Здається, я трохи заговорився, – зауважив лікар, повертаючись на своє місце. – Вибач мене, мій дорогий друже.

– Нічого, – недбало відповів Трент.

Він видавався напруженим і стурбованим. Уперше в товаристві свого друга Дермот почувався чужим. Між цими двома був якийсь секрет, яким вони не могли поділитися навіть із давнім другом. І все це було фантастичним і неймовірним. Що ж відбувалося? Нічого, крім пари поглядів і жіночої знервованості.

Ще якусь мить вони пили вино, але незабаром пішли у вітальню, оскільки сказали, що прийшла місіс Томпсон.

Медіум була пухкенькою жінкою середніх років, одягненою в безглуздий пурпуровий оксамит, з дзвінким звичайним голосом.

– Сподіваюся, я не запізнилася, місіс Трент, – весело сказала вона. – Ви ж казали на дев'яту?

– Ви дуже пунктуальні, місіс Томпсон, – солодким, трохи хрипкуватим голосом відповіла Клер. – Це наше маленьке коло.

Більше не було ніяких передмов, очевидно, так було заведено. Медіум обвела всіх проникливим поглядом.

– Сподіваюся, ми отримаємо хороші результати, – по-діловому зауважила вона. – Не можу сказати, як мені не подобається, коли я йду, не задовольнивши клієнта. Я просто шаленію. Але думаю, що Шіромако (це мій японський дух) сьогодні ввечері зможе з'явитися. Я почувуюся у формі і відмовилася від тостів по-валлійськи, хоча так люблю смажений сир.

Дермот слухав, частково потішений, частково з огидою. Як прозаїчно все це було! Хоча, може, він сприймає це надто просто? Усе, зрештою, було природно: сили, про які заявляють медіуми, – це природні сили, досі погано зрозумілі. Напередодні складної операції навіть великий хірург може побоюватися розладів травлення. Чому це не може стосуватися й місіс Томпсон?

Стільці розставили по колу, освітлення налаштували так, щоб його зручно можна було збільшити чи зменшити. Дермот зауважив, що не виникло жодних запитань про перевірку, чи сер Елінгтон теж задовільнився умовами сеансу. Ні, ця справа з місіс Томпсон була тільки приводом. Сер Елінгтон був тут зовсім з іншою метою. Матір Клер, згадав Дермот, померла за кордоном. З нею була пов'язана якась таємниця... Спадковість...

Ривком він змусив свій розум повернутися назад.

Усі зайняли свої місця, після чого погасили все світло, залишивши тільки невеликий вогник на дальньому столі, затінений червоним абажуром.

Деякий час не було чути нічого, окрім рівного низького дихання медіума. Поступово воно ставало все більше й більше напруженим. Потім, так раптово, що Дермот аж підстрибнув, з іншого кінця кімнати почувся якийсь стукіт. Зненацька він повторився з іншого боку. Потім

почулося ціле кресендо звуків. Згодом вони стихли, і раптом в кімнаті дзвінко залунав знущальний сміх. Потім запала тиша, яку порушив високий химерний приємний голос, абсолютно не схожий на голос місіс Томпсон.

– Я тут, джентльмени, – сказав він. – Так, я тут. Ви хочете запитати мене?

– Хто ти? Шіромако?

– Так-к-к. Я Шіромако. Я відійшов давним-давно. Я працюю. Я дуже щасливий.

Далі були подробиці життя Шіромако, дуже банально й нецікаво. Дермот часто чув це й раніше. Усі були щасливі, дуже щасливі. Передавали повідомлення від родичів, причому їхній опис був настільки нечітко сформульований, що міг стосуватися майже будь-якого випадку. Деякий час говорила літня дама, матір когось із тут присутніх, промовляючи старі сентенції з духом новизни, що навряд чи пов'язувалися із суттю розмови.

– А зараз ще дехто хоче щось сказати, – оголосив Шіромако. – Дуже важливе повідомлення для одного із джентльменів.

Запала пауза, а потім почувся злий демонічний сміх, і голос заговорив.

– Ха-ха! Ха-ха-ха! Краще не йди додому. Краще не йди додому. Послухай моєї поради.

– З ким ти говориш? – запитав Трент.

– З одним із вас трьох. На його місці я би не йшов додому. Небезпека! Кров! Не дуже багато крові, але достатньо. Ні, не йди додому. – Голос слабшав. – Не йди!

Він повністю згас. Дермот відчув, що його кров кипить. Чоловік був переконаний, що попередження адресоване йому. Так чи інакше, сьогодні ввечері на нього чатує небезпека.

Медіум зітхнула, а потім застогнала. Вона поверталася. Увімкнули світло, і жінка випросталася, її очі трохи блищали.

– Люба, усе пройшло добре? Сподіваюся, що так.

– Дуже добре. Спасибі, місіс Томпсон.

– Гадаю, це був Шіромако?

– Так, із іншими.

Місіс Томпсон позіхнула.

– Я смертельно втомилася. І цілком виснажена. Уся ніби вичавлена. Ну, але я рада, що сеанс був успішний. Я трохи хвилювалася, що може статися навпаки – боялася, що трапиться щось неприємне. У мене сьогодні якісь дивні відчуття в цій кімнаті.

Вона роззирнулася навсібіч, а потім знизала плечима.

– Мені це не подобається, – сказала жінка. – Останнім часом серед вас не було ніяких раптових смертей?

– Що ви маєте на увазі – серед нас?

– Близькі родичі чи друзі? Ні? Ну, якби я хотіла бути мелодраматичною, я б сказала, що сьогодні ввечері смерть витає в повітрі. Ні, це лише моя маячня. До побачення, місіс Трент. Я рада, що ви лишилися задоволені.

Місіс Томпсон у своєму пурпуровому оксамитовому халаті вийшла з кімнати.

– Сподіваюся, сер Елінгтон, вам було цікаво, – пробурмотіла Клер.

– Дуже цікавий вечір, моя дорога леді. Щиро дякую за таку нагоду. Дозвольте побажати вам доброї ночі. Ви всі йдете на танці, чи не так?

– Ви не хочете піти з нами?

– Ні, ні. Я взяв за правило лягати спати до пів на дванадцять. Доброї ночі. Добраніч, місіс Еверслі. А! Дермоте, я хочу поговорити з тобою. Можеш зараз зі мною вийти? Ти можеш приєднатися до решти біля галереї Графтон.

– Звичайно, дядьку. Тренте, зустрінемося вже там.

Їдучи до Гарлі-стрит, дядько з племінником були небагатослівними. Сер Елінгтон бовкнув щось на зразок вибачення за те, що витягнув Дермота з компанії, і запевнив, що хоче його затримати лише на кілька хвилин.

– Хлопче, залишити тобі автомобіль? – запитав він, коли обоє вийшли з машини.

– О, не турбуйтеся, дядьку. Я візьму таксі.

– Дуже добре. Я не хочу затримувати Чарлсона довше, аніж це потрібно. Добраніч, Чарлсоне. Де я в дідька подів свої ключі?

Автомобіль поїхав геть, а сер Елінгтон стояв на сходах і марно рився в кишенях.

– Напевно, я залишив їх в іншому пальті, – нарешті сказав він. – Подзвони у двері, добре? Гадаю, Джонсон іще не спить.

За шістдесят секунд незворушний Джонсон справді відчинив двері.

– Джонсоне, я десь подів свого ключа, – пояснив сер Елінгтон. – Принесіть, будь ласка, в бібліотеку віскі із содовою.

– Добре, сер Елінгтон.

Лікар подався до бібліотеки й увімкнув світло. Він кивнув Дермоту, щоб той зачинив за собою двері.

– Дермоте, я не затримаю тебе надовго, але хочу дещо тобі сказати. Чи це моя уява, чи ти, скажімо так, трохи небайдужий до місіс Трент?

Кров прилинула до обличчя Дермота.

– Джек Трент – мій найкращий друг.

– Вибач, але це не відповідь на запитання. Насмілюся сказати, що ти вважаєш мої погляди на розлучення і таке інше дуже пуританськими, але мушу нагадати, що ти мій єдиний близький родич і спадкоємець.

– Немає ніякого питання про розлучення, – сердито сказав Дермот.

– Звичайно, немає, з причини, яку я розумію, можливо, краще, ніж ти. Зараз я не можу назвати тобі тієї причини, але хочу попередити тебе. Клер Трент не для тебе.

Молодий чоловік наразився на пильний дядьків погляд.

– Я розумію і, дозвольте сказати, мабуть, краще, ніж ви думаєте. Я знаю причину вашої присутності на вечері.

– Га? – Лікар був очевидно здивований. – Звідки ти знаєш?

– Можете назвати це здогадом, сер. Я певний, що ви були там із професійних мотивів.

Сер Елінгтон ходив туди-сюди.

– Дермоте, твоя правда. Звичайно, я не зміг би сам це тобі сказати, хоча боюся, скоро це буде відомо всім.

Серце Дермота стислося.

– Ви хочете сказати, що настільки впевнені?

– Так, у родині божевілля з боку матері. Сумний випадок... Дуже сумний випадок.

– Дядьку, я не можу в це повірити.

– Смію запевнити, що так. Для звичайних людей не видно ніяких очевидних ознак.

– А для експертів?

– Очевидність однозначна. І в цьому випадку пацієнта слід якомога швидше взяти під контроль.

– Боже мій! – прошепотів Дермот. – Але не можна замкнути когось просто так.

– Мій любий Дермоте! Замикають лише в тих випадках, коли особи становлять загрозу для суспільства.

– Загрозу?

– Дуже серйозну загрозу. Цілком імовірно, це своєрідна форма манії вбивства. Так було у випадку матері.

Дермот зі стогоном відвернувся, закрив обличчя руками. Клер, білосніжна золотоволоса Клер!

– За цих обставин, – спокійно продовжував лікар, – мій обов'язок – попередити тебе.

– Клер, – пробурмотів Дермот. – Моя бідна Клер.

– Так, справді, ми всі повинні пожаліти її.

Раптом Дермот підняв голову.

– Я не вірю.

– Що?

– Я ж кажу, я в це не вірю. Лікарі помиляються. Усі це знають. І вони завжди схиблені на своїй спеціальності.

– Мій любий Дермоте, – сердито вигукнув сер Елінгтон.

– Кажу вам, я в це не вірю – а проте, навіть якщо це так, мені начхати. Я кохаю Клер. Якщо вона захоче зі мною бути, я заберу її якнайдалі... якнайдалі від втручання лікарів. Я охоронятиму її, дбатиму про неї, огортатиму її своєю любов'ю.

– Нічого такого ти не зробиш. Ти збожеволів?

Дермот презирливо засміявся.

– Насмілюся припустити, ви б так і сказали.

– Зрозумій мене, Дермоте, – намагаючись придушити збудження, сер Елінгтон почервонів. – Якщо ти зробиш цю ганебну річ, – це кінець. Я буду вимушений перестати виділяти тобі кошти і скласти новий заповіт, залишивши все, що в мене є, різним лікарням.

– Робіть зі своїми клятими грошима що хочете, – знизивши голос, сказав Дермот. – Я здобуду жінку, яку люблю.

– Жінку, яка...

– Скажіть проти неї хоч слово, і, їй-Богу, я вб'ю вас! – вигукнув Дермот.

Легкий дзенькіт скла змусив їх обох різко обернутися. У запалі сварки вони не почули, як із тацею з чарками увійшов Джонсон. Його обличчя було незворушним, як у хорошого слуги, але Дермот подумав, скільки ж він почув.

– Дякую, Джонсоне, – коротко сказав сер Елінгтон. – Можете йти спати.

– Дякую вам, сер. Добраніч, сер.

Джонсон пішов.

Двоє чоловіків дивилися один на одного. Це миттєве втручання заспокоїло бурю.

– Дядьку, – сказав Дермот. – Мені не слід було говорити з вами в такому тоні. Я цілком розумію, що зі свого боку ви маєте рацію. Але я вже давно люблю Клер Трент. Той факт, що Джек Трент – мій найкращий друг, перешкоджав мені зізнатися Клер у коханні. Але за таких обставин це більше не береться до уваги. Думка про те, що фінансові обмеження можуть злякати мене, просто абсурдна. Думаю, ми обидва сказали все, що треба було. Добраніч.

– Дермоте!

– Справді, немає сенсу сперечатися далі. Доброї ночі, дядьку Елінгтоне. Мені шкода, але так уже є.

Він швидко вийшов, зачинивши за собою двері. У залі було темно. Дермот пройшов крізь нього й вискочив на вулицю, грюкнувши за собою дверима.

Трохи далі по вулиці, біля сусіднього будинку, щойно звільнилося таксі, чоловік гукнув його й поїхав до галереї Графтон.

Збитий із пантелику, він хвилину стояв у дверях зали, відчуваючи легке запаморочення. Різка джазова музика, усміхнені жінки – Дермот ніби потрапив в інший світ.

Чи це все йому наснилося? Неможливо, щоби ця похмура розмова з дядьком відбулася насправді. Повз нього, наче лілея, у біло-сріблястій сукні, яка підкреслювала її стрункість, пропливла Клер. Вона всміхнулася йому, спокійно й безтурботно. Звичайно, то був просто сон.

Танець припинився. Тепер вона була поруч із ним, усміхалася йому в обличчя. Як уві сні, він запросив її на танець. Зараз жінка була

в його обіймах, знову залунали хрипкі мелодії.

Дермот відчув, що вона трохи обвисла на ньому.

– Утомилася? Може, зупинимось?

– Якщо ти не заперечуєш. Ми можемо піти кудись, де змогли б поговорити? Я хочу дещо тобі сказати.

Не сон. Він гепнувся назад на землю. Як він міг собі уявити, що її обличчя спокійне й безтурботне? Її переслідували тривога й страх. Що їй відомо?

Він знайшов тихий куточок, і вони сіли пліч-о-пліч.

– Ну, – сказав він, удаючи безтурботність, якої не відчував. – Ти хотіла щось мені сказати?

– Так. – Вона опустила очі та нервово гралася з китичкою від сукні. – Це складно ... дуже...

– Скажи мені, Клер.

– Це просто. Я хочу, щоби ти на якийсь час поїхав.

Він був вражений. Дермот очікував будь-чого, але не цього.

– Ти хочеш, щоб я поїхав? Чому?

– Краще бути чесною, правда? Я знаю, що ти – джентльмен і мій друг. Я хочу, щоб ти поїхав, тому що я дозволила собі захопитися тобою.

– Клер.

Він онімів від її слів, язик почав заплітатися.

– Будь ласка, не думай, що я настільки самозакохана, що можу уявити, ніби ти колись закохаєшся в мене. Просто... я не дуже щаслива й... о! Я б хотіла, щоби ти поїхав.

– Клер, хіба ти не знаєш, що я закохався в тебе, страшенно закохався, відколи зустрів?

Вона звела перелякані очі й подивилася на нього.

– Ти закохався? Давно закохався?

– Одразу ж.

– О! – вигукнула вона. – Чому ти не сказав мені? Тоді? Коли я могла до тебе прийти! Чому ти кажеш мені це тепер, коли вже надто пізно. Ні, я збожеволіла, не знаю, що кажу. Я не змогла би прийти до тебе.

– Клер, що ти мала на увазі, коли сказала «тепер, коли вже надто пізно»? Це через мого дядька? Що він знає? Що він думає?

Вона мовчки кивнула, сльози текли по її обличчю.

– Слухай, Клер, ти не повинна в усе це вірити. Ти не повинна про це думати. Замість цього – поїхали зі мною. Ми вирушимо до південних морів, на острови, схожі на зелені самоцвіти. Там ти будеш щаслива, і я піклуватимуся про тебе, завжди оберігатиму.

Він її обійняв, пригорнув до себе, відчував, як жінка тремтить від його дотику. Потім раптом вона вирвалася з його обіймів.

– О, ні, будь ласка. Хіба ти не розумієш? Зараз я не можу. Це було б огидно... огидно... огидно. Увесь цей час я намагалася поводитися красиво, а тепер це було би просто огидно.

Він знітився, збитий з пантелику її словами. Жінка благально подивилася на нього.

– Будь ласка, – сказала вона. – Я хочу бути правильною...

Не зронивши ані слова, Дермот підвівся й покинув її. Якусь мить чоловік був зворушений та ошелешений її словами й аргументами. Коли він брав капелюх і пальто, то зіткнувся з Трентом.

– Привіт, Дермоте, ти рано йдеш.

– Так, сьогодні я не в настрої для танців.

– Паскудна ніч, – похмуро сказав Трент. – Але ж у тебе нема таких турбот, як у мене.

Дермот раптово запанікував, що Трент може йому довіритися. Тільки не це, будь-що, але не це!

– Ну, бувай, – спішно сказав він. – Я їду додому.

– Додому, так? А як же попередження духів?

– Я ризикну. Добраніч, Джеку.

Квартира Дермота була неподалік. Він пішов пішки, щоб прохолодне нічне повітря трохи освіжило йому голову.

Чоловік відчинив двері й увімкнув у спальні світло.

І відразу – вдруге за ніч – його охопило відчуття, яке він називав «червоний сигнал». Воно було таким сильним, що Дермот навіть викинув із голови Клер.

Небезпека! Він був у небезпеці. У цей момент, у цій кімнаті він був у небезпеці.

Дермот марно намагався посміятися над своїм страхом. Можливо, підсвідомо він не робив цього повністю. Досі червоний сигнал давав своєчасне попередження, яке дозволяло йому уникнути катастрофи. Сміючись зі своїх забобонів, він ретельно оглянув квартиру. Цілком можливо, що туди залізли зловмисники й десь причаїлися. Але ті

пошуки нічого не виявили. Його служки Мілсона не було, і квартира лишалася абсолютно порожньою.

Він повернувся до спальні й повільно роздягнувся, хмурачись сам до себе. Почуття небезпеки стало гострим, як ніколи. Чоловік пішов до комода, щоб узяти хустинку, і раптом завмер. У шухляді був незнайомий клубок – щось тверде.

Його швидкі нервові пальці відкинули хустинки й дістали захований під ними предмет. Револьвер.

Ошелешений Дермот уважно його оглянув. Він був досить незвичний, і нещодавно з нього зробили постріл. Більше чоловік нічого не міг сказати. Його поклали в шухляду того вечора. Коли він збирався на вечерю, револьвера не було – Дермот був у цьому впевнений.

Він хотів покласти його назад у шухляду, як раптом пролунав дзвінок. Той дзеленчав знову й знову, і в тиші порожньої квартири це видавалося надзвичайно голосно.

Хто може прийти в цей час? І тільки одна відповідь напрошувалася на це питання – відповідь інстинктивна й наполеглива.

«Небезпека... небезпека... небезпека...»

Під впливом якогось неусвідомленого інстинкту Дермот вимкнув світло, накинув шинель, яка лежала на стільці, і відчинив двері.

На вулиці стояли двоє чоловіків. За ними Дермот побачив блакитну форму. Поліцейський!

– Містере Вест? – запитав чоловік, який був попереду. Дермоту здалося, що, перш ніж він відповів, пройшли тисячоліття. Насправді минуло всього кілька секунд, коли господар зімітував невиразний голос Мілсона і відповів:

– Містер Вест ще не повернувся. А що вам від нього треба так пізно?

– Ще не повернувся, так? Дуже добре, тоді, гадаю, нам краще увійти й почекати його.

– Ні, ви не можете цього зробити.

– Розумієте, мій друже, мене звать Веролл, я інспектор Скотленд-Ярду, і в мене є ордер на арешт вашого господаря. Якщо хочете, можу вам його показати.

Дермот уважно подивився на простягнений папір чи зробив вигляд, що дивиться, а потім здивованим голосом запитав:

– А за що? Що він зробив?

– Убивство. Сера Елінгтона Веста з Гарлі-стрит.

У Дермота запаморочилося в голові, і він відступив перед своїми грізними відвідувачами. Він зайшов до вітальні й увімкнув світло. Інспектор пішов за ним.

– Обшукайте будинок, – наказав інший чоловік. Потім він повернувся до Дермота.

– Залишайтеся тут, мій друже. Ніяких утеч, щоб попередити свого хазяїна. До речі, як вас звати?

– Мілсон, сер.

– Мілсоне, коли ви очікуєте, що прийде ваш господар?

– Не знаю, сер, думаю, він збирався на танці. У галереї Графтон.

– Він пішов звідти менше години тому. Ви впевнені, що він не повертався сюди?

– Не думаю, сер. Я почув би, якби він зайшов.

У цей момент другий чоловік вийшов із сусідньої кімнати. У руці він тримав револьвер. Із певним збудженням передав його інспектору. Обличчям останнього ковзнув задоволений вираз.

– Це вирішує справу, – зауважив той. – Мабуть, він зайшов у будинок і вислизнув так, що ви й не чули. Тепер він на гачку. Я краще піду. Коулі, залишся тут на випадок, якщо Вест знову повернеться, і наглядай за цим хлопцем. Слуга може знати про свого хазяїна більше, аніж прикидається.

Інспектор квапливо пішов. Дермот спробував вивідати в Коулі, який був доволі балакучим, деталі справи.

– Цілком зрозумілий випадок, – сказав він. – Убивство виявили майже одразу. Джонсон, слуга, тільки-но пішов спати, коли йому здалося, що пролунав постріл, і він знову спустився вниз. Побачив, що Елінгтон мертвий, убитий пострілом у серце. Він одразу зателефонував нам, ми приїхали й почули його розповідь.

– Яка прояснила цей випадок? – наважився спитати Дермот.

– Абсолютно. Молодий Вест зайшов до свого дядька, а коли Джонсон приніс напої, вони сварилися. Старий погрожував скласти новий заповіт, а ваш господар говорив, що вб'є його. Менше ніж за п'ять хвилин пролунав постріл. О, так, це досить зрозуміло. Молодий дурень.

Насправді дуже зрозуміло. У Дермота впало серце, коли він усвідомив, що переважна більшість доказів проти нього. Справді жахлива небезпека! І немає іншого виходу, окрім утечі. Він змусив свій розум працювати. Спочатку запропонував зробити чаю. Коулі погодився на його пропозицію. Поліцейський уже обшукав квартиру і знав, що заднього входу там немає.

Дермоту дозволили піти на кухню. Він поставив чайник і старанно дзенькав горнятками та блюдцями. Потім швидко підійшов до вікна й підняв раму. Квартира була на другому поверсі, а за вікном розташовувався невеликий підйомник на сталевому тросі, яким користувалися продавці.

Дермот блискавично вискочив за вікно й почав спускатися тросом униз. Він порізав собі руки, потекла кров, але чоловік відчайдушно продовжував.

За кілька хвилин він уже був з іншого боку будинку. Звернувши за ріг, він налетів на постать, що стояла на тротуарі. На свій подив, упізнав Джека Трента. Виявилося, що той знає про ситуацію, яка склалася.

– Боже мій! Дермоте! Швидко, не стовбич тут.

Узявши його під руку, він повів його однією вулицею, потім іншою. Вони помітили самотнє таксі, гукнули його, застрибнули, і Трент назвав свою адресу.

– Наразі це – найбезпечніше місце. Там ми зможемо вирішити, що робити далі, щоб збити цих дурнів зі сліду. Я приїхав, сподіваючись, що зможу тебе попередити, перш ніж поліція сюди дістанеться, але було надто пізно.

– Я навіть не знаю, що ти чув. Джеку, ти не віриш...

– Звичайно, ні, старий, ані хвилини. Я надто добре тебе знаю. Усе ж, це неприємна річ. Вони все розпитували: коли ти приїхав у Графтон, коли пішов тощо. Дермоте, хто міг убити старого?

– Я навіть не можу собі уявити. Думаю, той, хто це зробив, поклав револьвер у мою шухляду. Мабуть, він дуже пильно за нами спостерігає.

– Цей сеанс був неймовірно смішний. «Не йди додому». Це стосувалося бідного старого Веста. Він пішов додому й отримав кулю.

– Це стосувалося також і мене, – сказав Дермот. – Я повернувся додому та виявив підкинтий револьвер і поліцейського інспектора.

– Ну, сподіваюся, хоч мене це не стосується, – сказав Трент. – Ми на місці.

Заплативши за таксі, він відімкнув двері й повів Дермота вгору темними сходами до маленького кабінету на першому поверсі.

Він відчинив двері, і Дермот зайшов, після чого Трент увімкнув світло і теж приєднався до нього.

– На деякий час тут ти у безпеці, – зауважив Джек. – Тепер ми можемо разом подумати й вирішити, як краще зробити.

– Я пошився в дурні, – раптом сказав Дермот. – Я мав усе зрозуміти. Тепер чітко це бачу. Усе це змова. Якого біса ти смієшся?

Трент сидів, відкинувшись у своєму кріслі й аж трусився від нестримних веселощів. У цих звуках учувалося щось моторошне, а сам чоловік навіював жах. У його очах палав якийсь дивний вогник.

– До біса продуманий сюжет, – видихнув він. – Дермоте, мій хлопчику, ти попався.

Він підсунув до себе телефон.

– Що ти збираєшся робити? – запитав Дермот.

– Телефоную до Скотленд-Ярду. Скажу їм, що їхня пташка тут, замкнута на ключ. Так, коли я зайшов, то замкнув двері й поклав ключа в кишеню. Навіть не дивися на двері за мною. Вони ведуть до кімнати Клер, а вона завжди замикає їх зсередини. Знаєш, вона мене боїться. Уже давно боїться. Вона завжди знає, коли я думаю про того ножа – довгого гострого ножа. Ні, ти не...

Дермот уже збирався кинутися на нього, але раптом той звідкись дістав потворного револьвера.

– Це другий, – усміхнувся Трент. – Перший я поклав до твоєї шухляди після того, як застрелив із нього старого Веста. На що ти дивишся над моєю головою? На ці двері? Це марно, навіть якби Клер і відчинила їх – а для тебе вона могла б і зробити це, – я вистрелю в раніше, ніж ти до них дістанешся. Не в серце – не вб'ю, просто пораню, щоб ти не міг утекти. Ти ж знаєш, я добре стріляю. Одного разу я врятував тобі життя. Я дурень. Ні, ні, я хочу, щоби тебе повісили... так, повісили. Ніж мені потрібен не для тебе. Для Клер, милої Клер, такої білої й пухнастої. Старий Вест знав. Саме тому він був тут сьогодні ввечері, щоб зрозуміти, божевільний я чи ні. Він хотів замкнути мене, щоби я не дістався з ножом до Клер. А я був дуже хитрий. Узяв його ключа, і твого теж. Я вислизнув із танців, тільки-но

прийшов туди. Я бачив, як ти йдеш з його будинку, і тоді зайшов сам. Я застрелив старого й швидко пішов. Потім дістався твого будинку й залишив там револьвер. Я повернувся в галерею Графтон майже одразу після того, як ти туди прийшов, і коли бажав тобі на добраніч, то поклав ключа тобі назад, у кишеню пальто. Я не проти розповісти тобі це все. Ніхто більше цього не почує, а коли тебе повісять, я хочу, щоби ти знав, що це зробив я... Шансу на втечу немає. І це мене смішить... Боже, як це мене смішить! Про що ти думаєш? Куди, у біса, ти дивишся?

– Я думаю про ті слова, які ти щойно промовив. Краще б тобі, Тренте, не приходити додому.

– Що ти маєш на увазі?

– Озирнись!

Джек Трент різко розвернувся. У дверях кімнати стояла Клер... та інспектор Вераль...

Трент відреагував швидко. Револьвер вистрілив лише один раз – і знайшов свою ціль. Він похилився вперед на стіл. Інспектор підскочив до нього, а Дермот, наче уві сні, дивився на Клер. Розірвані думки плуталися в його мозку. Його дядько... їхня сварка... колосальне непорозуміння... англійські закони щодо розлучення, які ніколи би не звільнили Клер від божевільного чоловіка... «ми всі повинні жаліти її»... змова між нею та сером Елінгтоном, яку розкрив хитрий Трент... як вона плакалася йому, «огидно... огидно... огидно!» Так, але тепер...

Інспектор знову випростався.

– Мертвий, – досадливо сказав він.

– Так, – почув Дермот сам себе, – він завжди був хорошим стрільцем...

Другий гонг

Джоан Ешбі вийшла зі спальні та якусь мить постояла біля дверей. Вона вже було повернулася, щоби зайти назад, як раптом їй видалося, що просто під ногами пролунав гонг.

Джоан одразу, майже бігом, кинулася вперед. Вона так поспішала, що на верхньому майданчику налетіла на молодого чоловіка, який наближався з протилежного боку.

– Привіт, Джоан. Чому так поспішаєш?

– Вибач, Гаррі. Я тебе не помітила.

– Та я бачу, – сухо відповів Гаррі Дейлгаус. – Але я питаю, чому ти так квапишся?

– Ударив гонг.

– Я знаю. Але це був тільки перший гонг.

– Ні, це вже другий.

– Перший.

– Другий.

Отак, сперечаючись, вони спускались сходами. Вони вже були в холі, де, щойно поклавши молоточок для гонгу, до них серйозно й велично наближався дворецький.

– Це другий, – наполягала Джоан. – Я в цьому впевнена. А крім того, подивися, котра вже година.

Гаррі Дейлгаус глянув на великий годинник із маятником.

– Лише дванадцять на дев'яту, – кинув чоловік. – Джоан, я вірю, що ти маєш слухність, просто не чув першого гонгу. Дігбі, – звернувся він до дворецького, – це перший гонг чи другий?

– Перший, сер.

– О восьмій дванадцять? Дігбі, когось за таке звільнять.

На мить на обличчі дворецького з'явилася слабка усмішка.

– Сер, сьогодні вечеря буде на десять хвилин пізніше. Наказ господаря.

– Неймовірно! – вигукнув Гаррі Дейлгаус. – Нічого собі! Чесне слово, ну й справи! Диво на диві. Що знову сталося з моїм глибоко шанованим дядьком?

– Сер, потяг, котрий прибуває о сьомій, спізнився на півгодини і... – дворецький замовк, оскільки пролунав звук, схожий на удар батога.

– Що то за... – спитав Гаррі. – Прозвучало, наче постріл.

З вітальні ліворуч від них вийшов красивий смаглявий чоловік.

– Що то було? – сказав він. – Пролунало, як постріл.

– Мабуть, це з вихлопної труби автомобіля, – припустив дворецький. – Дорога проходить надто близько до цього боку будинку, а вікна нагорі відчинені.

– Можливо, – з ноткою сумніву сказала Джоан. – Але тоді звук лунав би з того боку. – Вона махнула рукою вправо. – А мені здалося, що звук долинав звідти, – і жінка вказала наліво.

Смаглявий чоловік похитав головою.

– Не думаю. Я був у вітальні. Вийшов звідти, бо почув, що звук долинав звідси. – Він кивнув головою в бік гонга та вхідних дверей.

– Схід, захід і південь, так? – спитав невгамовний Гаррі. – Ну, Кіне, я доповню. Для мене звук долинав із півночі. Думаю, звук був позаду нас. Які ідеї щодо цього?

– Ну, це завжди вбивство, – посміхаючись, сказав Джефрі Кін. – Перепрошую, міс Ешбі.

– Я просто здригнулася, – мовила Джоан. – Нічого страшного. Як ви там кажете, мурашки по шкірі.

– Хороший варіант – убивство, – сказав Гаррі. – Але, на жаль! Ані стогонів, ані крові. Боюся, що це просто браконьєр у полював кролика.

– Звучить банально, але, мабуть, так воно і є, – погодилася Джоан. – Але це прозвучало так близько. Усе ж ходімо до вітальні.

Сміючись, усі зайшли у велику вітальню.

«Літчем Клоуз» був одним із найвідоміших старих маєтків Англії. Його власник, Губерт Літчем Роше, не мав спадкоємців, а його дальші родичі часто підсміювалися з нього: «Старий Губерте, знаєш, тобі вже давно треба в божевільню. Божевільний, як капелюшник, бідолашний старий».

Окрім перебільшення друзів і родичів, у цьому твердженні була й частка правди. Губерт Літчем Роше справді вирізнявся ексцентричністю. Він був хорошим музикантом, проте мав некерований характер і завищене відчуття власної значущості. Люди,

які гостювали в нього, повинні були поважати його пристрасті, або ж більше їх не запрошували.

Однією з таких пристрастей була його музика. Коли він грав для свої гостей – а вечорами він грав часто, – усі мали дотримувати тиші. Хтось прошепотів коментар, шурхіт сукні чи навіть просто порух – він обертався, несамовито репетував, і бідолашний гість утрачав шанс на майбутнє запрошення.

Іншим моментом була цілковита пунктуальність щодо вечері. Сніданок вважався неважливим – за бажання можна спуститися навіть опівдні. Обід теж – звичайна холодна м'ясна страва й тушковані овочі. Але вечеря – це був ритуал, бенкет, її готував *cordon bleu*^[14], котрого дядько фантастичною зарплатнею переманив із великого готелю.

Перший гонг лунав, коли було п'ять хвилин на дев'яту. О восьмій п'ятнадцять ударяв другий гонг, одразу ж відчиняли двері, гостям, що вже чекали, оголошували: «Вечерю подано», і урочиста процесія рухалася в їдальню. Кожен, хто насмілювався запізнитися на другий гонг, відтепер був відлучений, і «Літчем Клоуз» назавжди зачинявся перед нещасливцем.

Цим можна пояснити й занепокоєння Джоан Ешбі, і здивування Гаррі Дейлгауза, коли він почув, що того вечора священна діяльність затримується на десять хвилин. Хоча він не був із дядьком у дуже близьких стосунках, але досить часто гостював у «Літчем Клоуз» і знав, наскільки незвичним це було.

Джефрі Кін, секретар Літчема Роше, теж дуже здивувався.

– Надзвичайно, – зауважив він. – Я не пам'ятаю, щоб таке колись було. Ви певні?

– Так стверджував Дігбі.

– Він щось сказав про потяг, – додала Джоан Ешбі. – Принаймні мені так здається.

– Дивно, – задумливо сказав Кін. – Хоча, думаю, ми дізнаємося про це, коли настане час. Але це дуже незвично.

Кілька хвилин чоловіки мовчали й дивилися на дівчину. Джоан Ешбі була чарівливим створінням, блакитнооким і золотоволосим, із пустотливим поглядом. Це були її перші відвідини «Літчем Клоуз», і її запросили на прохання Гаррі.

Відчинилися двері, і в кімнату зайшла Діана Клівз, прийомна дочка Літчема Роше.

Вона була диявольськи граційна, а її темні очі і гострий язик натякали на відьмацтво. Майже всі чоловіки впадали за Діаною, а їй подобалися їхні намагання завоювати її. Дивна істота, у якій поєднувалися поманливе тепло й абсолютна холодність.

– Зі старим щось сталося, – зауважила вона. – Уперше за багато тижнів він не прийшов сюди раніше за всіх, не дивиться на годинник і не метушиться, як тигр, туди-сюди в очікуванні їжі.

Чоловіки ринулися вперед. Вона обом чарівно усміхнулася, а потім попрямувала до Гаррі. Джефрі Кін густо почервонів і відійшов.

Однак за мить, коли зайшла місіс Літчем Роше, він оговтався. Це була висока смаглява жінка, чий погляд нічого не промовляв, у драпірованій сукні невизначено відтінку зеленого. З нею йшов чоловік середнього віку із дзьобоподібним носом і вольовим підборіддям – Грегорі Барлінг. Він був відомою постаттю у фінансовому світі, близьким родичем з маминого боку і вже кілька років щирим другом Губерта Літчема Роше.

– Бум!

Знову гучно зазвучав гонг. Коли звучання затихло, двері відчинилися й Дігбі оголосив:

– Вечерю подано!

Потім, хоча слуга був добре навчений, на його беземоційному обличчі з'явилося здивування. Уперше на його пам'яті господар не присутній у кімнаті.

Було очевидно, що здивовані всі. Місіс Літчем Роше невпевнено засміялася.

– Надзвичайно! Справді, я не знаю, що робити.

Усі були заскочені зненацька. Руйнувалася сама традиція «Літчем Клоуз». Що ж могло трапитись? Розмова стихла. Запало напружене очікування.

Нарешті двері ще раз відчинилися; вихопилося полегшене зітхання, стримуване ледь помітною тривогою: як оцінити цю ситуацію. Не можна промовити нічого, що засвідчило б очевидне: сам господар не дотримався суворого правила маєтку.

Але новоприбулий не був Літчемом Роше. Замість великої бородатої вікінгоподібної фігури в довгу вітальню зайшов дуже маленький чоловік, очевидно, іноземець, із яйцеподібною головою, пишними вусами й у бездоганному вечірньому вбранні.

Новоприбулий попрямував до місис Літчем Роше. Його очі блищали.

– Мої вибачення, мадам, – сказав він. – Боюся, я трохи спізнився.

– Зовсім ні, – неясно пробурмотіла місис Літчем Роше. – Зовсім ні, містере... – вона замовкла.

– Пуаро, мадам. Еркюль Пуаро.

Позаду себе він почув дуже м'яке «о», радше видих, аніж вимовлене слово – напевне, це вигукнула одна з жінок. Мабуть, це йому лестило.

– Ви знали, що я приїду? – ласкаво промовив він. – *N'est ce pas, madame?*^[15] Ваш чоловік сказав вам.

– О, о, так, – не дуже переконливо сказала місис Літчем Роше. – Тобто, гадаю, що так. Містере Пуаро, я така непрактична. Ніколи нічого не пам'ятаю. Але, на щастя, Дігбі все передбачив.

– Боюся, наш поїзд затримався, – провадив містер Пуаро. – Попереду була якась аварія на колії.

– О! – вигукнула Джоан. – Ось чому вечерю затримали.

Він перевів погляд на неї – дуже разючий проникливий погляд.

– Це незвично, так?

– Я не можу пригадати, – почала було місис Літчем Роше, але потім зупинилася. – Тобто, – розгублено продовжила вона, – це так дивно. Губерт ніколи...

Очі містера Пуаро швидко пробігли по компанії.

– Містер Літчем Роше ще не спустився?

– Ні, і це так дивно, – вона благально подивилася на Джефрі Кіна.

– Містер Літчем Роше просто вірець пунктуальності, – пояснив Кін. – Він не запізнювався на вечерю вже... ну, я не знаю, чи він хоч колись раніше запізнювався на вечерю.

Для незнайомця ця ситуація, мабуть, видавалася кумедною: збаламучені обличчя й загальний переляк.

– Я знаю, – сказала місис Літчем Роше, явно прагнучи розв'язати цю проблему. – Покличу Дігбі.

Вона одразу ж це зробила.

Дворецький прийшов негайно.

– Дігбі, – почала вона. – Ваш господар, він...

Як це з нею часто траплялося, вона не закінчила речення. Було зрозуміло, що дворецький і не чекав цього від неї. Він одразу ж із

розумінням відповів:

– Мадам, містер Літчем Роше спустився за п'ять хвилин до восьмої та пішов у кабінет.

– О, – вона замовкла. – Ви ж не думаете... тобто він чув гонг?

– Думаю, мав би чути: гонг просто біля кабінету.

– Так, звичайно ж, звичайно ж, – ще невпевненіше, аніж завжди, сказала місіс Літчем Роше.

– Мадам, повідомити йому, що вечерю вже подали?

– О, Дігбі, дякую. Так. Думаю, треба йому сказати.

– Не знаю, – звернулася місіс Літчем Роше до гостей, коли дворецький пішов, – що б я робила без Дігбі.

Запала пауза.

Дігбі знов увійшов у кімнату. Його дихання було частішим, аніж мало б бути дихання в хорошого дворецького.

– Вибачте, мадам, але кабінет зачинений.

Тоді Пуаро взяв ситуацію у свої руки.

– Думаю, краще нам усім піти до кабінету.

Він пішов першим, а інші поквапилися за ним. Його право лідерства було абсолютно природним. Пуаро більше не був смішним гостем. Він був особистістю, яка володіє ситуацією.

Чоловік вийшов у хол, пройшов повз сходи, повз великий годинник, повз нішу, де стояв гонг. Одразу навпроти неї були замкнені двері.

Він постукав, спочатку обережно, а потім сильніше. Але відповіді не було. Дуже спритно Пуаро опустився на коліна й зазирнув у замкову щілину. Потім піднявся й озирнувся.

– Мсьє, – сказав він. – Треба виламати двері. Негайно!

Як і раніше, ніхто не заперечував проти його розпоряджень. Джефрі Кін і Грегори Барлінг були найсильнішими чоловіками. Під командуванням Пуаро вони налетіли на двері. Це виявилось нелегко. Двері в «Літчем Клоуз» були міцними – не сучасне халтурне будівництво. Вони відчайдушно опиралися, однак нарешті піддалися спільним атакам чоловіків і нахилилися вперед.

Інші чекали в проході. Вони побачили саме те, чого підсвідомо боялися. Навпроти них було вікно. Ліворуч, між вікном і дверима, стояв великий письмовий стіл. У кімнаті сидів кремезний чоловік. Але не за столом, а збоку, у кріслі, трохи подавшись уперед. Він сидів до

них спиною, обличчям до вікна, але положення його тіла видавало всю історію. Права рука звисала вниз, а просто під нею, на килимі, лежав маленький сяючий пістолет.

Пуаро різко звернувся до Грегорі Барлінга:

– Заберіть звідси місіс Літчем Роше і двох інших леді теж.

Усі, погоджуючись, закивали. Грегорі взяв господиню попід руку. Вона тремтіла.

– Він застрелився, – бурмотіла та. – Жахливо.

Трясучись, вона дозволила чоловікові забрати себе звідти. Дві інші дівчини пішли за ними.

Пуаро схилився над тілом, відсунувши всіх інших трохи назад.

Він знайшов кулю справа від голови. Вона пройшла навиліт і, очевидно, зачепила дзеркало, яке висіло на стіні ліворуч, оскільки те було розтрощене. На письмовому столі лежав листок паперу, на якому навскіс тремтливою рукою було написано: «Вибачте».

Пуаро спрямував свій погляд до дверей.

– Ключа в замку немає, – зауважив він. – Дивно...

Його рука ковзнула в кишеню мертвого.

– А, ось він, – сказав він, – принаймні я думаю, що то він. Ану, мсьє, спробуйте?

Джефрі Кін узяв у нього ключ і вставив у замок.

– Так, це він.

– А вікно?

Гаррі Дейлгаус підійшов до нього.

– Зачинене.

– Можна? – Дуже швидко Пуаро скочив на ноги і приєднався до інших, що стояли біля вікна. Це було довге панорамне вікно. Пуаро відчинив його, хвилину постояв, вивчаючи траву під ним, і знову зачинив.

– Друзі, – сказав він, – треба викликати поліцію. Не можна ні до чого торкатися, аж поки вони не приїдуть і самі не засвідчать, що це суїцид. Смерть настала приблизно чверть чи півгодини тому.

– Знаю, – хрипко сказав Гаррі. – Ми чули постріл.

– *Comment?*^[16] Що ви щойно сказали?

Гаррі з Джефрі Кіном пояснили йому. Коли закінчили говорити, з'явився Барлінг.

Пуаро повторив свої останні слова і, поки Кін ходив до телефону, попросив Барлінга приділити йому п'ять хвилин, щоб поспілкуватися.

Вони вийшли в маленьку кімнатку, залишивши Дігбі стерегти двері в кабінет, поки Гаррі пішов за дамами.

– Наскільки я розумію, ви були близьким другом містера Літчема Роше, – почав Пуаро. – Саме тому спочатку я звернувся до вас. Хоча, мабуть, за етикетом, спершу мав би поговорити з мадам, однак зараз я не думаю, що це буде *pratique*^[17].

Він замовк.

– Я тут, бачте, у досить делікатній ситуації. Викладу перед вами факти. Я за професією приватний детектив.

Фінансист ледь усміхнувся.

– Містере Пуаро, не обов'язково мені це все розповідати. Ваше ім'я тепер уже відоме всім.

– Мсьє дуже приязний, – уклонився Пуаро. – Тож продовжимо. На мою лондонську адресу надійшов лист від містера Літчема Роше. Він написав, що має підстави думати, що його ошукують на великі суми грошей. З особистих причин, за його словами, він не хотів звертатися в поліцію, але побажав, щоб я приїхав сюди й вивчив для нього це питання. Ну, я й погодився. Я приїхав. Не так швидко, як цього хотів замовник, оскільки в мене були інші справи, а містер Літчем Роше не зовсім король Англії, хоча, здається, він так не вважав.

Барлінг іронічно посміхнувся.

– Саме так він про себе й думав.

– Точно. О, розумієте... цей лист яскраво засвідчив, що він був, так би мовити, ексцентричним. Не божевільним, але неврівноваженим, *n'est ce pas*^[18]?

– Його останній учинок це й підтвердив.

– О, мсьє, але ж суїцид учиняють не лише неврівноважені. Так кажуть присяжні, але це тільки для того, щоб уберегти почуття родичів.

– Губерт не був звичайною особистістю, – рішуче сказав Барлінг. – У нього траплялися напади неконтрольованої люті, він був схиблений на темі сімейної гідності та загалом мав багато дивацтв. Однак, попри все, це був розсудливий чоловік.

– Точно. Він був достатньо розважливим, щоби зрозуміти, що його обкрадають.

– А хіба люди скоюють самогубство тому, що їх обкрадають? – спитав Барлінг.

– Мсьє, саме так. Це сміховинно. Саме тому мені й слід заглибитися в суть справи. «Через сімейні причини» – так він написав у листі. *Eh bien*^[19], мсьє, ви людина бувала, ви ж знаєте: саме через такі «сімейні причини» чоловік вчиняє самогубство.

– Тобто?

– Здається, принаймні ззовні, наче *se pauvre*^[20] мсьє про щось дізнався й не міг прийняти тих новин. Але розумієте, я маю обов'язок. Мене вже взяли на роботу, найняли, дали завдання. І цю «сімейну причину» покійник не хотів доручати поліції. Тому мушу діяти швидко. Я повинен дізнатися правду.

– А коли дізнаєтеся?

– Тоді... буду чинити на свій розсуд. Зроблю все, що в моїх силах.

– Розумію, – сказав Барлінг.

Якусь хвилину чи дві він мовчки курих, а потім сказав:

– І знову ж. Боюсь, я нічим не зможу вам допомогти. Губерт ніколи ні в чому мені не звірявся. Я нічого не знаю.

– Мсьє, скажіть мені, хто, на вашу думку, міг обкрадати цього бідного джентльмена?

– Важко сказати. Звичайно, у маєтку є управитель. Він тут новенький.

– Управитель?

– Так. Маршалл. Капітан Маршалл. Дуже хороший хлопець, утратив на війні руку. Він приїхав сюди рік тому. Але, наскільки я знаю, він подобався Губерту, і той йому довіряв.

– Якби його дурих капітан Маршалл, то чи не було якихось особистих причин, щоб мовчати?

– Н-ні.

Пуаро помітив нерішучість.

– Мсьє, кажіть. Прошу вас, кажіть, як є.

– Це можуть бути чутки.

– Благаю вас, говоріть.

– Добре, тоді я скажу. Ви помітили у вітальні красиву молоду жінку?

– Я помітив двох красивих молодих жінок.

– О, так. Міс Ешбі. Прехороше молоде створіння. Це її перший візит сюди. Гаррі Дейлгауз попросив місис Літчем Роше, щоб та запросила її. Але ні, я маю на увазі смагляву дівчину – Діану Клівз.

– Я помітив її, – сказав Пуаро. – Думаю, її помічають усі чоловіки.

– Це маленьке дияволеня, – вибухнув Барлінг. – Вона грається з усіма чоловіками на двадцять миль навколо. Хтось колись її таки приб'є.

Він витер чоло носовичком, не усвідомлюючи, з якою цікавістю Пуаро за ним спостерігає.

– Ця молода леді – це...

– Прийомна дочка Літчема Роше. Він дуже журився, що в них із дружиною не було дітей. Тому вони вдочерили Діану Клівз – якусь далеку родичку, – і Губерт дуже до неї прикипів, мало не поклонявся їй.

– І, безсумнівно, йому не подобалася думка, що вона може вийти заміж? – припустив Пуаро.

– Ні, якщо вона вийде заміж за того, кого треба.

– А той, хто треба, – це ви?

– Я не казав...

– *Mais, non, mais, non!*^[21] Ви нічого не сказали. Але ж це так?

– Так, я закоханий у неї. Літчему Роше це подобалося. Це збігалося з його планами.

– А сама мадемуазель?

– Я ж казав вам – це втілення диявола.

– Розумію. У неї були свої погляди на те, як розважатися, правда ж? Але до чого тут капітан Маршалл?

– Вона часто з ним зустрічалася. Так кажуть. Не те щоби в цьому щось було. Ще одна чутка – не більше.

Пуаро кивнув.

– Але якщо припустити, що в цьому щось є, то, можливо, це й пояснює, чому містер Літчем Роше хотів бути обережним?

– Ви ж розумієте, правда, що не має ґрунтовних причин підозрювати Маршалла в розтраті.

– *Oh, parfaitement, parfaitement!*^[22] Це може бути обфурдка з фальшивими чеками, у якій замішаний хтось із домочадців. Цей молодий чоловік, містер Дейлгаус. Хто він?

– Племінник.

– Він же спадкоємець?

– Син сестри. Звичайно, він може успадкувати прізвище, адже більше Літчемів Роше не залишилось.

– Розумію.

– Це місце насправді заповідне, хоча воно завжди переходить від батька до сина. Я постійно уявляв, як це місце перейде спочатку дружині, а після її смерті – Діані, якщо він не заперечуватиме проти її шлюбу. Розумієте, її чоловік зможе взяти її прізвище.

– Я вловлюю суть, – сказав Пуаро. – Мсьє, ви надзвичайно приємні та дуже мені допомогли. Можна попросити вас ще дещо: поясніть мадам Літчем Роше все, що я вам розповів, і попросіть її приділити мені хвилинку уваги.

Навіть раніше, ніж він сподівався, відчинилися двері, і до кімнати зайшла місіс Літчем Роше. Вона підпливла до крісла.

– Містер Барлінг усе мені пояснив, – сказала жінка. – Звичайно, не повинно бути ніякого скандалу. Хоча я думаю, це доля, а ви? Маю на увазі дзеркало й усе таке.

– *Comment...* дзеркало?

– Як тільки я його побачила, то зрозуміла: це символ. Губерта. Розумієте, прокляття. Думаю, старі роди часто мають такі прокляття. Губерт завжди був дуже чудернацький. Останнім часом він видавався навіть дивакуватішим, ніж завжди.

– Мадам. Вибачте, що запитую, але вам останнім часом не бракує грошей?

– Гроші? Я ніколи не думала про гроші.

– Мадам, знаєте, як кажуть? Хто ніколи не думає про гроші, часто їх потребує.

Він тихо засміявся. Жінка не відповіла. Її погляд блукав десь далеко.

– Дякую вам, мадам, – сказав він, і бесіда закінчилася.

Пуаро подзвонив, і прийшов Дігбі.

– Я хочу, щоб ви відповіли на кілька запитань, – сказав Пуаро. – Я приватний детектив, мене викликав ваш господар перед своєю смертю.

– Детектив? – вигукнув дворецький. – Але навіщо?

– Будь ласка, дайте відповідь на кілька моїх запитань. Щодо пострілу...

Він вислухав розповідь дворецького.

– Тож ви вчотирьох були в холі?
– Так, сер. Містер Дейлгаус та міс Ешбі, а містер Кін вийшов з вітальні.

– А де були інші?

– Інші, сер?

– Так, міс Літчем Роше, міс Клівз і містер Барлінг.

– Сер, міс Літчем Роше та містер Барлінг спустилися пізніше.

– А міс Клівз?

– Сер, думаю, міс Клівз була у вітальні.

Пуаро поставив ще кілька запитань, потім відпустив дворецького, попередньо попросивши запросити до нього міс Клівз.

Вона одразу ж прийшла, і Пуаро поглянув на неї, зважаючи на одкровення Барлінга. Безперечно, вона була красунею, у білій атласній сукні з трояндою на плечі.

Пуаро пояснив, які обставини привели його до «Літчем Клоуз», при цьому пильно за нею спостерігаючи, але вона виказувала лише істинну зацікавленість і жодного сліду занепокоєння. Вона безпристрасно, хоч і з ноткою схвалення, говорила про Маршалла. Лише згадавши Барлінга, вона ожила.

– Цей чоловік шахрай, – різко сказала вона. – Я казала це старому, але він і слухати не хотів – продовжував доручати йому гроші.

– Мадемуазель, вам шкода, що ваш батько загинув?

Вона витріщилася на нього.

– Звичайно. Містере Пуаро, знаєте, я сучасна й не буду привселюдно плакати. Але старий завжди мені подобався. Хоча, звісно, для нього так краще.

– Краще для нього?

– Так. Цими днями його мали б запроторити в божевільню. На нього це тиснуло, це переконання, що останній Літчем Роше з «Літчем Клоуз» усемогутній.

Пуаро задумливо кивнув.

– Розумію, розумію. Так, усі ознаки розумових проблем. До речі, ви дозволите мені подивитися на вашу сумочку? Вона чарівна – ці шовкові пуп'янки троянд. Що я казав? О, так, а ви чули постріл?

– Авжеж. Але я думала, що це автомобіль, чи браконьєр, чи щось таке.

– Ви були у вітальні?

– Ні. Я була в саду.

– Розумію. Дякую вам, мадемуазель. Тепер я хотів би зустрітися з містером Кіном, гаразд?

– Джефрі? Я пошлю за ним.

Зайшов Кін, бадьорий і зацікавлений.

– Містер Барлінг розповідав мені, чому ви тут. Не знаю, чи можу я щось вам розповісти, але якщо так...

Пуаро його перебив.

– Мсьє Кін. Я хочу знати єдину річ. Чому ви зупинилися та що підняли, коли сьогодні ввечері ми всі йшли до кабінету?

– Я... – Кін скочив зі стільця, а потім знову сів. – Не знаю, що ви маєте на увазі, – невимушено сказав він.

– О, мсьє. Думаю, знаєте. Знаю, що ви йшли за мною. Один мій друг каже, що в мене очі на потилиці. Ви щось підняли й поклали це в праву кишеню піджака, у якому вечеряли.

Запала пауза. На красивому обличчі Кіна проглядалася нерішучість. Нарешті він зважився.

– Вибирайте, містере Пуаро, – сказав чоловік і, нахилиючись уперед вивернув кишеню. Там були мундштук, носовичок, маленький шовковий пуп'янок троянди й маленька золота коробка для сірників.

Трохи повагавшись, Кін сказав:

– Насправді, то було ось це. – Він узяв коробку для сірників. – Мабуть, я впустив її перед тим.

– Я так не думаю, – заперечив Пуаро.

– Що ви маєте на увазі?

– Те, що кажу. Мсьє, я людина чистоти, методу й порядку. Коробка для сірників на підлозі – я би її побачив і підняв. Я б точно помітив коробку для сірників такого розміру! Ні, мсьє, думаю, це було щось набагато менше, щось таке, як ось це.

Він узяв маленький пуп'янок троянди.

– Думаю, це із сумочки міс Клівз.

На якусь мить запала пауза, а потім Кін зі сміхом визнав це.

– Так, справді. Вона... дала його мені минулого вечора.

– Розумію, – сказав Пуаро.

Тієї ж миті двері відчинилися, і в кімнату зайшов високий світловолосий чоловік у буденному костюмі.

– Кіне, що сталося? Літчем Роше застрелився? Слухай, я не можу повірити. Це неймовірно.

– Дозволь відрекомендувати тобі, – сказав Кін, – містера Еркюля Пуаро. Він усе тобі розповість, – і вийшов з кімнати, грюкнувши дверми.

– Містере Пуаро, – охоче почав Джон Маршалл, – я надзвичайно радий вас бачити. Нам просто пощастило, що ви тут. Літчем Роше не казав мені, що ви приїжджаєте. Сер, я ваш палкий прихильник.

«Цей молодий чоловік просто роззброює, – думав Пуаро. – Не зовсім молодий, оскільки на скронях у нього сивина, та й на чолі зморшки. Але голос і манери надають йому певної хлоп'ячості».

– Поліція...

– Сер, вони вже тут. Я приїхав з ними, коли почув новину. Вони не здаються надто здивованими. Звичайно, він був божевільний, як капелюшник, але ж...

– Навіть у такому разі вам дивно, що він скоїв самогубство?

– Чесно кажучи, так. Я не міг подумати, що... ну, що Літчем Роше міг увявити собі, що без нього світові буде краще.

– Наскільки я розумію, останнім часом у нього були проблеми з грішми?

Маршалл кивнув.

– Він вираховував. Через авантюрні схеми Барлінга.

Пуаро тихо сказав:

– Буду дуже відвертим. У вас була причина вважати, що містер Літчем Роше підозрює вас у шахрайстві з рахунками?

Маршалл кумедно збентежився й витріщився на нього. Він був такий потішний, що Пуаро аж усміхнувся.

– Капітане Маршалл, бачу, ви сильно вражені.

– Звісно, так. Сама ця ідея сміховинна.

– А! Ще одне питання. Він не підозрював, що ви хочете вкрати в нього його прийомну доньку?

– О, то ви знаєте про мене й Ді? – він збентежено засміявся.

– Отже, це так?

Маршалл кивнув.

– Але старий нічого про це не знав. Ді не сказала б йому. Думаю, вона мала рацію. Він вибухнув би наче кошик з ракетами. Я мусив би піти з роботи, та й було б по всьому.

– Тож який був ваш план?

– Сер, скажу вам, що я навіть і не знаю. Я залишив це на Ді. Вона сказала, що все владнає. Насправді я шукав роботу. Якби знайшов, пішов би з цієї.

– І мадемуазель одружилася б із вами? Але містер Літчем Роше міг би перестати її утримувати. А я мушу сказати, мадемуазель Діана любить гроші.

Маршалл почувався некомфортно.

– Сер, я намагався би загладити перед нею цю свою провину.

У кімнату зайшов Джефрі Кін.

– Містере Пуаро, щойно приїхала поліція, і вони хочуть з вами зустрітися.

– *Merci*. Уже йду.

У кабінеті вже стояли кремезний інспектор і судмедексперт.

– Містере Пуаро? – запитав інспектор. – Ми чули про вас, сер. Я інспектор Рівз.

– Ви дуже люб'язні, – потискаючи руки, сказав Пуаро. – Звісно ж, моя співпраця вам не потрібна? – усміхнувся він.

– Не цього разу, сер. Тут усе гладко.

– І випадок абсолютно очевидний? – поцікавився Пуаро.

– Цілковито. Двері й вікна зачинені, ключ від дверей у кишені вбитого. Останні кілька днів він поводився дуже дивно. Немає жодних сумнівів.

– Усе досить... природно?

Лікар хмикнув.

– Щоби куля влучила в це дзеркало, він мав би сидіти, дивно схилившись. Але самогубство – це дивна справа.

– Ви знайшли кулю?

– Так, ось. – Лікар простягнув її. – Біля стіни, під дзеркалом. Пістолет належав містерові Роше. Він завжди тримав його в шухляді стола. Смію сказати, за цим усім щось приховано, але ми ніколи не дізнаємося, що саме.

Пуаро кивнув.

Тіло винесли в спальню. Поліція поїхала. Пуаро стояв біля вхідних дверей і проводжав їх поглядом. Його змусив повернутися якийсь звук. Позаду стояв Гаррі Дейлгаус.

– Друже, у вас часом немає яскравого ліхтарика? – запитав Пуаро.

– Є, зараз принесу.

Коли він приніс його, із ним була Джоан Ешбі.

– Якщо хочете, можете піти зі мною, – люб’язно сказав Пуаро.

Він вийшов з передніх дверей, повернув праворуч і зупинився перед вікном кабінету. Між ним і доріжкою було шість футів трави. Пуаро нахилився, світлячи ліхтариком на траву. Він випростався й похитав головою.

– Ні, – сказав він, – не тут.

Потім він зупинився й застиг. Обабіч трави була глибока клумба. Пуаро зосередив увагу на правій частині, де росли маргаритки й жоржини. Він спрямував світло на початок клумби. На м’якому ґрунті були сліди.

– Чотири, – пробурмотів Пуаро. – Два в бік вікна, і два від нього.

– Садівник, – припустила Джоан.

– Ні, мадемуазель, ні. Ну ж бо, використовуйте очі. Це сліди від маленьких, витончених туфель на високих підборах, це жіноче взуття. Мадемуазель Діана згадувала, що була в саду. Мадемуазель, ви не знаєте, чи вона спустилася вниз раніше за вас?

Джоан похитала головою.

– Не можу пригадати. Я так поспішала, оскільки вдарив гонг, а я думала, що вже чула перший. Здається, коли проходила повз її двері, вони були відчинені, але я не впевнена. Та двері місіс Літчем Роше точно були зачинені.

– Розумію, – сказав Пуаро.

Щось у його голосі змусило Гаррі різко звести очі, але Пуаро просто ледь нахмурився сам до себе.

У дверях вони зустрілися з Діаною Клівз.

– Поліцейські пішли, – сказала вона. – Це все.

Вона глибоко зітхнула.

– Мадемуазель, можна запросити вас на кілька слів?

Вона попрямувала у вітальню, Пуаро пішов слідом за нею й зачинив двері.

– Ну? – здавалося, вона була трохи здивована.

– Мадемуазель, одне маленьке питання. Ви сьогодні були на клумбі біля кабінету?

– Так, – кивнула вона. – Близько сьомої години, а потім якраз перед вечерею.

– Не розумію, – сказав він.

– А що тут, як ви кажете, розуміти? – холодно сказала вона. – Я збирала маргаритки для столу. Я завжди ставлю квіти. Це було близько сьомої години.

– А після того?

– А, це! Насправді я заплямила сукню олійкою для волосся – ось тут, на плечі. Якраз перед тим, як спускатися вниз. Я не хотіла переодягатися. Згадала, що бачила на клумбі пізню троянду, вибігла, зірвала її й приколола до сукні. Бачите, – вона підійшла до нього й припідняла пуп'янок. Пуаро побачив жирну пляму. Вона стояла так близько до нього, що її плече майже торкалося його плеча.

– І коли це було?

– О, думаю приблизно о восьмій десять.

– Ви не пробували відчинити вікно?

– Так, хотіла. Я думала, що так швидше. Але воно було зачинене.

– Розумію. – Пуаро глибоко зітхнув і спитав: – А постріл? Де ви були, коли почули його? Ще на клумбі?

– О, ні, це було за дві чи три хвилини, якраз перед тим, як я зайшла через боковий вхід.

– Мадемуазель, ви знаєте, що це?

Він простягнув на долоні крихітний шовковий пуп'янок. Вона холодно його оглянула.

– Це схоже на пуп'янок із моєї маленької вечірньої сумочки. Де ви знайшли його?

– Це було в кишені містера Кіна, – сухо сказав Пуаро. – Мадемуазель, це ви йому дали?

– А він сказав, що я йому дала?

Пуаро посміхнувся.

– Мадемуазель, коли ви дали йому це?

– Учора ввечері.

– Мадемуазель, він попросив вас так сказати?

– Що ви маєте на увазі? – сердито запитала вона.

Але Пуаро не відповів. Він вийшов з кімнати й пішов у вітальню. Там уже були Барлінг, Кін і Маршалл. Детектив пішов просто до них.

– Мсьє, – різко сказав він, – ходімте зі мною у кабінет.

Пройшовши в зал, звернувся до Джоан і Гаррі.

– Ви теж, прошу вас. І хто-небудь, попросіть мадам прийти. Дякую. А! Ось чудовий Дігбі. Дігбі, маленьке питання, дуже важливе маленьке питання. Міс Клівз приносила перед вечерею маргаритки?

Дворецький був розгублений.

– Так, сер.

– Ви впевнені?

– Цілком упевнений, сер.

– *Trés bien*. А тепер ходімо.

У кабінеті він звернувся до всіх.

– У мене була причина, чому я попросив вас сюди прийти. Справу закрито, поліцейські прийшли й пішли. Вони сказали, що містер Літчем Роше застрелився. Справу закінчено. – Він помовчав. – Але я, Еркюль Пуаро, кажу, що справу ще не закінчено.

Коли всі дивилися на нього переляканими очима, двері відчинилися, і в кімнату запливла місіс Літчем Роше.

– Мадам, я саме кажу, що справу не закінчено. Це питання психології. Містера Літчема Роше переслідувала *manie de grandeur*^[23], він був королем. Такі люди не вбивають себе. Ні, ні, вони можуть збожеволіти, але не вбити себе. Містер Літчем Роше не скоював самогубства. – Детектив помовчав. – Його вбили.

– Убили? – Маршалл нервово засміявся. – Один у кімнаті, із замкненими дверима й вікном?

– І все ж, – уперто сказав Пуаро, – його вбили.

– А потім, думаю, він устав, замкнув двері та зачинив вікно, – ущипливо кинула Діана.

– Я вам дещо покажу, – провадив Пуаро, підійшовши до вікна. Він повернув ручку панорамного вікна, а потім обережно потягнув.

– Бачите, воно відчинене. Тепер я його зачиню, але ручку не повертаю. Тепер вікно зачинене, але не зашпилене. А зараз!

Він зробив короткий різкий удар, і ручка повернулася, а засув внизу опустився у своє гніздо.

– Бачите? – м'яко сказав Пуаро. – Цей механізм дуже вільний. Це досить легко можна зробити зовні.

Він повернувся з похмурим виразом обличчя.

– Коли дванадцять хвилин по восьмій зробили постріл, у залі було четверо людей. У чотирьох людей є алібі. Де були інші троє? Ви, мадам? У своїй кімнаті. Ви, мсьє Барлінг. Теж у своїй кімнаті?

– Так.

– А ви, мадемуазель, були в саду. Це ви підтвердили.

– Я не розумію... – почала Діана.

– Зачекайте. – Він повернувся до місіс Літчем Роше. – Скажіть, мадам, ви маєте уявлення, кому ваш чоловік залишив свої гроші?

– Губерт читав мені заповіт. Він казав, що я повинна знати. Він залишив мені три тисячі в рік з маєтку та заміський чи міський будинок, на мій вибір. Усе інше він залишив Діані, за умови, якщо вона вийде заміж і її чоловік візьме наше прізвище.

– А!

– Але потім він зробив доповнення. Це трапилося кілька тижнів тому.

– Так, мадам?

– Він залишив усе це Діані, але за умови, що вона вийде заміж за містера Барлінга. Якщо вона вийде заміж за когось іншого, то все повинно перейти його племіннику, Гаррі Дейлгаусу.

– Але доповнення було тільки кілька тижнів тому, – промуркотів Пуаро. – Мадемуазель могла про це не знати. – Він звинувачувально зробив крок уперед. – Мадемуазель Діано, ви ж хочете одружитися капітаном Маршаллом чи ні? Чи з містером Кіном?

Діана пройшла через кімнату й узяла капітана під руку.

– Продовжуйте, – сказала вона.

– Мадемуазель, я пропоную версію проти вас. Ви любите капітана Маршалла. Також любите й гроші. Ваш названий батько ніколи б не погодився на ваш шлюб з капітаном Маршаллом, але якщо старий помре, ви досить упевнені, що отримаєте все. Отож, ви виходите з будинку, проходите крізь клумбу до відчиненого вікна, у вас із собою пістолет, який ви взяли з шухляди письмового столу. Ви підходите до жертви і дружньо розмовляєте. Потім стріляєте. Вкладаєте пістолет йому в руку, звісно, попередньо витерши, а потім притискаєте до нього пальця. Ви знову йдете, трусите вікном, поки засув не падає. Заходите в будинок. Так це було? Мадемуазель, я вас запитую!

– Ні, – закричала Діана. – Ні... ні!

Він подивився на неї, потім усміхнувся.

– Ні, – сказав він, – було не так. Так могло б бути, це правдоподібно, цілком можливо, але з двох причин так бути не могло. Перша причина полягає в тому, що о сьомій годині ви зривали

маргаритки, а друга впливає з того, що розповіла мені мадемуазель. – Він повернувся до збентеженої Джоан і підбадьорливо кивнув.

– Так, мадемуазель. Ви сказали мені, що поспішали вниз, тому що думали, що гонг звучав уже вдруге, оскільки перший ви чули.

Він кинув швидкий погляд навколо кімнати.

– Ви не розумієте, що це значить? – вигукнув він. – Ви не бачите? Дивіться! Дивіться! – Пуаро підскочив до крісла, де сиділа жертва. – Ви помітили, у якому положенні було тіло? Бідолаха не сидів боком до робочого столу, ні, він сидів обличчям до вікна. Хіба це природний спосіб для скоєння самогубства? *Jamais, jamais!*^[24] На аркуші паперу ви пишете свою апологію – «Вибачте», – відкриваєте шухляду, берете пістолет, тримаєте його біля голови і стріляєте. Ось так скоюють самогубство. А тепер розгляньмо вбивство! Жертва сидить за столом, убивця стоїть поруч із ним і розмовляє. І, розмовляючи, стріляє. Куди ж летить куля? – Він помовчав. – Просто крізь голову, крізь двері, якщо вони відчинені, і вдаряється в гонг.

А! Ви починаєте розуміти? Це був перший гонг, який чула тільки мадемуазель, оскільки її кімната якраз над ним.

Що робить убивця далі? Зачиняє двері, замикає їх, кладе ключ у кишеню вбитого, повертає тіло в кріслі на бік, натискає пальцем мерця на пістолет, а потім кидає його збоку, розтрощує дзеркало на стіні як завершальний ефектний штрих – коротше, «організовує» його самогубство. Потім виходить через вікно, струшуючи засув на місце. Убивця йде не по траві, бо на ній залишилися б сліди, а по клумбі, де він їх одразу може згладити, отже, не залишаючи жодного сліду. Після цього він повертається в будинок, і о дванадцятій хвилині на дев'яту, коли у вітальні, крім нього, нікого нема, стріляє з револьвера з вікна вітальні та йде в хол. Містере Джефрі Кін, так це було?

Вражений, секретар втупився в обвинувача, який наближався до нього. Потім почувся крик, і перший упав на землю.

– Думаю, це і є відповідь, – сказав Пуаро. – Капітане Маршалл, викличете поліцію? – Він схилився над розпростертим тілом. – Здається, коли вони приїдуть, він усе ще буде непритомним.

– Джефрі Кін, – пробурмотіла Діана. – А який у нього був мотив?

– Думаю, як секретар, він мав певні можливості: рахунки, чеки. Щось викликало підозри містера Літчема Роше, який запросив мене.

– Чому вас? Чому не поліцію?

– Думаю, мадемуазель, ви можете відповісти на це питання. Месьє підозрював, що між вами і цим молодим чоловіком щось було. Щоб відвернути його увагу від капітана Маршалла, ви безсоромно фліртували з містером Кіном. Так, не треба заперечувати! Містер Кін пронюхує про мій приїзд і діє оперативно. Суть його схеми полягає в тому, що злочин повинен відбутись о 8: 12, коли в нього буде алібі. Його єдина небезпека – це куля, яка точно лежить десь біля гонга і яку він не встигає забрати. Коли ми всі йдемо до кабінету, він її піднімає. Думає, що в такий напружений момент ніхто не помітить. Але я, я помічаю все! Я запитую його про це. Він якось хвилину роздумує, а потім розігрує комедію! Він натякає, що підібрав шовковий пуп'янок, грає роль закоханого молодого чоловіка, що захищає даму серця. О, він дуже розумний, і якби ви не зривали маргаритки...

– Я не розумію, до чого тут вони.

– Не розумієте? Слухайте: на клумбі було лише чотири сліди, але коли ви збирали квіти, то мали б залишити набагато більше. Тому в проміжку між тим, як ви збирали квіти й коли повернулися за пуп'янком, хтось розрівняв клумбу. Це не садівник – той не працює після сьомої. Значить, це мав бути той, хто винен, то мав бути вбивця. Убивство було скоєне до того, як пролунав постріл.

– Але чому ніхто не почув справжнього пострілу? – запитав Гаррі.

– Глушник. Це доведуть, як і те, що револьвер кинули в кущі.

– Який ризик!

– Чому ризик? Усі були нагорі, одягалися до вечері. Це був дуже вдалий момент. Єдиною перешкодою була куля, проте навіть це, як він уважав, минуло добре.

Пуаро витягнув її.

– Він кинув її під дзеркало, коли ми з містером Дейлгаузом оглядали вікно.

– Ой! – Діана повернулася до Маршалла. – Джоне, одружуйся зі мною й забери мене звідси.

Барлінг кашлянув.

– Моя дорога Діано, за умовами заповіту мого друга ...

– Чхати я на них хотіла, – плакала дівчина. – Ми можемо малювати малюнки на асфальті.

– Немає потреби це робити, – сказав Гаррі. – Ді, ми поділимося порівну. Я не збираюся привласнювати все тільки тому, що в дядька

були бзики.

Раптово почувся крик. Місіс Літчем Роше схопилася на ноги.

– Містере Пуаро! Дзеркало... Він же навмисне розбив його.

– Так, мадам.

– Ой! – Вона дивилася на детектива. – Але ж розбити дзеркало – до нещастя.

– Для містера Джефрі Кіна це ще й яке нещастя, – бадьоро сказав Пуаро.

Пісенька про шість пенсів

Сер Едвард Паллісер, королівський адвокат, жив у будинку номер дев'ять на вулиці Королеви Анни. Вулиця та була тупиком. У самому серці Вестмінстера, тут якось вдалося зберегти ту спокійну старосвітську атмосферу, що надто вирізнялася з безладу двадцятого століття. І це надзвичайно влаштувало сера Едварда Паллісера.

Чоловік був одним із найвидатніших адвокатів з кримінального права свого часу, але тепер відійшов від справ і розважався тим, що зібрав чудову кримінологічну бібліотеку. Також він був автором праці «Спогади знаменитих злочинців».

Того вечора сер Едвард сидів перед каміном у своїй бібліотеці, посьорбуючи чудову чорну каву та похитуючи головою над томиком Ломброзо. Такі геніальні теорії – і повністю застарілі.

Двері тихо відчинилися, і по масивному ворсистому килиму до нього підійшов вишколений дворецький, що стримано прошепотів:

– Сер, вас бажає бачити молода леді.

– Молода леді? – здивувався сер Едвард.

То була надто незвична подія. Він було подумав, що то, мабуть, його небога, Етель, але ж у такому разі Армор так би й сказав.

– Леді не відрекомендувалася? – обережно перепитав адвокат.

– Ні, сер, та вона впевнена, що ви захочете побачитися з нею.

– Проведи її, – дозволив сер Едвард. Його приємно заінтригували.

Висока брюнетка років до тридцяти, у чудово скроєному чорному костюмі, у маленькому чорному капелюшку, підійшла до сера Едварда і з радістю простягла йому руку. Армор вийшов, безшумно зачинивши за собою двері.

– Сер Едвард, ви ж упізнали мене, еге ж? Я – Магдален Вон.

– Так, звісно.

Він привітно потис її руку.

Тепер він чітко її згадав. Та подорож додому з Америки на «Сілурику». Та мила дитина – вона тоді була ще така юна. Він згадав, як упадав за нею у стриманій поважній світській манері. Вона була така чарівливо-юна, така пристрасна, повна захоплення та пошуку

героя. У ній було все, щоб полонити серце чоловіка під шістдесят. Спогад додав тепла в потиск її руки.

– Як мило з вашого боку. Сідайте, будь ласка.

Адвокат запропонував їй м'яке крісло, невимушено почавши спокійну розмову і водночас гадаючи, чого ж вона прийшла. Коли ж, нарешті, беззмістовна балачка зійшла нанівець, запала тиша.

Рука дівчини то стискувала, то відпускала ручку крісла, гостя знервовано покусувала губи. Раптом вона випалила:

– Сер Едвард, мені потрібна ваша допомога.

Він здивувався й автоматично пробурмотів:

– Так?

Вона продовжила, уже голосніше.

– Ви говорили, що якби мені колись знадобилась ваша допомога, ви б зробили все, що змогли.

Так, чоловік *так* і сказав. Таке кажуть, особливо в мить розставання. Він навіть згадав, як здригнувся його голос, як він підніс її руку до своїх уст.

«Якщо я можу щось для вас зробити, пам'ятайте, я серйозно...»

Справді, таке кажуть... Але дуже-дуже рідко треба за ті свої слова відповідати! І, звісно, не після... скільки то минуло... дев'ять чи десять років.

Він швидко глянув на неї. Дівчина й досі була дуже приваблива, та, як на нього, утратила свою принаду: свіжий вигляд недоторканної юності. Обличчя стало навіть цікавіше, мабуть, на думку молодших чоловіків, та сер Едвард уже не відчував того припливу теплоти й схвильованості, які його поїняли наприкінці подорожі Атлантикою.

Обличчя Паллісера набуло типового для юристів розважливого вигляду. Він швидко кинув:

– Звісно, люба моя, я радий зробити все, що в моїх силах, та сумніваюся, що тепер хоч якось можу комусь допомогти.

Якщо він і готувався відступати, дівчина цього не помітила. Вона належала до тих людей, що можуть зосереджуватися лише на чомусь одному: у той момент її цікавила тільки власна проблема. Слова сера Едварда вона сприйняла як готовність допомогти.

– У нас жахливе горе, сер Едвард.

– У нас? Ви одружені?

– Ні, я мала на увазі брата. Ох! Та й у Вільяма з Емелі теж. Та маю вам пояснити. У мене є... була... тітка, міс Кребтрі. Можливо, ви читали про неї в газетах. Такий жах. Її вбили... Убили.

– А! – В очах адвоката промайнула зацікавленість. – Десь місяць тому, так?

Дівчина кивнула.

– Трохи менше, тижнів зо три.

– Так, я згадав. Її вдарили по голові у власному будинку. Винного так і не знайшли.

І знову Магдален Вон кивнула.

– Так, злочинця не схопили, і мені не віриться, що його спіймають. Бачите, можливо, і не треба нікого шукати.

– Що?

– Саме так. І це жахливо. Про це не згадували в газетах, але так гадає поліція. Вони знають, що тієї ночі в будинок ніхто не заходив.

– Тобто?

– Тобто це хтось із нас чотирьох. Це *точно*. Та поліція не знає, хто саме, і ми не знаємо. Ми *не знаємо*. І щоденно сидимо там, крадькома поглядаємо одне на одного й гадаємо. Ох, якби то був хтось сторонній, та я не розумію, як можна...

Сер Едвард дивився на дівчину з дедалі більшим інтересом.

– Ви маєте на увазі, що під підозрою всі члени сім'ї?

– Так. Поліція, звісно, цього не казала. Вони досить люб'язні та ввічливі. Але обнишпорили весь дім, допитали всіх, а Марту вже вкотре... І оскільки вони не знають, хто з нас, то вичікують. Мені так страшно, дуже страшно...

– Досить, моя люба дитино. Безумовно, ви перебільшуєте.

– Ні. Це хтось із нас чотирьох. Точно.

– Про яку четвірку ви говорите?

Магдален випрямилася й заговорила стриманіше:

– Метью і я. Тітка Лілі – наша двоюрідна бабуся. Вона була сестрою моєї бабці. Ми живемо в неї з чотирнадцяти років (знаєте, ми близнята). І ще Вільям Кребтрі, її небіж, син брата. Він теж там живе, з дружиною Емілі.

– Тітка підтримувала їх?

– Певною мірою. У нього є трохи грошень, та він не надто здоровий і мусить жити вдома. Тихий, замріяний. Упевнена, що він не

міг цього... Ой, мені навіть страшно про це думати.

– І досі не можу зрозуміти ситуацію. Можливо, ви погодитесь пригадати факти, якщо це вас не надто розтривожить.

– О, зовсім ні. Я розповім вам. Усе це досить чітко стоїть перед моїми очима, просто жах. Розумієте, ми пили чай, а потім розійшлись у своїх справах. Я – шити, Метью – друкувати статтю (він трохи цікавиться журналістикою), Вільям упорядковував свої марки. А Емілі навіть не спускалася до чаю. Вона випила ліки від головного болю й лягла. Тобто ми всі були зайняті. А коли о пів на восьму Марта ввійшла, щоб накривати на вечерю, тітка Лілі була... мертва. Її голова – жах такий – була розчавлена.

– Гадаю, зняття вбивства знайшли?

– Так. То було важке прес-пап'є, що завжди лежало на столику біля дверей. Поліція перевірила його на відбитки, але їх не було. Усе старанно витерто.

– А ваше перше припущення?

– Певно, що ми подумали на грабіжника. Дві чи три шухляди бюро було висунуто, начебто злодій щось шукав. Звісно, ми гадали, то був грабіжник. А тоді прибула поліція. Вони сказали, що тітка мертва принаймні годину, і запитали Марту, хто заходив до будинку, а та сказала, що ніхто. Усі вікна були замкнені зсередини, слідів злому не було, і тоді вони почали нас розпитувати...

Вона замовкла. Її груди здіймалися. А очі, налякані та благальні, шукали заспокоєння в погляді сера Едварда.

– А хто виграв від смерті вашої тітки?

– Усе дуже просто. Усі ми виграємо однаково. Вона заповіла, щоб її гроші розділили порівну між нами чотирма.

– А яка вартість її майна?

– Адвокат казав, що після сплати податку на спадщину залишиться близько вісімдесяти тисяч фунтів.

Від здивування сер Едвард широко розплющив очі.

– Сума досить солідна. Гадаю, ви знали про спадок тітки?

– Ні, для нас це виявилось несподіванкою. Тітка Лілі була надзвичайно ощадлива щодо грошей. Вона тримала лише одну покоївку й багато говорила про економію.

Сер Едвард замислено кивнув, а Магдален трохи потяглася вперед у кріслі.

– Ви мені допоможете, правда?

Її слова стали для сера Едварда неприємною несподіванкою саме в той момент, коли він зацікавився власне історією.

– Люба моя дівчинко, що я можу зробити? Якщо потрібна порада хорошого адвоката, я пораджу вам...

Вона перебила його.

– Ні. Мені це не потрібно. Я хочу, щоб ви допомогли мені особисто, як друг.

– Дуже мило з вашого боку, але...

– Я хочу, щоб ви приїхали в наш будинок. Хочу, щоб розпитали нас, побачили й розсудили все самі.

– Але, люба моя...

– Пам'ятаєте, ви обіцяли. Будь-де, будь-коли, сказали ви, якщо я потребуватиму допомоги.

Її очі з благанням і впевненістю дивилися на нього. Він відчув сором і дивну зворушеність. Та разюча щирість, абсолютна віра в дурнувату обіцянку десятирічної давнини, як у непорушне зобов'язання. Скільки чоловіків проказували ті самі слова – майже кліше, – і лише до одиниць потім зверталися виконати обіцянку.

Він досить непереконливо промовив:

– Упевнений, що існує багато людей, які порадять вам щось краще, ніж я.

– Природно, у мене багато друзів. – (Його потішила її наївна самовпевненість.) – Але, бачите, ніхто з них не настільки розумний. Не такі, як ви. Ви звикли розпитувати людей. З таким досвідом ви *можете* знати.

– Знати що?

– Винна чи невинна людина.

Він хмуро посміхнувся. Адвокат лестив собі, що зазвичай і справді знав. Проте в багатьох випадках його особиста думка відрізнялася від думки присяжних.

Знервована Магдален відсунула капелюшок з чола, оглянула кімнату та сказала:

– Тут так тихо. Хіба вам іноді не хочеться трохи галасу?

Глухий кут! Мимоволі її слова, сказані випадково, зачепили його за живе. Глухий кут. Так, завжди є вихід, шлях, яким ти прийшов, шлях назад, до світу. Щось нестримне, юне стрепенулося в ньому. Її щира

віра зачепила найкраще в його душі, а стан проблеми розбудив у ньому криміналіста. Він захотів побачити тих людей, про яких вона розповідала. Прагнув скласти про них своє враження.

Паллісер сказав:

– Якщо ви справді переконані, що я можу бути корисний... Та пам'ятайте, я нічого не обіцяю.

Він очікував, що її переповнить радість, та вона сказала дуже спокійно.

– Я знала, що ви відгукнетесь. Завжди вважала вас справжнім другом. Підете зі мною просто зараз?

– Ні. Гадаю, буде краще, якщо я відвідаю вас завтра. Можна дізнатися ім'я й адресу юриста міс Кребтрі? Можливо, у мене виникне до нього кілька запитань.

Вона записала їх і дала адвокату. Потім підвелася й досить соромливо промовила:

– Я... я справді страшенно вдячна вам. До побачення.

– А ваша адреса?

– Про що я тільки думаю! Челсі, Палатайн-Вок, вісімнадцять.

* * *

Наступного дня о третій годині сер Едвард Паллісер стриманим розміреним кроком підійшов до будинку вісімнадцять на Палатайн-Вок. Перед тим він уже дещо дізнався. Зранку адвокат заїхав до Скотленд-Ярду, де помічником комісара був його давній друг, а також поговорив з юристом покійної міс Кребтрі. У результаті картина трохи прояснилася. Розпорядження міс Кребтрі були дещо дивні. Вона ніколи не користувалася чековою книжкою. Натомість мала звичку писати своєму юристові й просити, щоб він готував для неї певні суми грошей у п'ятифунтових купюрах. Майже завжди однакова сума. Три сотні фунтів чотири рази на рік. Вона сама приїжджала за ними у фіакрі, вважаючи його єдиним безпечним засобом для пересування. З інших причин жінка ніколи не виходила з дому.

У Скотленд-Ярді сер Едвард дізнався, що питання фінансів вивчали дуже докладно. Міс Кребтрі належало виплатити чергову частку грошей. Очевидно, попередні три сотні були потрачені чи

майже потрачені. Та саме в цьому виявилось непросто переконатися. Перевіривши витрати на господарство, стало очевидно, що витрати міс Кребтрі у цьому кварталі були набагато менші, ніж триста фунтів. Проте вона мала звичку надсилати п'ятифунтові банкноти нужденним друзям та родичам. Багато чи мало грошей залишилося в будинку на момент смерті міс Кребтрі, було спірним питанням. Бо не знайшли нічого.

Саме про це міркував сер Едвард, коли підходив до Палатайн-Вок.

Двері будинку (у ньому не було підвального приміщення) відчинила невеличка стара жінка з тривожним поглядом. Його провели до великої кімнати ліворуч від невеличкого коридору, і тоді до нього підійшла Магдален. На її обличчі чіткіше, ніж напередодні, він побачив сліди нервового напруження.

– Ви просили мене порозпитувати, то я й прийшов, – сказав сер Едвард і посміхнувся, потискуючи їй руку. – Спершу мені потрібно знати, хто бачив вашу тітку останнім та о котрій саме годині це трапилось.

– То було по п'ятій, одразу ж після чаю. Останньою її бачила Марта. Того полудня вона оплатила замовлення і принесла тітоньці Лілі решту грошей і рахунки.

– Ви довіряєте Марті?

– Так, цілком. Вона працювала в тітоньки Лілі десь... років тридцять, гадаю. Надзвичайно чесна жіночка.

Сер Едвард кивнув.

– Ще одне запитання. Чому ваша кузина, місіс Кребтрі, приймала засіб від головного болю?

– Ну, бо в неї боліла голова.

– Звісно, та чи була на те якась причина?

– Так, певним чином. За ланчем розпочалася сварка. Емілі дуже збудлива й надто запальна. У неї іноді виникали сутички з тіткою Лілі.

– І тоді, під час ланчу?

– Так. Тітка Лілі трохи прискіпувалася до дрібниць. Усе почалося з дурнички, а тоді найшла коса на камінь. Емілі наговорила багато такого, чого насправді не думала: сказала, що піде з дому й більше не повернеться, що їй дорікають куснем хліба – молола всіляку дурню. А тітка Лілі відповіла їй, що чим швидше вона з чоловіком спакує свої

речі й покине будинок, тим краще. Та насправді все це нічого не означало.

– Тому що містер та місіс Кребтрі не могли собі дозволити спакуватися й піти?

– І не тільки це. Вільям дуже любив свою тітоньку. Справді.

– То випадково не був день сварок?

Магдален зашарілася.

– Ви про мене? Про той галас через моє прагнення стати манекенницею?

– Ваша тітка не погодилася б.

– Ні.

– А чому ви хотіли стати манекенницею, міс Магдален? Таке життя вас приваблює?

– Ні, та це краще, ніж і надалі жити тут.

– А! Так, тепер усе змінилося.

Вона визнала це зі щирою простодушністю.

Чоловік усміхнувся, та далі цю тему не розвивав. Натомість запитав:

– А ваш брат? Він теж посварився з тіткою?

– Метью? Ні, що ви.

– Отже, у нього не було мотиву прибрати тітку з дороги?

Він устиг помітити занепокоєння, що промайнуло на її обличчі.

– Забув, – продовжив Паллісер байдужим голосом. – Він же винен купу грошей, правда?

– Так. Бідолаха Метью.

– Отже, тепер ця проблема вирішиться.

– Так, – зітхнула Магдален. – Це полегшення для нього.

Вона й досі нічого не помітила. Він швидко змінив тему.

– Ваші кузени і брат зараз удома?

– Так, я попередила їх, що ви прийдете. Усі прагнуть допомогти. О, сер Едвард, я чомусь упевнена, що ви з'ясуєте, що все гаразд, жоден із нас до цього не причетний, а, зрештою, то був чужий.

– Я не можу вчинити диво. Можливо, я виявлю правду, але не зможу зробити її зручною для вас.

– Не можете? Мені здається, що вам під силу все... усе.

Жінка вийшла з кімнати. Адвокат стурбовано замислився: «Що вона хотіла сказати цим? Хотіла, щоб я запропонував лінію захисту?»

Для кого?»

Його роздуми перервав прихід чоловіка років під п'ятдесят, кремезної статури, але трохи сутулого. Одяг неохайний, волосся зачесане абияк. Він скидався на добродушну, однак неухажну особу.

– Сер Едвард Паллістер? Вітаю. Мене прислала Магдален. Дуже мило з вашого боку, я переконаний, допомогти нам. Хоча не думаю, що тут щось можна виявити. Тобто того хлопця не впіймають.

– Гадаєте, то таки грабіжник? Хтось чужий?

– Гадаю, так. Це ж не може бути хтось із родини. Ті типи тепер такі розумні, лазять, як кішки, тихо прокрадаються в будинок і виходять із нього коли завгодно.

– Містере Кребтрі, а де були ви, коли трапилася трагедія?

– Вивчав свої марки в невеличкій вітальні нагорі.

– І ви нічого не чули?

– Ні, але я ніколи нічого не чую, коли чимось захоплений. Дуже по-дурному, але такі справи.

– А кімната, про яку ви згадали, розташована над цією кімнатою?

– Ні, вона в іншому кінці будинку.

Двері знову відчинилися. У кімнату увійшла невеличка світловолоса жінка. Її руки нервово посмикувалися. Схоже, вона була роздратована й схвильована.

– Вільяме, чому ти не почекав на мене? Я ж казала почекати.

– Пробач, кохана, я забув. Сер Едвард Паллістер... моя дружина.

– Вітаю, місіс Кребтрі. Сподіваюся, ви не заперечуєте, що я прийшов трохи порозпитувати вас. Знаю, наскільки всі ви прагнете, щоб ця справа прояснилася.

– Звісно. Та мені нічого вам сказати, еге ж, Вільяме? Я спала у своїй кімнаті, прокинулася від Мартиного крику.

Її руки продовжували посмикуватися.

– Місіс Кребтрі, де розташована ваша кімната?

– Над цією. Та я нічого не чула та й не могла. Я ж спала.

Паллісерові не вдалося витягти з неї більше нічого. Вона нічого не знала, вона нічого не чула, вона спала. І вкотре повторювала це з напосідливістю переляканої жінки. І все ж сер Едвард чудово розумів, що то могла бути і, мабуть-таки, була щира правда.

Зрештою він вибачився, сказав, що хотів би поставити кілька запитань Марті. Вільям Кребтрі зголосився провести його на кухню. У

холі сер Едвард ледь не зіткнувся з високим темноволосим юнаком, що прямував до виходу.

– Містер Метью Вон?

– Так, та чуєте, я поспішаю. У мене зустріч.

– Метью! – Зі сходів почувся голос його сестри. – Ти ж обіцяв...

– Знаю, сестричко. Та не можу. Мушу зустрітися з одним типом. І зрештою, що доброго в тому, щоб знову й знову говорити про ту кляту справу? Хіба поліції було недостатньо. Я вже ситий цим по горло.

Грюкнули двері. Містер Метью Вон таки пішов.

Сера Едварда провели на кухню. Марта прасувала. Вона завмерла з праскою в руці. Адвокат зачинив за собою двері.

– Міс Вон попросила мене допомогти їй, – сказав він. – Сподіваюся, ви не заперечуватимете, коли я поставлю вам кілька запитань.

Вона подивилася на нього й похитала головою.

– Ніхто з них цього не робив, сер. Я знаю, що ви думаєте, та це не так. Таких добропорядних молодих людей ще треба пошукати.

– Не сумніваюся в цьому. Та, розумієте, їхня добропорядність – це ще не доказ.

– Можливо, ні, сер. Закони – кумедна штука. Але докази, як ви це назвали, існують. Ніхто з них не зміг би зробити це так, щоб я не дізналася.

– Але ж...

– Я знаю, про що говорю, сер. О, дослухайтесь...

Над їхніми головами заскрипіла підлога.

– Сходи, сер. Щоразу, коли хтось піднімається чи спускається сходами, вони жахливо скриплять. Немає значення, наскільки тихо ви скрадаєтеся. Місіс Кребтрі лежала в ліжку, а містер Кребтрі бавився з тими своїми нещасними марками. Міс Магдален працювала нагорі за швейною машинкою. І якби хтось із тих трьох спустився сходами, я б про це дізналася. Та вони не спускалися!

Вона настільки переконано говорила, що вразила адвоката. Він подумав: «Хороший свідок. До неї б дослухалися».

– Можливо, ви не помітили?

– Ні. Скажімо, я завжди помічаю, навіть не завважуючи. Це як помічати, що двері відчиняються і хтось виходить.

Сер Едвард змінив тему.

– Ви розповіли про трьох, але ж був і четвертий. Містер Метью Вон також був нагорі?

– Ні, він був знизу. У сусідній кімнаті. І друкував. Звідси це чітко чути. Машинка не зупинялася ні на мить. Ні на мить, сер, присягаюся. Те бридке дратівливе клацання.

Сер Едвард затих на якусь мить.

– Її знайшли ви, так?

– Так, сер. Я. Бідака лежала із залитим кров'ю волоссям. І ніхто не чув ні звуку через те клацання друкарської машинки містера Метью.

– Наскільки я зрозумів, ви цілком переконані, що ніхто чужий у будинок не входив.

– Як це можливо, щоб я не помітила? Дзвінок лунає тут. І двері лише одні.

Він подивився їй просто в очі.

– Ви були прив'язані до міс Кребтрі?

Її обличчя засвітилося теплотою: справжньою, беззаперечною.

– Так, справді, сер. Міс Кребтрі... я розповім, тепер я можу це розповісти. Дівчиною я втрапила в неприємну ситуацію, і міс Кребтрі підтримала мене, а коли все закінчилося, знову взяла до себе на службу. Я б заради неї померла, справді.

Сер Едвард відчував, чи люди з ним щирі. Марта говорила щиро.

– То як ви гадаєте, ніхто не підходив до дверей?

– Ніхто не міг.

– Я сказав, «як ви гадаєте». А якщо міс Кребтрі когось чекала, якщо вона сама відчинила двері?

– Е... – Марта, здавалося, оторопіла.

– Гадаю, це можливо? – наполягав сер Едвард.

– Можливо, так, та не надто ймовірно. Тобто...

Її справді приголомшило це. Вона не могла заперечити, хоча й хотіла. Чому? Бо вона знала, що правда лежить деінде. Що то було? Четверо людей у будинку, і один з них винний? Марта хотіла приховати злочинця? Сходи скрипіли? Хтось скрадався, і Марта знала, хто саме?

Сама вона була чесною жінкою – у цьому сер Едвард твердо переконався.

Він продовжував тиснути, спостерігаючи за нею.

– Гадаю, міс Кребтрі могла зробити це. Вікна тієї кімнати виходять на вулицю. Вона могла побачити того, на кого чекала, через вікно й вийти, щоб відчинити йому. Можливо, вона навіть хотіла, щоб ніхто не бачив ту особу.

Марта здавалася стурбованою. Нарешті вона неохоче сказала:

– Так, сер, можливо, ви кажете правду. Я про таке й не думала. Вона могла очікувати джентльмена. Так, це можливо.

Схоже, жінка почала розуміти переваги цієї теорії.

– Ви остання бачили її живою, правда ж?

– Так, сер. Прибравшись після чаю, я принесла їй книжки з квитанціями та решту грошей.

– Вона видавала вам гроші п'ятифунтовими банкнотами?

– П'ятифунтові банкноти? – шоковано запитала Марта. – Таких великих рахунків ніколи не було. Я дуже ощадлива.

– Де вона зберігала гроші?

– Точно не знаю, сер. Можу сказати, що вона носила їх із собою, у чорній оксамитовій сумочці. Але, звісно, могла зберігати їх в одній із шухляд своєї спальні, які замикала на ключ. Вона дуже любила все замикати, але часто губила ключі.

Сер Едвард кивнув.

– Отже, ви не знаєте, скільки грошей вона мала... у п'ятифунтових банкнотах?

– Ні, сер, точну суму я вам не назву.

– А вона не казала нічого такого, що змусило б вас гадати, що міс чекає когось?

– Ні, сер.

– Ви впевнені? Що саме вона говорила?

– Ну, – задумалася Марта. – Вона казала, що м'ясник – шахрай і аферист, що запас чаю в нас на чверть фунта більший, ніж необхідно, сказала, що міс Кребтрі не вистачає клепки, бо та не любить маргарин, і їй не сподобалася одна з шестипенсових монеток, які я принесла, – та новенька, з дубовими листками. Вирішила, що то фальшивка, і мені було важко переконати її. Ще казала, що продавець риби прислав пікшу замість мерланів, і спитала, чи я йому нагадала про це, а я відповіла, що «так». Гадаю, це все, сер.

Промова Марти допомогла адвокатові так чітко уявити померлу, як не зміг би зробити найдетальніший опис. Він буденно сказав:

– Вашій господині було непросто догодити.

– Трохи вибаглива, та вона, бідачина, нечасто виходила, а, сидячи в чотирьох стінах, мусила чимось розважити себе. Вона була в'їдлива, але добродушна: ніколи жебраки не відходили від дверей з пустими руками. Може, і була вона вибаглива, та справді милосердна леді.

– Я радий, Марто, що хоча б одна людина шкодує за нею.

Стара служниця затамувала подих.

– Ви натякаєте... Але ж вони всі любили її, справді, у глибині душі. Усі вони час від часу з нею сварилися, але то нічого не означало.

Сер Едвард підняв голову. Над ними заскрипіло.

– То спускається міс Магдален.

– Як ви знаєте? – їдко запитав він.

Стара зашарілася.

– Я знаю її кроки, – пробурмотіла вона.

Сер Едвард швидко вилетів з кухні. Марта казала правду. Магдален саме зійшла на нижню сходинку. Вона з надією глянула на нього.

– Поки що далеко не просунувся, – сказав чоловік, відповідаючи на її погляд, і додав: – Ви, часом, не знаєте, які листи отримала ваша тітонька в день смерті?

– Вони всі зібрані разом. Звісно, їх проглядала поліція.

Магдален провела його у велику вітальню і, відімкнувши шухляду, витягла велику чорну оксамитову сумку зі старомодною срібною застібкою.

– Це тітчина сумка. У ній усе так, як у день смерті. Я зберегла все саме так.

Сер Едвард подякував їй і почав витягати вміст сумки на стіл. Як він і уявляв, то був типовий зразок сумочки ексцентричної старшої жіночки.

Там було кілька срібних монеток, два імбирних горішки, три газетні вирізки про скриньку Іоанни Сауткотт^[25], вірш про безробітних, надрукований на дешевому папері, випуск «Альманаху старого Мура», шматок камфори, кілька пар окулярів і три листи. Один із них, написаний тонким нерозбірливим почерком, був від якоїсь «кузини Люсі», також рахунок за ремонт годинника й лист-прохання від благодійної організації.

Адвокат уважно все оглянув, а тоді знову склав у сумку й, зітхнувши, віддав назад.

– Дякую, міс Магдален. Боюся, це мені не надто допомогло.

Він піднявся, помітивши, що з вікна було чудово видно східці до передніх дверей, а тоді взяв Магдален за руку.

– Уже йдете?

– Так.

– Але... усе буде добре, так?

– Люди, пов'язані із законом, не роблять таких необдуманих заяв, – урочисто заявив сер Едвард і поспішно вийшов.

Замислившись, він ішов вулицею. Усі частини головоломки були в нього під рукою, та Паллісер не міг скласти їх. Чогось бракувало – якогось маленького елемента. Просто, щоби вказати напрямок.

На його плече опустилася чиясь рука, і він здригнувся. То був Метью Вон, трохи задиханий.

– Я біг за вами, сер Едвард. Хочу перепросити. За свою огидну поведінку півгодини тому. Боюся, характер у мене – не подарунок. Надзвичайно люб'язно з вашого боку перейматися цією справою. Будь ласка, розпитуйте мене про все, що завгодно. Можливо, якщо я хоча б чимось можу допомогти...

Раптом сер Едвард заляк. Його погляд зосередився не на Метью – на іншому боці вулиці. Трохи ошелешений, Метью повторив:

– Якщо я хоча б чимось можу допомогти...

– Любий юначе, ви це вже зробили, – сказав адвокат. – Ви зупинили мене саме на цьому місці, і я помітив те, що в іншому разі пропустив би.

Він показав на невеличкий ресторанчик через дорогу.

– «Дві дюжини дроздів»? – перепитав здивовано Метью.

– Саме так.

– Дивна назва, та, здається, їжа там пристойна.

– Я б не ризикнув спробувати, – сказав сер Едвард. – Моє дитинство було набагато давніше, ніж ваше, мій друже, та дитячі віршики я, мабуть, краще пам'ятаю. Якщо мене не підводить пам'ять, є такий добре відомий віршик:

Ця пісня про монетку, зерно, що я стеріг,
й дві дюжини дроздів, запечені в пиріг.

І так далі. Решта нас не стосується.

Він різко розвернувся.

– Ви куди? – запитав Метью.

– Повертаюся до вашого будинку, мій друже.

Вони йшли мовчки, Метью здивовано поглядав на свого супутника. Сер Едвард увійшов, одразу ж попрямував до шухляди, витягнув оксамитову сумочку й відкрив її. Він поглянув на Метью, і юнак неохоче вийшов з кімнати.

Адвокат висипав монетки на стіл і кивнув. Його пам'ять не підвела його. Він підвівся і взявся за дзвіночок, сховавши щось у долоні.

Прийшла Марта.

– Марто, ви розповідали мені, що у вас із покійною господинею виникла невелика суперечка через нову шестипенсову монетку. Тут дві монетки, але обидві старого зразка.

Вона вражено витріщилася на нього.

– Ви розумієте, що це означає? Хтось приходив у будинок того вечора, хтось, кому ваша господиня дала шість пенсів. Гадаю, вона дала йому їх в обмін на це...

Швидким рухом він витягнув руку, тримаючи поганенький вірш про безробітних.

Одного погляду на її обличчя було достатньо.

– Гру закінчено, Марто, бачите, я знаю. Краще розкажіть мені все.

Вона впала на крісло, обличчям котилися сльози.

– Це правда, правда. Дзвінок ледь телькннув. Я завагалася, але вирішила краще піти й глянути. Я підійшла до дверей саме тоді, як він ударив її. На столику перед міс Кребтрі лежала стопка п'ятифунтових банкнот – то через них він те вчинив, а ще подумав, що господиня сама в будинку, бо вона впустила його. Я не могла кричати. Мене мов паралізувало, а тоді він повернувся, і я побачила, що то мій хлопчик...

Він завжди був лихим. Я віддавала йому всі свої гроші. Він уже двічі відсидів. Мабуть, ішов до мене, а тоді міс Кребтрі, побачивши, що я не відчиняю, пішла до дверей сама. Його захопили зненацька, то він витягнув одну з тих листівок безробітних, а господиня, надто милосердна, впустила його й витягла шестипенсову монету. І весь той

час на столі лежала стопка п'ятифунтових банкнот, я бачила їх, коли приносила міс Кребтрі решту. Нечистий оволодів моїм Беном, він підійшов ззаду й убив її.

– А тоді? – запитав сер Едвард.

– Сер, що я могла вдіяти. Моя кров і плоть. Його батько був негідником, і Бен пішов його слідами... Але він – мій син. Я випхала його, повернулася на кухню, накрила на вечерю у звичну годину. Гадаєте, то було надто підступно з мого боку, сер? Я намагалася не брехати вам, коли ви розпитували мене.

Сер Едвард підвівся.

– Моя бідолашко, – сказав він із почуттям у голосі. – Мені так шкода вас. Та все ж закон мусить зробити свою справу.

– Він утік з країни, сер. Я не знаю, де він.

– Тоді є шанс, що шибениці він уникне, та я б не надто на це сподівався. Покличте мені міс Магдален.

– О, сер Едвард. Як чудово... які ви чудові, – сказала Магдален, коли він закінчив свою коротку розповідь. – Ви нас усіх урятували. Як мені віддячити вам?

Паллісер усміхнувся їй і легко постукав по руці. Він таки був великим чоловіком. Юна Магдален мала дуже чарівний вигляд на «Сілурику». У розквіті своїх сімнадцяти – просто диво. Звісно, усе це вона вже втратила.

– Наступного разу, коли вам буде потрібен друг... – почав він.

– Я одразу ж прийду до вас.

– Ні, ні, – викрикнув стривожено сер Едвард. – Саме цього не потрібно робити. Зверніться до когось молодшого.

Уміло викрутившись від вдячних господарів, він зупинив таксі, сів у нього й полегшено видихнув.

Навіть чарівна свіжість сімнадцяти років здалася йому сумнівною.

Вона не могла дорівнятися до багатой бібліотеки з криміналістики.

Таксі повернуло на вулицю Королеви Анни.

Його тупик.

S.O.S.

– Ага! – вдячно сказав містер Дінсмід.

Він відступив назад і схвально оглянув круглий стіл. Відблиски вогню з каміна вигравали на простій білій скатертині, виделках, ножах й іншому столовому приладді.

– Усе... усе готово? – вагаючись, запитала місіс Дінсмід. То була трохи змарніла жінка з безбарвним обличчям, рідким волоссям, залізаним над чолом, яка немов постійно чогось боялася.

– Усе готово, – відповів їй чоловік з якоюсь озлобленою веселістю.

Він був кремезним чолов'ягою із сутулими плечима й широким червоним обличчям, мав маленькі поросячі очі, що блискали з-під густих брів, і масивне виголене підборіддя.

– Лимонад? – майже пошепки запропонувала місіс Дінсмід.

Чоловік похитав головою.

– Чай. У будь-якому разі це набагато краще. Глянь на погоду: злива, вітер. Чашка гарячого чаю – ось що потрібно на вечерю в такий вечір.

Він жартівливо підморгнув дружині й знову почав уважно оглядати стіл.

– Велика яєчня, холодна солонина та хліб з сиром. Ось моє замовлення на вечерю. Тож іди й готуй, мамко. Шарлотта на кухні, чекає, щоб допомогти тобі.

Місіс Дінсмід устала, акуратно змотала клубок свого в'язання.

– Із неї стала така гарна дівчина... – пробурмотіла вона. – Я б сказала, надто красива.

– Ага, – сказав містер Дінсмід. – Викапана мама! Та йди вже, не гай часу.

Якусь мить він блукав кімнатою, мугикаючи щось собі під ніс. Раптом підійшов до вікна й виглянув.

– Ну й негода, – пробурмотів чоловік. – Не схоже, що сьогодні матимемо відвідувачів.

І теж вийшов із кімнати.

Приблизно за десять хвилин місіс Дінсмід внесла в кімнату тарелю з яєчнею. Дві дочки слідували за нею, несучи решту страв.

Містер Дінсмід і син Джонні йшли в кінці процесії. Батько сів на чільному місці.

– І подякуємо за їжу, що споживатимемо, і так далі, і тому подібне, – з гумором мовив він. – І хай благословенний буде той чоловік, який придумав консерви. Хотів би я знати, що б ми робили тут, у глушині, якби час від часу не їли консерви, коли м'ясник забуде привезти замовлення на тиждень.

Він почав вправно нарізати солонину.

– Цікаво, кому спало на думку звести будинок в такій глушині? – невдоволено сказала його дочка Магдалена. – Тут ні душі, окрім нас.

– Так, – погодився батько, – ні душі.

– Не розумію, навіщо ти купив його, тату, – продовжила Шарлотта.

– Справді, донечко? Що ж, у мене були причини... були причини.

Він крадькома зиркнув на дружину, але та спохмурніла.

– Ще й із привидами, – додала Шарлотта. – Сама я б тут нізащо не заснула.

– Не верзи дурниць, – сказав батько. – Ти ж не бачила тут привидів? Не може бути.

– Може, і не бачила, але ...

– Але що?

Шарлотта не відповіла, та ледь здригнулася. Сильний порив дощу забарабанив у віконну шибку, і місіс Дінсмід із дзенькотом упустила ложку на тацю.

– Нервуєшся, мамко? – запитав містер Дінсмід. – Горобина ніч – і все. Чого нервуватися? Ми в безпеці біля каміна, і жодна душа нас тут не потурбує. Сталося б диво, якби хтось забрів сюди. А чудес не буває. Ні, – додав він наче сам до себе з якимось дивним задоволенням, – чудес не буває.

Щойно ці слова злетіли з його губ, у двері раптом постукали. Містер Дінсмід застиг, мов скам'янілий.

– Що то? – пробурмотів він. Його щелепа відвисла.

Місіс Дінсмід зойкнула й щільніше загорнулася у шаль. Обличчя Магдалени зашарілося й, схилившись уперед, вона звернулася до батька.

– Дива трапляються, – сказала вона. – Краще піди і впусти гостя, хто б там не був.

Двадцятьма хвилинами раніше Мортімер Клівленд стояв посеред дощу й мряки, оглядаючи свій автомобіль. Кляте невезіння! Два проколи за десять хвилин, і от він бозна-де, серед пустельних пагорбів Вілтшира проти ночі й без жодних сподівань на прихисток. Так йому й треба, що хотів скоротити шлях. Якби-то він їхав по шосе... Тепер чоловік заблукав на сільському путівці й навіть не знав, чи є тут поблизу якесь село.

Клівленд безпорадно озирався на всі боки, і враз його очі вловили спалах світла на схилі пагорба трохи вище. За мить світло знову накрила імла, та, терпляче почекавши, чоловік знову помітив проблиск. Недовго роздумуючи, Клівленд покинув машину й почав підніматися схилом.

Незабаром він вийшов з туману й зрозумів, що світло линуло з вікна невеликого будиночка. Як би там не було, а прихисток він знайшов. Мортімер Клівленд прискорив крок, схиливши голову на противагу потужному натиску вітру та дощу, що, здавалося, намагалися стримати його.

Клівленд певним чином був знаменитістю, хоча, безсумнівно, більшість людей взагалі не знали його імені та досягнень. Він був знаним спеціалістом у галузі психіатрії та написав два блискучі підручники про підсвідомість. Також він був членом Товариства психологічних досліджень і вивчав окультні явища настільки, наскільки вони зачіпали його власні умовиводи й напрямок дослідження.

Від природи він був надзвичайно сприйнятливий до навколишньої атмосфери й свідомими тренуваннями посилив свій вроджений дар. Коли чоловік нарешті підійшов до будинку й постукав у двері, то відчув збудження, зацікавлення, і всі його відчуття раптом загострилися.

До нього долинуло бурмотіння. Та щойно він постукав, усе стихло, тоді почувся звук стільця, який відсували. За мить хлопець років п'ятнадцяти ривком відчинив двері. За його плечима Клівленд побачив цікаве видовище.

Воно нагадало йому картину якогось голландського художника. Круглий стіл, накритий для вечері, сім'я, що зібралася довкола нього, одна чи дві миготливі свічки, і серед усього цього – тьмяні блиски

камінного вогнища. Батько, кремезний чоловік, сидів по один бік столу, навпроти нього – невеличка сива жінка з переляканим обличчям. Навпроти дверей, обличчям до Клівленда, сиділа дівчина. Її здивовані очі дивилися просто на нього, рука з чашкою завмерла на півдорозі до губ.

Вона була – Клівленд одразу помітив це – незвичайної, рідкісної вроди. Волосся, золотаво-руде, наче серпанком оповивало обличчя, невинні сірі очі були широко посаджені, а вуста й підборіддя нагадували італійських мадонн раннього Відродження.

Якусь мить панувала мертва тиша. Потім Клівленд увійшов у кімнату й пояснив своє становище. Коли він закінчив цю тривіальну розповідь, запала нова пауза, зрозуміти яку було важче. Нарешті, немовби знехотя, батько підвівся.

– Заходьте, сер... містер Клівленд? Так ви сказали?

– Так, це я, – ствердив Мортімер, усміхаючись.

– О! Так. Заходьте, містере Клівленд. У таку погоду й собаку на вулицю не виженеш, правда? Сідайте біля каміна. Джонні, та зачини вже ті двері! Чи так і простоїш до ранку?

Клівленд пройшов уперед і сів на дерев'яний ослінчик біля вогню. Джонні зачинив двері.

– Мене звати Дінсмід, – сказав чоловік. Тепер він був сама добродушність. – Це моя «половинка», а то дві доньки, Шарлотта й Магдалена.

Уперше Клівленд побачив обличчя дівчини, яка сиділа спиною до нього, і зрозумів, що хоча вона була й зовсім інша, однак така ж вродлива, як і її сестра. Чорнява, з блідим, мармуровим обличчям, тонким орлиним носом і серйозними вустами. Немов застигла краса, сувора й майже відразлива. Вона ледь кивнула головою, коли батько відрекомендував її, і пильно глянула на гостя, наче вивчала незнайомця. Схоже, вона оцінювала його, зважуючи все на шальках своїх юних суджень.

– Може, бажаєте чогось випити, містере Клівленд?

– Дякую вам, – сказав Мортімер. – Чашка чаю стала б у пригоді.

Містер Дінсмід завагався, тоді зібрав зі столу всі п'ять чашок, одну за одною, і вилив рештки напою в помийницю.

– Чай холодний, – цикнув він. – Завари ще чаю, мамко, добре?

Місіс Дінсмід схопилася з місця, узяла чайник і поквапилася з кімнати. Мортімеру здалося, що вона рада вийти звідти.

Незабаром свіжий чай був готовий, і несподіваного гостя пригощали різними стравами.

Містер Дінсмід говорив не затихаючи. Відвертий, приятний і балакливий, він розповів гостю геть усе про себе. Нещодавно покинув роботу в будівельній галузі – так, заробив трохи грошенят. Вони з «мамкою» подумали, що трохи свіжого повітря їм не завадить (ніколи раніше не жили в селі). Звісно, пору року вибрали трохи не ту – жовтень і листопад, – але вони не хотіли чекати. «Життя – непевна штука, сер». Тому вони придбали цей будиночок. Вісім миль до найближчих сусідів і дев'ятнадцять до хоча б якогось містечка. Ні, вони зовсім не скаржаться. Дівчаткам трохи нудно, та він із дружиною насолоджується тишею.

Господар усе говорив і говорив, і Мортімера майже загіпнотизував той плавний потік слів. Без сумніву, тут нічого такого: досить типова, нічим не примітна сім'я. Та все ж, щойно зазирнувши в кімнату, він відчув щось лихе – якесь напруження, важкість, що її випромінював хтось (він не знав, хто саме) із цих п'ятьох людей. Дурниці якісь! То все нерви розігралися. Усіх просто ошелешив його несподіваний прихід – ось і все.

Він порушив питання про нічліг, і господар наче чекав на це.

– Залишайтеся з нами, містере Клівленд. Поблизу немає іншого житла. У вас буде окрема спальня, і хоча моя піжама трохи для вас завелика, але це краще, ніж нічого. А ваш одяг до ранку висохне.

– Дуже мило з вашого боку.

– Пусте, – привітно сказав містер Дінсмід. – Як я щойно говорив, у таку ніч і собаку з дому не виженеш. Магдалено, Шарлотто! Підніміться й підготуйте кімнату.

Дівчата миттю покинули вітальню. Незабаром Мортімер почув нагорі їхні кроки.

– Гадаю, можу зрозуміти, чому двом таким привабливим молодим леді, як ваші дочки, тут може бути нудно.

– Красуні, правда? – сказав містер Дінсмід з батьківською гордістю. – Не надто схожі на матір чи на мене. Ми непоказна пара, та дуже прив'язані одне до одного. Точно вам кажу, містере Клівленд. Хіба не так, Меггі?

Місіс Дінсмід вимушено посміхнулася й продовжила в'язати. Спиці енергійно постукували. Вона вправно в'язала.

Нарешті підготували кімнату, і Мортімер, укотре подякувавши, оголосив про свій намір піти в спальню.

– Грілку в ліжко поклали? – запитала місіс Дінсмід, раптово згадавши про свої обов'язки.

– Так, мамо, аж дві.

– Добре, – сказав Дінсмід. – Дівчата, підніміться з гостем і гляньте, чи йому ще чогось не потрібно.

Першою піднімалася сходами Магдалена, тримаючи перед собою свічку. Шарлотта йшла останньою.

Кімната виявилася досить приємною: невеличка, з похилою стелею, але ліжко здавалося зручним, як і решта старих, укритих пилом меблів з червоного дерева, яких було негусто. У тазу стояв великий дзбанок з гарячою водою, на стільці лежала широка рожева піжама, постіль була вже розстелена.

Магдалена підійшла до вікна, щоб перевірити, чи закриті засуви. Шарлотта ще раз оглянула вмивальне приладдя. Потім обидві затрималися біля дверей.

– На добраніч, містере Клівленд. Ви впевнені, що маєте все необхідне?

– Так, дякую вам, міс Магдалено. Прикро, що завдав вам обом стільки клопоту. На добраніч.

– На добраніч.

Вони вийшли, зачинивши за собою двері. Мортімер Клівленд залишився сам. Роздягався він неквапливо й задумливо. Одягнувши рожеву піжаму містера Дінсмід, він зібрав свій промоклий одяг і поклав за дверима, як велів господар. Знизу долинав гучний голос Дінсмід.

Ну він і базіка! Загалом, дивна особистість, та насправді в усій сім'ї було щось дивне. Чи то просто йому здається?

Він повільно повернувся в кімнату й зачинив двері. Чоловік стояв біля ліжка, замислившись, і враз здригнувся.

Туалетний столик біля ліжка густо вкривала пилюка. На ній чітко виднілися літери «S.O.S.».

Мортімер витріщився на літери, немов не вірив своїм очам. Це підтверджувало всі його невиразні підозри й передчуття. Отже, він не

помилявся. Щось недобре було в цьому будинку.

«S.O.S.». Клич про допомогу. Але чий палець вивів це в пилюці? Магдаленин чи Шарлоттин? Він пригадав, що обидві дівчини стояли тут якусь мить, перш ніж вийти з кімнати. Чия рука непомітно торкнулася столика й вивела ті три літери? Обличчя обох дівчат виникли перед ним: Магдаленине – смагляве й байдуже, а Шарлоттине – таке, яким він побачив його вперше, – з широко розплющеними очима, стривожене, із чимось незбагненим у погляді.

Він знову підійшов до дверей і відчинив їх. Уже не було чути голосу містера Дінсміда. У будинку панувала тиша.

«Сьогодні я вже нічого не вдію. Завтра... Поглянемо», – подумав Клівленд.

Гість прокинувся рано. Він спустився у вітальню й вийшов у сад. Зранку після дощу було свіжо й гарно. Хтось іще піднявся раненько. У дальній частині садка, зіпершись на огорожу, стояла Шарлотта й удивлялася за обрій. Коли Клівленд рушив до неї, його пульс пришвидшився. Увесь цей час він був таємно переконаний, що саме Шарлотта написала послання. Чоловік наблизився до дівчини, та обернулася й побажала йому доброго ранку. Її прямий погляд був подитячому безпосередній, без краплі натяку на таємну змову.

– Чудовий ранок, – усміхаючись, сказав Мортімер. – Погода сьогодні – повністю протилежна вчорашній.

– Справді.

Мортімер відламав гілочку з найближчого дерева. Він почав ліниво виводити нею літери на гладкій піщаній доріжці. Він написав «S», потім «O», потім знову «S», уважно спостерігаючи за дівчиною. Утім, він знову не вловив ані проблиску розуміння.

– Ви знаєте, що ці літери означають? – ураз запитав він.

Шарлотта злегка насупилася.

– Хіба не цей сигнал посилають човни... пароплави, коли вони в біді? – перепитала вона.

Мортімер кивнув.

– Хтось написав це на столику біля мого ліжка минулого вечора, – тихо сказав він. – Я подумав, можливо, то були ви.

Вона спантеличено дивилася на нього широко розплющеними очима.

– Я? О ні.

Отже, він помилився? Гострий біль розчарування пронизав його. Клівленд був такий переконаний... такий певний. Нечасто його підводила інтуїція.

– Ви впевнені? – наполягав він.

– Так.

Вони розвернулися й поволі попрямували до будинку. Шарлотта здавалася стурбованою чимось. Вона навмання відповіла на кілька Клівлендових зауваг. Раптом дівчина поспіхом притишено заговорила:

– Дивно, що ви запитали про ті літери, «S.O.S.». Звісно, я їх не писала, але цілком могла б.

Гість зупинився й поглянув на неї, і вона квапно продовжувала:

– Знаю, це звучить безглуздо, але я така налякана, жахливо налякана, і, коли ви прийшли вчора ввечері, це було схоже на... на якесь вирішення.

– Що саме вас лякає? – різко запитав він.

– Не знаю.

– Не знаєте?

– Гадаю, це будинок. Відтоді, як ми переїхали сюди, мій страх тільки збільшується. Усі якось змінилися. Батько, мати й Магдалена – вони всі стали іншими.

Мортімер відповів не одразу, та перш ніж він почав говорити, Шарлотта продовжила:

– Ви знаєте, що в будинку є привид?

– Що?

Його зацікавленість пожвавилася.

– Так, один чоловік убив тут свою дружину кілька років тому. Ми про це дізналися вже після переїзду. Батько каже, що привиди – повна нісенітниця, але я... навіть не знаю.

Мортімер почав швидко метикувати.

– Скажіть мені, – запитав він діловим тоном, – убивство вчинили в тій кімнаті, де я ночував?

– Нічого про це не знаю, – сказала Шарлотта.

– Цікаво... – мовив Мортімер, частково до себе. – Так, це цілком могло бути.

Шарлотта подивилася на нього з подивом.

– Міс Дінсмід, – м'яко запитав Мортімер, – у вас були колись підстави вважати, що ви – медіум?

Вона втупилася в нього.

– Гадаю, це ви написали «S.O.S.» минулого вечора, – стримано сказав він. – О! Зовсім несвідомо, звісно. Злочин, так би мовити, отруює атмосферу. Сприйнятливі люди, як-от ви, можуть діяти схожим чином. Ви передаєте відчуття та враження жертви. Припустімо, багато років тому вона написала «S.O.S.» на столику, і тепер ви підсвідомо відтворили її дії.

Обличчя Шарлотти прояснилося.

– Розумію, – сказала вона. – Гадаєте, це і є пояснення?

Її покликали з дому, і дівчина пішла до будинку, залишивши Мортімера тинятися туди-сюди садовою стежкою. Чи задовольнило його власне пояснення? Чи буди взяті до уваги всі факти, відомі йому? Хіба пояснювало воно ту тривогу, яку він відчув, щойно увійшов у будинок минулого вечора?

Можливо, та все ж чоловіка не полишало дивне відчуття, начебто його раптова поява викликала в господарів щось надто схоже на переляк. Він подумав: «Не треба занадто захоплюватись екстрасенсорними поясненнями. Це, можливо, підходить для Шарлотти, та не для решти сім'ї. Моя поява сполошила їх усіх – усіх, окрім Джонні. Що б тут не відбувалося, Джонні не має з цим нічого спільного».

Він був абсолютно впевнений у цьому, дивно, але сам не розумів чому.

У той момент з будинку вийшов Джонні й підійшов до гостя.

– Сніданок готовий, – сором'язливо сказав він. – Ви йдете?

Мортімер помітив, що руки хлопчика вкриті плямами. Джонні відчув його погляд і розсміявся винувато.

– Я вічно працюю з реактивами, знаєте, – сказав хлопець. – Іноді це доводить тата до сказу. Він хоче, щоб я працював у будівельній галузі, а я прагну мати справу з хімією, проводити наукові дослідження.

У вікні перед ними з'явився містер Дінсмід. Його широке життєрадісне усміхнене обличчя й увесь вигляд загалом знову пробудили підозри та неприязнь Мортімера. Міс Дінсмід уже сиділа за столом. Вона привіталася з гостем своїм безбарвним голосом, і в

того знову склалося враження, що з якоїсь причини жінка боялася його.

Останньою прийшла Магдалена. Вона кивнула Мортімеру й сіла навпроти.

– Ви добре спали? – раптом запитала вона. – Ліжко було зручне?

Вона дивилася на нього вичікувально, і коли він гречно відповів «так», то помітив, як на її обличчі промайнув вираз розчарування. Цікаво, якої відповіді вона очікувала...

Гість повернувся до господаря.

– Схоже, ваш син захоплюється хімією, – увічливо зауважив він.

Пролунав дзенькіт. Місіс Дінсмід упустила чашку.

– Ну ж бо, Меггі, спокійно, – сказав їй чоловік.

Мортімеру здалося, що в голосі господаря пролунало чи то застереження, чи докір. Містер Дінсмід повернувся до гостя й невимушено заговорив про переваги будівельної галузі й про те, що молодим людям не можна дозволяти переступати через себе.

Після сніданку Мортімер вийшов у сад і закурив. Наближався час, коли він мав покинути будинок. Прихисток на одну ніч – то одна справа, а от залишитися довше без вагомої на те причини... А яку причину можна придумати? Він ніяк не хотів від'їжджати.

Обдумуючи все це знову й знову, Клівленд звернув на стежку, що вела до задньої частини будинку. Завдяки гумовій підошві черевиків ішов він майже нечутно. Проходячи повз кухонне вікно, Мортімер почув фразу Дінсмідів, і ці слова відразу привернули його увагу.

– То значна сума грошей.

Місіс Дінсмід щось відповіла. Мортімер не розібрав її тихих слів, але містер Дінсмід продовжив:

– Рахуй, шістдесят тисяч фунтів, як казав адвокат.

Мортімер не збирався підслуховувати розмови, тому, замислившись, повернув назад. Згадка про гроші трохи прояснила ситуацію. Оскільки тут ішлося про суму шістдесят тисяч фунтів, усе ставало зрозумілішим, але й огиднішим.

З будинку вийшла Магдалена, але майже одразу ж її покликав батько, і вона повернулася назад. Невдовзі Дінсмід сам приєднався до гостя.

– На диво чудовий ранок, – приязно сказав він. – Сподіваюся, із вашою машиною теж усе гаразд.

«Хоче дізнатися, коли я їду», – подумав Мортімер.

Він укотре подякував містеру Дінсміду за таку своєчасну гостинність.

– Нічого, пусте, – відповів той.

Шарлотта й Магдалена разом вийшли з будинку та попрямували пліч-о-пліч до нехитрої лавочки неподалік. Голівки з темним і золотистим волоссям красиво контрастували. Піддавшись раптовому імпульсу, Мортімер сказав:

– Ваші дочки взагалі не схожі між собою, містере Дінсмід.

Той саме розкурював трубку, здригнувся й упустив сірник.

– Ви так думаете? – перепитав він. – Так, ваша правда.

Ураз Мортімера осяяло.

– Одна з них не ваша дочка?

Містер Дінсмід глянув на нього, якусь мить вагався, а потім зважився.

– Ви дуже розумні, сер, – сказав він. – Ні, одна з них прийомна. Ми взяли її ще малям і виховали як власну. Вона не має ані найменшого уявлення про це, але невдовзі повинна дізнатися.

Він зітхнув.

– Мова про спадок? – спокійно припустив Мортімер.

Співрозмовник глянув на нього з підозрою. Але, схоже, потім вирішив, що найкраще бути щирим, і раптом став майже демонстративно відвертим.

– Дивно, що ви сказали саме це, сер.

– Напевне, телепатія? – сказав Мортімер і всміхнувся.

– Схоже на те, сер. Ми взяли дівчинку на прохання її матері, за невелику винагороду, бо в той час я тільки починав свій бізнес. А кілька місяців тому я помітив оголошення в газеті, і мені здалося, що дитина, про яку там ішлося, – це точно наша Магдалена. Я поїхав, зустрівся з адвокатами, ми з ними поговорили про різне. Природно, що мені не одразу повірили, але все з'ясувалося. Наступного тижня я сам відвезу дівчинку в Лондон, та поки що вона нічого не знає. Схоже, її батько був багатим євреєм. Про існування дитини він дізнався за кілька місяців до смерті. Він найняв агентів, щоб її розшукати, і заповів дочці всі свої гроші.

Мортімер пильно слухав. У нього не було підстав сумніватися в правдивості історії містера Дінсміда. Це пояснювало смаглявість

Магдалени і, можливо, її відстороненість. Проте хоча ця історія могла бути правдивою, вона приховувала якусь таємницю.

Але Мортімер не хотів викликати підозри господаря. Натомість він мав зробити все можливе, щоб послабити їх.

– Дуже цікава історія, містере Дінсмід, – сказав гість. – Можна привітати міс Магдалену. Багата спадкоємиця й справжня красуня. У неї велике майбутнє.

– Так і є, – радо погодився батько. – А ще, містере Клівленд, вона на диво хороша дівчина.

У його словах відчувалося справжнє тепло.

– Що ж, – сказав Мортімер, – гадаю, мені час рушати. Ще раз дякую вам, містере Дінсмід, за таку своєчасну гостинність.

У компанії господаря він увійшов до будинку, щоб попрощатися з місіс Дінсмід. Вона стояла біля вікна, спиною до них, і не чула їхніх кроків. Коли чоловік весело гукнув: «Містер Клівленд прийшов попрощатися!», вона здригнулася і, обертаючись, упустила щось із рук. Мортімер підняв і подав їй це. То був мініатюрний портрет Шарлотти, написаний у стилі, популярному років зо двадцять п'ять тому. Мортімер повторив місіс Дінсмід ті ж слова вдячності, які раніше сказав її чоловіку. Він знову відмітив перелякане обличчя жінки й те, як вона крадькома поглядала на нього.

Дівчат ніде не було видно, але Мортімер не збирався виявляти бажання побачити їх. Був у нього один здогад, який невдовзі підтвердився.

Він десь на півмилі відійшов від будинку, прямуючи до місця, де залишив машину напередодні, коли куці на узбіччі розсунулися, і перед ним на дорозі з'явилася Магдалена.

– Я мусила побачитися з вами, – сказала вона.

– Я чекав на вас, – відповів Мортімер. – То ви вчора написали на столику в моїй кімнаті «S.O.S.», еге ж?

Магдалена кивнула.

– Навіщо? – м'яко запитав Мортімер.

Дівчина відвернулася і почала обривати з куща листочки.

– Не знаю, – сказала вона. – Чесно, не знаю.

– Розкажіть мені, – попросив Мортімер.

Магдалена глибоко вдихнула.

– Я практична людина. Не з тих, хто фантазує чи вигадує всілякі речі. Я знаю, що ви вірите в привидів і духів. Я не вірю, але якщо кажу, що в цьому будинку щось дуже погане, – вона вказала в бік пагорба, – то маю на увазі відчутне зло, а не просто відголосок минулого. Це почалося після нашого приїзду. І щодня все тільки гіршає. Тато змінився, і мама, і Шарлотта.

Мортімер перебив її.

– А Джонні змінився? – запитав він.

Магдалена подивилася на нього, у її очах блиснуло розуміння.

– Ні, – сказала вона, – тепер, коли я думаю про це, то бачу, що Джонні не змінився. Він єдиний, кого... кого це не торкнулося. І вчора за чаєм він поведився звично.

– А ви? – запитав Мортімер.

– Я боялася, жахливо боялася, немов дитина. Батько поведився... дивно, інакше не скажеш, таки дивно. Він говорив про чудеса, і тоді я молилася, справді молилася про диво... і *ви* постукали у двері.

Дівчина раптово замовкла, пильно дивлячись на нього.

– Напевно, я здаюся вам божевільною, – сказала вона з викликом.

– Ні, – сказав Мортімер, – навпаки, ви здаєтеся мені цілком нормальною. Усі нормальні люди передчувають небезпеку, якщо вона поруч.

– Ви не розумієте, – сказала Магдалена. – Я боюся не за себе.

– За кого ж тоді?

Але Магдалена знову безпорадно похитала головою:

– Я не знаю.

Вона продовжила:

– Я написала «S.O.S.» імпульсивно. У мене виникла думка, – безсумнівно, безглуздя, – що мені не дозволять поговорити з вами (я про інших членів сім'ї). І сама не знаю, про що я хотіла вас попросити.

– Не турбуйтеся, – сказав Мортімер, – я це зроблю.

– Що ви можете зробити?

Мортімер злегка усміхнувся.

– Я можу думати.

Вона недовірко глянула на нього.

– Так, – продовжив Мортімер, – так можна досягти набагато більшого, ніж ви вважаєте. Скажіть, можливо, якесь випадкове слово чи фраза привернули вашу увагу перед чаюванням?

Магдалена насупилася.

– Не думаю, – сказала вона. – Хоча, я чула, як батько сказав мамі, що Шарлотта – її жива копія, і якось дивно засміявся. Але, зрештою, тут нічого особливого.

– Нічого, – повільно вимовив Мортімер. – Хіба що Шарлотта не схожа на вашу маму.

На мить він занурився у свої думки, а потім підняв голову і побачив, що Магдалена розгублено дивиться на нього.

– Ідіть додому, моя дитино, – сказав він, – і не турбуйтеся. Залиште все на мене.

Вона слухняно попрямувала стежкою до будинку. Мортімер відійшов трохи далі, а тоді розлігся на зеленій траві. Він заплющив очі, абстрагувався від свідомих думок і зусиль і дозволив потоку образів безладно спливати в пам'яті.

Джонні! Він постійно повертався до Джонні. Джонні, абсолютно невинний, повністю вільний від усієї цієї мережі підозр та інтриг, усе-таки був віссю, навколо якої все оберталося. Клівленд згадав, як дзеленькнула по блюдцю чашка місіс Дінсмід сьогодні зранку. Що спричинило її занепокоєння? Його випадкова згадка про захоплення хлопця хімічними речовинами? Тоді він не звернув уваги на містера Дінсміда, але тепер чітко його пригадав, як той сидів із чашкою чаю, що застигла в руці на півдорозі до рота.

Це повернуло його думки до Шарлотти, яку він побачив у той момент, коли відчинилися двері минулого вечора. Сидячи за столом, вона пильно дивилася на нього поверх своєї чашки. І одразу ж згадалася ще одна картинка. Містер Дінсмід одну за одною бере чашки й виливає їхній вміст зі словами: «Цей чай уже холодний».

Він згадав, що над чашками здіймалася пара. Безсумнівно, чай узагалі не був холодним.

Щось стрепенулося в мозку Мортімера. Не так давно, може, місяць тому, він прочитав одну історію. Щось про сім'ю, отруєну через недбалість хлопчика. Пакетик миш'яку просипався в коморі на хліб, що лежав на нижній полиці. Можливо, містер Дінсмід також це читав.

Усе стало прояснюватися...

Через півгодини Мортімер Клівленд зірвався на ноги.

І знову настав вечір. Сьогодні на вечерю були яйця-пашот і консервована свинина. Незабаром із кухні вийшла місіс Дінсмід, несучи великий чайник. Сім'я зайняла свої місця за столом.

– Погода сьогодні зовсім не така, як вчора, – сказала місіс Дінсмід, позираючи в бік вікна.

– Так, – сказав містер Дінсмід, – сьогодні так тихо, що чутно, як муха летить. Що ж, мамо, розливай чай.

Місіс Дінсмід наповнила чашки й роздала по колу. Поставивши чайник на стіл, вона несподівано скрикнула та схопилася рукою за серце. Розвернувшись у кріслі, містер Дінсмід простежив її наляканий погляд. На порозі стояв Мортімер Клівленд.

Він увійшов і люб'язно, немов вибачаючись, заговорив.

– Боюся, я вас налякав, – сказав він. – Але мусив вернутися, щоб дещо взяти.

– Повернулися, щоб дещо взяти? – перепитав містер Дінсмід. Його обличчя почервоніло, вени напружилися. – Цікаво знати, що саме?

– Трішки чаю, – відповів Мортімер.

Швидким рухом він витягнув щось із кишені й, узявши зі столу одну з чашок, відлив трішки в маленьку пробірку, яку тримав у лівій руці.

– Що... що ви робите? – задихався містер Дінсмід. Він смертельно зблід, багрянець зник, як за помахом чарівної палички.

Перелякана місіс Дінсмід пронизливо скрикнула.

– Гадаю, ви читаєте газети, містере Дінсмід? Упевнений, що так. Іноді можна прочитати про випадки отруєння всієї сім'ї: дехто виживає, дехто – ні. У цьому випадку один із вас би не вижив. Перше пояснення – консерви, які ви всі їли. Та припустімо, що лікар виявиться надто підозріливим і не повірить у версію з консервами. У вашій коморі – пакет миш'яку. На нижній полиці – пакет чаю. У верхній полиці дуже зручна щілина. Природно припустити, що миш'як таким чином випадково потрапив у чай. Джонні звинуватили б у необережності – і все.

– Я... я не розумію, що ви маєте на увазі, – видихнув Дінсмід.

– Гадаю, розумієте.

Мортімер узяв іншу чашку й наповнив другу пробірку. До першої він приліпив червону наліпку, а до другої – синю.

– У пробірці з червоною наліпкою, – сказав він, – чай із чашки вашої дочки Шарлотти. В іншій – з чашки вашої дочки Магдалени. Готовий заприсягтися, що в першій я знайду в чотири або й п'ять разів більше миш'яку, ніж у другій.

– Ви псих! – сказав Дінсмід.

– Ні, звісно, ні. Я не з таких. Сьогодні ви сказали мені, містере Дінсмід, що Магдалена вам *наче дочка*. Шарлотта – ваша прийомна дитина, дівчинка, настільки схожа на свою матір, що сьогодні, коли я тримав у руках мініатюрний портрет її матері, я помилково подумав, що це зображення самої Шарлотти. Ваша власна дочка мала успадкувати те багатство. Але оскільки було б неможливо вічно тримати Шарлотту подалі від людських очей і хтось, хто знав її маму, міг помітити схожість, то ви вирішили, що краще... додати трохи миш'яку на дно чашки з чаєм.

Раптом місіс Дінсмід розреготалася, вигинаючись у дикій істериці.

– Чай, – пропищала вона, – тому він сказав «чай», а не лимонад.

– Притримай свого язика! – сердито гаркнув чоловік.

По інший бік столу на Мортімера широко розплющеними очима приголомшено дивилася Шарлотта. Потім він відчув чийось руку на своєму плечі. Магдалена відвела його вбік.

– Он ті... – Вона вказала на пробірки. – Татко. Ви ж не хочете...

Мортімер поклав руку їй на плече.

– Дитино моя, – сказав він, – ви не вірите в минуле, а я вірю. Я вірю, що цей будинок має особливу атмосферу. Якби ви не переселилися сюди, – я кажу, *можливо*, – у батька не виник би такий план. Я збережу ці дві пробірки, щоб захистити Шарлотту тепер і в майбутньому. Але я більше нічого не робитиму – на знак подяки, якщо можна так сказати, тій руці, яка написала «S.O.S.».

Коли існує заповіт

– Понад усе уникайте переживань та емоційного збудження, – мовив лікар Мейнелл притаманним лікарям заспокійливим тоном.

Місіс Гартер, так, як часто буває з людьми, які слухають заспокійливі, але пусті слова, відчула радше сумніви, ніж полегшення.

– Є певна серцева недостатність, – плавно продовжував лікар, – але немає про що турбуватися. Можу вас у цьому запевнити. Хоча, – додав він, – було б добре встановити ліфт. Еге ж? Що скажете?

Місіс Гартер здавалася стурбованою.

І навпаки, лікар Мейнелл, схоже, був задоволений собою. Причиною того, що йому подобалося відвідувати багатих пацієнтів більше, ніж бідних, було те, що він міг використовувати свою багату уяву, приписуючи лікування від їхніх хвороб.

– Так, ліфт, – сказав Мейнелл, намагаючись подумати про ще щось, більш ефектне, але не зміг. – Тоді ми уникаємо надмірного навантаження. Щоденні прогулянки рівною місцевістю в погідні дні, але уникайте пагорбів. І понад усе, – щасливо закінчив він, – намагайтеся розслабитися подумки. Не роздумуйте про своє здоров'я.

Із небожем старої леді, Чарльзом Ріджвеем, лікар був трохи відвертішим.

– Не зрозумійте мене неправильно, – мовив він. – Ваша тітка може жити багато років, мабуть, так і буде. Утім, шок або перенапруження може загнати її в домовину, ось так! – Він клацнув пальцями. – Вона мусить провадити дуже спокійне життя. Але, звичайно, не дозволяйте їй засиджуватися. Жінка має бути бадьорою, а мозок потрібно чимось захопити.

– Захопити, – задумливо повторив Чарльз Ріджвей.

Останній був розважливим юнаком. І вірив у сприяння його власним намірам, коли тільки можливо.

Того вечора він запропонував встановити радіоприймач.

Місіс Гартер, уже серйозно засмучена думкою про ліфт, була стривожена й уперта. Чарльз діяв красномовно та переконливо.

– Не знаю, чи мене цікавлять ці новомодні речі, – жалібно сказала місіс Гартер. – Хвилі, сам розумієш, електричні хвилі. Вони можуть

нашкодити мені.

Чарльз у досконалій і люб'язній манері вказав на несерйозність цієї думки.

Місіс Гартер з надто поверхневими знаннями з цієї теми, але з непохитістю власної думки, не дозволяла переконати себе.

– Уся та електрика, – боязко бурмотіла вона. – Ти можеш казати все, що тобі подобається, Чарльзе, але на деяких людей таки *впливає* електрика. У мене завжди жахливий головний біль перед грозою. Я знаю це.

І вона переможно кивнула.

Чарльз був терплячим, але наполегливим молодим чоловіком.

– Моя люба тітонько Мері, – мовив він. – Дозвольте пояснити вам.

Юнак виявився майже фахівцем у цій темі. Він виголосив майже цілу лекцію: захопившись, говорив про радіолампи з яскравим і з тьмяним розжаренням, про високу й низьку частоти, про підсилювачі й конденсатори.

Місіс Гартер, занурена в море незрозумілих слів, здалася.

– Звичайно, Чарльзе, – тихо мовила вона, – якщо ти справді думаєш...

– Моя люба тітонько Мері, – з ентузіазмом провадив небіж. – Це річ саме для вас, щоб уберегти вас від нудьги й усього такого.

Невдовзі після того встановили ліфт, приписаний лікарем Мейнеллом, – і це було для місіс Гартер майже рівноцінно смерті, оскільки, як і в багатьох інших старих леді, у неї була глибока неприязнь до незнайомців у будинку. Вона підозрювала їх усіх до одного в тому, що вони накидали оком на її старе срібло.

Після ліфта прибув радіоприймач. Місіс Гартер залишили, щоб роздивитися той огидний їй предмет – велику громіздку коробку, нашпиговану кнопками.

Чарлі використав усе своє натхнення, щоб примирити їх обох. Молодий чоловік був у своїй стихії: він крутив кнопки, у той же час демонструючи красномовство.

Місіс Гартер сиділа в кріслі з високою спинкою, терпляча і ввічлива, глибоко переконана, що ці новомодні видумки були нічим іншим, як цілковитою дурницею.

– Послухайте, тітко Мері, ми зловили Берлін, хіба не чудово? Чуєте голос?

– Я не чую нічого, окрім великої кількості гудіння і цокання, – сказала місіс Гартер.

Чарльз продовжив крутити кнопки.

– Брюссель, – оголосив він з ентузіазмом.

– Справді? – сказала місіс Гартер без жодного сліду зацікавленості.

Чарльз знову повернув кнопки, і в кімнаті залунало дике виття.

– Тепер схоже, що ми в собачому розпліднику, – мовила місіс Гартер, яка, попри свій вік, любила щось вибрикнути.

– Ха-ха! – сказав Чарльз. – Ви ще й жартуватимете, еге ж, тітко Мері? Це ж дуже добре!

Місіс Гартер не могла стримати усмішки. Чарльз їй дуже подобався. Упродовж декількох років із нею жила племінниця, Міріам Гартер. Вона мала намір зробити дівчину своєю спадкоємицею, але вони з Міріам не поладили. Юнка була нетерплячою й відверто нудьгувала в товаристві своєї тітки. Її ніколи не було, «тинялася», як це називала місіс Гартер. Нарешті вона зв'язалася з молодим чоловіком, якого тітка зовсім не схвалювала. Міріам відправили до матері з короткою запискою, наче вона була товаром на пробу. Дівчина вийшла заміж за згаданого молодого чоловіка, і місіс Гартер зазвичай надсилала їй набір носовичків або вишиту серветку на Різдво.

Розчарувавшись у племінниці, місіс Гартер звернула свою увагу на племінників. Чарльз від самого початку мав безумовний успіх. Він був завжди люб'язно-шанобливий до тітки та слухав спогади про її молодість із підкресленим зацікавленням. У цьому юнак був повною протилежністю Міріам, яка відверто нудьгувала й виявляла це. Чарльз ніколи не нудьгував, завжди був урівноважений і веселий. Він говорив тітці багато разів на день, що вона надзвичайно чудова стара леді. Дуже задоволена новим набутком, місіс Гартер написала своєму адвокатові настанови щодо укладання нового заповіту, який сама належним чином затвердила й підписала.

І навіть тепер, у справі з радіоприймачем, швидко виявилось, що Чарльз здобув свіжі лаври.

Місіс Гартер, спершу вороже налаштована, стала толерантною і, зрештою, сама захопилася приймачем. Вона насолоджувалася ним набагато більше, коли Чарльза не було поруч. Проблема в тому, що Чарльз не міг відчепитися від приладу. Місіс Гартер сиділа б зручно у

своєму кріслі, слухаючи концерт симфонічної музики, або лекцію про Лукрецію Борджіа, або «Життя в ставку», цілком щаслива й умиротворена. Але не Чарльз. Гармонія руйнувалася неблагозвучним ревом, коли він захоплено намагався зловити іноземну станцію. Але тими вечорами, коли Чарльз вечеряв із друзями, місіс Гартер справді дуже насолоджувалася радіоприймачем. Вона повертала два вимикачі, сідала в крісло з високою спинкою та із задоволенням слухала вечірню програму.

Через три місяці після того, як установили радіоприймач, трапився перший моторошний випадок.

Чарльз пішов грати в бридж.

Програмою того вечора був концерт балад. Відома співачка сопрано виконувала «Анні Лорі», і посеред пісні трапилася дивна річ. Раптом щось мов обірвалося, музика на мить зупинилася, продовжилося гудіння й клацання, а потім затихло й воно. Стояла мертва тиша, а тоді почулося дуже слабке низькочастотне гудіння.

У місіс Гартер чомусь склалося враження, що апарат налаштовується на щось дуже далеке, а тоді ясно та чітко заговорив голос, чоловічий голос зі слабким ірландським акцентом.

– *Мері... Ти чуєш мене, Мері? Це Патрик... Незабаром я прийду за тобою. Ти будеш готова, правда, Мері?*

Тоді – майже відразу – звуки «Анні Лорі» знову наповнили кімнату.

Місіс Гартер незворушно сиділа у своєму кріслі, міцно вхопившись за бильця. Чи вона спала? Патрик! Голос Патрика! Голос Патрика саме в цій кімнаті розмовляв із нею. Ні, це явно був сон, можливо, галюцинація. Вона, очевидно, якраз на мить задрімала. І наснитися ж така дивина: голос її покійного чоловіка говорив із нею через ефір. Це лише трохи її налякало. Що то за слова він сказав? *«Незабаром я прийду за тобою. Ти будеш готова, правда, Мері?»*

Може, то було передчуття? Серцева недостатність. Її серце. Зрештою, вона була уже в літах.

– Це було застереження. Ось що це було, – сказала місіс Гартер, повільно й болісно піднімаючись із крісла, і у властивій їй манері додала: – Стільки грошей змарновано на встановлення ліфта!

Вона нікому не розповіла про свою пригоду, але наступні кілька днів була задумливою й трохи стурбованою.

А потім трапився другий випадок. І знову вона була в кімнаті сама. Радіоприймач, котрий грав вибрані оркестрові твори, затих так само раптово, як і раніше. Знову запала тиша, відчуття відстані, і нарешті голос Патрика, не такий, яким був у житті, а піднесений, віддалений, із дивною неземною властивістю.

– *То я, Патрик. Мері, я прийду за тобою вже дуже скоро...*

Клацання, гудіння й оркестрові твори знову повним ходом.

Місіс Гартер глипнула на годинник. Ні, жінка не задрімала цього разу. Не сонна, при повному розумі, чула голос Патрика. То не була галюцинація – вона в цьому впевнена. Спантеличено міс Гартер намагалась обміркувати все, що Чарльз пояснював їй із теорії радіохвиль.

Чи могло бути, щоб Патрик *справді* розмовляв із нею? Щоб його справжній голос пройшов крізь простір? Якись перебої в довжині хвиль чи щось схоже. Вона пригадала, як Чарльз говорив про «прогалини в шкалі». Можливо, відсутні хвили пояснюють усі так звані психологічні явища? Ні, у цій ідеї, безумовно, не було нічого неможливого. Патрик розмовляв із нею. Він скористався сучасною наукою, щоб підготувати її до того, що мало незабаром статися.

Місіс Гартер взялася за дзвінок, щоб покликати служницю Елізабет.

Елізабет була високою худорлявою жінкою років шістдесяти. Під незворушним зовнішнім виглядом можна було роздивитися глибоку прихильність і любов до хазяйки.

– Елізабет, – сказала місіс Гартер, коли з'явилася її віддана служниця, – ти пам'ятаєш, що я тобі говорила? Верхня ліва шухляда мого комоду. Вона замкнена, довгий білий ключ із білим ярличком. Там усе наготоване.

– Наготоване, мем?

– На мій похорон, – фуркнула місіс Гартер. – Ти чудово знаєш, що я маю на увазі, Елізабет. Ти сама допомагала мені покласти туди речі.

На обличчі Елізабет з'явилося здивування.

– О, мем, – застогнала вона, – не роздумуйте про такі речі. Я думала, що вам набагато краще.

– Нам усім треба буде колись піти, – по-діловому сказала місіс Гартер. – Мені вже більше, ніж тричі по двадцять і ще десять, Елізабет.

Ну, ну, не виставляй себе на посміховисько. Якщо ти мусиш поплакати, іди поплач деінде.

Елізабет пішла, усе ще шморгаючи носом.

Місіс Гартер дивилася їй услід із великою прихильністю.

– Нерозумна стара дурепа, але віддана, – сказала вона, – дуже віддана. Треба подумати, чи я залишила їй сто фунтів чи тільки п'ятдесят? Варто було б сто. Вона стільки часу зі мною.

Це запитання стурбувало стару леді, і наступного дня вона сіла й написала своєму адвокатові, запитуючи, чи він зміг би надіслати їй заповіт, щоб вона його переглянула. Саме того дня Чарльз налякав її тим, що сказав за обідом.

– До речі, тітко Мері, – сказав він, – хто той смішний старий дідуган у кімнаті для гостей? Я маю на увазі картину над камінною полицею. Старий франт із бородою й бакенбардами?

Місіс Гартер суворо на нього глянула.

– Це твій дядько Патрик, коли ще був молодим, – мовила вона.

– Ну, знаєте, тітко Мері, мені страшенно жаль. Я не хотів бути неввічливим.

Місіс Гартер прийняла вибачення, поважно кивнувши головою.

Чарльз продовжив досить невпевнено:

– Я просто здивувався. Бачите...

Він нерішуче зупинився, і місіс Гартер різко сказала:

– Ну? Що ти збирався сказати?

– Нічого, – поспішно мовив Чарльз. – Тобто нічого розумного.

Якийсь час стара леді більше нічого не говорила, але пізніше того дня, коли вони знову були разом самі, повернулася до теми.

– Я би хотіла, щоб ти мені сказав, Чарльзе, що змусило тебе запитати про портрет твого дядька.

Чарльз здавався збентеженим.

– Я ж казав вам, тітко Мері. Нічого, лише моя дурна фантазія, досить безглузда.

– Чарльзе, – сказала місіс Гартер своїм найбільш авторитарним голосом, – я наполягаю на тому, щоб знати.

– Ну, моя люба тітко, якщо ви наполягаєте, мені здалося, що я бачив його – я про чоловіка з портрета, – як він визирав із крайнього вікна, коли я йшов доріжкою до будинку минулого вечора. Якась гра світла, думаю. Мені було цікаво, хто б це міг бути, обличчя таке...

ранньовікторіанське, якщо ви розумієте, про що я. Тоді Елізабет сказала, що не було нікого – ні відвідувача, ні чужинця – у будинку, а пізніше ввечері трапилося так, що мене занесло в кімнату для гостей, а там була картина над камінною полицею. Викапаний той чоловік! Думаю, це досить легко пояснити, справді? Підсвідомість і все таке. Напевне, помітив картину раніше, але не зауважив, а потім просто уявив обличчя у вікні.

– Крайнє вікно? – різко сказала місіс Гартер.

– Так, а що?

– Нічого, – мовила тітка.

Але вона була стривожена, як не крути. Та кімната була гардеробною її чоловіка.

Того ж вечора Чарльза знову не було. Місіс Гартер сиділа, із гарячковим нетерпінням слухаючи радіоприймач. Якщо втретє пролунає загадковий голос, це доведе їй остаточно й без тіні сумніву, що вона справді спілкується з потойбічним світом.

Хоча її серце забилося частіше, вона не здивувалася, коли трапилася така сама несправність і після звичного проміжку мертвої тиші нечіткий віддалений ірландський голос заговорив до неї знову.

– *Мері, ти тепер готова... У п'ятницю я прийду за тобою... П'ятниця, о пів на десяту... Не бійся, це не боляче... Будь готова...*

Тоді, майже обірвавши останнє слово, залунала музика оркестру, галаслива й негармонійна.

Хвилину чи дві місіс Гартер сиділа зовсім нерухомо. Її обличчя пополютніло, а стиснуті губи посиніли.

Незабаром жінка підвелася й сіла за письмовий стіл. Трохи нерівним почерком вона написала такі рядки:

Сьогодні, о 9.15, я чітко чула голос свого покійного чоловіка. Він сказав, що прийде за мною у п'ятницю ввечері о 9.30. Якби я померла в той день і в ту годину, то хотіла б, щоб стали відомими ці факти для того, щоб безсумнівно довести можливість спілкування зі світом духів.

Мері Гартер

Місіс Гартер перечитала написане, вклала листа в конверт і заадресувала його. Тоді взялася за дзвінок. Елізабет прийшла негайно.

Місіс Гартер піднялася з-за письмового столу й дала старій жінці щойно написаний лист.

– Елізабет, – сказала вона, – якби я померла у п'ятницю ввечері, я б хотіла, щоб ти передала цю записку доктору Мейнеллу. Ні. – Елізабет, очевидно, збиралася протестувати. – Не сперечайся зі мною. Ти часто говорила мені, що віриш у передчуття. Зараз передчуття є в мене. І ще одна річ. Я залишила тобі у своєму заповіті 50 фунтів. Я б хотіла, щоб ти отримала 100. Якщо я не зможу піти в банк сама перед тим, як умру, містер Чарльз проконтролює це.

Як і раніше, місіс Гартер різко перервала сльозливі протести Елізабет. Виконуючи свій намір, стара леді поговорила з племінником щодо наступного ранку.

– Пам'ятай, Чарльзе: якщо зі мною щось трапиться, Елізабет повинна отримати на 50 фунтів більше.

– Ви дуже похмурі цими днями, тітко Мері, – весело сказав Чарльз. – Що може трапитися з вами? За словами лікаря Мейнелла, ми приблизно через двадцять років святкуватимемо ваше століття!

Місіс Гартер лагідно йому всміхнулася, але нічого не відповіла. За хвилину-другу вона сказала:

– Що ти робиш у п'ятницю ввечері, Чарльзе?

Чарльз був трохи здивований.

– Власне кажучи, Евінгси запросили мене зайти пограти в бридж, але, якщо ви хочете, щоб я залишився вдома...

– Ні, – рішуче сказала місіс Гартер. – Звісно, ні. Справді, Чарльзе. Саме в той вечір я хотіла б бути сама.

Чарльз із цікавістю глянув на неї, але місіс Гартер не надала йому ніякої іншої інформації. Вона була сміливою й рішучою старою леді та відчувала, що мусить пройти через свій дивний досвід без сторонньої допомоги.

Вечір п'ятниці застав будинок у повній тиші. Як зазвичай, місіс Гартер сиділа у своєму кріслі з високою спинкою, підсунувшись до каміна. Усі приготування зроблені. Того ранку вона була в банку, зняла 50 фунтів готівкою та вручила їх Елізабет, незважаючи на її слізні протести. Вона розсортувала й упорядкувала свої особисті речі, біля кількох ювелірних виробів указала імена друзів чи родичів. Вона також склала список вказівок для Чарльза. Вустерський чайний сервіз мав

дістатися кузині Еммі. Севрські глечики – молодому Вільяму й так далі...

Тепер вона глянула на довгий конверт, який тримала в руках, і вийняла з нього складений документ. Це був її заповіт, надісланий містером Гопкінсом відповідно до її вказівок. Жінка вже уважно його перечитала, але тепер переглянула ще раз, щоб освіжити пам'ять. Це був короткий, стислий документ. Спадщина у 50 фунтів для Елізабет Маршал, враховуючи її вірне служіння, дві спадщини по 500 фунтів для сестри й кузини, а решта – її улюбленому племінникові Чарльзові Ріджвею.

Місіс Гартер кілька разів кивнула головою. Чарльз буде дуже багатим чоловіком, коли вона помре. Ну, щодо неї він був милим хорошим хлопцем. Завжди добрий і лагідний, із підвішеним язиком, який постійно намагався догодити їй.

Жінка глянула на годинник. Залишилося три хвилини. Добре, вона готова. І спокійна, досить спокійна. Хоча вона й повторювала собі ці останні слова декілька разів, та її серце билося дивно й нерівномірно. Вона заледве це усвідомлювала, але нерви були на межі.

О пів на дев'яту. Радіоприймач увімкнений. Що вона почує? Знайомий голос, який оголошує прогноз погоди, чи той віддалений голос чоловіка, який помер двадцять п'ять років тому?

Але вона не почула ні того, ні іншого. Натомість з'явився знайомий звук, звук, який вона добре знала і який сьогодні змусив її почуватися так, наче холодні, льодяні руки доторкнулися до її серця. Шурхіт біля дверей...

Знову... І тоді кімнату наче пронизало холодним вітром. Тепер у місіс Гартер не було сумніву, *що* це були за відчуття. Вона боялася... Вона більше ніж боялася – вона була нажахана...

І раптом їй спало на думку: *двадцять п'ять років – це довго. Тепер Патрик для мене чужий.*

Жах! Ось що охопило її.

Тихі кроки за дверима, тихі вповільнені кроки. А тоді беззвучно розчинилися двері...

Місіс Гартер, затрусившись, звелася на ноги, злегка похитуючись з боку в бік. Її очі були зафіксовані на дверях, щось вислизнуло з пальців у камін. Вона видала стриманий крик, який застряг у горлі. У

тьмяному світлі дверей стояла знайома постать із каштановою бородою, бакенбардами й у старомодному вікторіанському френчі.

Патрик прийшов за нею!

Її нажахане серце підстрибнуло й завмерло. Вона, мов підкошена, сповзла на підлогу.

Там і знайшла її Елізабет годиною пізніше.

Відразу покликали лікаря Мейнелла й поспішно викликали Чарльза Ріджвея з місця, де він грав у бридж. Але нічого не можна було вдіяти. Місіс Гартер уже не потребувала людської допомоги.

Аж через два дні по тому Елізабет згадала про записку, яку їй дала хазяйка. Лікар Мейнелл прочитав її з великою цікавістю та показав Чарльзу Ріджвею.

– Дуже дивний збіг, – сказав він. – Здається зрозумілим, що ваша тітка мала галюцинації щодо голосу свого покійного чоловіка. Вона накрутила себе до такої міри, що збудження було фатальним, і, коли справді прийшла та година, вона померла від шоку.

– Самонавіювання? – сказав Чарльз.

– Щось таке. Я повідомлю вам результати розтину якнайшвидше, хоча в мене щодо цього немає сумнівів. За таких обставин розтин був би бажаний, хоча все це суто формальність.

Чарльз із розумінням кивнув.

Попередньої ночі, коли сім'я спала, він вийняв дріт, який ішов від задньої частини радіоприймача до його спальні поверхом вище. Також, оскільки вечір був прохолодним, юнак попросив Елізабет запалити вогонь у його кімнаті, у якому спалив каштанову бороду та бакенбарди. Вікторіанський одяг, що належав його покійному дядькові, повернув у скриню на горищі, яка пахла камфорою.

Здавалося, він був у цілковитій безпеці. План, тьмяний контур якого сформувався в його голові, коли лікар Мейнелл сказав, що тітка може прожити за відповідного піклування ще багато років, був успішно втілений. Раптовий шок, сказав лікар Мейнелл. Чарльз, той приязний молодий чоловік, улюбленець старих леді, посміхнувся собі.

Коли пішов лікар, Чарльз машинально взявся за виконання обов'язків. Слід було владнати певні поховальні приготування. Родичам, які приїжджають здалека, потрібен цілий кортеж, щоб їх обслуговувати. Дехто з них мав залишатися ночувати. Хлопець

опікувався цим оперативно й систематично, у супроводі потоку власних думок.

Дуже хороший хід справ! А скільки труднощів позаду! Ніхто, а перш за все його покійна тітка, не знали, наскільки небезпечно нужденним був Чарльз. Його грошові справи, ретельно приховані від світу, довели його до того, що попереду виднілася тінь в'язниці.

Розголос і крах дихали йому в обличчя, якщо він не зможе за декілька коротких місяців назбирати значну суму грошей. Ну, тепер усе гаразд. Чарльз посміхнувся собі. Можете називати це практичним жартом (нічого в *тому* кримінального), але завдяки йому він був урятований. Тепер він став дуже багатим чоловіком. Юнак не переймався з приводу цього питання, оскільки місіс Гартер ніколи не робила таємниці зі своїх намірів.

Дуже доречно втрутившись у ці думки, Елізабет устромила голову з-за дверей і повідомила, що тут містер Гопкінсон, який хоче його бачити.

«Давно пора», – подумав Чарльз. Придушивши бажання присвиснути, він надав обличчю відповідної серйозності та попрямував у бібліотеку. Там він привітався з педантичним старим чоловіком, який понад чверть століття був консультантом з правових питань покійної місіс Гартер.

На запрошення Чарльза адвокат присів і, сухо кашлянувши, перейшов до ділових справ.

– Я не зовсім зрозумів ваш лист мені, містере Ріджвей. Схоже, що у вас склалося враження, що останній заповіт місіс Гартер зберігається у нас?

Чарльз витріщився на нього.

– Ну звісно, моя тітка говорила те саме.

– О! Саме так, саме так. Він був у нас на зберіганні.

– Був?

– Саме так я й сказав. Місіс Гартер написала нам, просячи, щоб його надіслали їй минулого вівторка.

Неспокійне відчуття накопило на Чарльза. Віддалено він відчув неприємності.

– Без сумніву, він виявиться серед її паперів, – плавно продовжив адвокат.

Чарльз нічого не промовив. Він боявся ляпнути щось зайве. Хлопець уже досить уважно переглянув папери тітки, так добре, що був цілком упевнений, що серед них немає ніякого заповіту. За хвилину-другу, коли він опанував себе, то сказав це. Власний голос здавався йому неприродним, і було відчуття, наче на нього вилили відро холодної води.

– Хтось переглядав її особисті речі? – запитав адвокат.

Чарльз підтвердив, що це зробила служниця тітки, Елізабет. На прохання містера Гопкінсона послали за Елізабет. Вона прийшла швидко, сувора й чесна, відповіла на всі поставлені їй запитання.

Вона переглянула весь одяг і особисті речі хазяйки. Так, вона цілком упевнена в тому, що серед них не було ніяких юридичних документів, зокрема заповіту. Служниця знала, що то за заповіт – її хазяйка тримала його в руці того ранку, у день своєї смерті.

– Ви впевнені в цьому? – різко запитав адвокат.

– Так, сер, вона мені це говорила та змусила мене взяти п'ятдесят фунтів готівкою. Заповіт був у довгому блакитному конверті.

– Цілком правильно, – сказав містер Гопкінсон.

– Тепер я пригадую, – продовжила Елізабет, – той же блакитний конверт лежав уранці потому, але порожній. Я поклала його на письмовий стіл.

– Пригадую, що я теж його там бачив, – сказав Чарльз.

Він піднявся й підійшов до письмового столу. За якусь мить повернувся з конвертом у руці, який подав містеру Гопкінсону. Останній оглянув його й кивнув головою.

– Це той конверт, у якому я відправив заповіт минулого вівторка.

Обидва чоловіки втупилися в Елізабет.

– Ще щось, сер? – з повагою запитала вона.

– Не зараз, дякую.

Елізабет попрямувала до дверей.

– Одну хвилинку, – сказав адвокат. – Чи горів того вечора вогонь у каміні?

– Так, сер, там завжди горів вогонь.

– Дякую, цього достатньо.

Елізабет вийшла. Чарльз нахилився вперед, поклавши тремтливую руку на стіл.

– Що ви думаєте? До чого ви ведете?

Містер Гопкінсон похитав головою.

– Ми повинні все ще сподіватися, що заповіт знайдеться. Якщо ні...

– А якщо ні?

– Боюсь, є лише один можливий висновок. Ваша тітка послала по заповіт з метою його знищити. Не бажаючи, щоб Елізабет при цьому втратила, вона дала їй суму спадщини готівкою.

– Але чому? – дико закричав Чарльз. – Чому?

Містер Гопкінсон кашлянув. Сухий кашель.

– У вас не було ніякого... е... непорозуміння з тіткою, містере Ріджвей? – тихо запитав він.

Чарльз роззявив рота.

– Ні, справді, – гаряче вигукнув він. – У нас були найдобріші, найприязніші стосунки аж до самого кінця.

– Ага! – сказав містер Гопкінсон, не дивлячись на нього.

До шокованого Чарльза дійшло, що адвокат йому не вірить. Хто знає, що міг почути цей старий сухий пень? Плітки про діяння Чарльза могли дійти й до нього. І він, звісно, подумав, що ці ж плітки дійшли до місіс Гартер і тітка з племінником посперечалися з цього приводу.

Але це було не так! Чарльз прожив один із найбільшніх моментів у своєму житті. Його обману вірили. А тепер, коли він говорив правду, вірити відмовлялися? Іронія долі!

Звичайно, його тітка ніколи б не спалила заповіту! Звісно ж...

Його думки раптом на щось наткнулися. Що це за картина стала перед його очима? Стара леді притискає руку до серця... щось упускає... аркуш паперу... падає на червоногарячі вуглини...

Обличчя Чарльза стало змертвіло-блідим. Він почув, як хрипкий голос – його власний – запитусь:

– Якщо той заповіт ніколи не знайдуть?

– Усе ще існує попередній заповіт місіс Гартер, датований вереснем 1920 року. Згідно з ним місіс Гартер залишає все своїй племінниці, Міріам Гартер, тепер Міріам Робінсон.

Що говорить старий дурень? Міріам? Міріам із її непримітним чоловіком і чотирма плаксивими шмаркачами? Уся його спритність – для Міріам!

Біля його ліктя різко задзвонив телефон. Він підняв слухавку. Це був голос лікаря, щирий і люб'язний.

– Це ви, Ріджвею? Подумав, що ви б хотіли знати. Щойно закінчився розтин. Причина смерті та, що я й припускав. Але, власне кажучи, проблеми із серцем були набагато серйозніші, ніж я підозрював, коли вона була жива. Навіть з особливою турботою леді не могла б прожити довше, ніж два місяці в кращому випадку. Подумав, що ви б хотіли знати. Може, це хоч трохи вас утішить.

– Вибачте, – сказав Чарльз, – ви могли б повторити це ще раз?

– Вона не прожила б довше, ніж два місяці, – промовив лікар трішки голосніше. – Усе, що не робиться, – на краще, юначе, ви ж розумієте...

Але Чарльз із гуркотом повісив слухавку на гачок. До нього долинав голос адвоката десь удалині.

– Боже мій, містере Ріджвею, вам погано?

До біса їх усіх! Самовдоволеного адвоката! Огідного старого осла Мейнелла! Попереду ніякої надії, лише тінь тюремної стіни...

Чарльз відчув, що Хтось грався з ним, грався, наче кіт із мишкою. Хтось зараз таки сміється...

Пуаро й таємниця регати

Містер Айзек Поїнтц вийняв сигару з рота та схвально сказав:
– Гарненька місцина.

Поставивши таким чином печатку схвалення на дартмутську гавань, він повернув сигару на місце й озирнувся з виглядом людини, задоволеної собою, своєю зовнішністю, своїм оточенням і життям загалом.

Щодо вигляду, то містер Айзек Поїнтц був чоловіком п'ятдесяти восьми років, у доброму здоров'ї та формі, з, мабуть, легкою схильністю до хвороби печінки. Його не можна було назвати гладким, швидше приємної повноти, але костюм яхтмена, у якому він був зараз, не найкраще підкреслював стан чоловіка середнього віку, схильного до гладкості. Містер Поїнтц був у новісінькому костюмі – усі складочки й гудзики були в ідеальному стані, – смагляве, злегка східне обличчя аж сяяло під козирком яхтменської кепки. У його оточенні були такі супутники: його партнер містер Лео Стейн, сер Джордж і леді Мерровей, американський діловий партнер містер Самуель Лезерн із донькою-школяркою Ів, місіс Раєстінгтон та Еван Ллевеллін.

Компанія щойно зійшла на берег із яхти містера Поїнтца «Весела русалка». Уранці вони дивилися вітрильні перегони, а тепер вирішили на якийсь час приєднатися до розваг на ярмарку: «Збий кокос», «Товстунки», «Людина-павук» і каруселі. Навряд чи можна сумніватися в тому, що від цих принад найбільше мала задоволення Ів Лезерн. Коли нарешті містер Поїнтц запропонував перейти на вечерю в «Роял Джордж», вона була єдиною, хто не погодився на це.

– Ой, містере Поїнтц, я так хотіла б, щоб мені поворожила справжня циганка з фургончика.

У містера Поїнтца були сумніви щодо справжності циганки, про яку йшлося, але він поблажливо дозволив.

– Ів просто божеволіє від ярмарку, – вибачаючись, сказав її батько. – Але ви не звертайте уваги, якщо хочете йти.

– Часу вдосталь, – привітно мовив містер Поїнтц. – Нехай маленька леді повеселиться. А ми позмагаймося в дартс, Лео.

– Хто виб'є двадцять п'ять і більше, – виграє приз, – високим гугнявим голосом виспівував власник атракціону.

– Даю п'ятірку на те, що мій загальний рахунок поб'є твій, – сказав Поінтц.

– Гарзд, – жваво промовив Стейн.

І двоє чоловіків щиро віддалися своїй битві.

Леді Мерровой прошепотіла Евену Ллевелліну:

– Ів не єдина дитина в компанії.

Ллевеллін посміхнувся, погоджуючись, але якось розсіяно. Увесь той день він був неуважний. Раз чи двічі його відповіді були безглуздими.

Памела Мерровой відійшла від нього та сказала своєму чоловікові:

– Щось у того молодого чоловіка на думці.

Сер Джордж прошепотів:

– Чи хтось?

І швидко пройшовся поглядом по Дженет Растінгтон.

Леді Мерровой трохи нахмурилася. Вона була надзвичайно доглянутою високою жінкою. Яскраво-червоний колір її нігтів гармонійно поєднувався з темно-червоними кораловими сережками у вухах. Карі очі були дуже спостережливі. Сер Джордж удавав безтурботну манеру «щирого англійського джентльмена», але його яскраво-блакитні очі були такі ж спостережливі, як і в його дружини.

Айзек Поінтц і Лео Стейн були торговцями діамантами в Гаттон Гарден. Сер Джордж і леді Мерровой походили з іншого світу – світу Антиб^[26] і Жуан-ле-Пен^[27], гольфу в Сен-Жан-де-Люз, купання взимку поміж скель на Мадейрі.

Зовні здавалося, що вони як ті птахи небесні, що не сіють, не жнуть. Але, мабуть, то було не зовсім так. Є різноманітні способи сіяти й жати.

– О, дитина повертається, – сказав Еван Ллевеллін до місіс Растінгтон.

То був смаглявий молодий чоловік із злегка голодним вовчим поглядом, який так приваблює деяких жінок.

Важко було сказати, чи подобався він місіс Растінгтон. Вона вміла приховувати свої почуття. Жінка вийшла заміж надто молодою, і менше ніж за рік шлюб закінчився катастрофою. З того часу було

важко дізнатися, що думає Дженет Растінгтон про когось або щось; її тон завжди був однаковий: чарівний, але повністю збайдужілий.

Пританцьовуючи, до них підійшла Ів Лезерн. Пряме біляве волосся жваво підтанцьовувало їй у такт. Їй було п'ятнадцять: незграбна, але повна енергії дитина.

– Я вийду заміж до сімнадцяти років, – задихавшись, вигукнула вона. – За дуже багатого чоловіка, і в нас буде шестеро дітей, а вівторок і четвер – мої щасливі дні, а ще мені варто завжди носити щось зелене чи блакитне, і смарагд – мій щасливий камінь, і...

– Ну, зайчєня, гадаю, нам варто вже йти, – сказав її батько, високий блондин, хирлявий і з трохи скорботним виразом обличчя.

Містер Поінтц і містер Стейн відірвалися від гри в дартс. Містер Поінтц усміхався, а містер Стейн, схоже, був трохи сумний.

– Це все справа везіння, – говорив він.

Містер Поінтц весело плеснув по кишені.

– Заробив на тобі десятку. Майстерність, мій хлопче, майстерність. Мій старий був першокласним гравцем у дартс. Гаразд, народ, ходімо. Передбачили тобі майбутнє, Ів? Сказали остерігатися брюнета?

– Брюнетки, – виправила Ів. – Вона косоока, і вчинить підло зі мною, якщо я їй дам шанс. І я вийду заміж до того часу, як мені буде сімнадцять...

Вона щасливо побігла перед ними, у той час як компанія йшла дорогою до «Роял Джорджа».

Вечеря була замовлена заздалегідь завбачливим містером Поінтцом, і офіціант, кланяючись, провів їх нагору, в окрему кімнату на другому поверсі. Тут уже був накритий круглий стіл. Велике опукле напівкругле вікно виходило на портову частину міста й було відчинене. До них долинав шум ярмарку та хриплий скрип трьох каруселей, кожна з яких видавала інший звук.

– Краще його зачинити, якщо ми хочемо почути, що говоримо, – сухо зауважив містер Поінтц і підтвердив слова вчинком.

Вони зайняли місця навколо столу, містер Поінтц широко всміхався своїм гостям. Він відчував, що добре їх прийняв – а він любив добре приймати людей. Господар по черзі зупиняв погляд на кожному. Леді Мерровой – гарна жінка. Не зовсім те, що треба, звісно, він це знав, добре усвідомлював, що ті, кого називав усе своє життя

вершиками суспільства, не мали нічого спільного із сімейством Мерровой, та, з іншого боку, *вершки суспільства* не знали навіть про його існування. У будь-якому разі леді Мерровой була в біса шикарною жінкою, і Айзек не був проти, коли вона трохи махлювала, граючи з ним у бридж. Та щодо сера Джорджа, то таке йому не надто подобалося. Погляд у цього типчика був мутний. Нахабно прагнув нажитися. Але з Айзека Поінтца він не візьме багато: той про це добре подбає.

Старий Лезерн був непоганою людиною: зануда, звісно, як і більшість американців, любитель розповідати безкінечні довгі історії. І в нього була та незрозуміла звичка вимагати точну інформацію. Яке населення Дартмута? У якому році побудували військово-морський коледж? І так далі. Очікував, що господар буде путівником історичними місцями на ніжках. Ів – гарна весела дитина, йому подобалося жартувати з нею. Голос трохи такий, як у деркача, але загалом кмітлива чудова дівчинка.

Молодий Ллевеллін здавався трохи тихим. Схоже, наче в нього щось було на думці. Мабуть, мав фінансові труднощі. Ці письменники завше такі. Здається, він зацікавився Дженет Растінгтон. Гарна жінка, приваблива й до того ж розумна. Але вона не змушувала слухати свою писанину. Який би висококласний матеріал не писала, ви ніколи не почуєте від неї зайвого слова.

І старий Лео! *Він* не ставав молодшим чи худішим. І в блаженному незнанні, що його партнер наразі подумав точно те саме про нього, містер Поінтц виправив містера Лезерна в тому, що сардини пов'язані з Девоном, а не з Корнволлом, і налаштувався отримати задоволення від вечері.

– Містере Поінтц? – промовила Ів, коли перед ними поставили тарілки з гарячою скумбрією, і офіціанти вийшли із зали.

– Так, юна леді?

– А ви маєте той великий діамант зараз тут? Той, що ви нам показували минулого вечора й говорили, що завжди носите із собою?

Містер Поінтц пирснув.

– Усе правильно. Мій талісман, як я його називаю. Так, я маю його із собою, усе гаразд.

– Я думаю, що це страшенно небезпечно. Хтось міг би поцупити його у вас у натовпі на ярмарку.

– Не думаю, – сказав містер Поїнтц. – Я про це подбаю.

– Але могли б, – наполягала Ів. – У вас в Англії є гангстери, як і в нас, правда?

– Вони не дістануть Вранішню Зорю, – сказав містер Поїнтц. – По-перше, він у спеціальній внутрішній кишені. І в будь-якому випадку старий Поїнтц знає, що робить. Ніхто не збирається красти Вранішню Зорю.

Ів засміялася.

– Б'юся об заклад, я могла б її вкрасти.

– Б'юся об заклад, що ні, – моргнув їй у відповідь містер Поїнтц.

– Змогла б. Я думала про це вчора перед сном – після того, як ви передали її кругом столу, щоб ми подивилися. Я придумала справді хитрий спосіб викрадення.

– І що то за спосіб?

Ів схилила голову набік, її світле волосся схвильовано погойдувалося.

– Я не скажу вам... зараз. Що ставите, що я не зможу?

Спогади про юність з'явилися в голові містера Поїнтца.

– Півдюжини пар рукавичок, – мовив він.

– Рукавички! – з огидою вигукнула Ів. – Хто носить рукавички?

– Гарзд, ти носиш шовкові панчохи?

– Уже краще. Моя найкраща пара «пустила стрілку» сьогодні вранці.

– Тоді дуже добре. Півдюжини пар найкращих шовкових панчіх...

– Ого, – блаженно мовила Ів. – А вам?

– Ну, мені потрібен новий кисет для тютюну.

– Добре. Домовилися. Хоча ви не отримаєте кисет для тютюну. Тепер я скажу, що вам потрібно зробити. Ви мусите передати його по колу так, як минулого вечора...

Вона раптово замовкла, оскільки ввійшли два офіціанти, щоб забрати тарілки. Коли вони почали наступну страву з курки, містер Поїнтц сказав:

– Запам'ятай, юна леді, якщо все відбудеться по-справжньому, я викличу поліцію, і тебе обшукають.

– Я не проти. Але вам не потрібно бути настільки реалістичним, і втягувати сюди поліцію. Леді Мерровой або місіс Растінгтон можуть мене обшукати, якщо ви наполягаєте.

– Ну, тоді домовилися, – сказав містер Поїнтц. – Ким ти плануєш бути? Першокласною крадійкою коштовностей?

– Я могла би зробити це своєю професією, якщо це справді оплачується.

– Якщо втечеш із Вранішньою Зорею, то розбагатієш. Навіть якщо його повторно огранувати, той камінь вартував би понад тридцять тисяч фунтів.

– Оце так! – сказала вражена Ів. – Скільки це в доларах? Леді Мерровой аж викрикнула.

– І ви носите такий камінь із собою? – докірливо сказала вона. – Тридцять тисяч фунтів!

Її затемнені вії затремтіли.

Місіс Растінгтон тихо мовила:

– Це багато грошей... Але й чари самого каменя... Він прекрасний.

– Просто шматок вуглецю, – сказав Еван Ллевеллін.

– Я завжди розумів, що складністю у викраденні дорогоцінностей є «збут», – мовив сер Джордж. – Посередник бере левову частку... Що таке?

– Ну ж бо, – збуджено сказала Ів. – Починаймо. Витягуйте діамант і повторіть те, що ви говорили минулого вечора.

Містер Лезерн глибоким меланхолічним голосом сказав:

– Я прошу вибачення за свою дитину. Вона добряче завелась.

– Досить, старий, – сказала Ів. – Починайте, містере Поїнтц...

Посміхаючись, містер Поїнтц понишпорив у внутрішній кишені. Він щось вийняв. Предмет лежав на долоні, виблискуючи на світлі.

Діамант...

Досить сухо містер Поїнтц повторив те, що зміг пригадати зі своєї вчорашньої промови на «Веселій русалці».

– Мабуть, ви, леді та джентльмени, хотіли б глянути на нього? Це надзвичайно красивий камінь. Я називаю його Вранішня Зоря, він, до речі, мій талісман: ношу із собою повсюди. Хотіли б побачити його?

Він передав камінь леді Мерровой, яка, узявши його, захоплено вигукнула й передала діамант містеру Лезерну, котрий якимось неприродно сказав: «Досить гарний. Так, досить гарний» – і, у свою чергу, передав його Ллевелліну.

У той момент увійшли офіціанти, і в процедурі відбулася невелика заминка. Коли вони знову пішли, Еван сказав: «Дуже гарний камінь» – і передав його Лео Стейну, який не переймався коментуванням, а швидко передав Ів.

– Навдивовижу чудовий! – вигукнула Ів надто враженим голосом.

– Ой! – раптом злякано вигукнула вона, коли він вислизнув із її руки. – Я його впустила.

Вона відсунула стілець і залізла під стіл, щоб пошукати його. Сер Джордж праворуч від неї зігнувся також. У метушні скинули бокал зі столу. Стейн, Ллевеллін і місіс Растінгтон – усі допомагали в пошуках. Нарешті приєдналася леді Мерровой.

Тільки містер Поінтц не брав участі в дійстві. Він сидів на своєму місці, попиваючи вино та їдко посміхався.

– Ой-йой, – сказала Ів усе ще своїм награним тоном. – Як жахливо! Куди *міг* він закотитися? Я ніде не можу його знайти.

Один за одним усі, хто допомагав у пошуках, піднялися на ноги.

– Поінтце, він зник, – сказав сер Джордж, посміхаючись.

– Дуже гарно втілено, – мовив містер Поінтц, схвально киваючи. – З тебе вийде чудова акторка, Ів. Тепер запитання: ти його кудись заховала чи він у тебе?

– Обшукайте мене, – сказала драматично Ів.

Очі містера Поінтца відшукали велику ширму в кутку кімнати.

Він кивнув у той бік, а тоді глянув на леді Мерровой і місіс Растінгтон.

– Леді, чи не були б ви такі люб'язні...

– Чому ж, звісно, – посміхаючись, сказала леді Мерровой.

Обидві жінки піднялися.

Леді Мерровой мовила:

– Не переживайте, містере Поінтц. Ми гарненько її обшукаємо.

Вони втрюх пішли за ширму.

У кімнаті було спекотно. Еван Ллевеллін відчинив вікно навстіж. Проходив продавець газет.

Еван кинув йому монету, а чоловік жбурнув у вікно газету.

Ллевеллін розгорнув її.

– Ситуація в Угорщині не надто добра, – мовив він.

– Це місцева газета? – запитав сер Джордж. – Я цікавлюся конем, який мав бігти в Гелдоні сьогодні, – Нетті Бой.

– Лео, – сказав містер Поїнтц. – Зачини двері. Ми ж не хочемо, щоб ті бісові офіціанти бігали сюди-туди, поки справа не завершиться.
– Нетті Бой виграв три до одного, – мовив Еван.
– Кляті непарні числа, – сказав сер Джордж.
– Здебільшого новини про регату, – продовжив Еван, зиркаючи понад газетою.

Троє молодих жінок вийшли з-за ширми.
– Навіть сліду немає, – сказала Мері Растінгтон.
– Можете мені повірити, із собою вона його не має, – мовила леді Мерровой.

Містер Поїнтц подумав, що їй він готовий повірити. Її голос був похмурий, і він не сумнівався в тому, що обшук був ретельним.

– Скажи, Ів, ти його не проковтнула? – стурбовано запитав містер Лезерн. – Тому що, можливо, це для тебе добром не закінчиться.

– Я би побачив, якби вона це робила, – тихо сказав Лео Стейн. – Я наглядав за нею. Вона нічого не клала в рот.

– Я не змогла б проковтнути таку чудову річ, якби й хотіла, – сказала Ів.

Вона поставила руки в боки та глянула на містера Поїнтца, запитавши:

– Що скажете, хазяїне?

– Стій, де стоїш, і не ворухись, – наказав джентльмен.

Спільно чоловіки познімали все зі столу й перевернули його догори ногами. Містер Поїнтц оглянув кожен дюйм. Потім зупинив увагу на кріслі, де сиділа Ів, і на сусідніх.

Пошуки був дуже ретельні. Приєдналися решта четверо чоловіків, а також жінки. Ів Лезерн стояла під стіною біля ширми і задоволено сміялася.

За п'ять хвилин після того містер Поїнтц, злегка застогнавши, підвівся з колін і сумно струсив пил зі штанів. Його колишня бадьорість дещо послабилася.

– Ів, – сказав він, – знімаю перед тобою капелюха. Ти найкраща серед крадіїв дорогоцінностей, які мені траплялися. Те, що ти зробила з цим каменем, вразило мене. Наскільки я розумію, він десь у кімнаті, якщо не на тобі. Я визнаю себе переможеним.

– Панчохи мої? – зажадала Ів.

– Твої, юна леді.

– Ів, дитино моя, де ти *могла* заховати його? – з цікавістю вимагала відповіді місіс Растінгтон.

Ів вистрибнула вперед.

– Я вам покажу. Ви всі просто будете сердиті на себе.

Вона перейшла до бокового столу, де були складені на купу речі з обіднього столу. Вона підняла свою маленьку чорну вечірню сумочку...

– Просто у вас перед очима. Просто...

Її веселий і переможний голос раптово обірвався.

– Ой! – сказала вона. – *Ой...*!

– Що трапилося, серденько? – сказав її батько.

Ів прошепотіла:

– Він зник! Він *зник*...

– Що це все означає? – запитав містер Поінтц, виступаючи вперед.

Ів стрімко обернулася до нього.

– Ось як це було. Ця моя сумка мала великий приклеєний камінь посередині застібки. Минулого вечора він відпав, і якраз, коли ви показували по колу діамант, я помітила, що той був практично такого ж розміру. І тому вночі я подумала: яка хороша ідея для пограбування – затиснути ваш діамант у ту застібку шматочком пластиліну. Я була впевнена, що ніхто ніколи не помітить цього. Це я й зробила сьогодні. Спершу я його кинула, потім полізла за ним із сумкою в руках, приліпила його в те місце шматочком пластиліну, який мала наготові, поклала сумку на стіл, і далі вдавала, що шукаю діамант. Я думала, що це було б, як «Викрадений лист», знаєте: лежить на виду перед самими вашими носами, а схожий на штучний діамант. І це був хороший план: ніхто із вас *не* помітив.

– Сумніваюся, – сказав містер Стейн.

– Що ви сказали?

– Нічого, – сказав Лео Стейн.

Містер Поінтц узяв сумку, глянув на порожній прозір зі шматочком пластиліну, усе ще приклеєним до нього, і повільно мовив:

– Мабуть, він випав. Нам краще глянути ще раз.

Пошук повторився, але цього разу це було дуже тихе заняття. Атмосфера напруження пронизувала кімнату.

Нарешті кожен почергово здався. Вони стояли, дивлячись один на одного.

– Він не в цій кімнаті, – сказав Стейн.

– І ніхто не виходив, – багатозначно додав сер Джордж.

Якийсь час була пауза. Ів вибухнула сльозами.

– Тихо, тихо, – сказав незручно Поінтц.

Сер Джордж повернувся до Лео Стейна.

– Містере Стейн, – мовив він, – щойно ви дуже тихо щось пробурмотіли. Коли я попросив повторити це, ви сказали, що це дурниці. Але, власне кажучи, я чув, що ви говорили. Міс Ів саме сказала, що жоден з нас не помітив, куди вона поклала діамант. Слова, які ви пробурмотіли, були «Я сумніваюся». Те, з чим ми зіткнулися, – можливість, що одна особа таки *помітила* і що та людина зараз у кімнаті. Я гадаю, що єдина чесна й достойна річ для кожного присутнього – піддатися обшуку. Діамант не міг покинути кімнату.

Коли сер Джордж грав роль старого англійського джентльмена, ніхто не міг би зіграти її краще. У його голосі звучали щирість і обурення.

– Трохи неприємно все це, – пригнічено сказав містер Поінтц.

– Це все моя провина, – схлипувала Ів. – Я не думала...

– Не хнюп носа, дитинко, – доброзичливо сказав містер Стейн. – Ніхто тебе не звинувачує.

Містер Лезерн мовив у своїй повільній педантичній манері:

– Так, звісно, я думаю, що пропозиція сера Джорджа дістане цілковиту згоду з нашого боку. Від мене так.

– Я згоден, – сказав Евен Ллевеллін.

Місіс Растінгтон глянула на леді Мерровей, яка на знак згоди легко кивнула. Вони удвох пішли за ширму, Ів, схлипуючи, пішла за ними.

У двері постукав офіціант, та йому сказали йти геть. П'ять хвилин потому восьмеро людей дивилися недовірливо одне на одного.

Вранішня Зоря зникла...

Еркюль Пуаро задумливо дивився на трагічне засмагле обличчя молодого чоловіка навпроти.

– *Eh bien*,^[28] – сказав він. – Що ви хочете від мене?

Еван Ллевеллін не вагався ні секунди. Його відповідь була наче блискавка:

– Правду.

Пуаро задумливо погладив свої чудові вуса.

– Ви впевнені в цьому, еге ж?

– Звісно, так.

– Я запитую, – сказав Пуаро, – тому що це стандартне запитання, ех... приходять багато людей. І коли я видаю їм правду, вони інколи зовсім не задоволені. Вони інколи розгублені, часом збентежені, а коли й повністю – о, так, згадав – ошелешені. Ну й слово! Слово, яке мене дуже тішить.

– Я хочу правди, – повторив Еван.

– Але, даруйте, то ж не ваш діамант украли, містере Ллевелліне. Ви прагнете найняти мене, щоб повернути власність когось іншого, і той хтось, здається, не надто доброзичливий до вас.

– Я турбуюся не про старого Поїнтца.

Пуаро запитливо глянув на нього. Еван продовжував:

– Я прийшов до вас через репліку, яку, припускають, ви говорили. У мене така інформація.

– І що це була за репліка?

– Не винуватець має значення, а невинний. Це змусило мене відчувати, що, може, є надія.

Пуаро злегка кивнув головою.

– А, так, починаю розуміти... Я починаю розуміти...

– Я невинний. Але якщо правда не виявиться, ніхто ніколи так не вважатиме.

Пуаро хвилину помовчав. Тоді тихо мовив:

– Ви цілком упевнені, що факти саме такі, як ви їх розповіли? Нічого не пропустили?

Еван хвилину подумав.

– Не думаю, що я щось упустив. Поїнтц вийняв діамант і передав по колу. Це нещасне американське дитя приліпило його на свою смішну сумку, а коли вона показала сумку, діамант зник. Його не було ні на кому – навіть самого Поїнтца обшукали (він на цьому наполіг), – і я присягаюся: діаманта в тій кімнаті не було. *І ніхто не виходив із кімнати.*

– Офіціанти? Метрдотель? – запропонував Пуаро.

Ллевеллін похитав головою.

– Вони вийшли до того, як дівчина почала вовтузитися з діамантом, і після того Поїнтц замкнув двері, щоб вони там не

тинялися. Ні, то хтось із нас.

– Справді, схоже на те, – сказав Пуаро. – Невелика проблемка.

– Та дурнувата вечірня газета! – гірко мовив Еван Ллевеллін. – Я зрозумів, що їм спало на думку, що це був єдиний спосіб...

– Повторіть мені це ще раз дуже детально.

– Усе було досить просто. Я відчинив вікно навстіж, свиснув чоловікові, кинув йому мідяка, а він жбурнув мені газету. І ось так, бачите, – *єдиний можливий шлях, яким діамант міг покинути ту кімнату*, – я кинув його спільнику, який чекав унизу на вулиці.

Пуаро похитав головою.

– Не єдиний можливий спосіб.

– Який іще спосіб ви можете запропонувати?

– Оскільки ви кажете, що не кидали його, *мусить* бути якийсь інший спосіб!

– Розумію. Я сподівався, що у вас є щось більше, ніж це. Ну, я можу тільки сказати, що *не* викидав його. Не сподіваюся, що ви чи будь-хто інший мені повірите.

– О, так, я вірю вам, – сказав, трохи посміхаючись, Пуаро.

– Вірите? Чому?

– Це справа психології, – мовив Пуаро. – Ви не з тих, хто краде ювелірні прикраси. Є злочини, звісно, які б ви могли вчинити, але ми не будемо вдаватися до цієї теми. У будь-якому випадку я не бачу вас крадієм Вранішньої Зорі.

– Проте всі інші бачать, – гірко сказав Ллевеллін.

– Усі?

– Вони дивилися на мене трохи підозріло тоді. Мерровой підняв газету й просто глянув на вікно. Він не *сказав* нічого. Але до Поінтца дійшло досить швидко! Я розумів, *що* вони всі думають. Не було ніяких *відкритих* звинувачень. Це найгірше.

Пуаро співчутливо кивнув.

– Це погано, – сказав він.

– Так. Це просто підозра. До мене приходив один, розпитував. Проста формальність – так він це називав. Думаю, один із тих нових поліцейських без форми. Дуже тактовний, зовсім ні на що не натякав. Просто цікавився фактом, що я був у скрутному становищі й раптом урвав шматок.

– А ви це зробили?

– Так, трохи пощастило на перегонах. На жаль, мої ставки були зроблені на полі, тому я не можу навести докази, як прийшли ці гроші. А вони, звісно, не можуть спростувати, але все схоже на різновид брехні, яку хтось міг би вигадати, щоб не показувати, звідки прийшли гроші.

– Я згоден. Однак потрібно набагато більше доказів, щоб узяти вас із цим.

– О, я насправді не боюся, що мене заарештують і звинуватять у крадіжці. Певним чином це було б простіше. Тоді знаєш, чого чекати. Жахливо те, що всі ці люди вірять, що його взяв я.

– Усі ці люди? Ви впевнені, що маєте на увазі *всіх* цих людей?

Ллевеллін витріщився.

– Я вас не розумію.

– У мене тут виникла думка, що це не всі ці люди, а лише одна людина.

Еван Ллевеллін почервонів. Він знову сказав:

– Я вас не розумію.

Пуаро конфіденційно нахилився вперед.

– Але це так, саме так, правда? Була особлива одна людина? І я думаю... Скоріше за все, то ж місіс Растінгтон?

Засмагле обличчя Ллевелліна ще більше почервоніло.

– Чому саме вона?

Пуаро розвів руками.

– *Очевидно*, існує хтось, чия думка має для вас велике значення, мабуть, леді. Які там були леді? Американка-підліток? Леді Мерровой? Але ви би, мабуть, *піднялися*, а не *впали* в очах леді Мерровой, якби здійснили такий *хід*. Я дещо чув про цю пані. Зрозуміло, тоді місіс Растінгтон.

Ллевеллін із деяким зусиллям сказав:

– Вона... вона мала досить нещасливий досвід. Її чоловік був останнім негідником. Тому вона не схильна комусь довіряти. Ця жінка... Якщо вона вважає...

Йому виявилось важко продовжувати.

– Безумовно, – сказав Пуаро. – Тобто вона не повинна більше думати так, як, мабуть, думає. Справу треба прояснити.

Еван коротко засміявся.

– Легко сказати.

– І досить легко зробити, – упевнено мовив Пуаро.

Еван недовіжливо витріщився.

– Ви так гадаєте?

– *Mais oui*^[29], ця проблема така очевидна! Так багато можливостей відпадають. Відповідь мусить бути справді надзвичайно проста. Насправді, я вже маю певне уявлення...

Ллевеллін продовжував пильно дивитися.

Пуаро підсунув до себе записник і взяв ручку.

– Можливо, ви б дали мені короткий опис компанії?

– Хіба я ще цього не зробив?

– Я маю на увазі їхній зовнішній вигляд: колір волосся й таке інше.

– Але, мсьє Пуаро, який тут *може* бути зв'язок?

– Значний, *мій друже*, значний. Хіба ви не чули, як кажуть ворожки: «Смаглявий чоловік перейде тобі дорогу» і т.д.

З певною недовірою Еван описав зовнішній вигляд членів яхтової компанії.

Пуаро зробив одну-дві нотатки, відсунув записник і сказав:

– Чудово. До речі, ви говорили, що розбився бокал для вина?

Еван знову витріщився.

– Так, його кинули зі столу, а потім на нього наступили.

– Дуже неприємно, уламки скла, – сказав Пуаро. – Чий це був бокал?

– Гадаю, дівчинки, Ів.

– А! А хто сидів поряд із нею з того боку?

– Сер Джордж Мерровей.

– Ви не бачили, хто з них скинув його зі столу?

– Боюся, що ні. Це має якесь значення?

– Не зовсім. Ні. Це було зайве запитання. *Добре!* – Детектив піднявся. – Хорошого ранку, містере Ллевеллін. Зможете зайти знову через три дні? Гадаю, усе буде повністю розплутано до цього часу.

– Ви жартуєте, мсьє Пуаро?

– Я ніколи не жартую на професійні теми, – з почуттям власної гідності сказав Пуаро. – Ця справа серйозна. Скажімо, у п'ятницю об 11.30? Дякую.

Еван прибув у п'ятницю вранці з помітно змішаним відчуттям. Надія та скептицизм боролися за перевагу.

Пуаро із сяючою усмішкою підвівся, щоб привітатися з ним.

– Доброго ранку, містере Ллевеллін. Сідайте. Сигарету?

Ллевеллін відмахнув убік запропоновану коробку.

– Добре? – сказав він.

– Дуже добре, насправді, – мовив сяючи Пуаро. – Поліція минулої ночі заарештувала банду.

– Банду? Яку банду?

– Банду Амалфі. Я одразу про них подумав, коли ви розповіли мені свою історію. Я впізнав їхні методи, і, як тільки ви описали гостей, *eh bien*, у мене в голові не було сумнівів.

– Але... ну... Хто *такі* банда Амалфі?

– Батько, син і невістка – це якщо Піетро та Марія справді одружені: *entre nous*^[30], щодо цього є сумніви.

– Я не розумію, – сказав ошелешений Еван.

– Але це так просто! Прізвище італійське і, без сумніву, походження теж, але старий Амалфі народився в Америці. Його методи зазвичай однакові. Він видає себе за справжнього бізнесмена, чиє ім'я добре відоме в торгівлі, відрекомендується знаним особам в ювелірному бізнесі в якійсь європейській країні, а тоді здійснює свій маленький фокус. У нашому випадку він навмисне шукав Вранішню Зорю. Своєрідність Поінтца була добре відома в професійних колах. Марія Амалфі грала роль дочки (дивовижне створіння, їй щонайменше двадцять сім років – і майже завжди грає роль шістнадцятилітніх).

– Тільки не Ів! – роззявив рота Ллевеллін.

– *Précisément*^[31]. Маленька Ів. Американська простота. *C'est épatant, n'est ce pas?*^[32] Третій член банди влаштувався додатковим офіціантом у «Роял Джордж» – час відпусток, пам'ятаєте, і там потрібен був додатковий персонал. Можливо, він навіть заплатив постійному працівникові, щоб той тримався подалі. Місце дії встановлено. Ів кидає виклик старому Поінтцу у своїй нехитрій школярській манері, а він приймає його. Власник передає діамант по колу, як робив це напередодні. Офіціанти заходять у кімнату, щоб забрати тарілки, і Лезерн притримує камінь, допоки вони вийдуть. Коли ті виходять, покидає кімнату й діамант, *акуратно прикріплений*

шматочком жувальної гумки до dna тарілки, яку виносить Піетро.
Так просто!

– Але я бачив його *після* цього.

– Ні, ні, ви бачили склянку копію, достатньо хорошу, щоб обманути неухважний погляд. Стейн – єдиний, хто міг би виявити шахрайство, як ви сказали, заледве глянув на нього. Ів кидає його, також змітає фужер, міцно стає разом на камінь і скло. Чудесне зникнення діаманта! Обоє, Ів і Лезерн, можуть піддаватися стільком обшукам, скільки будь-хто захоче.

– Ну... Я... – Еван похитав головою, неспроможний підібрати слова. – Ви кажете, що впізнали банду з мого опису? Вони вже такий трюк робили раніше?

– Не зовсім, але це був їхній вид діяльності. Безумовно, моя увага була одразу спрямована на ту дівчину, Ів.

– Чому? Я не підозрював її... Ніхто не підозрював. Вона здавалася такою... такою *дитиною*.

– Це особливий дар Марії Амалфі. Вона більше схожа на дитину, ніж будь-яка дитина могла би бути схожа. Але пригадуєте пластилін? Вважалося, що це парі виникло досить спонтанно, але маленька леді мала пластилін під руками. Це свідчить про задум. Мої підозри відразу впали на неї.

Ллевеллін звівся на ноги.

– Мсьє Пуаро, я... я не можу сказати, наскільки вам вдячний. Це... це дивовижно.

Пуаро жестом змусив юнака замовкнути.

– Дрібниця, – пробурмотів він. – Звичайнісінька дрібниця.

– Скажіть, скільки... е... – Ллевеллін трохи затнувся.

– Мій гонорар буде досить помірним, – сказав Пуаро, підморгнувши. – Він не зробить надто велику прогалину у вашому... прибутку зі скачок. Усе ж таки, молодий чоловіче, гадаю, у майбутньому вам варто облишити коней у спокої. Трохи непевна тварина – кінь.

– Усе гаразд, – сказав Еван. – Запевняю, що так і зроблю.

Ллевеллін потис руку Пуаро й рішуче покрокував з офісу.

Він зупинив таксі й назвав адресу квартири Дженет Растінгтон.

Молодий чоловік відчував, що подолає всі перешкоди.

notes

Виноски

1

Персонажа містера Мейгерна з оповідання було перейменовано на містера Мейг'ю для театральної постановки, і пізніше він став Джоном Мейг'ю в телеп'єсі Бі-Бі-Сі. *(Примітка Сари Фелпс)*

2

Відома справа (*фр.*)

Демімонд, півсвіт (*фр.*) – люди, поведінка яких не відповідає моральним чи соціальним стандартам, прийнятим більшістю суспільства. Наприкінці XIX століття так іронічно називали авантюристів, шахраїв, утриманок, співачок, артисток, які манерами й способом життя намагалися наслідувати аристократію.

4

Блудниця (*фр.*).

Бідна мама (*фр.*).

6

Подумати тільки! (*фр.*)

7

Короткий удар, що заганяє м'яч у лунку.

8

Ділянка з короткою травою біля лунки.

9

У гольфі – штучна перешкода, яма з піском.

Домашне господарство (*фр.*).

Пане лікарю (*фр.*).

Матір Божа! (*исп.*)

Напівголосно (*итал.*).

14

Першокласний шеф-кухар (*фр.*).

Чи не правда, місіс? (*фр.*)

Як? (фр.)

Практично (фр.).

Чи не так? *(фр.)*

Добре (*фр.*).

Бідолашний (*фр.*).

Та ні, та ні! (*фр.*)

О, цілком, цілком! (*фр.*)

Манія величі (*фр.*).

Ніколи, ніколи! (*фр.*)

Британська провидиця.

Курортне місто у французькій Рив'єрі.

Квартал у м. Антиб.

Добре (фр.).

29

Правильно (*фр.*).

Між нами (*фр.*).

Точно (*фр.*).

Дивно, чи не так? (*фр.*)